

Hugo Claus

Almanak

Knittelverzen of knuppelverzen: onregelmatige verzen. Ook: dilettantenverzen met gepaard rijm.

366 knittelverzen¹

1982

Almanak: < Arab. Manakh = klimaat
Tabel met gegevens van astrologie e.d.
Kalender of jaarboek met diverse gegevens

Almanak
Leugenzak

Tout homme digne de ce nom
A dans le coeur un serpent jaune

BAUDELAIRE (*l'Avertisseur*)

1/1 - BEGIN

Begin dit jaar in luister
en luister naar wat
de zwetende jonge vader
tot zijn eerstgeborene fluistert:

‘Vertrek en vrees.’

2/1 - VRAAG & ANTWOORD

Waarom je in het konijnenhok
van je gedachten
die bezwaren moet blijven bewaren?

Omdat wrok gedijt in de nacht en
de bloedvaten verwijdt
in het lijf van je ziel.

3/1 - RACISME

‘Kijk vóór je, buitenlander!’

De geachte spreker in mijn rug
is steeds dezelfde,
steeds onverwacht,
steeds uit andere streken,
een inlander, muggevlug.

4/1 - AAN DE VLAAMSE DICHTER

Maar, dichtertje toch!
Zo kermend om erkenning!
En dat ereteken dan van de Staat dan,
je brugpensioen van je ordinaire staat
van dienst als bibliothécaire?

Brugpensioen: (Belg.) pensioen bij (vrijwillige) vervroegde uittreding; vervroegd pensioen

5/1 - GENESIS

Toen God zag hoe gedwee die lel
van een Eva met Adam vree
veranderde hij uit pure nijd
in de slang die op zijn tong bijt, omdat
zijn ideaal vervelt.

6/1

Ik ben niet laf. Ik kuch en zucht
maar ik blijf staan en kijk mijn vijand aan.
Maar mijn vermoeide voeten
wijken, vluchten.
Weer verberg ik mij
in nachtwinde, vogelwikke.

Nachtwinde: Moonflower (*Ipomoea Bona Nox*)

Winde: benaming voor slingerende planten met
kegelvormige bloemen

Vogelwik = vogellijm, maretak, mistletoe.

Wikke: vlinderbloemige (o.a. tuinboon)

7/1 - WIE?

Wie bikkelhard?

Jij, dolle kat.

Wie loopt op zulke voorzichtige sokken?

Ik, krolse pad.

Vergeef mij, mijn hart.

8/1 - MOEDWIL

Klein ongeluk, mevrouw,
dit marsepeinen kind!

Kwaad spel, mevrouw,
een man op flessen trekken.

In Vlaanderen bestond de gewoonte om het laatste bier van het vat, dat minder van kwaliteit was, in flessen te doen en door toevoegen van suiker en gerst weer drinkbaar te maken, vandaar de overdrachtelijke betekenis van **op flessen trekken** ‘bedriegen, beetnemen’. Een verkorte vorm daarvan is iemand flessen.

9/1

Stilleven: een vossestaart,
wierook, Paasei gebroken,
tralies, een vlieger.
De zomer in de hersenen.
En de vogeltjes van het kwaad,
nooit moe.

10/1

In blinde overmoed
kan je 't vinden,
het gouden masker van Agamemnon.
Ook in het ijs
het skelet van een mammoet.

Alleen geen onderdak
in het huis dat je meedraagt
als een slak

Het zogenaamde **masker van Agamemnon** is een gouden dodenmasker dat in 1876 door Heinrich Schliemann tijdens een opgraving in Mycene is gevonden. Hij vermoedde dat het masker op het gelaat van de uit de Ilias bekende koning Agamemnon werd gelegd toen hij in zijn graf lag. Sindsdien is echter duidelijk geworden dat het masker enige eeuwen ouder is dan de tijd waarin Agamemnon zou hebben geleefd. De naam is echter wel gebleven.

11/1

Hoe het weer was daar in het land zonder jou?
Eerst daalde er nevel
over de betonnen bergen.

Toen hing de zon als grondmist
over het paarlemoeren zand.

Toen bewoog de lucht
en werd klam als je oksels.

Het uitzicht? Niets dan het licht
van je blik op mij gericht.

Een weerlicht sloeg mijn tanden dicht.

En alom steeg de geur
van de grote dieren die niet bestaan

tenzij in het gesuis van je oor
in het geritsel van je haren.

Zo was het weer daar zonder jou.
Je was de luchtdruk en de dauw
en de sneeuw in mijn schedel.

12/1 - IK WIL WEL

Als alles niet zo wou rijmen
dan was ik meer of min
gerustgesteld
over de zin van spreken
als door algebra.

Ik wil wel spreken
als mijn bureu
(o, hun obsceen geluid!)
Maar 'k wee nie wa.

Algebra: < Arab. *al jebr* = vereniging van (gebroken of ontwrichte) delen.

Becijfering, speciaal met gebruikmaking van letters (a,b,c,x,y,z etc.) voor onbepaalde grootheden in plaats van getallen.

13/1

Eczeem: < ἐκ ζεω = zieden, koken. Opborrelen.

Embleem: < ἐμ-βαλλω = inwerpen. Ingelegd- of mozaïekwerk.
Symbool, zinnebeeldige voorstelling.

Land en zon en zee: eczeem.

Liefde: een benauwde leuke leugen

Dood: nauwelijks een embleem,
zonde van het geheugen.

14/1 - IN MEXICO

Vol zout en as, krioelend van de teken
bevlekt met hondebloed
verwekt ons Europese ondergoed
de grijns van de Azteken.

15/1

God verhoorde de martelaar
die weende om zijn barre ziel
en brak zijn knieën op het karrewiel
en zie,
de heilige Maagd kwam klaar.

16/1 - TEGENSTELLING

Mexicanen weven
met de vezels van de agave
hun kalender van de tijd.
Belgen graven pezewevend
naar scherven van eindigheid.

17/1

Slordig, honds, verslonsd,
Mevrouw de Tijd die babbelt
over honger, rouw en bronst
terwijl zij aan mijn botten knabbelt.

Botten: (Vlaams) laarzen?

Yucatan: de meest oostelijke streek van Mexico. Laagland.
< yuca: lelieachtige plant.

Chichén Itza was één van de belangrijkste oude Maya steden in Mexico.
De bekendste tempel is de beroemde **piramide** van Kukulcán.

18/1 - YUCATAN

Zoals ik mij op de piramide hees
schijtend, hologig, geleidelijk
neem ik dagelijks afscheid van mijn vlees
o, zo voorlopig, o, zo tijdelijk.

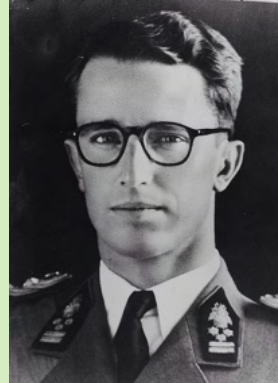
Corrida de toros: stierengevecht.

19/1 - CORRIDA

In de sluiers van het moederdier
schuilend voor een bange dood
rekt onze ziel zich lang en rood
als de tong van de stervende stier.

Spleen: σπλην = milt. Zwaarmoedigheid, gemelijkheid, landerigheid.

Koning **Boudewijn de Eerste** van België regeerde van 1951 tot 1993.

20/1

(*Spleen*)

Mijn ziel is als Boudewijn de Eerste,
met moeite een motor.
Hoor hem hikken.
Mijn vrienden zie ik niet staan,
mijn teefje niet, mijn weduwe niet.

Waarom lachen? Konijnen en valken
zijn tewerkgesteld.
Zij kijken niet. Stikken als ik.

De cantos van mijn dwergen,
mijn bed van voorvaderen en meisjes,
de postzegel met mijn gezicht,
de sneeuw op mijn hoed,
een eender eenzellig lied.

Laat mijn bad vollopen met bloed,
al verwarmt het mij niet.

21/1

Wie snikt, wie kucht,
wie blaft?

Wie is beducht,
wie maft?

Dageraad grijs,
alle lippen stuk.

Wie bont en blauw?
Wiens honds geluk?

Wie schrijft een cheque?
Wie knipt een baard?

Wij van de kaart.
Hij en zij en ik.

22/1

Mannen vechten,
heren rouwen.
Hoelang nog,
knechten, vrouwen?

23/1

Soms is zij mijn tafel.
Soms dien ik haar als stoel.

Vaak kniel ik voor haar uiteraard
(als vroeger beschaamd voor het altaar).
Meestal verbergt zij zich in het spel
van Vind-mij-wel.
Soms schuiven wij als banken in elkaar
en komen kant en klaar
als meubelen van mensenvel.

Maar een enkele keer
- en één keer neemt geen keer -
ben ik sprakeloos efemeer
met huid en haar
haar veroveraar.

Dan ga ik op haar staan
en kraai ik als een haan
en verstrooi met mijn sporen
de mesthoop van mijn dromen.

Efemeer: < ἐφημερος < ἐπι ἡμερα = voor de duur van één dag.
Kortstondig, vergankelijk.

Efemeride: 1. Een eendagsvlieg; 2. De stand van een hemellichaam op een bepaald moment.

Ink-boy: Every tattoo, a story inked on your skin. A permanent reminder of your life's path. Our artists work with you, turning your wishes and dreams into a beautiful design that will always be with you.

Dinky toy: merk speelgoedauto's sinds de 40er jaren.
Dinky: (fam.) snoeperig, keurig.

24/1

Ik zei maar wat
ik bad
wist ik veel

Eigen schuld
wist ik, dikke bult
dinky toy

Een stuk koraal
uit een zeebed gerukt

Toen ik alleen was
was er niemand

zoals ik lig
nog ongegist
een ink-boy

eerder dan wisselkind
of verstekeling
een verloren voorwerp

of een garnaal
in vetpapier gedrukt

Later, wat ik was:
een vies harnas

25/1

HIER EN NU

Hier blijf ik wonen, zeker weten!
Want elke nacht kan ik mij hier meten
met de logés en employés
van het Hotel voor Analfabeten.

Ik zal er zingen, drinken, neuken
elke dag van het jaar,
behalve op Goede Vrijdag,
want dan heb ik hoogtevrees.

26/1

Zij kronkelt aan onze voeten,
glad en bang en koud, en mort.
Hoe zij op onze liefde lijkt (*la petite mort*)
de Slang van de Koude Haard,
de Slang Kierkegaard!

Kierkegaard (1813 - 1855) beschouwde zichzelf vooral als een religieus dichter die zich had voorgenomen om zijn lezers te tonen wat het ware christendom (niet het instituut) inhield. Omdat het een openbaringsgodsdienst is, kan het ware christendom slechts bereikt worden door een "geloofssprong" waarbij de rede geen rol kan spelen. Kierkegaard wijst op de circulariteit van dit idee: de 'sprong naar het geloof' komt immers voort uit geloof.

Om het absolute te begrijpen, moet de geest zichzelf bevrijden van alle objectieve inhoud. Dit verlangen naar het absolute noemt Kierkegaard "Passie", het streven naar het transcendente dat de rede overstijgt. Voor Kierkegaard betekent het christelijk geloof geen blinde navolging van kerkelijke dogma's. Het is eerder een kwestie van een zeer persoonlijke, subjectieve passie zonder bemiddeling van religieuze instituten: alleen op deze manier krijgt een individu de kans om een waar Zelf te worden.

In dagboekantekeningen uit 1846 schrijft hij: "Al het verderf zal uiteindelijk van de natuurwetenschappen komen". In een rationalistische tijd waarin ook de mens tot object wordt herleid, is er geen tijd meer voor reflectie en ontbreekt de hartstocht die het denken en het handelen tot een eenheid maakt. Het tegengif om aan deze beknellende rationalisering en objectivering te ontkomen formuleert hij als zijn drie niveaus van existentie: de esthetische, de ethische en de religieuze.

27/1

Als er niets bloeit
waarom bloeit dan het verdriet?
Als alles groeit
waarom de liefde niet?

28/1

Aan de toonbank van de Bank
staan ze te zwanzen,
de agenten van de Veiligheid.
Terecht. Het is hun tijd.
Zij leiden het land in
de dans van de tamme ganzen.

Zwanzen: (Zuidn.) grappen maken.

29/1

De buikdanseres lachte hem toe.

Haar navel stond bol.

Zijn gemoed stroomde vol.

Maar een dokter mag niet huilen.

30/1 - KAMPEREN

‘Hé, jongen, kom uit je tent!
Kom kijken, Ma is helemaal paars,
zij is bang voor kanker aan haar aars,
en maakt haar testament!’

‘Van Ma die mij heeft ontmand
wil ik alleen haar gouden tand.’

31/1

Hier helpt geen gevecht of verweer
Het is een stom gebod. Leer
eindelijk eens dat je alleen recht hebt
op een logisch lot.

1/2

Vannacht niet meer dan drie doden
uitgenodigd in mijn slaap.

In mijn slaap zeg ik voornamelijk
hun voornamen die ik gewetensvol
geweten heb gisteren nog
en nu vergeten ben nu zij mij wekken
en verder verrekken
en mij verraden bij dageraad.

Ik hou ze niet tegen
als zij in de tijd van mijn ontbijt
wegrennen in de regen.

Ik kom ze wel weer tegen,
die drie jongens van de dood.

2/2

Ook vandaag weer
tegenover zoveel
geschreeuw, gesterf

geeuwt hij,
sleetse rebel,
vergeefse luiaard

in de knel, in het bederf
van een schrift
dat wil verlangen

tussen aarde en hel
naar iets dat amper
(maar toch) bestaat

zoals de sneeuwlupaard.

Overdag jaagt de **sneeuwlupaard** op allerlei soorten dieren. Hij besluipt zijn prooi en werpt zich er dan op met een enorme sprong. Deze sprong kan tot wel vijftien meter reiken! De vacht met vlekken dient als camouflage in berggebieden. 's Nachts houdt hij zich schuil in een hol dat bescherming biedt tegen de kou. De sneeuwlupaard wordt ook wel de 'de geest van de bergen' genoemd aangezien het dier zich zelden laat zien.

De vlekken van de sneeuwlupaard veranderen van kleur naar gelang de seizoenen. De staart is lang en wordt 's nachts gebruikt als sjaal tegen de kou. Daarnaast heeft de sneeuwlupaard geen gelijke poten: de voorpoten van de sneeuwlupaard zijn korter dan zijn achterpoten. Zo kan hij beter springen. Ook geven zijn brede poten hem steun in de bergen en ze voorkomen dat hij wegzakt in de sneeuw. De sneeuwlupaard leeft voornamelijk alleen. Alleen wanneer het tijd is om te paren zoeken de dieren elkaar op. Het vrouwtje scheidt een geurspoor af. Met een brul die door de bergen echoot trekt ze mannetjes aan, die vervolgens met elkaar op de vuist gaan. Alleen de sterkste mag met het vrouwtje paren.

3/2

IN DE DEELSTAAT

Vlaanderen zwijmelt
thans op eigen benen.
Dichter rijmelt
ongans met oneigen genen.

Ik ben Niemands telg,
denkt Dichter,
geen ons verlichter
dan een Oude Belg.

zwijmelen: in een roes vereren, beneveld zijn

ongans: onwel, er last van krijsend, gallig, ongaaf (van ijzer of stenen gezegd).

4/2

Toen zou het eindelijk gebeuren.
Maar zo nodig moest ik al niet meer.
Zij nog minder, denk ik. Wij dachten beiden:
Is dit het dan? Dit *eindelijk*?

Teveel gedeerd, teveel gebeurd.
Teveel kleren gescheurd.
Maar kom, courage,
Kom maar weer op met je lieflijke ravage.

Mykene: zeer oud machtscentrum in de Oost-Peloponnesos, volgens de legende gesticht door Perseus. Later burcht van Atreus en Agamemnon. Prehelleense cultuur. Goudrijkdom: bekers, versierselen, dodenmaskers. Leeuwenpoort. Bloeiperiode: 15de tot 14de eeuw voor Chr. Kort na 1200 verwoest. In de 5de eeuw nogmaals grondig verwoest door Argos. Reeds in de Romeinse tijd doel van toerisme.

De geschiedenis van Mycene en de Myceense beschaving begon met Indo-Europese stammen die vanaf ca. 2100 v.Chr. het huidige Griekenland binnenvielen. Een van die stammen, de Achaeërs, drong door tot in de Peloponnesos, waar ze verschillende steden stichtten, waaronder Mycene, Tiryns en Pylos, met kolossale burchten en muren. Tussen deze steden was een met militaire doeleinden aangelegde route met bruggen, waarlangs soldaten zich met hun strijdswagen konden verplaatsen.

5/2 - MEEST

Soms kan ik jullie luchtjes velen,
soms dans ik in Mykene.
Soms streel ik jou voldoende.
Maar toch voel ik mij het meest
de knarsende knecht bij de deur.

6/2 - ARBEIDER

Het blijft hemeltergend,
erger dan mijn moeder vroeger.
Stempelen en dan rap rennen,
tot op zolder
door klerken achtervolgd.
Ik blijf op zolder. Ik zal er leren lezen.

7/2 - TE LAAT

Hij merkte het pas in hun huwelijksnacht.
Zijn bruid was een kat in de zak.

‘O, had ik maar een doerak die op mij zat
met haar billen kletsnat
bovenop mijn vlam in de pan!’

Doerak: (Russische volkstaal) smeerlap

8/2

De reuzin pulkte in haar neus
 met een vieze vingernagel,
 en voor zij merkte dat hij bloedde
 groeide uit haar neus, een wrat, een knol
 die door een milde straal van de Grote Sidderaal
 van het Heelal
 ontkiemde tot een man, en wat is een man,
 Mevrouw? Een geile kikker, meestal kuis als een clown,

die meestal al te grif vergeet
 al is hij nog zo schamper vrolijk
 of amper olijk
 dat hij slordig uit een bloedneus werd verwekt
 en dat dit hem heeft genekt voor het leven.

Weer of geen weer,
 de dwerg beklimt de berg
 die hem baarde,
 en elke keer zinkt hij in de zerk
 van haar natte aarde.

Hij? Zij

grif: < gerif, gerief: al te graag

amper: ternauwernood. Oorspr. Scherp, zuur, bitter.

olijk: leuk, gultig. < ôdelijk = gering, nietig.

zerk: < σαρχο-φάγος: lijken-eter, doodskist. In de romeinse en christelijke cultuur waren de kisten van steen.

9/2 - LOVE ME OR LEAVE ME

Met als boegbeeld: 'love me or leave me',
 met een vulva vol griesmeel, melktandjes, vruchten,
 met één wankle voet op aarde,
 met glazige, wazige, dazige verlangens,
 met deugden uit de vuilnisbak van het Westen,
 met die ene wankle, oi, oi, die poes van een voet
 die aait over mijn slaap en tast naar de aarde,
 met lellen en bellen incengeflanst,
 met die minnaar van haar die haar niet meer belt
 (vandaar haar plantaardige, wraakzuchtige kop
 na 't vrijen) (op dat gevlekte sierlijk Egyptische lijf)
 met hompen en wormen van ongebluste kalken wensen
 met de treurnis van de kleine zelfstandige,

is het niet bij de beesten af
 dat van alle die ik begeerde
 zij mij het allerliefste blijft,
 zij die deserteerde?

Oedipus: < οἰδιπους, zwelvoet.

Ongebluste kalk is een wit poederachtig materiaal dat reageert met water om calciumhydroxide te vormen. Het wordt voornamelijk gebruikt als bouw materiaal, bijvoorbeeld voor het maken van mortel en stucwerk.

Deserteerde: < lt.serere = aaneenrijgen.

10/2 - VANDAAG

Ook vandaag ontkom je niet
aan de gaafheid van ei en kei.
Hoe onafwendbaar ver
planeten splijten.
De natuur en haar formaliteiten.

11/2 - ARCADIA

Over de koe is in één nacht
gras gegroeid.
Daar schrikt de landman niet van.
Een kniesoor die haar poten telt.

12/2

Het hoofd veilig in mijn helm,
het lijf in leer,
mijn hart van beton.
En dan homerisch snauwen:
'Doe me pijn, dan ben ik aanwezig.'

Als dat kon, zou ik
mij ooit aanwezig melden.

Ambassadeur: < ML: ambactia = ambt. Oorspr. keltisch: ambactus = dienaar.

De Odyssee van Homeros begint aldus:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε.

Bezing mij, o Muze, de vindingrijke man, die zeer veel
rondzwierf, nadat hij de heilige **stede** van Troje **verwoest** had.

Johan Velter: 05-01-2020_heureux qui, comme ulysse_55 - hugo claus - odysseus

Een zwak citaat bevat het gedicht ‘**Ambassadeur**’, zwak omdat de link niet sterk is. De eerste regel verwijst naar Odysseus als de verwoester der steden, een epitheton ornans van onze held. Daarna lijkt het vers een eigen leven te leiden, maar toch kan het teruggebracht worden tot Odysseus en de symboliek waarvoor hij staat, het activisme, de dadendrang, de durver. Uit Almanak (1982), 13 februari:

De versie van de losbladige uitgave Gedichten (2004) is te vinden in deel 2, p. 40 en daar is de 4de regel uitgebreid tot: ‘Producenten, procenten, eigenlof,’ – dit is een subversief gedicht.

‘Normaal’ is een ambassadeur geen vernietiger van steden, dat laat hij over aan de generaals en politici, hij is een man van het protocol, de diplomatie, het werken achter de schermen. Maar Claus zegt niet dat de ambassadeur een stedenvernietiger is, we kunnen dit wel zo lezen. In de Odyssee wordt de Griekse held, de ‘stedenvernietiger Odysseus’ genoemd. (...) Na het gedane werk, maakt de ambassadeur zich op als een speelpop, hij is vol van eigendunk en ceremonie, hij vertegenwoordigt het gezag en de macht maar tegelijkertijd is hij slaafs als een hond – de verachting voor de ceremoniële bluf en pocha.

In de tweede strofe worden ‘de **tere wapens**’ genoemd – een verwijzing naar de hypocriete Westerse cultuur: we zijn zo beschaafd en vriendelijk, dat we cynisch zijn: we buigen voor de ander, het mes zit klaar. In de eerste versie kunnen we ‘centen en procenten’ lezen als ‘na de verwoesting’ komen we met de centen en de opbrengst van dat geld (een verwijzing naar de usura van Ezra Pound), we tonen wat medelijden (op een beschaafde manier, we komen op televisie), er is een beetje **Nabokov**, mogen we hem zien als de vertegenwoordiger van de cultuur die met wat ironie de zaken ‘recht’ zet, d.w.z. de kant van de macht goedpraat, een hautain toontje aanslaat?, men zal ons bewonderen. In de tweede versie is er wat kracht verloren gegaan, omdat de ‘eigenlof’ al direct naar ‘de tere wapens’ verwijst, producenten en procenten hebben een beginrijm maar inhoudelijk is dit minder sterk dan ‘**centen en procenten**’, de

13/2 - AMBASSADEUR

Na de vernietiging der steden
strijkt hij zijn das, streelt hij zijn steek
en oefent zijn buiging, chic en honds.

Centen en procenten,
een vleugje mededogen,
een snuifje Nabokov,
wij zullen weer hoge ogen gooien
met de tere wapens van het Westen,

meent de ambassadeur ondergronds.

producenten hebben immers een minder negatieve klank, men produceert nu eenmaal om de economie te doen draaien. De derde strofe is de afsluiting en een bevestiging van de gedachte: de superioriteit van het Westen. Het ‘ondergronds’ denken van de ambassadeur maakt de betekenis ambivalent – is hij niet volledig te betrouwen, speelt hij een spel met zijn broodheren en de vijand? Dan is dit een echt Odysseus-gedicht, een illustratie van de listige. Verwijst de eerste regel onderhuids naar Odysseus, het hele gedicht is een beeld van Odysseus als de Westerse, actieve, avontuurlijke held die de wereld veroverd, eerst door vernietiging, daarna door opbouw.

Vladimir **Nabokov** (Sint-Petersburg, 1899 – Lausanne, 1977) was een Russisch-Amerikaanse schrijver, dichter en literatuurcriticus. Zijn bekendste roman is *Lolita* uit 1955.

Hij was een zoon van een welgestelde familie uit het Russische Sint-Petersburg. Hij werd drietalig opgevoed; naast Russisch sprak hij vloeiend Engels en Frans. Nabokovs vader was jurist, journalist en een minister in het liberale Kerenski-kabinet en werd in 1922 in Berlijn vermoord door een Russische monarchist.

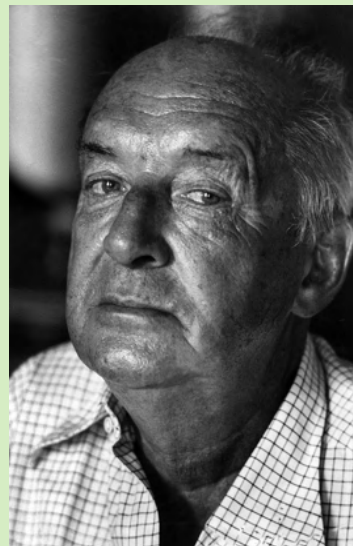
In 1925, in Berlijn maakte hij kennis met andere Russische emigrantenschrijvers, maar bleef een volstrekte eenling die zich met een zekere aristocratische hooghartigheid aan de typische gebruiken en rites van de Russische emigrantenmilieus probeerde te onttrekken.

In 1945 verkreeg hij de Amerikaanse nationaliteit.

Zijn bekendste werk is de geruchtmakende roman *Lolita* uit 1955, die de uitzinnige liefde van een veertigjarige intellectueel Humbert Humbert voor een jong Amerikaans meisje Dolores Haze beschrijft. Het boek veroorzaakte een schandaal. De roman kreeg het predicaat 'pervers' opgeplakt en Nabokov werd voor pornograaf uitgemaakt. Inmiddels wordt het beschouwd als een van de hoogtepunten van de moderne romankunst.

Nabokov had een grote afkeer van filosofische, psychologische, literaire en politieke pretenties die bij de literatoren en professoren van die dagen bijzonder geliefd waren. Met name de psychoanalyse van Sigmund Freud wordt hij niet moe te ridiculiseren in zijn romans. Ook schrijvers van grote ideeënromans zoals Thomas Mann en Fjodor Dostojevski kunnen zijn goedkeuring niet wegdragen. Voor Nabokov was de literatuur slechts een nutteloze maar verfijnde vorm van vermaak, die verlost moest worden van elke maatschappelijke relevantie.

In zijn romans speelt hij daarom een vernuftig en vaak uiterst amusant spel met motieven en personen, dat hij zelf graag vergeleek met het bedenken en oplossen van schaakproblemen. Een thema dat echter telkens weer in zijn werk opduikt is de poging van de gecultiveerde eenling om de paradijselijke toestand van het verleden in de kunst te actualiseren.

14/2 - THUIS

‘Lul!’ schreeuwde Ma.

‘Trut!’ riep Pa.

Alhoewel zij van mij hield

rende Ma de deur uit. En Pa? Haar achterna!

Ik hoorde ze op straat.

‘Ben jij van mij?’ - ‘Jazeker!’

‘En ik van jou?’ - ‘Vanzelfsprekend!’

‘Vergeet mij niet!’ loeide Pa en Ma riep:

‘Waarom niet?’

15/2 - BELGENLAND

De Koning zit statig
op het schaap Miserere.
De Eerste Minister rijdt ondoelmatig
op de leeuw Notabene.
Nu pas begrijp ik Dzejngis Khan.
Alleman in de put, met maan en man.

Dzejngis Khan, ca. 1162 – 1227 (lett. Grote Leider) was een Mongools heerser (kan, chan of khan) en veroveraar.

Dzejngis Khan verenigde de Mongoolse stammen en stichtte qua oppervlakte het grootste aaneengesloten imperium in de wereldgeschiedenis. Het strekte zich uit van China tot aan de rivier de Donau. Tijdens de veldtochten onder zijn bewind vonden massale slachtpartijen onder de bevolking van veroverde steden plaats, vooral in Centraal-Azië.

Op 6 oktober 2004 ontdekten Japanse en Mongoolse archeologen het waarschijnlijke paleis van Dzejngis Khan, 250 kilometer ten oosten van hoofdstad Ulaanbaatar op de Mongoolse steppe.

Taizu, beter bekend als Genghis Khan.

16/2

De tempelbel.

De winterwind.

De schaduw van de spar.

En het geluid van Belgen.

Cyril Vernon Connolly (Coventry, 1903 – Londen, 1974) was een Engels intellectueel, literair criticus en schrijver, ook wel schrijvend onder het pseudoniem Palinurus.

Connolly is geen systematisch criticus: zijn uniciteit zit vooral in zijn subjectiviteit en idiosyncratische opvattingen. Zijn stijl is verfijnd, geestig en scherpzinnig, op de toon van een typische Engelse intellectueel. Hij trok volle collegezalen.

Van belang is Connolly's (onder het pseudoniem Palinurus geschreven) autobiografisch geschrift *Het rusteloze graf* (1944). Het is een verzameling aforismen die een wereld weergeven van angst, verdriet en schuld. Belangrijk thema van Connolly / Palinurus is de “wil-om-te-mislukken”, hetgeen hij als een steeds terugkerend cultuurhistorisch fenomeen ziet.

Sir **Stephen Harold Spender** CBE (1909 – 1995) was een Engelse dichter, romanschrijver en essayist, wiens werk zich concentreerde op thema's als sociaal onrecht en klassenstrijd.

Spender in 1933

17/2

(Zoals Cyril Connolly zei tot Stephen Spender)

Het licht doet de mensen goed.
Het licht soms dwars door mijn hoed.

En dan gaat het uit, de blinde guit!
Het moet dan maar met moed.

Is het donker vol stront,
met de dood in de mond.

'Stephen, I do not recommend dying.'
Geen blad is als een ander, geen boom,
Geen klacht, geen droom als een ander.
Ventje, kruip gauw onder je tentje
en in Mevrouw.

18/2 - HER SONG

I

De nacht was dagenlang
Zolang heb je mij bemind.
Lang als een laken in de wind
in de tuin van een dode.

Hoe je naar mij loerde.
‘Hoe krijg ik haar de koffer in?’
En ik pakte mijn koffer uit.

Een witte nacht als in Zweden.
Je mag nog niet slapen.
Later wel, onder de zoden.

19/2

II

Wat doe je vanavond?
Zal ik je zeggen wat ik doe?
Ik lig op de sofa met mijn ogen toe
van zes tot zeven.
Waarom ben je niet gebleven?

Wat doe je vannacht?
Van twaalf tot één
lig ik in het bad
en denk: Hij kruipt erbij, bij mij
maar ik lig hier in dit schuim alleen.

Wat doe je vanmorgen?
Ik blijf in bed met mijn ogen toe
en denk: Hij speelt kiekeboe.

Wat doe je?
Lief, ik weet niet meer wat ik doe.
Ik ben de kangoeroe
die doolt in een woestijn
waar jij zou zijn.

20/2

III

Jij, landloper op mijn land
jij, zandloper van mijn zand
 gat in mijn gedachten
 kater in mijn nachten
 nieuwjaar dat ik vierde
 toen je mij versierde.

Jij, hand in mijn kleren
jij, bed met harde veren
 trap in mijn open deuren
 grap in geuren en kleuren
 waar ik om gierde
 toen ik jou versierde.

21/2

IV

Mijn leven van kleinigheden
al die weken vol dagen alle zeven.

Mijn leven vol rare flarden.
Ik weet niet hoe anderen dit harden.

Mijn leven een zwarte plastic-zak
waar een rat aan ruikt en krabt.

Mijn leven de gootsteen van de bureen.
Hoe lang kan een uur wel duren?

Mijn leven een doodstil kil ding
dat je bij zijn nekvel hebt gegrepen
en tot moest hebt geknepen,
liefste ellendeling.

22/2

V

Ik hou niet van jou
 maar van de kanarie
 die verliefd op een parkiet
 groen wordt van verdriet,
 van de gouden leeuw
 van Artis in de sneeuw
 van bittere chocolade
 van de straat genoemd naar Tesselschade
 van de pianostemmer
 die de toon niet vindt
 van het éénogig kind
 gekleed als dierentemmer
 van het touw dat je bindt
 rond de slaap die ik niet vind
 van de tanden in je mond
 toen je mij in het donker vond

Maria **Tesselschade** Roemers(dochter) Visscher (Amsterdam, 1594 – aldaar, 1649), was een Nederlands dichteres, zangeres en glasgraveerster. Ze was door haar vader zo genoemd vanwege door hem geleden averij op de Rede van Texel, in een scheepsramp waarbij op 24 december 1593 44 volgeladen koopvaardischepen verloren gingen.

Meer over haar: pag. 380 - 383.

Tekening van een onbekende vrouw door Henrick Goltzius uit het begin van de zeventiende eeuw. Tot ongeveer 1950 werd ten onrechte gedacht dat dit Tesselschade Visscher was.

Lord **Byron** (Londen, 1788 - 1824) was een Engels romantisch dichter en schrijver. Byrons reputatie berust niet alleen op zijn geschriften, maar ook op zijn leven vol aristocratische excessen, enorme schulden en talrijke liefdesaffaires. Lady Caroline Lamb (die van 1812 - 1813 een bezeten verhouding met hem had) noemde hem "gek, slecht en gevaarlijk om te kennen."

Zijn moeder Catherine was een fervente aanhanger van de Whigs (de liberale oppositiepartij) en de Franse Revolutie; tegelijkertijd was ze zich scherp bewust van haar aristocratische afkomst ondanks, of misschien juist wegens haar materiële armoede. Dat dubbelzinnige sociale statuut verklaart waarom Byron in zijn werk graag personages creëerde die trots zijn op hun rol als buitenstaander.

Hij bouwde veel schulden op en trok de aandacht door zijn biseksuele verhoudingen.

Byron stond model voor de aristocratische (of Byroneske) vampier zoals wij die kennen in de westerse literatuur: aristocratisch, charmant maar gevaarlijk voor eenieder die in zijn ban raakt.

Spaans groen, Groenspaan of **Verdigris** is een groen pigment, gebaseerd op een koperverbinding. De naam verdigris, die gebruikelijk is in het Engels, is een verbastering van het middeleeuws Frans vertegrez ("vert-de-Grèce" ofwel "Grieks groen"). De moderne Franse spelling van dit woord is vert-de-gris ("groen of grijs").

Groenspaan, als groen pigment al in de Oudheid bekend, heeft altijd een slechte reputatie gehad.

De slag bij **Waterloo** was een veldslag op zondag 18 juni 1815 te Mont-Saint-Jean, 5 km ten zuiden van Waterloo, een plaatsje net ten zuiden van Brussel, destijds gelegen in Nederland, tegenwoordig in België. Napoleon Bonaparte werd hier definitief verslagen door een coalitie van enerzijds Britse, Nederlandse en Hannoverse eenheden onder opperbevel van Wellington en anderzijds een Pruisisch leger onder commando van maarschalk von Blücher.

23/2 - BYRON

Tijdens zijn leven al verzorgde hij zijn museum.
Voyeur van een verbeeld verleden toen hij vijftien was
met Gotische geheimen
als liefdesbrieven, snoep en lokjes haar.

In zijn manuscripten schrapte hij veel,
(meestal had hij *second thoughts*)
maar liet alle rijmwoorden intact.
De sidderende snikkende syntaxis.

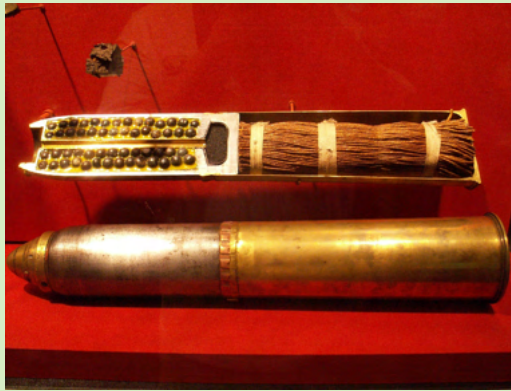
Nu onder glas: zijn voze heelkundige laars,
zijden hemd met gore boord,
jas met zout onder de oksels,
zijn haarlokken genummerd.

Hij verzamelde kranteknipsels over bokkers en actrices,
verdigris als zijn verzen.
Van het slagveld van Waterloo
raapte hij kartetsen, schroot,
een regimentsjas, een vunzige driekleurvlag.

Spaarde frutsels, beesten, mensen.
Zelf steeds in wit en zwart gekleed,
als een man met druiper.

Kartetsen: < It. cartaccia: grof papier. Een met kogels en stukjes ijzer gevulde granaat, oorspr. met een kartonnen huls.

Het is de voorloper van de shrapnel:

Doorsnede van een shrapnel uit de Eerste Wereldoorlog.

Antifoon: < gr. ἀντιφωνος = wat als antwoord klinkt.

Antifonale: boek met gezangen voor de getijden.

Tegenover graduale: boek met misgezangen.

24/2 - ANTIPHON

I

Herken je de strepen
en vormen zij iets bijvoorbeeld
als een beeld van regen,

weet dan dat niets
alleen en enkelvoudig iets kan zijn /

niets dat je met je ogen ziet
zover je kijken kan /

kleine kruisiging /

niets dat je met je kennis kent
zover je kennen kan /

reine duizeling/

Zo ook niet *regen* bijvoorbeeld / neerwaarts
van rechts naar de streek van je hart /
neerslag / bijna rijm op het dak
of rijm in de taal /

Wel merkbaar als de tij /
maar onvatbaar tenzij
in gedachte of in maat
als de tijd.

25/2

II

Tegendraadse golfslag
op zee als bij radeloze wind

over de zee die zweet van het zout
zoals zout in het lijf
als het lijf heet is.

*Zou de natuur van zout beroofd zijn
dan zou zij haar zuiverste gedachten
vormeloos vormen.*

Zou je je bed in de grond begraven
en zou volgens een gebod van Eros, de god,
het rot hout weer tot leven komen
dan, kind, dan kreeg je toch maar hout,
geen bed.

Zo is er veel, weliswaar,
dat het weten tegenhoudt /
o.a. het feit dat dit leven kort is
als de dageraad die zwelt tot een zon
die haar laatste stralen schijnt
over het kleinkind dat bij valavond
de schors van onze benen pelt /

en o.a. het feit dat je dit leven
niet kunt herhalen als een zet bij schaken /
Nee, zoveel tegendraadse haken en halen,
zoveel strepen neergezet,
dat is de wet.

Waarom is deze strofe cursief gedrukt?

Zout maakte en maakt het voedsel eetbaar en beschermt het tegen bederf. Maar het is tegelijk zelf beperkt houdbaar. Oud geworden is het niet geschikt.

Jezus zei tegen zijn leerlingen: “gij zijt **het zout der aarde**”, (Mattheüs 5:13).

De religie hanteert het perverse begrip ‘**zuivere gedachten**’: “Wanneer een slechte gedachte in ons opkomt, moeten we meteen denken aan iets inspirerends, zoals een lied, gedicht of Bijbeltekst.”

Wat wil Claus met deze strofe?

(Iets ‘vormeloos vormen’ is een contradictie. Elke gedachte vraagt om een vorm.

Ofwel: zonder vorm géén gedachte. A.B.)

III

Regen wordt dan drab en drup,
van hoog naar laag, een ver getik,
allengs al verticaal,
een snelle stip, eigengereid
tot een beeld van regen /

Zonder talmen / niet weer /
want talm niet als 't niet nodig is
en hoop niet / niet meer /
want hoop is ongeneeslijk.

Hoe stil eeuwig staat wat
bestaat soms stil / gesloten /
Aarde krimpt en brandt en smelt
maar daarentegen
hoe onveranderlijk daar / geloken /
bevriest een ogenblik.

Of griffelt het? Vanuit de koude?
Halmen, walmen daar
/ in grint, op papier, in strepen /
en tegen de tijd, de tijd?

27/2

IV

Na de regen / of reeds tijdens de regen
reinigt de blik elk vergezicht.
Ja, tot daar waar onder de blaren
je geld / of je vrouw? / begraven ligt.
(Je kunt beter een steen zonder waarde
begraven in de geduldige aarde /
vol teken en wormen.)

Binnen in kamers
blijf je vaak iets hatelijks verlangen.
Wie niet door kwaad wordt beroerd
is lucht / vergeefs /
heeft niets te overwinnen.
Verlies je zinnen
in tekens en vormen.

Na de regen / tegen het kruisraam
en tegen het brekend glas op je netvlies /
weerkaatst de zon
/ is 't al kristal? /
dwars door het donker van je huis
slagregen, bloedregen.

28/2

(Canto X)

Mijn meester: Vergilius. Ik: Dante. (*La divina Commedia*)

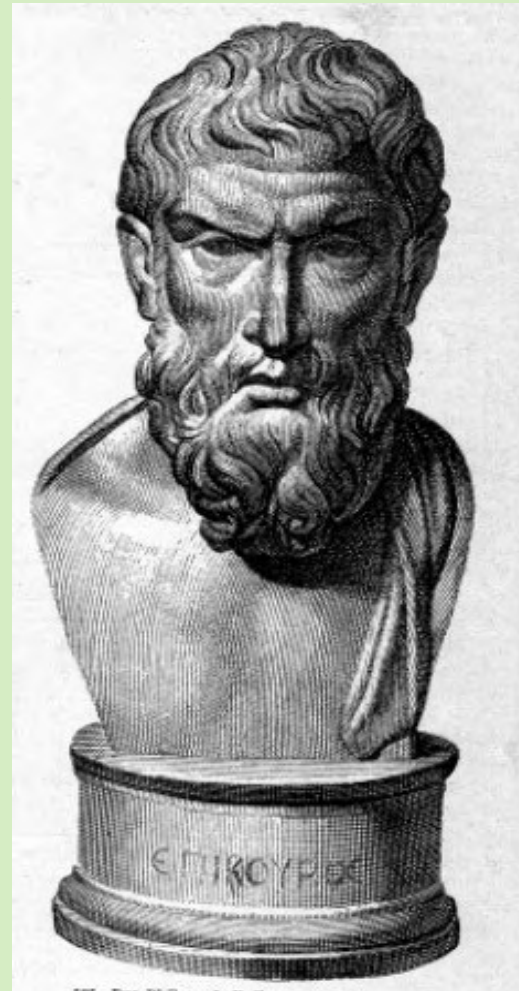
Epicurus (341 v.Chr. - 270 v.Chr.) was een Grieks filosoof en aanhanger van het atomisme.

Nastrevenswaardig is genot. Hierbij dient opgemerkt te worden dat Epicurus' benadering afwijkt van die van Aristippus in die zin dat het Epicurus om de lange termijn gaat. Zo is het onverstandig om veel te eten, wat direct genot oplevert, als dit leidt tot maagpijn. Genieten dus met mate. Daarnaast is bekend dat Epicurus zelf tevreden was met brood en water, met andere woorden een uiterst sober leven leidde. Hij schreef eens Zend mij wat kaas, opdat ik, als ik dat wil, een feestmaal kan houden.

In Epicurus' optiek betekent het atomisme dat alles mechanistisch verklaard kan worden; er is geen bedoeling achter ons universum, noch achter de talloze andere die steeds ontstaan en vergaan, alles is een toevallig samenstel van atomen. Ook het bestaande universum zal weer uit elkaar vallen.

Volgens Epicurus is de dood niets anders dan een uiteengaan van de atomen waaruit het lichaam en de ziel bestaan; alles houdt op, en er is geen leven na de dood. De grootste bronnen van vrees worden zodoende weggenomen.

Een verschil met het atomisme van Democritus is dat volgens Epicurus de atomen allemaal in één richting bewegen, daar waar ze volgens Democritus in allerlei richtingen dwarrelden, botsten en samenklonterden en zo alle voorwerpen en het hele universum tot stand brachten. Epicurus stelt het zo voor: de atomen bewegen weliswaar in een richting, maar er vindt af en toe een niet te verklaren afwijking plaats, waarbij atomen uit hun baan raken en daardoor botsingen en dergelijke veroorzaken. Deze grillige afwijkingen zijn bedoeld om te ontkomen aan een determinisme zoals de Stoïcijnen dat aanhingen, en ook om het element van de vrije menselijke wil in de natuur te verankeren.

Verder. Op een geheim pad
in de zwarte stad, tussen muur en vuur.
Mijn meester voorop. Ik in zijn rug.

‘Meester,’ zei ik, ‘jij die mij in de bochten wringt
van je goeddunken,
zeg mij, want ik wil het weten,
wie ligt in deze kisten?
Mag ik ze zien? De deksels staan open.’

‘Ooit,’ zei hij, ‘gaan die graven weer dicht,
ooit zullen ze hun verspreide lijven samen rapen.
Ook hij hier vlakbij,
Epicurus die hier bij zijn vrienden ligt,
zij die zeiden
dat als het lijf sterft de ziel ook sneuvelt.’

29/2

Psychiaters beweren
dat er twee soorten waanzin zijn.
Waarom is er dan
maar een soort gezond verstand?

1/3

Van de koude grond
van de mei in mij
van haar (als een blauwdruk) op mijn staar
van zonnebrand in het niemandsland van het bed
vervel ik

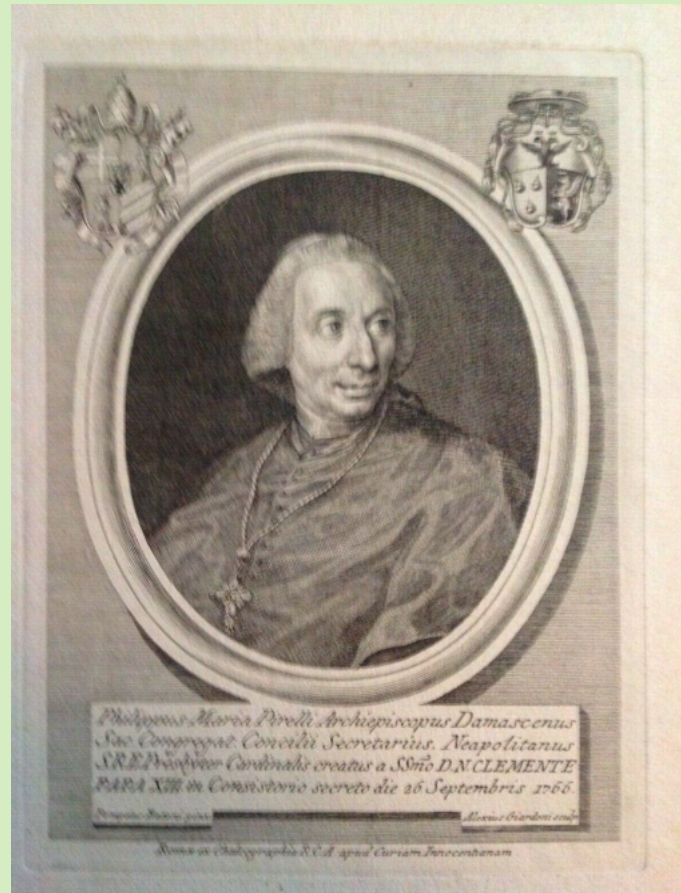
Van de klaver tussen de ribben van het kadaver
vertel ik
en van de verdoemde doffe dagen
dat ik haar kon behagen
met een refrein over haar lauwe haren

van hoe ik van de grond kwam
naar haar koude mond

Filippo Maria **Pirelli** (1708 - 1771 in Rome) was een curie-kardinaal van de Rooms-Katholieke Kerk.

Hij nam deel aan het conclaaf van 1769, dat sterk werd gedomineerd door de jezuïetenkwestie, en schreef een dagboek van de gebeurtenissen. Hij pleitte voor maatregelen om de stromingen tegen de kerk te beteugelen en was teleurgesteld over de verkiezing van Clemens XIV, die hij zag als een bondgenoot van de staten die de jezuïetenorde wilden verbieden.

Hinterland: periferie (aardrijkskunde), achterland of randgebied van een stad, land of gebied.

2/3 - ROMEINS

Door de herfstzon goudgebraden loopt
kardinaal Pirelli in scharlaken gewaden
door Rome, die stenen weide.
De zon vlekt op zijn mijter
en op zijn kin waar ketchup droogt.

Hij glimt en lacht om God
die hij bemint als zichzelf, soms ietsje minder,
en die hij een keer als een gekneveld kind
in een kelder zag schrikken.

Kardinaal Pirelli wil best verbranden
als een Jood ooit in de tijd in dat *Hinterland*
Je moet het zien als vallen
in de armen van God die je verwarmt
en dan verzengt als een mot.

Maar dat komt later, ooit eens later.
Nu is er geen tijd, geen respijt.
Want nu zijn er nog tevelen
die bidden dat hij hun vrees
voor hun vergankelijk vlees weg zou strelen.

Kardinaal Pirelli, na zijn hamburger, boert.
'Ik geloof,' zegt hij. 'Ik geloof dat ik zwanger ben.
Ik geloof dat ik met Gods hulp in leven blijf.
Ik geloof nog een hele tijd.
Al is het als een zandworm in een zandstorm.'

Vlinderhond: dwergspaniel met een weelderige, mooie vacht.

Toetankamon: levend evenbeeld van Amon.

Toetanchamon is grootgebracht in de stad, die zijn vader, Achnaton, gesticht en gebouwd had. Deze stad, Achetaton, het tegenwoordige Amarna, lag halverwege Thebe in het zuiden, in vroeger tijden hoofdstad van Opper-Egypte, en Memphis in het noorden, in vroeger tijden hoofdstad van Neder-Egypte.

Een recente schouwing van Toetanchamons skelet heeft uitgewezen dat hij 19 was toen hij stierf en ongeveer 1,68 m lang. Er zat 1 cm verschil tussen de lengte van zijn benen en hij had een ietwat scheve ruggengraat. Daarnaast had hij een klompvoet en miste een teen aan de andere voet. Alle kwalen waar hij aan leed waren waarschijnlijk het gevolg van een botziekte en zijn zwakke immuunsysteem, die allebei waarschijnlijk het gevolg waren van de vele inteelt die aan hem vooraf is gegaan. Hij liep met een stok, wat mede ondersteund wordt door de vondst van 170 stokken in zijn graf en het feit dat hij met stok wordt afgebeeld. Hij leed ook aan een ontsteking in zijn knie, veroorzaakt door een breuk. De breuk zou veroorzaakt kunnen zijn door een val van een strijdswagen, waarschijnlijk tijdens een jachtpartij, een geliefde bezigheid van de jonge farao. In 2009 heeft men de mummie gescand. Uit dit onderzoek is gebleken dat Toetanchamon naar alle waarschijnlijkheid gestorven is aan de gevolgen van de ontsteking in zijn knie, gecombineerd met malaria.

3/3 - MINISTER

Slaapdronken zijn alle anderen.
Alleen hij is wakker en klaar als een klont.
Hijgend als een vlinderhond
vindt hij zichzelf terug
in de blik van alle anderen
en dan is hij, statig starend,
de Toetankamon van het Ministerie van het Milieu.

Vaak op kantoor heft hij een roze vinger,
maar vaker nog vervalt hij in dromen
van alom nog ongevelde bomen.
Tussen de struiken en het loof,
gezicht geschramd door de twijgen,
walst hij met geheven aks.

Het ongeloof van de anderen,
dat doet zijn nekhaar rillen. Dan geeft hij de bons
en dat is geil als woekerwinst.
Maar dat geile mag niet van zijn gade.
Daarom verjaagt hij
met wormverdrijvende pillen
en haverstrobonbons
zijn eenzelve grillen als maden.

4/3

Zij dolde zolang met mij
tot ik mijn dolk trok.
Zij wou toch
dat ik met haar zou rotten
en dan sterven?
Goed, dat zou ik dan in haar botten kerven.
Nee, zei zij, zo zijn wij niet getrouwd.

5/3 - MIDDELNEDERLANDS

Wie likte wie?
Ik haar relikwie.

‘Tegelic heeft zijn grietken lief
al isse besmustert’

Zij is de vlieg, de vlek
in mijn blik. Een wimper van haar
op mijn oogbal verstrikt.

‘Want ic verdroech
dat si mi sloech’

Mijn schrikmiddel, mijn lippenzalf.

Besmustert: < mnl. besmuderen ‘vuil maken’ in bezmudert ‘bezoedeld’ [1350-1400].

6/3 - MAART

Verspilde organen, verwarde geest
door o.a. deze bittere winter.

Nu komt het er op aan:

Hoe niet ik al dit niets

weer aaneen

tot een schijn van een gedaante

in een lentepak?

Quiz = vraag- en antwoordspel, {na 1950} < engels quiz; mogelijk gevormd naar latijn quis? = wie?

Snik: verwant met 'snugger'. Of met snijdend, scherp: niet erg scherp (van verstand).

Vraagbaak: een boek dat of een persoon die antwoord geeft op allerlei moeilijke vragen.

Waterzooi is een typisch Gents eenpansgerecht gemaakt van kip (oorspr. vis), groenten, room en aardappelen. Het wordt opgediend samen met brood.

De naam is afgeleid van zode, het product van 'zieden' ofwel koken.

Persephone, ook Kore of Kora genoemd, lett. 'meisje, maagd', is de dochter van Zeus en Demeter. Ze werd koningin van de onderwereld nadat Hades haar met toestemming van haar vader had ontvoerd. De mythe van haar ontvoering, haar verblijf in de onderwereld en haar tijdelijke terugkeer naar de oppervlakte verbeelden haar functie als de belichaming van de lente en de verpersoonlijking van de vegetatie, in het bijzonder van het graan, dat in de aarde verdwijnt wanneer het gezaaid wordt, uit de aarde ontspringt in de lente en geoogst wordt wanneer het volgroeid is. In de klassieke Griekse kunst verschijnt Persephone onveranderlijk in jurk en draagt zij een korenschoof. Vaak op het moment dat ze wordt afgevoerd door Hades.

Archeologisch Museum in Herakleion. Beeld van Isis-Persephone met in haar hand een sistrum (rinkelinstrument). (180-190 A.C.)

7/3 - QUIZ

Hoe kan ik het rijmen met al mijn geschimp
dat ik hoe dan ook
onder hetzelfde narrig hoedje hurk
als wie ik wel kan schieten?
Niet goed snik.

Gelukkig is er het tegenovergestelde
als ik in het hart van de duisternis
van alles op de mouw kan spelden
van wie mij griefde in de liefde.

Dies moet ik
mij gaan vertroosten
in een andere vraagbaak van het leven.
Mag je een hamster wassen?
Moet er zuring in de waterzooi?
Wie neemt Persephone in het hooi?

8/3

In mijn kelder: kratten vol dode wensen.
Ik wil best mijn leven geven
maar vraag me niet waarvoor.
Ik timmer aan de weg
slapende honden wakker,
maar ik weet beter
al weet ik niet wat.

Zo vaal adieu gezegd
aan dit of dat, aan lieve mensen
het is mijn tijd.
En plechtig tegen haar: 'lady,
zoek je een andere koelie,
ik zie je in de eeuwigheid!'

Maar wie zat er vanmorgen aan het ontbijt?
Jazeker, yours truly.

En wat zij met me dee,
ach, ik leef er mee,
als met de Bee-Er-Tee.

Wouw: trekvogel. Broedt en overwintert in Zuid-Europa.

Cenotaaf: < κεινος (leeg) en ταφος (graf).
Praalgraf, dodenmonument, zonder lijk.

Rode wouw

9/3

De schaduw van een raaf?

Neen, een wouw
daar in de takken.

Ik geeuw (of was het een binnensmonds gesnauw?)

En weg is hij. Mijn cenotaaf:

de sporen van zijn poten
op de bedauwde klinkers.

Griffelen: 1) Enten 2) Graveren 3) Griffen 4) Inkrassen 5) Inoculeren 6) Manier van inenten.

10/3

Meer kan ik niet doen
dan griffelen in het niets
maar dan wel als in groot zomergroen.

Zonder ietsels kan dit niet
want je blijft geloven in gedijen
als in zomergroen.

11/3 - KAT

Hoe de kat zich kromt en zich
gekruld en blank en dik
vermomt als jij
zoals jij gromt als ik je aai
in een slaap waarin ik mij laat vangen
tussen hangen en wurgen
doof voor elk lawaai
dat niet van jou is
en van gemis van jou

Alice in Wonderland.

12/3

(Voor Alice)

Hoe het begon? Toen ik nog zong?

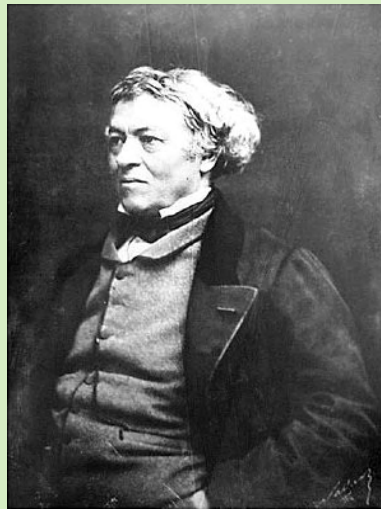
Op te nauwe voetbalschoenen,
dwars door het veld van de dagen
buitenspel
dwars doorheen de netten
rende ik naar de verste horizon
en zag hoe het land der korte metten
vlak voor mijn ogen zonk
toen ik mezelf begon te vragen
naar de zin die ik verzon.

Jean-Baptiste Camille **Corot** (Parijs, 1796 - aldaar, 1875) was een Frans kunstschilder.

Vanaf het begin had het schilderen van landschappen zijn voorkeur.

Hij bleef trouw aan de traditie van het classicisme, maar wel met het impressionistische gevoel voor de kleur en het licht. Hij idealiseerde de landarbeiders niet, zoals Millet en Courbet dat deden.

Corot kan gezien worden als een van de voornaamste wegbereiders voor de impressionisten, hoewel hij zijn thema nooit oploste in het licht.

13/3 - IMPRESSIONISME

Onder de donkerwolk
langs de schadeweg
op zijn dauwhengst
in zijn paarsjas
richt de ruiter een brandglas
op de dorboom.

Links onderaan getekend: *Corot*

14/3 - MISANTROOP

‘Toen de grote sterren half opgebrand
onder de kracht van hun eigen zwaarte
krompen tot de grootte van mijn geboortestad

en hun zwaarmoedige aantrekkingskracht
het licht niet meer liet ontsnappen
door de corrupte krakende gaten

die zwart radiërend in die ruimte dol
in doodstrijd explodeerden tot in
gewichtige gaten kleiner dan atomen

maar zwaarwichtiger dan ijsbergen
zo opeengepakt was dat primordiaal
materiaal, toen,’
zei Alceste,
‘toen was het tij al tegen mij.’

*(de melancholie vergeleken met die van de zwarte gaten,
waaruit geen licht ontsnapt. A.B.)*

Radiërend? < fr. radier = schrappen.

Of: < fr. radieux = stralend, schitterend?

Primordiaal: (Vlaams) heel belangrijk, essentieel,
cruciaal en doorslaggevend. (Medisch:) het
vroegst gevormd in de groei van een individu of
orgaan: primitief.

Alceste is het hoofdpersonage van *Le Misanthrope*
(1666), een komedie in 5 bedrijven van Molière.

Een **blauwe maandag**: kort moment, op een dag als een ander

15/3 - OP EEN BLAUWE MAANDAG

I

Wetenschappelijk verantwoord
danst hij op zijn koord.

Op de maat van cantilenen
met iets schampers in de benen,

huppelt deze schele gek
op een zelfde morele plek,

met in zijn buik een kei
tegen de vruchtbaarheid.

Hij slikt zijn puntbaard in
uit pure nederigheid.

Lt. **Cantilena** = lied, deun. Kort lied, volkslied. Met een zangerig onderdeel.

16/3

II

Hij trappelt zo fel
tegen hemel en hel,
tegen het ongedierte
dat de natuur is,
tegen de onschuld die een bron van twijfel
en van maagzuur is
dat hij demonstreert en postuleert:

‘Het kwaad in de natuur
kan ik niet bedaren.
Hooguit kunnen mijn kuren
het onguere dat in mij danst
voor verder kwaad bewaren.’

Toen viel de maan aan scherven
al in de zoute zee.
Het was op een blauwe maandag
dat zij dat dee.

17/3 - ZUID-OOST VLAANDEREN

Het laatste land? Andere streken
zijn gronden, belegging, gekwadrateerde
tuinen en tuintjes voor huisjes.

Het heuvelt.
(Zoals men hier zegt: het *zevert*.)
Paarden trekken (in de lucht
als ze tegen de einder staan)
moeizaam aan de maaldorsers
(die het veelal begeven).

De breekbare linden.
(Mijn moeder heet Vanderlinden.)

De radartorens midden in
de getraliede bossen.
(Waar gehelmde vreemdelingen kamperen.
Onze regering is akkoord. Het is zelfs nodig.
Voor als het ooit zover komt, later.)

Het ijlste groen: de vroege rogge.
Veel miskramen, vanwege
het ongecontroleerde water.

Vroeger noemde men dit: bloed en bodem.

Zeevert. Zevert?

Maaldorser. Een maaidorser, maai-dorsmachine of combine (uitspraak: kombajn), ook wel pikdorser genoemd, is een landbouwmachine voor het maaien en dorsen van zaadgewassen. De van oorsprong getrokken machine is nu voornamelijk zelfrijdend.

Maaidorser

Rogge

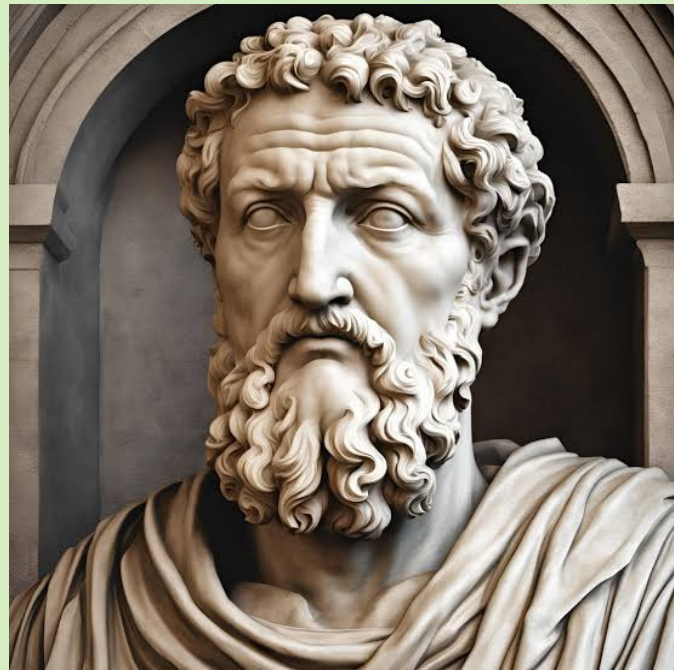

Hollandse linde

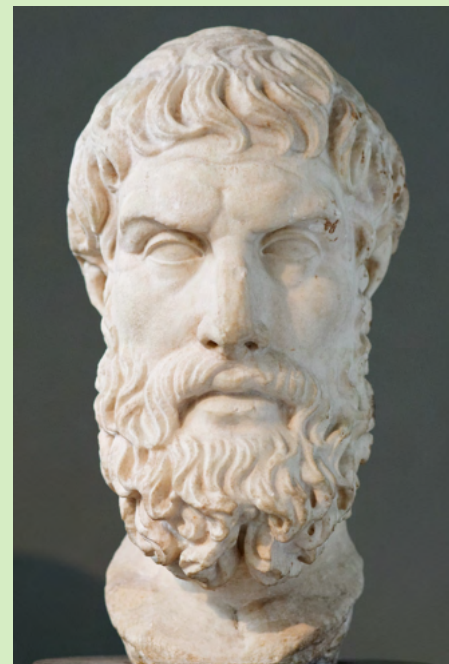
Lucretius (98 - 55 v. Chr.) wijdde een epos aan de leer van Epicurus (341 - 270 v. Chr.) met het doel de mensheid te bevrijden van de angst voor de goden en voor de dood.

De rerum Natura was nog niet voltooid, toen hij de hand aan zichzelf sloeg.

Voor Epicurus was de grondslag voor geluk de ἡδονή = genot, en de ἄταραξία = onverstoorbaarheid (als de geest meester is van de begeerten van het lichaam). Zijn leus: λαθὴ βίωσας = leef in het verborgene (dus geen sociale bindingen, geen politiek).

Lucretius

Epicurus

Johan Velter, Hugo Claus en Lucretius (2):

(...)Het kernwoord van het gedicht is 'ziel', een uiteraard anti-lucretiaans begrip (voor onze oren en hersenen) maar dat wel door Lucretius gebruikt wordt.

Het gedicht bevat alleen maar vragen, buiten de eerste regel die sterk affirmatief is: 'Niemand begrijpt wat voor een ding de ziel is.' Het woord ding is hier belangrijk omdat in de katholieke geloofsleer de ziel immaterieel is, gescheiden van het lichaam en niet onderhevig is aan de wereldse wetten van zwaartekracht, ruimtelijkheid en tijd. De vragen die Claus stelt, zijn die van een kind die de wereld met zijn ogen ziet, met zijn vingertoppen de randen van de dingen bevraagt, met de onbevangenheid van de jonge geest de grenzen van de welvoeglijkheid overschrijdt. De vragen duiden op een filosofisch-materialistische instelling, maar herinneren ook aan de theologische naaldenzoekerij: als niet dit, dan dat?

In boek 3 van *De rerum natura* schrijft Lucretius over de verbondenheid van ziel en

18/3

(*Lucretius*)

Niemand begrijpt wat voor een ding de ziel is.

Is zij er al in de foetus?

Of haalt de vroedvrouw haar

pas in de dauw van de wereld?

Sterft zij meteen als wij dat doen?

Of verkruimelt zij in het graf

en lost zij zich op in het gras?

Of is er een streek

waar zij heen moet in de schemer,

of wordt zij weer uitgezonden

als voer en leven van ander vee?

lichaam (in de vertaling van Piet Schrijvers luiden de eerste verzen zo: ‘De ziel wordt door het lichaam beschermd en is zelf / bewaker van het lichaam en oorzaak van het leven. / Hun wortels delend zijn zij aan elkaar gehecht / en scheiding blijkt met ondergang gepaard te gaan.’ (III, 323-326).

Het woord ‘ziel’ kan niet begrepen worden in de christelijke betekenis van het woord want lichaam en ziel zijn bij Lucretius innig met elkaar verbonden : als het lichaam sterft, dan ook de ziel.

Claus stelt vragen maar Lucretius geeft antwoorden. In boek III, verzen 437-439: als het lichaam sterft, dan verandert ook de ziel in eerste deeltjes, ze lost op tot niet-ziel – om later weer samengesteld te worden onder een andere vorm. ‘Want alles wat, veranderd, zijn grenzen overschrijdt, / dat is terstond de dood van wat het vroeger was.’ (III, 519-520).

Het gedicht van Claus is een ‘samenraapsel’ van ideeën, aanzetten, argumenten bij Lucretius, een gedachtengang die waarschijnlijk ook een eigen weg gegaan is.

Paul Claes wijst me echter wel op de verzen 113-117 uit boek I waar we inderdaad een verband met het gedicht van Hugo Claus kunnen zien. In de vertaling van Piet Schrijvers: ‘De mensen weten niet wat de aard is van de ziel, / of zij geboren wordt, bij onze geboorte insluipt, / en bij de dood gescheiden gelijk met ons teloor gaat / of afdaalt naar de weidse, donkere poel van Orcus / [...]’.

Een andere vertaling geeft echter een nauwere aansluiting bij het gedicht van Claus. Bij Damon verscheen in 2007 (dus veel later dan het tijdstip waarop Claus zijn gedicht schreef) een vertaling van Marguerite Prakke, getiteld Leerdicht over de natuur. Haar vertaling van deze passage is: ‘Men weet immers niet wat het wezen van de ziel is. / Ontstaat ze telkens of slipt ze bij de geboorte binnen, / en vergaat ze met ons wanneer de dood haar afbreekt? / Zoekt zij de duistere Hades op en zijn gapende leegten / of slipt ze miraculeus bij andere wezens binnen, / [...]’ – waarbij Claus de woorden nog iets concreter maakte: verkruimelen, graf, gras, de streek in de schemer (‘de duistere Hades’) en zo een Lucretius in het kwadraat vormt – de bekroning daarvan is te vinden in de laatste regel: eten voor de beesten.

Maar interessanter dan de exacte bron te vinden, de juiste versregel, is de algemene teneur van het gedicht te achterhalen. De bundel *Almanak* staat bol van godslasterlijke en andere schunnige verzen. De gedichten gaan in tegen de goede smaak van de cultuur, het zijn geen hoogdravende verzen van metafysiek, patriottisme, naastenliefde of schoonverzerij. Het zijn ‘schuine’ verzen: ze staan niet recht in het gelid, ze doen maar wat. Ze luchten op. Met deze gedichten positioneert Claus zich tégen de wereld, de maatschappij en de vendelzwaaiers – de zogenaamde literatuurwetenschappers die Claus graag afschilderen als een flamingant, lezen het werk niet: vandaag kan men een doctoraat verwerven door alleen maar de heersende ideologie te onderschrijven.

Zo gebeurt het ook in het gedicht (Lucretius): de vragen ontheiligen de materie, het zijn de vragen van iemand die buiten het geheel staat. De materialistische instelling toont zich door het concrete te schilderen, het abstracte op die manier te ontwapenen. Hugo Claus schrijft beelden neer om de metafysische pretentie te ontmaskeren en hij bestrijkt het hele leven: de geboorte, de dood, de Elyzeese velden. Het gras is het nederigste gewas, zelfs als gazon is het onkruid waartegen gevochten moet worden. Claus vraagt zich niet af of de ziel een roos wordt, of als een nachtegaal zal zingen, maar wel of de ziel voer en dus leven voor ‘ander vee’ zal worden. Het ‘ander vee’ betekent dat Claus een gelijkschakeling ziet, zonder de simpelheid van een Gaia-adept te zijn, tussen mens en dier. De aspiraties van de mens zijn een zinsbegoocheling. Het is pas in de cultuur dat men het recht heeft de cultuur te betwijfelen.

19/3 - DIERKUNDE

Toen ik hoorde dat de kaaiman
zijn vrouw belaagt in het moeras
om met zijn kaaimanvrienden
haar (en zijn) eieren op te eten,
toen wist ik het zeker,
toen ik een boreling was
heeft Pa in mijn ogen gepist.

Jacob Cats (Michiel Jansz van Mierevelt, 1634)

Constantijn Huygens, portret door Jan Lievens (1627-1630).

Muit: kooi. De fluit in de muilt (Hugo Claus, *Vrijdag*).

Mutatis mutandis: lett. na veranderd te hebben wat veranderd moet worden. Dus: met de nodige wijzigingen (van details).

‘Ten waer enz.: Als er de malle pijn
die honger heet niet was,
dan wou ik dat ik niet geboren was.

20/3

(De Constantijn Huygens-prijs)

Cats had geen moeite om een lofgedicht te schrijven
toen hij Huygens wou prijzen.
Ik wel, nu ik in amper levenden lijve
Huygens wil eren opdat hij met mij verrijze.

‘Vervloekte wereldzee,’ riep Cats maar dreef zelf niet op de baren.
‘Drekgoet!’ riep hij maar zat zelf nooit op de blaren,
want verbrandde zijn gat niet, Cats, hij keek wel uit,
die vrome kanarie in zijn droom van een muilt.

Zo is niet, althans niet helemaal, Constantijn Huygens’ rijm,
een rijkelijk gelijm,
een verstand vol floralia
met als gezond pendant: faecalia.

Daarin, mutatis mutandis, lijkt hij soms op mij,
een onappetijtelijke pastei in livrei,
iets dat leeft bij de gratie van het kinderachtige,
koppige, dreinerige, soms zwierige meestal weigerachtige.
Het lijkt kortgewiekt, gekruld, verklassiekt
maar het is naar verdriet dat het riekt.

Al die adjectieven? Te veel, uiteraard, het ontspoord,
eenvoud is de lagelandse deugd, zeg alles in één woord.
Armoe is troef, zeggen de detectieven van hoe het hoort
in het Nederlands (exclusief in Holland gebrouwd
en tot communicatief parool vernauwd).
‘Dove volgebeerte’ klaagde Cats, ‘o, domme hersendrop!’
Maar Huygens zegt: ‘ten waer de malle pijn
die honger heet
Ik wou wel ongeboren zijn.’

Huygens en ik, wij hebben moeite met vliegen,
wouw, wij lijken beter te kunnen landen,
en daarom belanden wij vaak in de trog
waar wij erbarmelijk versierd of stichtelijk log
de plicht van het gedicht vervullen,
onszelf weglullen in gezwijmel,

ons in gerijmel hullen, en dan hoor je iets als:
'Over de heuvels rijst de maan.'
of: 'Tussen de keutels drijft de zwaan.'

21/3 - HANDELSREIZIGER

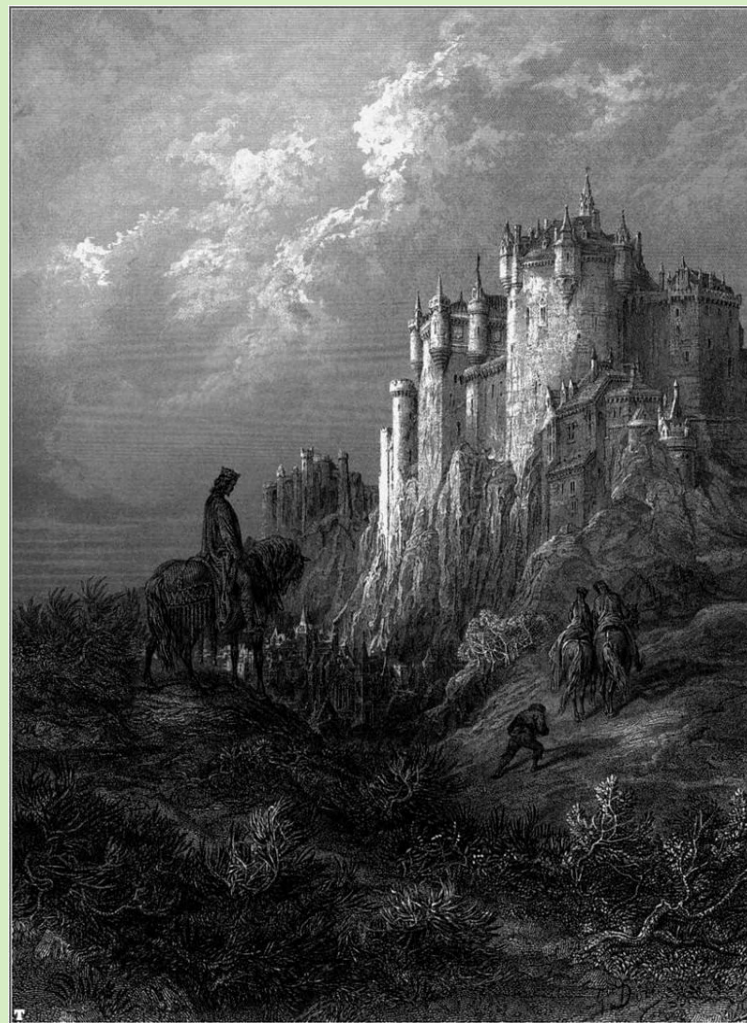
Met een hoed vol deemoed
met een mond vol azijn
steeds maar weer op de trein
met een valies vol verdriet
(om wat hij hoort tussen de wielen,
al is zij nu al jaren dood,
'Kom, Kareltje, eten! Het wordt donker!')

Camelot, ook geschreven als Camelat, is het legendarische kasteel van koning Arthur.

Camelot du roi = monarchistisch propagandist in Frankrijk.

De **schaal van Richter** is een manier waarop de energie die vrijkomt bij een aardbeving (of een zeebeving) in een getal wordt uitgedrukt. De schaal is in 1935 opgesteld door m.n. de Amerikaanse seismoloog Charles Francis Richter. Het is een logaritmische schaal. Hij wordt afgeleid van de sterkte van de trillingen, zoals die gemeten worden op het seismogram.

Wereldwijd zijn er minstens vijf aardbevingen met een kracht van 9,0 of meer op de schaal van Richter rechtstreeks waargenomen: o.a. de aardbeving in Lissabon in 1755 (9,0), en de Grote Chileense Aardbeving in 1960 (9,5).

Camelot zoals verbeeld door Gustave Doré

22/3 - POËET

Na zijn boterham met spijs
gaat Dichter weer op reis
in de streek van Camelot.

De Schaal van Richter mag nu breken,
de maenaden mogen zich nu wreken,

zijn moeder mag zich doodniezen,
alle bijen mogen bevriezen,

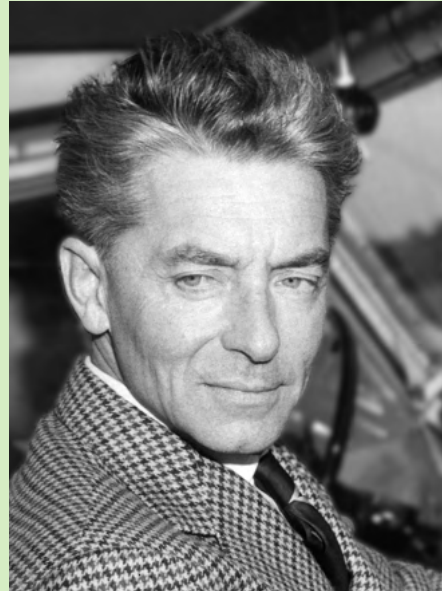
als het woordje: honing
maar rijmt op woning
en dat niezen op *für Elise*.

Nog zwaardere aardbevingen kunnen een totale ontwrichting van ecosystemen over zeer grote afstanden en zelfs over de hele wereld veroorzaken. Dergelijke bevingen zijn nog nooit waargenomen, maar het is zeer waarschijnlijk dat ze zich in de geschiedenis van de aarde weleens hebben voorgedaan. Mogelijk heeft de inslag van een meteoriet met een diameter van minstens 10 kilometer aan het einde van het Krijt (65 miljoen jaar geleden), waardoor de Chicxulubkrater is gevormd, een beving met een magnitude van 12,0 of hoger veroorzaakt.

Für Elise is de gebruikelijke naam voor de Bagatelle nr. 25 in a-klein, een beroemd solomuziekstuk voor piano door Ludwig van Beethoven, geschreven circa 1810.

Een **katafalk** is een kleine verhoging, waarop een doodskist wordt geplaatst. Vroeger werd dit alleen gebruikt voor mensen die begraven werden met een groot ceremonieel eerbetoon. Meestal is ze uit hout vervaardigd, bekleed met een zwarte doek en omgeven door kaarsen op kandelaars of een kaarsenrek.

Herbert (**von**) **Karajan** (Salzburg, 1908 – 1989), sinds het afschaffen van de adel in Oostenrijk in het bevolkingsregister vermeld als Heribert Karajan, was een Oostenrijkse dirigent en een van de meest prominente naoorlogse musici. Hij dirigeerde vanaf 1955 vele jaren de Berliner Philharmoniker als opvolger van Wilhelm Furtwängler.

In 1963

Twee maanden nadat Adolf Hitler in Duitsland de macht in handen kreeg, op 8 april 1933, werd hij lid van de NSDAP. Hij trad op als gastdirigent in Brussel, Stockholm, Amsterdam (concertgebouworkest).

In 1944 werd hij door Adolf Hitler en Joseph Goebbels op de Gottbegnadeten-Liste gezet, een lijst met de 1.041 belangrijkste kunstenaars van het Derde Rijk. Personen op deze lijst waren vrijgesteld van dienst in het leger.

Karajan, Herbert von: Dirigent, Generalmusikdirektor der Wiener Staatsoper, Österreich

In muziekkringen wordt Karajan veelal als een van de prominentste uitvoerende musici van de 20e eeuw beschouwd. Aan zijn uitvoeringen valt vooral de aandacht voor de klankschoonheid op. Hij dirigeerde een bijzonder breed repertoire. Hij had met name grote affiniteit met de werken van Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven, Johannes Brahms, Richard Strauss, Anton Bruckner en Jean Sibelius.

Tot aan zijn dood in 1989 dirigeerde hij veel en maakte hij ook vele opnamen, in latere jaren met name voor cd. Vele symfonieën uit het klassieke repertoire heeft hij vier- of vijfmaal opgenomen, omdat hij gebruik wilde maken van de zich steeds vernieuwende registratiemogelijkheden. Hij liet ook veel van zijn concerten registreren voor film, televisie en video.

23/3 - DIRIGENT

Hij danst als op coupons.
 Het orkest gehoorzaamt elke frons
 van de brauw boven zijn blauwe blik.
 De zaal is één gesmoord gesnik.
 Hij bouwt nu al zijn katafalk
 met elke deining van de notenbalk.
 Bartok, Richard Strauss, Chatsjatoerjan:
 muizen in de hand van von Karajan.

24/3 - VADERLANDSLIEFDE

Rechtlijnigheid doet Belgen pijn.
O, bemind labyrint!

25/3

Hij spaart zilverpapier
en stuurt het naar de tropen,
daarmee kan men daar de kinderen dopen.

Oude hervormde bladen brengt hij
naar het ziekenhuis.
(Eén keer een 'Penthouse' per abuis.)

Zo gaat een protestante recensent
voetstaps naar de hemel, en tafereel!
Hij wordt er intendant
van wijlen het Nederlands toneel.

Penthouse is een voornamelijk op mannen gericht erotisch tijdschrift, in 1965 opgericht in Engeland en in 1969 naar de Verenigde Staten gebracht.

Voor de seksuele revolutie van de jaren zeventig probeerde Penthouse het taboe op seksualiteit onder het grote publiek weg te nemen. Maandelijks nam het een uitklapplaat van een naaktmodel op in het tijdschrift, de Penthouse Pet of the Month. Geleidelijk evolueerde het blad van een blootblad naar een hardcore-tijdschrift met expliciete foto's. Penthouse ging hierin verder dan concurrent Playboy, maar toonde evenmin seksuele handelingen.

Tafereel: vgl. Tableau! Stop (de handeling)!

Intendant: rentmeester, toezichhouder.

Stormy Daniels, een Penthouse Pet of the Month.

26/3 - OLIFANT

I

Ik kwam die olifant tegen,
kletsnat van de regen. 'Dag, beest.' - 'Dag, Meneer'.

Wij werden vrienden zoals het hoort.
Ik kan het goed met slurfdieren vinden.
Hij vond mij, geloof ik, wat vreesachtig.
Ik daarentegen werd door zijn goedertierenheid bekoord.
En door zijn majesteit,
want is de olifant niet het embleem van de wereld,
vier pilaren die een bol schragen van antraciet?

Vaak, bij volle maan, zoals het hoort,
waaide hij mij koelte tegen
met een jonge berk in zijn slurf,
alsof ik de Koning van de Palmen was.

De **olifant** was bij de Primitieven veelal een heilig dier (zie: James Frazer, *The golden Bough*).

Palmzondag: eerste dag van de Goede Week. Op die dag wordt door christenen de blijde intocht van Christus in Jeruzalem gevierd.

Koningspalm

27/3

II

Toen op een dag (waarom? Ik had hem niets misdaan!)

Betrapte ik hem op een blik.

Een blik van ijs, de blik van een pladijs,
met niet één glimp van mededogen
in die ronde, blikken ogen.

De schol wordt in Vlaanderen gewoonlijk **pladijs** genoemd.

De huid van de schol is aan de rechterkant groenbruin en heeft oranje stippen. De ogen van de schol zitten aan de rechterkant. Aan de linkerkant (de blinde zijde) is de schol wit.

28/3

III

Toen heb ik mijn wensmantel aangedaan,
mijn pruik van kuthaar opgezet
en daarbovenop mijn dromenpet
met cirkels, sterren en strepen
en toen heb ik een en ander opgezegd
uit de Catalogus van de Veranderlijke Tekens.
Hij werd een lijk ter plekke.
Zonder één zucht zakte hij door zijn fundament,
en verkruimelde, verstofte, verging tot as,
en de as in het gras schoot naar boven
in een andere vorm, die van een oleander.
Die knipte ik bij de wortels af.
Nu staat hij mooi bij mij op het terras
te blinken en te stinken.
Er is iets dat ik mis, ik weet niet wat het is,
maar ik wil het niet meer zoeken.

De **oleander** is een rijk vertakte, bossige, 2-6 m hoge struik of boom die giftig melksap bevat in alle vegetatieve delen.

29/3

Tegen de vuurtoren
Klotst zij, Moeder Zee.
Onder mijn éénmansbed
Ritselt zij, Moeder Slang.

Jacques Bernard (**Jacky**) **Ickx** (Brussel, 1945) is een Belgisch autocoureur. Hij was actief in de Formule 1, langeafstandsraces en woestijnrally's.

In 1968 kreeg hij een contract bij Ferrari en won hij op het circuit van Rouen zijn eerste Grand Prix Formule 1.

30/3 - SOMS

Soms voel ik mij als Jacky Ickx,
mooi, kwiek en boordevol *chance*.
Maar ook dan ontwaar ik niks
anders dan *de geest van de ambulance*.

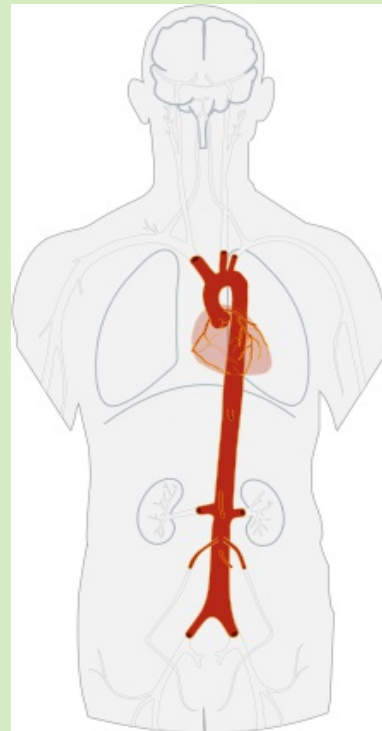
31/3

Sleet op de lever,
aorta vernauwd,
broze gewrichten, voze gedichten.
Voor mij vandaag
bloeit de gulden tevergeefs.

De **aorta** of grote lichaamsslagader loopt vanaf de aortaklep, die de begrenzing vormt met de linkerkamer van het hart, langs de wervelkolom naar de buik.

Bij een volwassen mens heeft de aorta een diameter van twee à drie centimeter en in rust stroomt er zo'n vijf liter bloed per minuut doorheen.

Sinds 2024 wordt de aorta door de wetenschap aangemerkt als een orgaan, aangezien die verschillende functies heeft: bloedvoorziening als hoofdslagader, reguleren van de bloeddruk, bepaling doorstroomsnelheid van het bloed door het lichaam, meehelpen bij de productie van bepaalde hormonen. De aorta heeft een eigen laag spiercellen, die er voor zorgen dat deze zijn vorm en functie kan behouden.

Schema van de aorta. Hierop is de aorta thoracica (rood) te zien. Links op de figuur, rechts in het lichaam is de pars ascendens van de aorta, hierop volgt de pars horizontalis waarop de pars descendens aansluit

1/4 - BELASTING

Van elke frank die ik verdien
krijgt mijn vaderland de helft.
Is zij de wederhelft die ik verdien
die zeug in mijn bedstee
die knabbelt aan mijn haar
als een levenslange bedgenoot?

Het valt best mee
als ik maar mijn kinderen verwaar-
loos na mijn dood.

2/4 - VAN EEN DODE

Zijn laatste gebaar, zeggen zij,
was er een van walg en afweer.
Toen smolt het vel van zijn kaken,
een schedel kwam te voorschijn
met bijna paardetanden,
vertelde zijn moeder.

Rog-roze:

Rog is een typische bijvangst in de tongvisserij. De meeste roggen die worden aangevoerd komen uit de Noordzee en de Golf van Biskaje. Verder komen roggen ook voor in de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee.

3/4 - BIJ EEN HAVEN

Bij een haven was het, weet je 't nog?
Alsof geen boten konden vergaan.
Alsof de rog-roze liefde
kon bestaan, als een vis zonder zee.

4/4 - JIJ ALLEEN

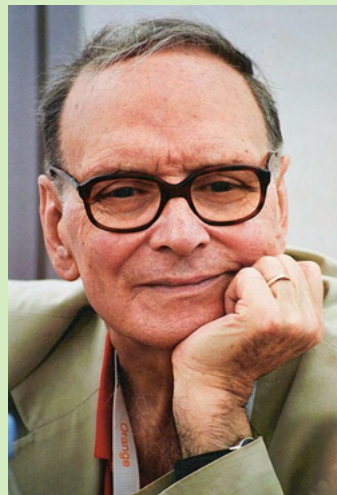
‘Jij alleen kan mij helpen’ zei zij.
‘Help mij. Bij jou kan ik hem vergeten.’

Die nacht, terwijl zij gromde
dacht ik aan hem in dat ver land
en zij hoorde het en verstomde.

Schapraai: etenskast.

"**Chi Mai**" (It. voor: wie ook) is een compositie van Ennio Morricone geschreven in 1971. Het werd gebruikt in de films *Maddalena*, regie Jerzy Kawalerowicz (1971) en in *Le Professionnel*, regie Georges Lautner (1981), en ook in de tv-serie *An Englishman's Castle* (1978). In 1981 werd het gebruikt als hoofdthema in de BBC-serie *The Life and Times of David Lloyd George*.

Ennio Morricone (Rome, 1928 – aldaar, 2020) was een Italiaanse componist, orkestrator, dirigent en trompettist die de muziek voor ongeveer 500 films en televisieseries componeerde en orkestreerde.

5/4 - VROUW IN THAILAND

Zij is oud en weet het.
Geen korrel rijst meer in de schapraai.
Haar zoon lang geleden terechtgesteld.
Van louter oud-zijn in slaap gevallen.
Maar in haar sneeuw witte slaap
danst zij weer met die man van Chi-Mai
en de lucht blijft blauw tot de dageraad
zoals die eerste maal.

6/4 - SOLDAAT

Met mijn kameraden loop ik
te sterven in het duin.
Wij kotsen bloed en chocolade.
De vijand blijft onzichtbaar
Maar, luister, hij nadert, een bries
van vele paarden.

7/4 - KAAL

Die avond dat ik mij kaal schoor,
het was in mei en uit verdriet
om 't een of ander
kwam ik haar tegen, de dood,
kaal als een kei
en zij was een hij en die hij was ik en
tot mij zei die kale vogelschrik:
'Dit is in een ander land en daarbij
jou, hoer, ken ik niet.'

8/4

Herinnering aan haar:
steeds minder en dunner haar haar
langs mijn slaap
als ik slaap.

9/4 - BEHOED

Alhoewel behoed door helm, kazuivel, verstand
en list, weet hij: Dit gaat mis.
Onstuitbaar baren zijn gedachten
het beest dat hij is,
zonder zwachtel.

10/4 - OP REIS

‘Dáár,’ krijste de ontstelde reisleader. ‘Dáár zit Het.’
‘Wat?’ schreeuwden de reizigers en verbleekten meteen.
De hoogleraar richtte zijn verrekijker,
keek in de ogen van het Beest,
en kotste.

Het Beest, allang niet meer in staat tot vliegen,
daar Het broedde,
lachte. Het klonk als een vervloeking.

De reisleader riep: ‘Geen foto’s nemen,
want dit soort fenomenen hoort in dit gebied niet thuis!’
De hoogleraar noteerde de vleugelwijdte,
de geachte linguïst de bitse fonemen
van het wauwelend broedend Beest.

‘Ik geloof mijn ogen niet’, zei de hoogleraar.
‘En ik mijn oren niet’, zei de geachte linguïst.
‘Dat hoeft ook niet’ zei het Beest.

Wat moet je kiezen in zo’n geval, in elk geval?
Geloven, verlangen of constateren?
De reizigers kozen niet,

zij renden, hun kinderen schoppend,
naar de bus, naar huis.

Dao of **Tao**, uitgesproken als "douw", is een metafysisch concept dat wordt gebruikt in het taoïsme, confucianisme en meer algemeen in de klassieke Chinese filosofie. Het vormt een wezenlijk onderdeel van de oosterse filosofie en mystiek.

Als filosofisch begrip is het de alomvattende, uit zichzelf bestaande, oneindige, tijdloze kosmische eenheid. De bron van alles én de bestemming van alles zonder begin en zonder einde. Het wordt hierbij gebruikt om de fundamentele of de werkelijke natuur van de wereld te benadrukken. Tao vormt in tegenstelling tot de westerse ontologie een actieve en holistische weergave van de wereld, in plaats van een statische die is opgebouwd uit atomen.

De acht trigrammen, een symbool dat vaak gebruikt wordt om de Tao en haar beoefening te symboliseren.

Men kan tao alleen bij benadering leren begrijpen. In de tekst van de Daodejing wordt geschreven: "De essentie van tao is dat het niet uitgedrukt kan worden. Als men denkt het wel te kunnen uitdrukken, dan is het niet tao." Tao is immers vormloos en niet gebonden aan een vorm.

Tao voedt alles. Het creëert de gewenste ordelijke patronen in de chaos. Maar de wens naar ordelijke patronen zal nooit vervuld worden. Men kan alleen maar op het pad blijven van de zoektocht. In de taoïstische leer is tao de kwaliteit van die zoektocht.

Holisme (Grieks: holos: het geheel) is het idee dat de eigenschappen van een systeem (fysiek, biologisch, technisch, chemisch, economisch, enz.) niet kunnen worden verklaard door de som van alleen zijn componenten te nemen.

Lollyflex? Iets in de sfeer van een bijtring voor babies.

11/4 - CHINEES

Drie vrouwen liet ik achter
in hun graven in het land van de Zon.
En nog ben ik niet versleten.

Ik jaag nog vaak op blanken,
ik ruk hun kop van hun nek
fel als de Tao,
sneller dan het woordje seks.
De draak die mij beschermt
heeft één oog en heet Lollyflex.

12/4 - EDEN

Het heden, het is
een foetus in een handdoek,
een mol overreden,
condomen en dromen en
de stank van het verleden.
Al ontgaat het mij tijdens mijn leven,
toch ontstaat het ergens
het Eden, het heden.

13/4

Toen ik nog de 100 meter liep
toen ik witte kalkoenen kweekte
toen ik 'Adieu' zei en zij 'Mon Dieu!'
Toen zij nog rank was in Griekenland
en zij mij dankte voor mijn vingers,

toen is de tijd voorbijgereden
als op een fiets.

14/4 - BARBAAR IN AZIË

I

Wat wou hij ook weer, ooit eens, zo dringend?
Een barbaar in Azië zijn.
Wat? Hij? Barbaars reizen? Vergeet het maar.

Het masker in zijn kamer, de magerste mythologie,
was hem genoeg.
In het verstrooide duister van zijn bed
riep hij draken op en dwergen en helden,
dat was genoeg.

De paddenogen van alle vreemdelingen van Azië
drongen hem terug in zijn eigen schurft en schaamte.
Hij vlotte zonder botten.
Zijn gezicht was een vertrouwd huisdier,
zijn woorden waren zijn vergeefse wapens.
Soms zakten ze in de modder, zijn woorden,
met het geruis en gezuig van te grote klompen.

15/4

II

Zo zocht hij zijn toevlucht
in een gelijnd en geregeld gebladerte,
in bijna kalmte, aftands en afstandelijk,
met de herinnering aan reizen die hij nooit had gedaan.

Hij verkoos de kleurloze lente van het concept,
hij vloekte steeds minder in een verstaanbare taal,
hij smolt als margarine in het woest tapijt.

Aftands betekent oorspronkelijk 'een af (= volledig) gebit hebbend'. Later ontstond de betekenis 'aftakelend, sporen van slijtage vertonend'.

16/4

Een oud zeer. Een oud lied.
Keer op keer
maakt het blind kind
een nieuw kind
dat nog minder ziet.

Eckhart von Hochheim (in de buurt van Gotha, ca. 1260 – 1328), bekend als Meester Eckhart, was een belangrijk laat-middeleeuws theoloog en filosoof. Hij behoorde tot de orde der Dominicanen. Hij wordt vaak aangeduid als mysticus, maar in het wetenschappelijke onderzoek is dit omstreden.

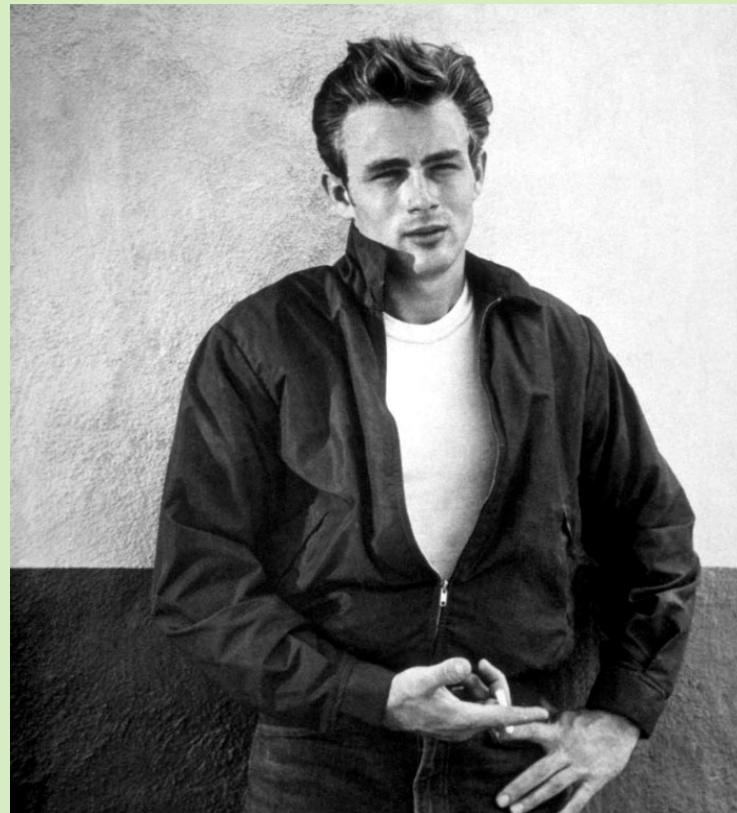
17/4 - MEISTER ECKHART

Ook in het museum van de Botte Vrees
houdt hij van alle beesten
het meest van de Heilige Geest.

Het begrip Godheid speelt in Eckharts preken een belangrijke rol. Voor hem is de Godheid de Afgrond van het Niets en daarom iets anders dan een God, die schools in categorieën van Wezen en Zijn gedacht wordt en op die manier als een analogie van Natuur en Ziel beschouwd wordt.

In zijn zondenleer geeft Eckhart het genoegdoeningsdenken van de scholastieke theologie (satisfactio) volledig op. Het idee van het plaatsvervangende lijden van Christus en de martelaren, dat o.a. bij Thomas van Aquino een centrale rol speelt, komt in Eckharts geschriften niet voor. Zonde is bij Eckhart een opzettelijk afkeren van God. Ze is opgeheven, als de mens zich “berustend” weer tot God gewend heeft, zijn eigen wil opgegeven heeft, om met God een van wil en één te zijn. Een verdere verbetering van het menselijke gedrag, bijvoorbeeld door straf, eist God niet. Eckhart kent geen objectief begrip schuld. Voor hem is beslissend hoe de mens zelf met zijn schuld omgaat.

James Byron Dean (1931 – 1955) was een Amerikaans acteur. Hij belichaamde de opstandige jeugd, onder meer in zijn bekendste film *Rebel Without a Cause*.

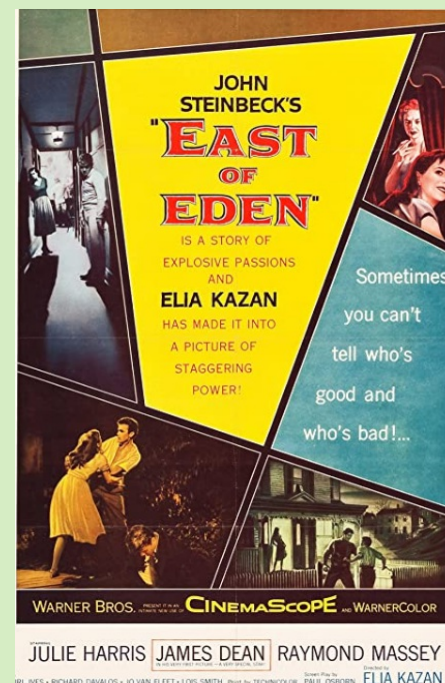

Publicity still of James Dean for the film *Rebel Without a Cause*

East of Eden is een roman uit 1952 van John Steinbeck, gebaseerd op het Bijbelboek Genesis. Het verhaalt de strijd die twee broers leveren om de liefde van hun vader.

De VS tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hoe hij ook zijn best doet, het lukt Cal Trask (Dean) niet om waardering van zijn vader (Massey) te krijgen, die alleen oog heeft voor zijn andere zoon Aron (Davalos). De strenge, harde Adam is het verlies van zijn vrouw, die hem heeft verlaten, nooit te boven gekomen. Als Cal erachter komt dat zijn Moeder Kate de eigenaresse is van een gok en danspaleis en een ontmoeting met haar heeft, begrijpt hij zijn vader beter. Op een dag raakt de oude Trask een enorme som geld kwijt. Cal doet slim zaken en kan het volledige bedrag aan zijn vader teruggeven, maar die weigert geld van het zwarte schaap aan te nemen. Dean was de ideale acteur om de onbegrepen, gekwelde jongeman te spelen.

De roman werd door John Steinbeck zelf als zijn Magnum Opus beschouwd.

18/4 - J.D.

Een bijziende, norske jongen.
Je liep als hij, schouders gekromd
door de jaren vijftig.
Als hij keek je schichtig naar je moeder.

Wat is hij nog?
Een nota in een agenda uit die jaren.
8 u. 30. Cinema Majestic. *East of Eden*.
Hij huppelde langs vreesachtige lieden,
en jij, je gaat er met een bange bocht omheen.

Antie k: de dichter droomt van de antieke tijd, toen de eik heilig was en Demeter's dochter Persefone het korenmeisje [Kορν] was, dat door Hades werd ontvoerd naar de onderwereld. A.B.

Nafte: Informeel (vooral in België) wordt benzine ook wel aangeduid als 'naft', en soms ook met het Engelse woord 'petrol'.

19/4 - ANTIEK

Onder de wijde eik zat ik
toen zij kwam, zij die ik verzon.
Haar huid was heet van de zon.
Mijn begeerte blafte
maar zij kon het niet horen.
Ik wil dat verdoemde gedroomde koren
in brand steken
maar waar haal
ik gedroomde nafte?

20/4

Verlangen, algen
 wieren, hoop,
 gekleurd en elpezwart,
 wat geef je ervoor?
 Zij hangen op mijn vlooiemarkt
 te keur, te koop.
 Het kanspercentage van elke hoop,
 het doet mij walgen.

Elpezwart: van elpenbeen = van ivoor.

In de zeventiende eeuw werden, net als tegenwoordig, de termen "ivoorzwart" en "beenzwart" vaak door elkaar gebruikt. Beide verwijzen naar een zwart pigment dat afkomstig is van het verkolen van dierlijke botten, hoorns en andere organische materialen. Echt ivoorzwart, specifiek gemaakt van verkoold ivoor van olifantstanden, bestond echter wel. Vanwege de hoge kosten van ivoor werd deze vorm van het pigment beschouwd als een luxeartikel en waarschijnlijk gereserveerd voor speciale opdrachten of contexten waar de kosten gerechtvaardigd konden worden, zoals hoogwaardige kunstwerken. Naar alle waarschijnlijkheid was het "ivoorzwart" dat Nederlandse zeventiende-eeuwse schilders gebruikten vaak feitelijk beenzwart, een betaalbaarder alternatief gezien de grotere beschikbaarheid van de grondstoffen.

21/4

Als barones Spanoghe
op kevers en spinnen trapt
en aldus haar ingekeerde zinnen straft
dan hoor je haar ziel hijgen,
dan zie je haar ogen naar elkander
glijden, zo scheel
als die blinde tepels van haar.
Een felle minnaar
die ze van louter minne
klaar en recht voor zijn raap kan krijgen!

22/4 - ZELF

Geen kik. Als vermoord. Zo zit ik.
Ik die niet meer schrik,
met om mijn nek het koord
van jaren enzovoort.

23/4 - IN DE KLAS

Zij is de wijste van de klas,
dat meisje met jongenshanden,
fee van ijzer en *rubidium*.
Uit misselijke bakvissenlol en *taedium*
is het
dat zij als een drillboor tolt
in die druiloor van een leraar latijn
zijn bangelijke harnas.

Rubidium is een scheikundig element (Rb). De naam is afkomstig van het Latijnse rubidus, dat diepste rood betekent, vanwege de twee karakteristieke heldere rode spectraallijnen.

Bakvis: kleine vis om te bakken. Meisje tussen 14 en 17 jaar.

Taedium = verveling.

Druiloor: traag en lusteloos persoon.

24/4

‘Luister, de zee,
hier in de schelp!’
Ik hoorde ‘t geruis
van haar adem in mijn oor.
Zij was de zee met gruis in de branding,
ik uiteraard de schelp
van de barre aarde.

25/4 - BEDIENDE TWEEDE KLAS

Waarom scheldt hij zijn vrouw uit
na het werk?

Vraagt zij om geld? Is zij drachtig?

Zijn werk op 't Ministerie van Cultuur
is het dat hem verzuurt.

Hij moet er in een vochtige kelder
bergen tijdschriften bewerken.

Hij verft er roze gedeeltes van meisjes
zwartig.

26/4 - VERDER

Hoe wij, terwijl we beter zouden moeten weten,
elkaar onwrikbaar verdersjouwen,
in het zand van de plicht,
op de platvoeten van het geweten.

27/4

Wij hielden de golven tegen,
althans dat dachten wij,
met onze tenen in het zand.

Een overheerlijk weertje! Twee kilometer ver kon je zien.
Je zag bosijsvogels, kaardmachines, architecten,
parasols, woelmuizen, allerlei godsdienstige sekten,
telegrafisten, paardenhandelaars.

Verrukt groeven wij ons verder in het zand.
En hielden de golven tegen, dachten wij.

Een zalig weer. Leve de zigeuners, familievetes,
de goudstandaard, de rederijkers, zonnevlekken,
en de zinsbouw en het gezichtsbedrog, de meeste zoogdieren,
onze testikels, druipsteengrotten, eboniet!

Toen zagen wij onszelf, verwonderd,
nogal waardig,
als antiekelingen pal tegenover de wijnzwarte zee,
kantieken zingend,
weggezogen worden door de golven,
als zand, nee, niet eens als zand,
gewoonweg weg uit de wit-zwarttekening
van de golven op het bespatte witte blad.

Kaarden = ontwarren (van wol- of katoenvezels) en
evenwijdig leggen om te spinnen.

Bosijsvogel in Tanzania

Eboniet: hard ge vulcaniseerd caoutchouc (rubber), met zwavel bewerkt om de elasticiteit te behouden.

Kantieken: lofzangen.

Een **epithalamium** (Latijnse vorm van klassiek Grieks ἐπιθαλάμιον, epithalamion, van ἐπι, epi: "op", en θάλαμος, thalamos: "bruidsvertrek") is een gedicht geschreven voor de bruid op haar weg naar het bruidsbed. Deze dichtvorm bleef gedurende de gehele klassieke oudheid populair; de Romeinse dichter Catullus schreef een beroemd epithalamium, dat was vertaald van, dan wel geïnspireerd door een helaas verloren gegaan werk van de Griekse dichteres Sappho. Volgens de kerkvader Origines zou het bijbelse Hooglied ook een epithalamium kunnen zijn geweest ter gelegenheid van de bruiloft van koning Salomo met de dochter van de farao. De Nederlander P.C.Hooft behoort tot de latere, door de renaissance beïnvloede dichters, die deze vorm van poëzie weer toepasten.

28/4 - EPITHALAAM

Hoed u voor Madame Woest-en-welig.
Zij is meestal kregelig
en steeds monogaam.

29/4 - LEIDER

Hij houdt van het volk
want het houdt hem in leven, ook
al betoogt het tegen hem, zijn voogd.
Elke herfst, ordelijk
speldt hij het leger vol ordes
en regent het aflaten
over de Raat van State.
Hij minacht geld
ten bate van een visioen van later,
heel veel later,
van korenaren, vliegers, schroot
tanks, bazuinen,
vredesengelen in duinen,
marsepeinen letters,
dit alles voor het volk, totterdood.

30/4 - RECHTER

Gblinddoekt als de gerechtigheid
slaat de rechter om zich heen
naar het kwaad als naar een mug
en overleeft het,
want zij komen steeds terug,
de beklagden, die bedelaars.

1/5 - RAAM

Lang was de wereld
een raam met gedroogde
regendruppels, doffe kristallen.
En toen, op een woensdag
hoorde ik ze, de scherven.

2/5 - AUTORACE

Ik verloor je jaren geleden
en nu nog vind ik je.
Zelfs in het hels gehuil
van Francorchamps
hoor ik: 'Zoek mij!'

3/5

Al pel je hem
tot op zijn spieren,
al vervelt hij zelfs
tot op zijn nerven
en tot het laatste vlekje vet,
dan nog is hij niet in zijn hemd gezet,
homo neerlandicus.

Veranda: open aanbouw aan huis.

Minotaurus: Minos, de koning van Kreta, had onenigheid met zijn broers over de vraag wie de rechtmatige koning was. Minos bad de zeegod Poseidon om een teken dat hij de rechtmatige koning was. Poseidon stuurde een witte stier als teken van het koningschap, op de voorwaarde dat die stier meteen zou worden geofferd. Minos hield zijn belofte niet, hierop wreekte Poseidon zich door Minos' vrouw Pasiphaë op de stier verliefd te laten worden. De Atheense architect Daedalus bouwde daarop een houten holle koe waarin Pasiphaë kon gaan liggen en gemeenschap hebben met de stier. Nadat de stier haar had bevrucht, werd de Minotaurus geboren.

4/5 - HELLEENS

Terwijl hij in de veranda
lag te bloeden
zag hij hoe de Minotaurus
zijn vrouw verraste
toen zij in de warande
hoeden paste.

Een **warande** is de naam die in de lage landen gebruikt werd voor een besloten jachtterrein, doorgaans eigendom van voornamen families. De naam komt al in de middeleeuwen voor. Warandes waren er in meerdere types, zoals de konijnenwarande, waar gejaagd kon worden op konijnen.

Een vrije warande was een niet-afgesloten terrein waarop de rechthebbenden van het recht op vrije warande (een onderdeel van het feodale jachtrecht) konden jagen met uitsluiting van anderen. Dit recht kon in handen zijn van andere personen dan de eigenaars van het terrein.

Vele warandes werden na het einde van de heerschappij van de lokale adel omgevormd in villaparken of stadsparken.

5/5

Een apin zonder haar,
zo noem ik haar.
Het is niet complimenteus
maar ik heb geen keus
want het is waar
vooral rond drie uur 's ochtends.

Blasé: < fr. blaser = verdoven, afstompen. Door overmatig genot ongevoelig zijn voor verder genieten.

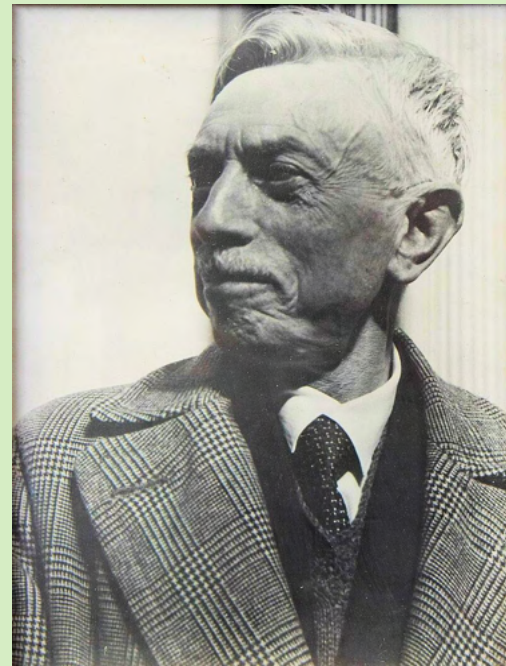
6/5 - BLASÉ

Genoeg gezien,
genoeg geleefd.
Zelfs mijn valhelm weggegooid.
Ik sterf liever totaal berooid
dan dat ik bederf
door het geschooi
om schoonheid.

Léon **Spilliaert** (Oostende, 1881 – Brussel, 1946) was een van de voornaamste Belgische beeldende kunstenaars uit de eerste helft van de twintigste eeuw.

De duizeling uit 1908 is een van de bekendste werken van de kunstenaar. Een vrouw zit met verwilderde haren en met de rug afgewend naar de kunstenaar, op sneeuw witte trappen tegenover de duistere, gapende afgrond. Het is een beeld van fatale wanhoop en onuitspreklijke angst. De duizeling werd in november 2017 verkozen op plaats 5 van een poll met een lijst van kunstwerken die elke Vlaming moet gezien hebben. Van dit werk bestaat er ook een zeldzame variant die alleen maar verschenen is als cover op een tijdschrift. Dergelijke voorstellingen van de vrouw, gezien vanaf de rug of in silhouet, zullen regelmatig voorkomen in de verdere werken van Spilliaert.

Spilliaert wandelde veel langs de kade, de zeedijk, het verlaten strand en, gekweld door slapeloosheid, het liefst 's avonds of in de vroege ochtend. Dit vertolkte zich in een groot aantal tekeningen van vissersvrouwen, baadsters, marines maar vooral van het verlaten, nachtelijk strand en de zeedijk. Hij gaf dit weer in een sterk vereenvoudigde grafische en uitgezuiverde stijl, met een monumentale vormgeving. Een strakke lijn of een golvend silhouet bepalen de beeldtaal, met een verwerping van de klassieke regels van vorm en beweging. Dit alles geeft een gevoel van een drukkende eenzaamheid, angst en onrust.

7/5 - OOSTENDE

Twee vissersvrouwen op een brug
rond Negentientien.
'Miljaar, Marie,
wij zijn gezien!
Daar komt de schilder Spilliaert
die weer 't portret zal maken
van onze rug!'

Jan de Lichte (Velzeke, gedoopt 7 april 1723 - Aalst, 14 november 1748) was een Vlaams crimineel en bendeleider. Gedreven door armoede en gebrek tegen de achtergrond van de Oostenrijkse Successieoorlog ging hij samen met kameraden over tot diefstallen, overvallen en uiteindelijk moord. Na een klopjacht werd hij door de Franse bezettingsmacht gearresteerd en terechtgesteld door radbraken.

Het optreden van de bende en haar einde vormden de inspiratiebron van legenden, volkssagen en Louis Paul Boons boek *De bende van Jan de Lichte*, (die een revolutionair van hem maakt).

Geblaerd: met een witte vlek op het voorhoofd.

Jan de Lichte, beeldhouwd door Roel d'Haese

8/5 - JAN DE LICHTTE

I

- wordt gezocht: een rode geblaerde koe
- wordt gezocht: een kop met een grofgebreide kous er op
- wordt gezocht: publiekelijk losbandig gedrag
- wordt gezocht: een jongen met schurft: Jan de Lichte

9/5

II

Een moeder met pokken
een éénoog van een broer
een zwager met een maag vol gaten
een parochie totaliter geruïneerd en verlaten
een gekwelde provincie.

10/5

III

Het was in de zomer, de zomer van de soldaten van God
van Engeland, Holland en Hannover.

De soldaten kampeerden bij de kerk
en sloegen de dorpingen
tot zij aardappelen leverden en vrouwen
en vormden toen een ordelijk regiment
met verordeningen alleen door hen gekend -

11/5

IV

De orde werd hersteld ten bate
van wie broedde op aandelen, agaten, ringen
en vierentwintig hoeden.

Toen hebben mijn ster en mijn sterkte
mij verlaten,
ik sper mijn mond en kwijl en kauw op lucht
en moet niezen van de honger,
razernij om wat ik zie bevriest mijn holle liezen
en daarom heb ik mijn gezicht met roet ingewreven
en ik schuifel zacht, ik word de nacht
en graaf een gat onder de deur, een grinnikende rat,
en kruip in de kelder, vind er bier en drink me zat.

12/5

V

De pachter heeft vet en boter en brood,
dat wordt zijn vroege dood.
Wie in de hitte van de grote zomer
alleen ajuinen eet heeft het bitter koud
en verspreidt de stank van de dood.
De pachter heeft een paar lakens, ik vloek, ik zoek.
Nog wat? Hanske van Wetteren licht,
wij vinden nog een oude natte broek
voor zijn verkleumde gat.

In Breevelde vonden we 250 paar kousen.
Hoeveel kousen stalen keizers en pausen?

13/5

VI

Als ik soep ruik wet ik mijn mes.

Als de oorlog woedt
zorg dan dat het bloed niet vloeit
vanonder uw eigen hoed.

Als uw maag begint te kermen
dans dan op andermans maag
tot de guldens rinkelen uit de zakken.

Als de gendarmen komen, geen erbarmen.
Oog om oog. Uw lot is toch galg en schavot.

14/5

VII

Wie schoenen heeft als gij op blote voeten loopt,
waarom hem ontzien?
Hak zijn tenen af, alle tien.

Heeft de proost een varken, keel het beest.
Proost is allang blij dat hij 't niet is.
Waar spek is komen de magere ratten.
Dat is de gelijkenis.

Zegent Kristus het kind niet
dat gutst vanonder uw lief haar rok,
breek dan het offerblok.

En stom-verloren bestelen wij elkaar
en bedelen wij bij elkaar
en doden wie ons het naaste bij is,
onze bedrogen, bespogen gelijken.

Een **proost** (lat: praepositus: vooraan geplaatst) is een geestelijk leider van een rooms-katholieke instelling, tegenwoordig vooral in Vlaanderen maar in het verleden ook in Nederland. Ook: hoofd van een kapittel.

15/5

VIII

Er is een werkwoord: verlangen,
 dat leerde mijn moeder mij,
 ik liep aan haar hand op de markt van Aalst
 en herhaalde: ‘verlang, verlangde, verlangd’
 en ik zag mijn nek al ellenlang uitgerekt,
 ‘gehang, gehangde, gehangd’

en mijn bestaan was
 naar die vermaledijde markt te gaan
 en daar te wachten en te staan.

Ten gevolge van de Oostenrijkse Successieoorlog vielen in 1745 de Franse troepen de Oostenrijkse Nederlanden binnen. Het Land van **Aalst**, dat ongeveer overeenkomt met het huidige Arrondissement Aalst, telde toen ongeveer 125.000 inwoners. Plots moest het de 52.000 soldaten van het Franse leger voeden. De levensomstandigheden werden hierna nog harder.

Na de val van Maastricht (7 mei 1748) kwam er een wapenstilstand in de Oostenrijkse Successieoorlog, waardoor de Franse bezettingsmacht haar aandacht kon richten op de brigands die het land onveilig maakten. Op 28 september 1748 werd een klopjacht georganiseerd waarbij alle inwoners van de kasselrijen Kortrijk, **Aalst**, Dendermonde en Oudenaarde werden opgeroepen om iedereen zonder geldige papieren of vaste verblijfplaats op te pakken. Circa 130 personen werden opgepakt. Sommigen werden opgesloten in het Belfort van **Aalst**, maar wegens het grote aantal van de arrestanten werden er ook gevangengezet in de lokalen van de rederijders van Sint-Barbara en Sint-Catharina.

Op 14 november 1748 om 11.30 uur werd Jan de Lichte samen met vier andere moordenaars (Simon Ysenbaert, Lieven Faviel, Augustijn Hendricx, Jan de Priester) door radbraken geëxecuteerd. Deze in de Nederlanden ongewone straf was bedoeld om de veroordeelde elke kans op opstanding op de Dag des oordeels te ontnemen. 17 anderen werden opgehangen; de vrouwen en helers werden doorgaans gegeseld en verbannen. Elf gevluchte bendeleden werden bij verstek ter dood veroordeeld.

Louis Paul Boon gebruikte in zijn roman *De bende van Jan de Lichte* (1952/1957) elementen van de schelmenroman, maar in zijn versie wordt Jan de Lichte in plaats van een ordinaire bandiet tot een idealist, een anarchist of een vrijheidsstrijder, die het niet enkel gemunt heeft op de Franse bezetters, maar een revolutie van de klasselozen tegen de gevestigde orde wil ontketen.

Naar aanleiding van de onthulling van het standbeeld in 1981 publiceerde Hugo Claus de gedichtencyclus *Jan de Lichte*, met een lithografie van Roel D'Haese. Wannes Van de Velde vertolkte het slot van deze cyclus, het *Gebed van Jan de Lichte*, in 1990 in het Antwerps op zijn album *De zwarte rivier*.

16/5

IX

(Zoals mijn maat Adriaan Vagenende, zeel om de nek,
brandende fakkel in zijn hand,
omdat hij heeft ontvreemd van de Eerwaarde Heer 't Kint,
pastoor van Zandbergen:
een Heilig-Oliedoosje van 't beste Duitse zilver,
zes zilveren lepels en fourchetten
en een theebus bevattende vier pond fijne thee -
en het zeel werd toegetrokken.)

Wat hangt er naast mij straks op de markt
aan de boom zonder blaren
om te tonen dat ik als een beest ben geweest,
een kat of een rat?

Adriaan Vagenende behoorde tot de harde kern van de groep van Jan de Lichte.

Fourchetten: vorken.

17/5

X

Anderen leren, anderen worden gevoed,
anderen hebben een vaderland,
dat steekt hen in militaire kleren
en in de grond, de mateloze grond.

18/5

XI

Prinsen, prinsessen, generaals, ministers, klerken,
gij die ter kerke gaat naar de gezongen messe,
prijst de werkman die de tarwe doet rijzen
zolang hij van de tarwe zijn part niet pakt.

Prijs zijn klagen, zijn steunen, zijn verdriet
want daarmee verdient hij een leven ná dit leven
terwijl gij alvast vóór het verrijzen in uw gekleurde,
brokaten, ordentelijke, doorvoede dagen danst.

19/5

XII

Het Beest van de Apocalyps zou komen,
 dat preekte men, en wel op het einde van de tijden.
 Ik heb het eerder gezien, te paard, in vol ornaat;
 het zegende en ordonneerde de troepen in onze straat,
 het Beest kon in onze tijd op aarde aarden
 omdat het ons van jongsaf liet geloven
 dat het de ordening was van Hem Hierboven.

Apocalyps: < gr. $\alpha\pi\omicron$ = weg, en $\kappa\alpha\lambda\upsilon\pi\tau\omega$ = verbergen. Vandaar: onthullen, openbaar maken. Openbaring aan Johannes op het eiland Patmos.

Albrecht Dürer, de vier ruiters van de Apocalyps

20/5

XIII

Het heeft ons veel peren gestoofd, het Beest
toen het onderwees wat waar is,
de waarheid van koning, burggraaf, kanunnik, notaris,
fabels over het goede, het ware, het schone
over boete, vergaren, demonen.

Veel peren gestoofd: heel wat ellende bezorgd??

Nl.: een kool stoven = een poets bakken; iemand een kool stoven = iemand op een
onprettige manier ertussen nemen.

21/5

XIV

Het leerde: het aards bestaan is van geen tel,
er is een onsterfelijke ziel nu en later en er is
veel kans dat zij belandt in de buik van de hel.

Waarom zit Maurits, Maarschalk van Saksen,
dan nu al op zijn schimmel als op een troon in de hemel
en eet hij nu al kalkoen en patrijs en pauw,
nu al rijstap met gouden lepels
en drinkt hij zich blauw
en viert hij blauwbloedig feest
en regeert hij met zijn gnomen van economen
over het wraakzuchtig beest van een staat
die winst en rente vreet en schijt en vermenigvuldigt,
recht schrijft met kromme regels,
geregeld naar een onwrikbare wet der dingen
die alleen wie niets heeft beschuldigt?

Maurits van Saksen, 1696-1750,
bastaardzoon van August de Sterke,
keurvorst van Saksen en koning van Polen,
en gravin Aurora van Königsmark. Vanaf
jonge leeftijd was hij actief op de slagvelden
van Europa, in 1744 werd hij **maarschalk**
van Frankrijk. Hij veroverde Brussel,
Antwerpen, Namen, Bergen op Zoom en
Maastricht en werd benoemd tot
opperbevelhebber van het Franse leger in de
Nederlanden.

(Uit de Multatuli Encyclopedie (1995) van K.
ter Laan:) “Tijdens een vergadering van de
gnomen in de Millioenen-studiën
(publikaties van Multatuli tussen 1870 en
1873 in dagblad *Het Noorden*) zegt de
voorzitter dat Van Saksen met Meester Adolf
een overeenkomst had gesloten om doden te ‘leveren’ ‘tegen hun gewicht in lood’.
Tegenwoordig nemen ze ‘tweehonderd-twee-en-zeventig pond per man’, klaagt de
voorzitter. De gegevens voor deze ‘wisselkoers’ las Multatuli in de *Gaulois* van 19 juni 1871.

Gnomen zijn figuren in de Millioenen-studiën. Het zijn aard-of kaboutermannetjes,
knechten van Meester Adolf. Zij dragen namen als a2 en -a2, twee vinnige tegenstanders.
Tijdens een onderaardse vergadering beweren zij allen slechts: ‘twee maal twee is vier’. Met
deze wijze les wordt de schrijver geacht miljoenen te kunnen verdienen.
Later komen de gnomen terug bij de schrijver, wanneer deze de speelbank bezoekt: ‘Het
maakt een groot verschil, of men een speelzaal met of zonder wetende gnomen bezoekt.’ De
gnoom Semi-ur houdt hem gedurig voor: ‘Schep waarde (...) Dit doen wy ook, en daarom
heten wy gnomen, wetters!’.
Voor Multatuli zijn de termen ‘gnomen’ en ‘gnosis’ (kennis) verwant. Overigens weet de
schrijver ook na dit bezoek nog niet hoe aan geld te komen. Pas na een bezoek van Fancy,
zijn muze, kan de kennis van de gnomen worden toegepast.

22/5

XV

Welke dag was tijdens mijn leven geen kwade dag?
Een enkele keer in het eerste zomergras:
het bal van het galgenaas.

Omdat de meiden vrezen voor de nasleep
van onmatig vrijen: 'quade feyten met de geyten'.

Wij lachten allen om grollen over hen die vallen
en nooit met hun gat in de boter.
Ironie past alleen bij een baronie.

23/5

XVI

Te weinig gedanst, te weinig geschranst.
Ik haal het nooit meer in.
Nooit méér maar altijd min.

Omdat ik geboren ben uit een vrouw van Velzeke,
gegeseld en verbannen, zij heette Elisabeth de Schepper.

Mijn rechter was Charles Bagenault de Beauvais,
ridder in de orde van Saint-Louis.
Al in het vruchtwater werd ik geregeerd
door Wie-is-wie?

Wie-is-wie?

24/5

XVII

Mijn evennaaste heb ik geslagen, gekrabd, gebeten,
gestoken, en nu word ik geslacht.
Men komt mij halen.
Het is een monotoon verhaal, zwart wit,
maar een kwalijke grap kan men niet genoeg herhalen.
Alhoewel er sleet is op dit gejang
sinds eeuwen, het kan niet doven,
het is niet voor 't een of 't ander,
het is maar dat ge 't weet,
de druppel loopt niet over, blijft lopen
en honger vraagt om moord
en nood op aanslag
en er komt geen brand in elke bank.

25/5

XVIII

De markt loeit van de mensen als een zee.
Ik luister naar mijn wrak, een gebinte
waar binnenin kreten te horen zijn,
nog steeds over het mijn en dijn
in deze desastreuze wereld,

en ik hul mij in het bescheten kleed van mijn dood,
ik word de doodsengel die ik droom,
een kind, spichtig, tandeloos,
het mekkert, het krinkelt
tot het schandaleus metaal
zijn snotterige neus in tweeën splijt
en zijn ziel valt in de vuilnisbak van de tijd.

26/5

XIX

Blood = vreesachtig, laf. Uitr.: Beter blode Jan dan dode Jan.

Blode Jan, dode Jan,
Jan zonder pet, Jan Klaas, Jan Boel,
Jan Patat, Jan Alleman,
Jan Contrarie, jonge jonge Jan.

27/5

XX

Redelijke mensen, zoek in ons, creaturen,
wat de Schepper (die de naam van mijn moeder droeg)
in zijn vergeetachtigheid
met zijn agenturen in hun onbarmhartigheid
in ons deed verzuren.

Wij waren al geradbraakt
vóór wij konden tellen,
aan het vervellen en verdorren
vóór wij geboren waren.

Mijn moeder zei het: 'Jan, ik had je beter
bedolven in een wei met de nageboorte,
als voer voor kevers en torren.'

Agentuur = werkring van een agent.

28/5

XXI

Nu, in de rare regen van schroot en zwavel
die blijft vallen over onze streken, al ziet men het niet,
- nu, op de markt, zoals in elke omgeving
vreemd verlegen, met een vaag verlangen naar tieten
- nu ook met buikloop van de rauwe bieten
blijft mijn historisch kreng
in zijn flarden vel en vet nog even overend
en zegt u zijn gebed:

29/5

XXII

Here Jezus, levend water zoudt gij mij schenken.
Weet ge 't nog? Volgens uw oud verhaal?
Wel, waar is dat mirakelwater gebleven?
Schurft en honger waren mijn leven.
Ik at uit een trog. Want wil bedenken,
Jezus, gij had tenminste nog een avondmaal
met brood en rode wijn,
lijk dat het moet zijn.

Here Jezus, het schijnt dat ge in de hemel zijt
samen met de engelen en de profeten.
Dat ge uwen Hemel hebt verdiend,
dat wil ik best geloven, beste vriend.
Maar waarom nooit in mijn kindertijd
een roggebroodje naar beneên gesmeten
of een kilootje patatten?
Ge zorgde beter voor de ratten.

30/5

XXIII

Here Jezus, Gij die God zijt zogezeid
bezie mij, geschonden, rot, kapot.
De beul op de markt van Aalst staat gereed
en 't is water en bloed dat ik zweet.
Wel, Jezus, maat, 't is nu mijnen tijd.
Luister daarom naar *mijn* enige gebod:

'In uw rijk van het hemels slijk
Kunt gij mijn versplinterde botten kussen.
Mijn ziel en mijn lijk
Lever ik liever aan de mussen.'

31/5

Twee houtduiven.

De ene vloog naar de rotsen,
de andere naar de zee.

Wie ben ik? Een bescheten steen.

1/6 - WANDAAD

Onze Joséphine ging mee
met een slechte grijsaard.
Zij wilde hem beter maken.

De mussen dansen nu op haar graf
waar de oude heer, als straf,
de krokussen moet onderhouden
en wat vergeet-me-nietjes.

2/6 - DORPS

Tijdens de laatste sacramenten

zei Nonkel Jules:

‘Vent, gij kunt mij nog meer vertellen

over de oven van de hel en de pek,

als mijn vel bedekt is met konijnevoer

zal mijn ziel haar tanden slaan

in de maan als in een schone schelle spek.’

Spek (per **schel**): varkensvlees.

Hoeveelheid: 1 heerlijke **spekschel** van ongeveer 100 gram per stuk.

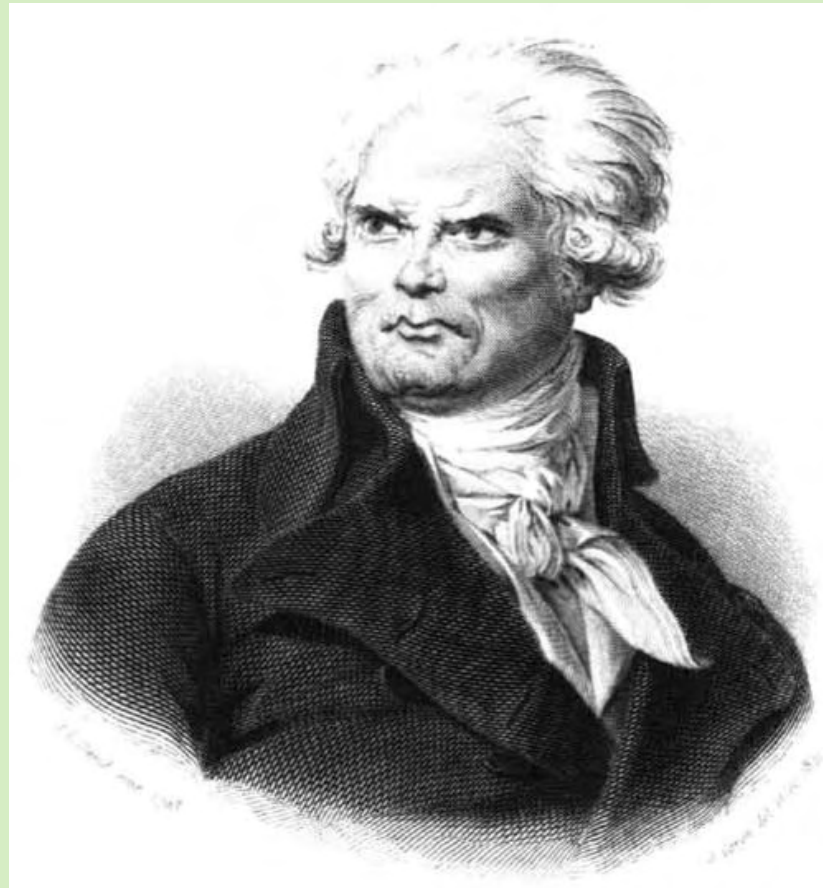
3/6 - AAN DE BAR

Drinken is verdrinken
en zinken met vriendelijke kieuwen,
‘adieu, kinkels!’
in een zoveelste nieuwe liederlijke
ziekelijke zee.

Danton werd geboren in een respectabele familie. Zijn vader was advocaat. Hij kreeg een goede opleiding en begon zijn carrière in Parijs toen hij 21 was. In 1787 had hij een eigen praktijk als advocaat opgebouwd. Hij was lid van de Koninklijke Adviesraad.

Danton trouwde en kreeg twee kinderen. Het echtpaar woonde in de Rue des Cordeliers, in het 6e arrondissement waar hij als hij de deur uitstapte, de drukkersinkt kon ruiken. Zijn huis stond open voor veel mensen uit de buurt. In april 1790 werd Danton voorzitter van de politieke vereniging Club des Cordeliers, die een zeer radicaal-revolutionaire koers voorstond. Samen met Camille

Desmoulins die in de buurt woonde, en Jean-Paul Marat behoorde hij tot de invloedrijkste leden. Danton verdiende goed geld sinds de revolutie was begonnen en investeerde in onroerend goed.

Georges-Jacques Danton (1841, gravure uit 1841) Dantons gezicht is enigszins gehavend vanwege de pokken en een confrontatie in zijn jeugd met een stier en een aantal varkens

4/6 - DANTON

De dienaars van de Godin van de Rede brachten hem naar het schavot niettegenstaande zijn gouden tong en zijn connecties met het noodlot.

Op 10 oktober 1793 verbood Joseph Fouché elke godsdienstige ceremonie buiten het kerkgebouw. Op 5 en 24 oktober werd de revolutionaire kalender ingesteld. Burgerlijke feesten op de tiende dag moesten de zondag vervangen. Op 6 november verklaarde de Conventie dat de gemeente het recht had de katholieke godsdienst af te schaffen. 's Avonds werd in de Club der Jacobijnen fel van leer getrokken tegen de priesters. Op 7 november 1793 deed Jean-Baptiste Gobel, samen met veertien van zijn priesters, misschien de hele Parijs clerus, afstand van zijn ambt. Dat kon worden beschouwd als het (gedwongen) afzweren van het katholicisme. Zij hadden in het openbaar hun roomse gewaad uitgetrokken. De Notre-Dame werd nu de **Tempel van de Rede**. In de kathedraal werd niet meer God aanbeden, maar werd de **Cultus van de Rede** ingevoerd.

Maanvis: aquariumvis met zebrastrepen.

Malachiet: is een donkergroen mineraal, dat goed te polijsten is en als edelsteen voor decoratieve doeleinden wordt gebruikt.

5/6 - TWEEDE QUIZ

Kijk naar haar mond.

Je mag kiezen. Is zij
maanvis, modder of malachiet?

Te laat. Je bent al gewond.

Te laat als je het ziet.

6/6 - DOKTERSECHTPAAR

Hij lacht in de wachtkamer
Zij trapt op harten
Hij wacht in de gelagkamer
Zij noemt zich Astarte.
Maar ik zeg: mevrouw Gevlekt
(en mijnheer geschramd).

Een juweel van een huwelijk
Fluwelen liefde gruwelijk.

Boogschutter Astarte berijdt een paard op een Egyptische zuil

Astarte (Gr. Ἀστάρτη) was een Fenicische godin van de vruchtbaarheid, seksualiteit, jacht en oorlog. Ze had een algemene bekendheid in de noordwestelijke Semitische streken en via hun scheepvaart hadden de Feniciërs de cultus wijd over het Middellandse zeegebied verbreid. Er bestonden tempels van Ashtoreth tot in Carthago en Eryx (Sicilië) en op diverse plaatsen in Cyprus. De 'heilige vrouwen' die de tempels beheerden werden met de tempelprostitutie geassocieerd. Het is een vorm van prostitutie waarbij een vrouw/man zich in een tempel ter beschikking stelt voor seks tegen betaling, als heilige dienstplicht aan een godin of god.

Haar symbolische attributen waren de leeuw(in), het paard, de sfinx, de duif en de ster in een cirkel ter aanduiding van de planeet Venus. Op afbeeldingen komt ze vaak naakt voor.

7/6

Het is waar en naar
dit beeld van jezelf als dier
en dan gevierendeeld
en niet helemaal van hier.

De Openbaring van Johannes, vaak kortweg Openbaring genoemd, of naar de Griekse naam, de Apocalyps, is het laatste boek van het Nieuwe Testament en daarmee eveneens van de gehele Bijbel. Volgens de aanhef gaat het om een openbaring van Jezus aan de auteur, die zichzelf Johannes noemde en schreef dat hij zijn openbaring op **Patmos** kreeg.

Tegenwoordig wordt aangenomen dat de auteur een vroegchristelijke profeet was, die zich tot een groep profeten rekende, zijn medeprofeten. Het taalgebruik en de denkwereld wijzen op een herkomst uit het Joodse christendom in Palestina. In de tekst zelf schreef de auteur dat hij verbannen was naar Patmos, voor de kust van Efeze.

Tegenwoordig ziet men het boek Openbaring als een literair kunstwerk en verbeelding, als symbolische afbeelding van de tijdloze overwinning van goed over kwaad.

Koudvuur of nat gangreen is, anders dan droog gangreen (necrose), een infectie waarbij gezond weefsel aangetast wordt, vaak uitgaande van een verwonding waarbij veel avitaal weefsel ontstaat (bijvoorbeeld schotwonden, pletwonden) met contaminatie door grond of mest, door een infectie met anaerobe bacteriën. (Anaeroob: die geen zuurstof (lucht) gebruiken om energie te wekken.)

8/6 - VROME WONDEN

Zo wijs en vroom
werd Sint Jan in zijn cel op Patmos
dat hij in zijn gescheurd vel
het Paradijs ontdekte,
het was van groengouden mos
en leek op koudvuur.

9/6 - ADVIES

Vader boog zich voorover
om zijn sok op te trekken.
Zoon, om wat te gekken
sprong op de ouwe sok zijn rug
Een rug is soms een brug
maar niet voor zware camions.

Het lukt het best als je je afzet
als voor een hinkstapsprong.
Maar dit blijft onder ons.

10/6 - MADEN

Zij lijken zeer op mensen,
zij wensen nog meer lijken.

11/6 - KIND

Papa mag me slaan want
Papa doet dat graag
met zijn hand van beton
Als ik groot was en dik
deed ik het ook, als het kon,
bij een kind
dat zo graag zijn Papa ziet als ik.

12/6 - PASTORALE

Boerin sprong uit het ledikant.

Boer, alhoewel op apegapen,
bekeek begerig hare maan.

De wolfshond geeuwde
en het schaap bleef staan
blaten om verse rapen.

Dus stapte Boer alhoewel met paal
door de besneeuwde velden
als alle pastorale helden.

Wolf(s)hond verwijst hier waarschijnlijk naar een ras dat is gekweekt om op wolven te jagen (Engels: wolfhound). Het kan ook een nakomeling zijn van een kruising tussen een wolf en een gedomesticeerde hond.

Idi Amin (ca. 1923-1928 – 2003) was van 1971 tot 1979 dictator in Oeganda. Zijn regeringstijd was een van de bloedigste in de moderne Afrikaanse geschiedenis. Hij droeg de bijnaam slachter van Afrika; zijn bewind kostte circa 300 000 mensen het leven.

Van 1951 tot 1960 was hij bokskampioen van Oeganda en Brits Oost-Afrika in de zwaargewichtklasse.

In de loop der jaren heeft Amin zichzelf imposante titels toegekend: variërend van 'president voor het leven' tot 'koning van Schotland'. Tijdens zijn bewind liet Amin zeker 100 000 veronderstelde tegenstanders uit de weg ruimen – volgens andere schattingen zelfs een half miljoen. Ballingen vertelden hoe hij tegenstanders aan de krokodillen voerde en dat hij hoofden van tegenstanders bewaarde in zijn koelkast.

Amin was onberekenbaar en leed aan grootheidswaan.

13/6 - IDI AMIN

De regering, voltallig, volgzzaam,
zat aan de rand van het water
en hoopte op een alligator.
Maar hij is olympisch-brons vlinderslag
de dictator.

De **sidderaal** is een zoetwatervis die voorkomt in Zuid-Amerika en net als bepaalde andere vissoorten beschikt over de eigenschap stroomstoten te kunnen afgeven. Deze worden om de 20-50 seconden opgewekt, wanneer hij zich beweegt. Hij gebruikt ze om zijn weg te vinden in het donkere water en om te jagen.

Hij heeft slechte ogen. Hij kan 1 - 2½ meter lang worden. Het is een vis, maar haalt voor 80% de zuurstof uit de lucht en steekt zijn kop daarvoor boven water.

Electric eel

14/6 - SLECHT HUWELIJK

Mijn bruid en ik
hebben het soms te kwaad.

Mentaal ben ik van staal
maar wat ik niet altijd red,
dat is het bed.

Waarom heeft zij zich vastgezet
in dat korset

van het zonderlingst metaal?

Waarom heeft zij 't altijd over
mijn 'sidderaal'?

15/6 - GOED HUWELIJK

(Kopje krab: associeert naar 'koppiekrauw'. A.B.)

Papegaaien hebben de neiging hun kopje (uitnodigend) te buigen zodra je ze benadert. Zij willen in hun nek gekrabt worden. Een ander (oud) woord daarvoor is krauw. Koppie Krauw is snel aangeleerd dus.....
(<https://www.startpagina.nl/v/kunst-cultuur/taal/vraag/81590/mensen-papegaaien-koppie-krauw-zouden/>)

Als ik je kopje krab
in het bubbelbad,
dan ga je dubbel plat,
als aap en als satraap.

Een **satraap** was de gouverneur van een satrapie, een provincie. Deze bestuursvorm ontstond in het Perzische Rijk, waar koning Darius (volgens Herodotus) zijn rijk opgedeeld had in 22 provincies, met elk een vertrouweling aan het hoofd. De satrapen moesten hem elk jaar tribuut brengen (belasting betalen).

Uit *Die Entführung aus dem Serail* von Wolfgang Amadeus Mozart, aria gezongen door Blonde:
Durch **Zärtlichkeit** und Schmeicheln:

BLONDE

Durch Zärtlichkeit und Schmeicheln,
Gefälligkeit und Scherzen,
Erobert man die Herzen
Der guten Mädchen leicht.

Doch mürrisches Befehlen,
Und Poltern, Zanken, Plagen
Macht, dass in wenig Tagen
So Lieb' als Treu' entweicht.

Moroos: gemelijk, knorrig, slecht gehumeurd

16/6 - ZÄRTLICH

Die morose vrouw
blond in de wind.
O, mijn boos hart.
De kont van een kind.
O, Mozart.

17/6 - DIEREN

I

De dieren begroeten elkaar. Ik niemand. Niet echt.

In de hof van Eden

van het redeloos heden waarin de dieren zo mak en makkelijk

traden in hun retinaal en joviaal verhaal

houd ik mijn wintermuts op, mijn blinddoek.

Zij zitten veilig in sprookjes verborgen

waarin ik alleen maar misbaar herken om morgen.

In mijn verhaal

heeft de eenhoorn zijn hoorn verloren

en beloven de bomen niets goeds. Hooguit vruchten.

Lat. rete, retis = net. ML. **retina**: oognetvlies

Joviaal: gulhartig, met opgeruimd gemoed. < lat. Jovialis = tot Jupiter behorend.

18/6

II

Soms denk ik dat ik in dierlijke kronkels zou moeten denken,
bijvoorbeeld dat minnen geen vechten is
of knechten of verzinnen
en nooit een grap met een staalwollen baard.

Dieren, kinderen, zondagsschilders, dementen
slurpen aan elkaar. Hun snot is hun liefste soep.
Zij vingerverven met poep.
Had ik niet zo willen zijn, ooit,
zonder vergelding, zonder versplintering?

Als ik denk dat ik moet denken
zoals zij spelen in hun geblutst ronddeel
dan is het louter een vermindering.
Vijf zintuigen teveel.

Rondeel: een ronde of halfronde toren, die is uitgebouwd uit een vestingtoren.

19/6

Voor het eerst
zag hij ze hangen
zijn gedachten in de maak.
Stil, alleen,
als ingewanden aan een haak.

20/6 - ZIJ

Zij wilde mij verleiden,
ik liet haar begaan.
Ik wou niet dat zij zou lijden
onder mijn ontaard onbestaan.
Niet dat ik neig naar de deugd
maar ik sjouw ook niet als zij
met het lijk van mijn jeugd.

21/6

Meer dan door gehoon in de krant
of de papiermolen of onverwachte brand,
worden mijn geschriften bedreigd
door de stilte van het niemandsland
als zij haar lippen likt, naar voren neigt
en luistert met haar Walkman, ogen toe,
naar de *Who*.

Walkman. De eerste versie werd gelanceerd op 21 juni 1979.

The Who is een Engelse rockband, opgericht in London in 1964.

Hun klassieke samenstelling (1964–1978) bestond uit de leider en vocalist Roger Daltrey, gitarist Pete Townshend, bassist John Entwistle en drummer Keith Moon. Ze werden beschouwd als een van de meest invloedrijke bands van de 20ste eeuw en werden in 1990 toegevoegd aan de Rock and Roll Hall of Fame.

Cawdor Castle is een kasteel in Cawdor, ongeveer 16 km ten oosten van Inverness en 8 km ten zuidwesten van Nairn in Schotland. Het kasteel bestaat uit een vijftiende-eeuwse woontoren met latere toevoegingen.

Het kasteel is het best bekend vanwege William Shakespeares tragedie **Macbeth**, waarin de titelfiguur tot taan van Cawdor wordt gemaakt. De echte koning Macbeth leefde in de elfde eeuw, toen het kasteel echter nog niet bestond.

Omdat de loyale generaal Macbeth zijn land zo goed verdedigd heeft, bevordert koning Duncan hem met de titel “Thane of Cawdor”. Maar als de heksen Macbeth voorspellen dat hij koning zal worden, *wil* hij ook koning worden.

22/6 - CAWDOR

Ingewand van haaien,
geitegal en apebloed.
Macbeth na zijn daad,
geplet in de schoot van een slet
die vit en bidt
als het te laat is.

??? *Mr. EGO (Take Me Down)* is de tweede plaat van de Duitse power metal band *Helloween*. Het bevat het nummer met dezelfde naam, ontleend aan het album van de band uit 1994, *Master of the Rings*. De EP is "toegewijd" aan de toenmalige voormalige Helloween-zanger Michael Kiske.

Minerva was een belangrijke godin in het oude Rome en de personificatie van de goddelijke macht van het verstand, van de vindingrijkheid, van de menselijke geest en van de wijsheid. Als voorwerpen heeft ze een uil en een wapenrusting.

Voor al de uitvinding van de fluit werd haar door hen toegeschreven.

Onder Griekse invloed werd Minerva, de godin van de kunst en de vrede, aan Pallas Athene gelijkgesteld en werd zij ook de gehelmde godin van de oorlog.

23/6 - MR. EGO

Zijn ene oog ziet haar schaduw,
het andere haar waanbeeld.
Beide zien het duidelijkst
zijn eigen verdwaasde blik.

De voorvaderen fluisteren:
‘Zij en jij, niets anders
dan dieren op vier poten,
zij ongenaakbaar naakt,
jij al in het ei gekraakt.’

Dan wendt hij zich af
in een van zijn vele tenten
en verliest zich in segmenten
van de Minerva in zijn schedel,

en blijkt hoe dan ook te blijven
zingen in het onherroepelijk seizoen
over zijn staart gericht
naar haar maan, naar haar tanden.

24/6 - ALICE

Alice
gemuilband.
In ruil
houdt men voor haar
een wonderland in stand.

Toen Hugo Claus 10 jaar dood was, vroeg de VRT aan een aantal schrijvers wat zij de mooiste zin vonden van hem. Ik citeer de keuze van schrijver Paul Claes:

Brocatello, buratijn, florentine, salamine, oogjesgoed van filozel, allemaal grofgrein, satijn van chagrijn. (Uit '**Stofjes**')

Al die namen van stofjes vormen samen niet alleen een heel ongewoon gedicht van Claus. Ze komen ook voor in het *Het Juiste Woord*. Dat merkte ik toevallig omdat ik als vertaler een groot gebruiker van het synoniemenwoordenboek ben. Ze staan er allemaal in, verspreid over de bladzijden. Hij heeft ze daar gewoon gestolen, zal ik maar zeggen, bij elkaar gezet en er een min of meer rijmend geheel van gemaakt. Het is een typisch voorbeeld van wat in de kunstgeschiedenis 'objet trouvé' heet: je combineert iets dat je ergens vindt, zet er je naam onder en het is van jou.

Johan Velter: het stof van de tijd

In *Almanak* : 366 knittelverzen, die steeds weer vreugdegevende bundel uit 1982, die merkwaardige verzameling van, ernst en luim, het samenspel van het hogere en het lage, die vele miniaturen (Giya Kancheli, om niet altijd Erik Satie te noemen) een vreugde van het leven, het lichtzinnige, getuigen van ogenblikken, een gedichtje, '**Stofjes**', 25/6, van Hugo Claus, een bezingen van de stoffen om dan op het einde toch een clausiaanse draai te krijgen. (...)

Maar welke lezer herkent de namen nog ? **Brocatello** is brokaten damast, damast bestaat uit zijde, brokaat is zowel stof (zijde) als 'inhoud' (grote figuren) – luxueus dus. **Buratijn** is borat, zowel grofwol als een samengestelde stof, o.a. zijde.

Florentine is Florentijnse zijde die voor voering gebruikt wordt. **Salamine** is zware zijde met gekleurde puntjes, vandaar naar : **oogjesgoed**, stof waarin oogjes geweven zijn, '**fitozel**' is floretzijde en floret is bijzonder degelijke zijde. **Grofgrein** is grof wollen weefsel ; **satijn** is zeer glad geweven zijde (of zijde en katoen). Niet dat Claus een stoffenkenner was, de namen zijn te vinden in *Het juiste woord*, rubriek 425, 'Weefsel', de onderrubriek 'zijden stoffen, zijdelinnen', (maar is grofgrein dan geen fout van de samensteller van *Het juiste woord*, L. Brouwers ?), met uitzondering van 'oogjesgoed' – dat te vinden is in de onderrubriek 'fantasiestoffen', maar Claus toont zich toch een kenner, oogjesgoed kan van 'fitozel' gemaakt zijn. Claus heeft een keuze gemaakt, dit is geen objet trouvé, hij had ook 'biasse, duchesse / lustrine, papeline / karsaai van tussor / alles loden / kemelsharen boden' kunnen maken – het meest clausiaanse (de wending dus, de zwenking) is het laatste woord, 'chagrijn', naar zichzelf toe getrokken, van de soortnamen naar het menselijke, maar vergis u niet, toch van die lijst 'zijden stoffen' afgeleid : sagrijn (niet in Van Dale, effen zijden stof) wordt bij Claus chagrijn, het jubelen van en over de materie, wordt het grommen van de dichter. Het is niet al goud wat blinkt.

25/6 - STOFJES

Brocatello, buratijn,
florentine, salamine,
oogjesgoed van fitozel,
allemaal grofgrein
satijn van chagrijn.

Maar zeker Clausiaans is dat in Almanak ‘fitozel staat, eveneens in de bibliothele uitgave, in 1982, hetzelfde jaar als *Almanak*, door de Cornamona Pers uitgegeven op zestig exemplaren, en in Gedichten I (2004). In *Het juiste woord* staat echter ‘filozel’ (zoals ook de Van Dale het voorschrijft). In de verzameluitgave is de titel, ‘stofjes’, verdwenen (en daarmee een verwijzing naar Demokritos’ ‘stofjes in het licht’) en het gedicht opgenomen als 14de van de bundel Almanak dat dan echter geen almanak meer is, want uit slechts 118 gedichten meer bestaat, geen 366 (knittelverzen).

26/6 - RENDEZ-VOUS

Hij wachtte op het afgesproken uur.
Onder ging het zonnevuur,
ook 's anderendaags en dagen lang.
Hij werd de prooi van de luizen van het verdriet.
Maar verhuizen deed hij niet.
Het parelsnoer
dat hij gekocht had voor haar
hield hij klaar
als een paar handboeien.

Sutoku kwam reeds op zijn vijfde op de troon toen zijn vader aftrad. Toba bleef echter wel doorregeren als Insei-keizer. Sutoku had hierdoor weinig macht. Er zijn maar weinig wapenfeiten van hem bekend, behalve dat hij in 1125 een pelgrimstocht langs verschillende schrijnen maakte. In 1142 trad hij af ten gunste van zijn broer, Konoe.

Na te zijn afgetreden, bleef Sutoku wel actief aan het keizerlijk hof. In 1151 gaf hij opdracht tot het opstellen van de Waka-bloemlezing Shika Wakashū. In 1156 raakte hij net als de rest van de keizerlijke familie betrokken bij de Hogen-opstand. Hij slaagde er niet in deze neer te slaan, en werd daarom verbannen naar de provincie Sanuki. Na zijn verbanning trok Sutoku zich terug in een klooster. Hij sleet nadien zijn dagen met het overschrijven van vele geschriften, waarna hij deze aanbood aan het hof. Het hof weigerde deze echter te accepteren.

Sutoku stierf op 45-jarige leeftijd.

(1119 - 1164) 75e keizer van Japan

27/6 - SUTOKU

Een zieke reiger
in een zompig land,
zo voelde keizer Sutoku zich
bij zijn troonsafstand.

Zo'n kwieke krijger
ben ik ook niet meer, langzamerhand.

28/6

De **dalai lama** is de belangrijkste tulku, gereïncarneerde lama, van de gelug, een van de tradities binnen het Tibetaans boeddhisme.. De eerste persoon die tijdens zijn leven die benaming dalai lama kreeg was Sönam Gyatso (1543-1588). In de chronologische lijst van de successie geldt hij als de derde dalai lama.

De Dalai Lama, Tenzin Gyatso, is de geestelijk leider van het Tibetaanse volk. Op tweejarige leeftijd werd hij erkend als de incarnatie van de 13de Dalai Lama, Thubten Gyatso. Zijn kloosteronderwijs ving aan toen hij zes jaar oud was. Na de Chinese invasie van Tibet in 1949 werd de jonge Dalai Lama verzocht om de volledige politieke macht op zich te nemen.

Het brute neerslaan door Chinese troepen van de Tibetaanse nationale opstand in Lhasa in 1959 dwong de Dalai Lama om in ballingschap naar India te vluchten. Sindsdien leeft hij in Dharamsala in het noorden van India, waar nu de Tibetaanse Regering in Ballingschap zetelt.

Tenzin Gyatso - 14de Dalai Lama

Ik lees over de Dalai-lama.
Het tocht op de gang.
Het is nog geen volle maan.
Mijn bed is gespreid.
De spijsvertering van Mama
vangt aan.
Het is nu tijd
voor een avondje lang.

29/6

Zij heeft mijn bed verkocht,
ik lig nu in het stro.
Dagen lang bijt zij mij,
die een en dezelfde vlo.

30/6

Ik hakte haar hoofd af,
eindelijk,
want wij waren te lang verloofd.
Ik zette het op een plank.
tijdelijk.
maar dat hoofd houdt niet op met lachen
daar bij het raam.
Het is niet onaangenaam.
Het vult mijn dagen,
'Stank voor dank',
daar heb ik altijd in geloofd.

1/7

‘Ik heb gelijk.’ - ‘Jij bent mis.’

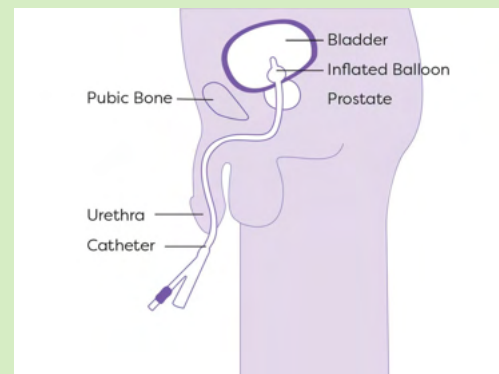
- ‘Je bent dom.’ - ‘Ik ben gis.’

Vraag het aan de deur.

Zij alleen ziet beide kanten.

Melo: < Μελος = lied. Definities: Soap = 1) Drama 2) Dramaserie op tv 3) Genre televisieprogramma 4) Lachwekkende affaire 5) Langlopend tv feuilleton 6) Langlopend tv-feuilleton 7) melodrama 8)
Melodrama: sterk op het gemoed werkend door ingevoegde muziek bij sommige passages.

Catheter:

Madame Verdurin durft niet meer te lachen, omdat haar kaak een keer ontwricht was. Sinds dokter Cottard haar kaak weer had teruggeplaatst, noemt zij hem « Docteur Dieu ». Madame Verdurin is het archetype van de doorsnee Parijse bourgeoisie: stupide, pretentieus en kwaadwillig (vgl. haar aanstellerij, gemaaktheid), grimassen en grove opmerkingen, de hele roman van Proust lang.

Madame Verdurin en haar hofhouding

2/7 - MELO

De jockey reed zijn paard
tegen een paal.
Hoe kon het gebeuren?
Tegen de politie
hield hij een verhaal
over de scheuren in de bil
van het dier, over een catheter.
Maar de commissaris wist beter.
De jockey droeg niet alleen de
kleuren van Madame Verdurin
maar ook haar zeer bijzondere geuren.

3/7 - GEBED

O, God, bewaar ons,
haar en mij
voor de simpele dingen
van het leven.

4/7

Mijn verdriet zag ik een tijdje lang
als een bleke duif bij een paarderuif

of als een baby die zich gek zweet
en met een droge bek wacht op uiers

maar in het gebruik
bleek het meer iets aftands,
als de foetus eens olifants.

Aftandsch zijn: te oud zijn om te trouwen, in de regel gezegd van meisjes; ook in het algemeen ‘verouderd zijn’ van zaken gezegd. Oorspronkelijk gebruikt van dieren, bijv. paarden, bij welke het tandenwisselen heeft opgehouden, waardoor men de ouderdom niet meer met zekerheid kan bepalen. Ook: aftandig.

‘Eens olifants’: verouderde genitief. A.B.)

5/7 - BALLADE

I

Het was op het middaguur op Allerzielen.
Daar reed een gouden koets op gouden wielen.

De rovers in het bos dronken brandewijn.
Waar konden zij nog beter zijn?

De koets reed door bergen en door dalen
alsof zij een lijkstoet in moest halen.

De rovers stelden zich drie vragen.
Wat voor een man zat er in de wagen?

Zou het een rijke vreemdeling zijn?
Of was het een bisschop van over de Rijn?

6/7

II

Toen zagen de rovers hoe bij de Moedereik
de koets bleef steken in de slijk.

De koetsier rende kermend in de bossen
weg van zijn schuimbekkende rossen.

Toen zijn de rovers ook weggesneld,
rovers houden niet van natuurgeweld,

want uit de kruinen van een populier
daalde de vogelvrouw, half wijf, half gier.

Zij vlotte in de lucht boven het dak
dat zij met haar sterke vlerken openbrak.

Toen heeft zij zich door dat gat gewrongen.
Men hoorde een schreeuw uit volle longen.

Vale gier

vogelvrouw van Elly Dunnewold

7/7

III

Werd de rijke vreemdeling haar buit?
Men rook de geur van het duivelskruid.

Men hoorde nog gemurmel en gehijg
en een geil gefluister dat ik hier verzwijg.

En toen als laatst een vrouwelijke klacht
als de roep van de steenuil in de nacht.

De stilte die volgde ging door merg en been.
Niemand zag hoe de vogelvrouw verdween.

De doornappel, ook wel dolappel, **duivelskruid** of mollenkruid genoemd, is een eenjarige plant uit de nachtschadefamilie. Het is een zeer giftige plant die hallucinogene alkaloiden bevat.

De 5-10 cm lange trechtervormige bloemen zijn lang evenals de kelk die vijfkantig is. De bloemen zijn wit, soms paars aangelopen. Ze staan in de oksels van de 8-20 cm lange bladeren. De doosvrucht is eivormig en vaak gestekeld. Ze rijpt in de zomer, springt open en bevat honderden zwarte, niervormige zaden.

8/7

IV

Het was op Allerzielen en in het donker
dat de zoon van de vreemdeling, een jonker,

zich een weg door het struikgewas baande.
De paarden sliepen rechtopstaande.

Bij het licht van een toorts keek de zoon in de koets
en riep in onvervalst Duits: 'Is dit een poets?

Is hier niemand? Waar is mijn geliefde vader?'
Vol vrees en beven naderde hij nader.

Hij vond de flarden van een Tirolerhoed
en torren en horzels en ongeronnen bloed,

maar verder niets van wat zijn vader was,
geen haar van zijn pruik, geen knoop van zijn jas.

Nog lange jaren zocht de zoon, tot in Beieren
naar de vogelvrouwen naar haar eieren.

Een **kobold** is een (vaak kwaadaardige) soort kabouter, een aardmannetje. Ze komen in Duitse en Scandinavische volksverhalen voor.

Kobolden hebben overeenkomsten met andere mythologische wezens. Er zijn soorten die als huisgeesten in gewone huizen kunnen voorkomen en het huis beschermen, als (natuurlijke) beschermgeest, maar er zijn ook soorten die in de mijnen de ertslagen bewaken. Het metaal kobalt dankt zijn naam aan dit bijgeloof.

Kobolden hebben met elkaar gemeen dat ze klein en intelligent zijn. Verder beschikken ze uiteraard over magische krachten. Ook dieren kunnen onder de macht van een kobold komen.

9/7

Kobold is op stap
met zijn kornuiten.
Kobold neemt een hap
uit Marie d'r kuit.
Thuis is hij niet zo woest
want Moeder Kobold
houdt hem met spuiten
godsdienstig koest.

Kruisvenster of -raam

10/7 - ZIEK

Hoe vredig is de regelmaat
van het kruisraam.

Als ik er maar niet hoefde
door te kijken!

Versperring, prikkeldraad
is dat weelderige van jou.

Verzinkt is het begerige
naar jou.

11/7 - PER RADIO

Lieve jongen, dit is je vader,
hoe is het daar op het slagveld?
Mag je er zingen?
Met je mooie bariton?
Heb je nog geld?
Pas op voor de paarden daar
maar ook voor de vrouwen.
Je mag er wel aan nippen,
maar niet te lang op de lippen.
Je krijgt er herpes van.
En denk eran, hier bij ons
is onze haan ook gestorven
door een teveel aan kippen.
Ik moet nu sluiten.
Wij moeten buiten van de regisseur,
hij staat al bij de deur.

Herpes: huiduitslag, < ἑρπω = kruipen, ἑρπετον = reptiel.
Herpetologie: kennis van de reptielen, de kruipende dieren.

Een **chaconne** of ciaconne is van oorsprong een laat 16e-eeuwse Spaanse muzikale vorm. Toentertijd nog ingezet voor dansen met een hoog tempo en als begeleiding van liederen met vaak ondeugende teksten.

Beroemd is de chaconne uit de 4de suite van Bach. Ook zijn Viool partita nr. 2 in d-mineur: V. Ciacconna.

12/7 - IN DE TIJD

In de tijd van de *chaconne*,
pruik en *mouches*,
herderinnen met gebleekte poesjes,
in de tijd van Restif de la Bretonne
waren je lippen dezelfde,
de scharlakene, de gewelfde,
met aan elke hoek
een spoor van mijn geronnen bloed.

Restif de la Bretonne was al vanaf zijn 15de levensjaar een erudiet drukker en zou de schrijver worden van zo'n 200 boeken, zedenromans en sociale utopieën. Zijn hoofdwerk *Les contemporaines, ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* omvat 272 novellen en 444 korte verhalen, van zeer wisselende kwaliteit, van langdradige vertellingen en dwaze intriges tot uiterst geestrijke waarnemingen en levendige schilderijen van het leven van de kleine man in Parijs en op het land, die door hun dokumentair karakter een waardevolle sociaal-historische bron zijn van de tijd vlak voor de Franse revolutie.

Een andere deel van zijn werk betrof seksuele fantasieën waaronder de schoenfetisj. Retifisme, het (inmiddels verouderde) Franse woord voor schoenfetisjisme, is naar hem genoemd. (Roman: *Le pied de Fanchette*).

Het schoenfetisjisme wordt diagnostisch vaak bij de sadomasochistische subcultuur ingedeeld. In de 19de eeuw dronken Europese studenten wijn of champagne uit de schoen of laarsje van de vrouw als teken van devotie. Het gebruik komt voor in *Der Bettelstudent* (1882), tijdens het huwelijk van Symon en Laura.

(Mijn g e r o n n e n b l o e d: 'mijn'! Claus sluit zichzelf in. Hij herkent de scharlaken, gewelfde lippen van toen. Hij is gebeten tot bloedens toe. A.B.)

(In de gravure lijkt het alsof de vrouw in het midden het pijnigen niet kan aanzien. Tot je links een naar haar wijzende hand ziet. Wacht haar hetzelfde? A.B.)

13/7 - ONS GELUK

- 'Bij de post, bij de kapper,
bij de groenteman, bij de slager,
bij de haven, bij de kerk
bij de gevangenis, bij de markt
overal de geruchten over jou en mij
en ons schandelijk geluk!'
- 'Dat geloof je toch zelf niet?'
- 'Nee. Maar ik hou voet bij stuk,
ik ben tuk op ons schaamtevol geluk.'

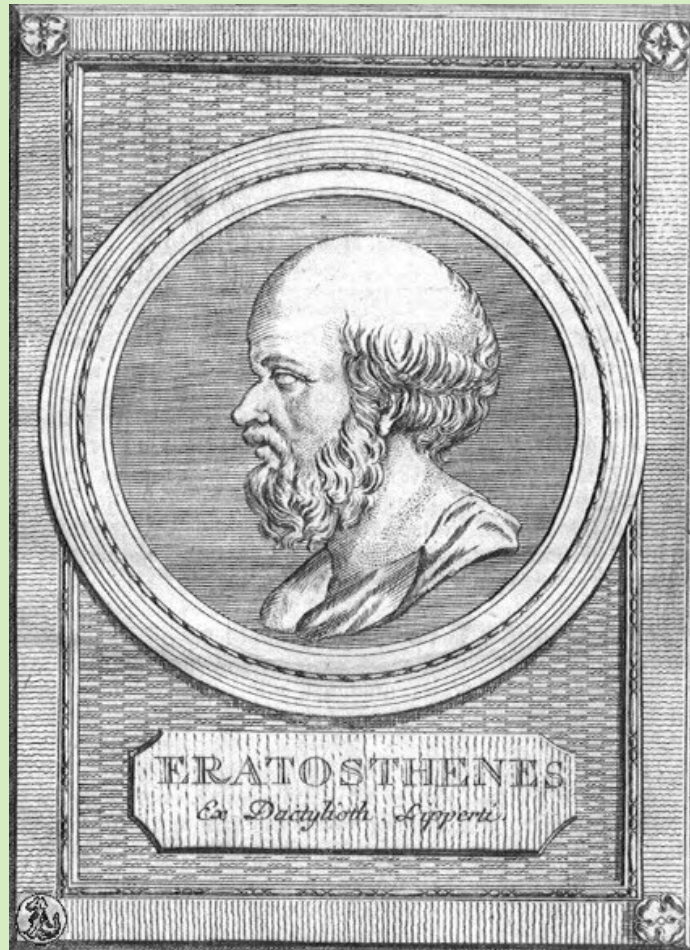
14/7 - HOE?

Hoe wil je mij? Met of zonder bril?
Als slangenbezweerder, als postbode,
als non, als vogel, als krijger?

Als krijger!
Ik weet wat je wil
mij veelmaals doden
en weer laten verrijzen.

Eratosthenes (Cyrene, tussen 276 v. Chr. en 273 v. Chr. - Alexandrië, ca. 194 v. Chr.) was een Grieks geleerde, die in de bloeitijd van de hellenistische wetenschappen leefde. Hij staat te boek als uiterst veelzijdig en is het meest bekend geworden door zijn schatting van de omtrek van de aarde.

Hij werkte als wiskundige, geograaf, astronoom, historicus, geleerde, filosoof en dichter. In opdracht van de Egyptische koningen uit de dynastie der Ptolemaeën leidde hij de bibliotheek van Alexandrië, de belangrijkste bibliotheek uit de oudheid, ongeveer veertig jaar als hoofdbibliothecaris. Met zijn uitstekende faciliteiten bood deze bibliotheek hem een ideale werkomgeving. Beroemd is hij in de eerste plaats als de grondlegger van de wetenschappelijke geografie.

Zijn op zorgvuldige metingen gebaseerde bepaling van de omtrek van de aarde behoort tot de bekendste wetenschappelijke prestaties uit de oudheid. Naast het onderzoek wijdde hij zich ook aan het verzamelen en organiseren van reeds voor handen zijnde kennis. Van zijn talrijke verloren werken is slechts een fractie door citaten en verslagen van latere auteurs bekend. Hierdoor is het moeilijk om zijn levenswerk goed op waarde te schatten.

Als eerste geleerde uit de oudheid beschreef Eratosthenes zichzelf als "filoloog". Onder de filologie verstond hij niet alleen het zich bezighouden met de taal- en literatuurwetenschap, maar in algemene zin een veelzijdige geleerdheid. Kenmerkend voor zijn onbevangen houding tegenover ingebakken overtuigingen is zijn kritiek op de dichters. Hij ontsag zich zelfs niet om de hoogste Griekse autoriteit op literair gebied, Homerus, te bekritisieren. De beschrijvingen van Homerus waren naar zijn mening niet waarheidsgetrouw, omdat Homerus zijn verzen had geschreven met als doel de luisteraars te onderhouden, niet om hen iets te leren.

15/7 - ERATOSTHENES

Zij was met haar knul.
Bevend zei ik:
'Mag ik een dezer dagen
de grendel van je deur opheffen,
het slot ontsluiten,
tussen de deurposten glijden,
in de klamme vestibule
een hefboom planten?'

Zij keek naar haar knul. Toen naar mij:
'Raak mijn deur niet aan' zei zij.
'Pas op.
Want er is al een kwade hond binnen.'

16/7

Een zandloper in de hoek,
twee harten in drie-vierde maat,
een wederdoper zonder broek,
een lieve-vrouw-van-smarten,

noch je stierlijke drift
noch je lief in zwijm
noch je ziel als een windmolen
noch je Ma die in oktober
gestreepte sokken voor je breit

de kool noch de geit
een plots minzame ober
koralen, idolen
zuipen als een zwijn
vrijen in de lift

niets behoedt je voor
the rest is silence

Anabaptisme (Grieks ἀνά (opnieuw, dubbel) + βαπτίζω (dopen), dus "herdopen") is een kerkelijke stroming daterend uit de tijd van de Reformatie. Zij verschilt van andere reformatorische bewegingen door een sterke scheiding van kerk en staat, waarbij de kerk en haar leden zich niet inmengen in politiek, de radicale verwerping van iedere vorm van geweld, zonder uitzondering te maken voor verdediging, en de gelovigendoop. Omdat destijds iedereen al als kind was gedoopt, betekende het voorbehouden van de doop aan volwassen gelovigen dat men opnieuw gedoopt moest worden. Daarom worden zij ook wel **wederdopers** genoemd.

Menno Simons, voormalig Katholieke priester, leidde met gevaar voor eigen leven een groeiende groep in Friesland om zelf de bijbel te onderzoeken en lezen in eigen taal, en te wederdopen op basis van eigen geloof.

Van 1532-35 ging een deel de Nederlandse anabaptisten mee met een revolutionaire beweging die Münster met geweld overnamen en uitriepen tot het 'nieuwe Jerusalem'. Deze had haar hoogtepunt rond 1534 met de anabaptistische opstand en het rijk van Jan van Leiden in Münster.

Nadat de opstand was onderdrukt, kwam het grootste deel van de doperse beweging onder leiding van Menno Simons in rustiger vaarwater. Tot zijn volgelingen, die internationaal als mennonieten worden aangeduid, behoren uiteenlopende groepen als de progressieve doopsgezinden in Nederland en de conservatieve en radicale amish. (zeer grote gezinnen - kappen rücksichtslos het oerwoud in Zuid-Amerika voor landbouwgrond.)

Menno Simons.

The rest is silence: laatste woorden van Hamlet.

17/7

Minder en minder frontale verhalen
Je silhouet vergrijst
verbleekt zienderogen
tot een omtrek die nog wat vertelt
op de wijs
die anderen zingen, vreemdelingen.

18/7 - KORTRIJKS

Vuilblek: blik (en veger). **Zanten:** bijeenlezen, opzamelen.

Kobbejager: ragebol, enorm lange bezemsteel met typisch halfronde borstel om op spinnen te jagen. Kobbe: spinnekop.

Menage: huishouding.

Vuilblek is gaan zanten.
‘t Stof schiet in ons kelegat.
De kobbejager lacht
in de menage van Vuile Jante.

Fata morgana: < it. fee Morgana: luchtspiegeling in de straat van Messina.

Krieken: < ME griekingē / grakinge = dageraad.
Graken = grauw worden. Mnl. grâ = grauw.

19/7 - FATA MORGANA ?

Bij 't krieken van de dag in mijn dooie eentje
wou ik de handstand proberen.
Er viel zand uit mijn haar.
Terwijl ik toch vaak naar de kapper ga,
terwijl het geleden is van verleden jaar
dat ik aan het strand lag
met haar onder de leden!

20/7 - AGENTE

Ik meld een moord. Allo.
 De agente van dienst
 houdt me lang aan de lijn.
 Zij werd opgeleid
 om mijn nerveus geweld te temmen,
 ook het zijn en de tijd te stremmen
 waarover Heidegger vertelt.

Martin **Heidegger** (1889 – 1976) was een Duitse filosoof. Zijn filosofisch hoofdwerk *Sein und Zeit* werd in 1927 uitgegeven. In dit werk probeert Heidegger een antwoord te geven op de vraag hoe de mens in de alledaagsheid vrij zou kunnen zijn.

Heidegger was omstreken met name door zijn lidmaatschap van de NSDAP en zijn onverbloemde steun aan Hitler van 1933 tot de val van het naziregime. Toch vormde hij een grote inspiratiebron voor vele filosofen na hem.

Na zijn ontslag uit het leger in 1918 werd hij onbezoldigd docent (Privatdozent) aan de Universiteit van Freiburg en assistent van Edmund Husserl, grondlegger van de fenomenologie, die daar in 1916 tot gewoon hoogleraar was benoemd. Heidegger begon bekend te worden als een briljant leraar. Later zou Hannah Arendt schrijven dat zijn lessen over Aristoteles, Sint-Paulus, fenomenologie, de alledaagse wereld en het menszijn hem de naam van "verborgen koning" van de filosofie (der heimliche König der Philosophie) opleverden.

Ondanks de veelheid van zijn onderwerpen en de ontwikkelingen in zijn denken, centraal in zijn werk staat de vraag naar de zin van het zijn. Dit is de zoektocht naar, zoals Heidegger dit noemt, "het Zijn van het Zijnde". Vanuit dit 'zijn' wordt van alles dat 'is' bepaald dat het is en hoe het is. Volgens Heidegger heeft de westerse ontologische filosofie zich vanaf Aristoteles uitsluitend met het zijnde beziggehouden en de meest wezenlijke dimensie ervan, namelijk de zijnsvraag erachter/eronder vermeden.

J. de Vries (1971), Nederlands Etymologisch Woordenboek, Leiden:

club: znw. v., sedert c. 1800 < ne. club, naam voor geleerde genootschappen en dan ook van gezelligheidsverenigingen. Het woord club, ontleend aan on. klubba ‘knots’, betekende eigenlijk de knots of stok, die rondgezonden werd om de leden van een vereniging of genootschap tot een bijeenkomst op te roepen.

Manifesteert: uit lt. Manus = hand en lt. fendere = stoten. Dus: met de hand aanstoten.

Proleet: onbeschaafd en min persoon, niet-student.

< lt. pro en alscere = voort opgroeien (van kroost).

Een proletariër is een burger van de laagste klasse, die de staat niet door zijn vermogen, maar door zijn kroost dient.

21/7 - CLUB VERSUS KRING

Alleen de heren van de Club
weten hoe je, na het eten,
als begeert' zich manifesteert
die knuppel, bijdehand maar irritant,
als wapen kunt gaan dragen
als de proleten van de Kring
vol verontwaardiging
toekijken en beginnen te zeiken.

22/7 - JURK

Wat er nog over is van jou
en van je griezelige kou,
het hangt in de kamer boven
als ik mezelf mag geloven
want ik ga er niet gaan neuzen,
het is een jurk die heet als jij,
charmeuse

Charmeuse: betoverend, innemend, bezwerend.
Charmeur de serpents = slangenbezweerder.

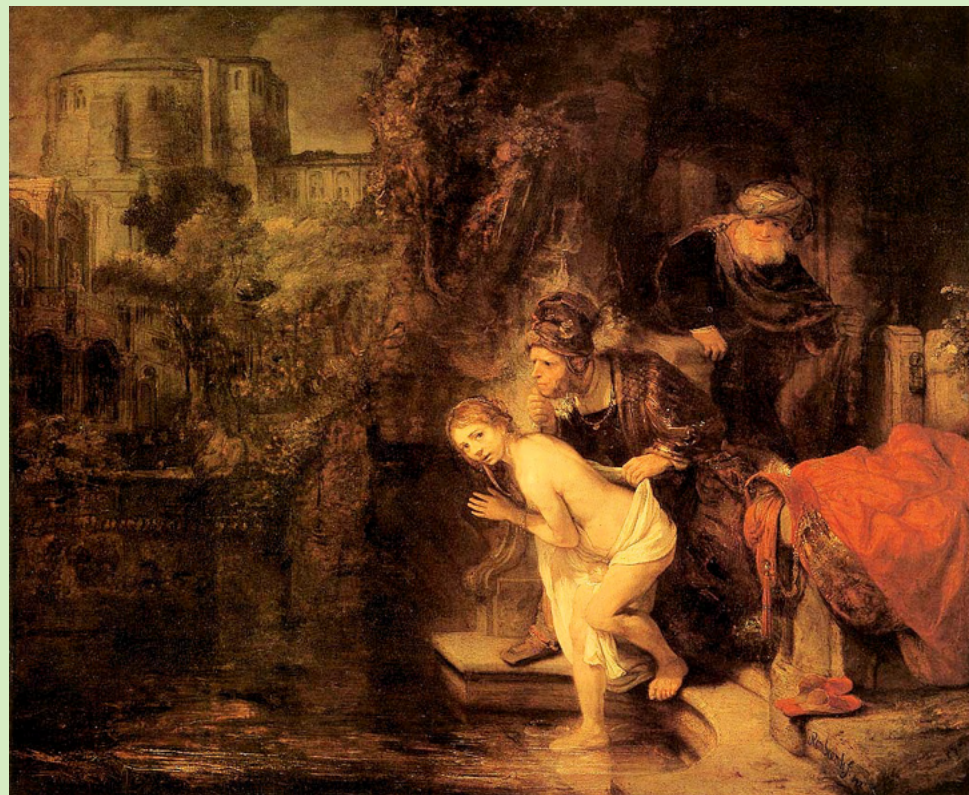
23/7 - BIJBELS

De twee grijsaards keuvelen
over het koetje en het kalfje
dat Suzanna was
en hoe zij naar hen lachte
en hoe zij naar hen zwaaide
en hoe zij naar hun slurf graaide
en hen afdroogde met haar haar.
Was het maar waar!

Suzanna: Een van de vele getrouwe vrouwen die uit hun eigen bezittingen in de behoeften van Jezus en zijn twaalf apostelen voorzagen — Lu 8:1-3.

Een andere vrouw uit die groep was Maria Magdalena, van wie na haar dood werd beweerd dat ze dezelfde persoon was als de vrouw (waarschijnlijk een prostituee) die Jezus' voeten waste met haar tranen en droogde met haar haar (Lukas 7:36-38).

Suzanna en Maria Magdalena werden soms met elkaar verward.

Rembrandt van Rijn, Suzanna en de Ouderlingen

24/7 - TWEE MEIDEN

Michou en Pitoë
 gaan op reis, want in Vlaanderen
 blijft het grijs en
 zij willen naar Timboektoe.
 Daar is het goed kussen
 onder de eukalyptussen.
 Daar doet zelfs Marnix Gijsen
 zijn broek uit en zijn boek toe.

Timboektoe (Frans: Tombouctou) is de hoofdstad van de gelijknamige regio in Mali. De meeste Toeareg noemen de stad Tinboetkoe, in plaats van Timboektoe.

Eukalyptus:

Eucalyptus bridgesiana op Red Hill, Australië

Marnix Gijsen, pseud. van Jan-Albert Goris (1899 – 1984), was een Belgische schrijver. Hij werd streng katholiek opgevoed.

Op 22 januari 1929 trad hij in het huwelijk met Julia de Bie (1889-1983), zijn eerste echtgenote en Suzanna-personage in *Het boek van Joachim van Babylon*, van wie hij in 1946 feitelijk en in 1976 officieel scheidde.

De roman beschrijft de waan van een diepgelovige vrouw, die zo opgaat in haar deugd en godsdienst dat ze eigenlijk grondeloos egoïstisch wordt en haar huwelijk verwoest. De autobiografische roman is in feite een verbitterd, ironisch verslag van zijn als verstikkend ervaren huwelijksleven met zijn eerste vrouw, de preutse Julia de Bie, gepersonaliseerd als de kuisse Suzanna.

25/7 - HART

Junii Tameko (ca 1250 - 1315) was een Japanse dichteres.

Dit zei mevrouw Jūnii Tameko:

‘Mijn hart,
als je voor de woede kiest,
wees dan de woede
tot je barst,
want zo’n pijn is niet te harden!’

Quevedo (1580 – 1645) was een Spaans edelman, politicus en schrijver van barokke poëzie en proza. Samen met zijn levenslange rivaal, Luis de Góngora, was Quevedo een van de meest vooraanstaande Spaanse dichters van zijn tijd. Zijn werk behoort tot het zogenaamde conceptismo, een stroming die in schril contrast stond met Góngora's culteranismo.

Quevedo was lid van het hof. Hij had vrienden zoals Miguel de Cervantes en Lope de Vega, de toonaangevende toneelschrijvers van die tijd. Maar ook veel vijanden, m.n. Góngora, die hij in een reeks vernietigende satires er van beschuldigde een onwaardig priester, een homoseksuel en een gokker te zijn alsook een schrijver van onfatsoenlijke verzen, die doelbewust gebruikmaakte van obscure taal.

Francisco de Quevedo y Villegas

Zelf werd hij bekend om zijn wanordelijke levensstijl: hij was een zware roker, een frequent bezoeker van bordelen en kroegen en woonde samen met een vrouw die alleen bekendstond als "Ledesma." Góngora hekelde hem als een dronkaard. In 1639 werd hij gearresteerd en zijn boeken in beslag genomen. De autoriteiten gaven Quevedo nauwelijks de tijd om zich aan te kleden en namen hem mee naar het klooster van San Marcos in León.

Het Conceptismo is een literaire beweging in de periode van de Spaanse Barok. Het begon in de late 16de eeuw en duurde de hele 17de eeuw, de Spaanse Gouden Eeuw. Het kenmerkt zich door een snel ritme, directheid, simpel woordgebruik, geestige metaforen, en woordspelingen. Het is een stijl waarin meervoudige betekenissen bondig worden verpakt in een uitgekende taal.

Een belangrijk theoreticus van de beweging, de Jezuïet Baltasar Gracián, omschreef het "concept" als "een begrijpen van de dingen in hun overeenkomst". Het gaat om een maximum aan betekenis met een minimum aan woorden, om een manier van uitdrukken die meerdere betekenissen suggereert, zolang zij relevant zijn aan het thema van het werk.

Het Conceptismo werkt met de betekenis van woorden en hun relaties, vaak ten dienste van de retoriek. De meest gangbare middelen om dit te bereiken zijn de ellips, het zeugma, de dubbelzinnigheid, de meerduidigheid, de antithese, de parodie of het geestig gezegde (pun).

Het Conceptismo staat in scherp contrast met het Culteranismo, de tweede beweging in de Barokke periode, die wordt gekenmerkt door opzichtig taalgebruik, complexe zinnen, veel gecompliceerde metaforen, maar met een conventionele inhoud.

26/7 - QUEVEDO

Hij schreef een vers tegen de koning
en vloog in een klooster.
Hij was vroom, bijna blind en smerig.
Hij zei: 'De walg en de kwelling
van de liefde
tonen je het licht van je ware gezicht.'
Alhoewel hij het vaak
had over de politiek van God
had hij maar één gebod:
'Niet blaffen en niet straffen.'

Kortom, waar het Conceptismo zijn kracht zoekt in weinig woorden met veel betekenis, doet het Culteranismo dit met ingewikkelde taal en minder betekenis. Beide stijlen zijn betrokken bij wat Graciano identificeerde als de waarde van het probleem van de taal.

Je zou verwachten dat het Conceptismo eenvoudiger is dan het Culteranismo omdat het taalgebruik simpeler is, maar het Conceptismo vermomt zijn complexiteit door een veelheid van technieken, zoals boven opgesomd. Ook zou je verwachten dat het Culteranismo minder betekenisvol of diep is omdat het de buitenkant van het werk beklemtoont. Het gaat eenvoudig om de kwestie of de betekenis wordt onthuld via de buitenkant of de binnenkant van het werk.

De meest bekende vertegenwoordiger van het Spaanse Culteranismo, Luis de Góngora (1561 - 1627).

Hij was de zoon van een rechter en vooraanstaand humanist. Zelf studeerde hij ook rechten. In 1606 liet hij zich tot priester wijden. Filips III van Spanje benoemde hem later tot 'erekapelaan' aan het hof. Verwoed kaartspelen bracht hem echter regelmatig in de problemen. Pas aan het einde van zijn leven verscheen zijn werk in druk.

Zijn geheel eigen, "donkere" stijl wordt gekenmerkt door nadrukkelijkheid, ornamentalisme en ingewikkelde zinsbouw die meestal samengaan met een conventionele inhoud.

Luis de Góngora door Velázquez, 1622

27/7 - LANDSCHAP

De hoeven in de zon
die blaakt.
Onzichtbaar het paard
dat braakt.

28/7 - PROFESSOR

Professor's letterkundig flair
heeft een air
van wratten op een miljonair.
Zijn gezond verstand
erudiet en koel
vindt het zonde, het bestand
tussen politiek en doel.

Eugenio **Montale** (Genua, 1896 - Milaan, 1981) was een Italiaans dichter die gerekend wordt tot de belangrijkste dichters van de twintigste eeuw.

Na de Eerste Wereldoorlog sluit hij in Genua vriendschappen met verscheidene anti-fascistische auteurs, die tevens een tegenwicht willen vormen voor het futurisme en het d'annunzianisme. In 1925 komt zijn eerste poëziebundel *Ossi di Seppia* uit en tekent hij het anti-fascistische manifest van Benedetto Croce.

In *Ossi di Seppia* is het Ligurische landschap, met zijn kale rotsen, metafoor voor het huidige verstikkende bestaan van de mens, dat als pijnlijk wordt ervaren (Il male di vivere). Montale gebruikt banale, dagelijkse, soms de kleinste voorwerpen als equivalent van de emoties en het menselijk bestaan.

In 1975 ontvangt hij de Nobelprijs voor Literatuur.

Harry: Mulisch, auteur van *Het Zwarte Licht*.

Het verhaal is geschreven te Haarlem in 1953-'55 blijkens de dagtekening aan het eind. De roman beschrijft de verjaardag van de hoofdpersoon Maurits (ook wel: "Maup") Akelei, toevallig op dezelfde dag dat het einde der tijden zou moeten zijn, omdat daar de "voorspellingen" die zouden zijn aangetroffen in de "Grote Pyramide" ophouden: 20 augustus 1953. Om zijn verjaardag te vieren nodigt Akelei 's ochtends naast zijn studievriend (A)lex Ketelaar, ook zijn werkgever dominee Meindert Spleijstra en dokter Pollaards uit. In het verhaal wordt door het personage Mevrouw Henkes, Akelei's hospita, terloops gesteld dat wie die dag jarig is, "uitverkoren" of "verdoemd" moet zijn. Akelei meent dat het "wel weer allebei" zal zijn.

's Middags speelt Akelei hoog in de plaatselijke (gotische) kerktoren, waar hij beiaardier is. De mensen op straat verstijven door zijn wonderlijke spel, en men kan alleen nog maar naar boven, richting toren kijken.

's Avonds ontspoord het feest volledig als de vrouw van de dokter (Marianne Pollaards), in plaats van haar man, onaangekondigd langskomt. Dit laatste tot schrik van Akelei's hospita mevrouw Henkes. De door Ketelaar meegebrachte Pernod zorgt ervoor dat de dove dominee wegdommelt. Voor dat hij in slaap valt moet hij eerst allerlei godslasteringen aanhoren.

29/7 - HET 'KLEIN TESTAMENT' VAN MONTALE

(Voor Harry)

I

Dat wat 's nachts als een dwaallicht
de schedelkap van mijn gedachten verlicht,
het paarlemoeren spoor van de slak
of het glinsterend stof van vermorzeld glas,
het is geen kerklicht, geen kantoorlicht
dat gevoed wordt
door een klerk, een rode of een zwarte.

Alleen deze regenboog, deze iris
kan ik voor je achterlaten.
Alleen zij getuigen van een geloof
dat werd aangerand,
van een hoop die trager heeft gebrand
dan groen hard hout in de haard.

Daarom, Harry, houd dit spectrum,
dit geïriseerde stuifmeel
vast in je zakspiegel
als elke lamp gedoofd is,
als de hel aan het dansen is,
als een donkere lucifer landen zal
op een boeg in de Theems, de Hudson, de Seine
en bekaf zijn vlerken van aardpek schudt
en zegt: Dit is het uur.

II

Het is geen erfenis, geen talisman
die de natte, hete zomerwind kan weerstaan
met het spinnweb van de herinnering.
(Een verhaal kan alleen in as overleven.
Volharding staat gelijk aan vernietiging.)

Rechtvaardig was je teken.

Ketelaar, die ook dronken is, ontkleedt zich en gebruikt een verbrande kurk om met roet tatoeages op zichzelf aan te brengen. Vervolgens werpt hij zich op mevrouw Pollaards. Akelei ziet het afwezig aan en vervalt in hallucinante dromen. Ketelaar vertelt waarom Akelei zo eenzaam is. 23 jaar eerder, op een feest van een studentenvereniging, verloor Akelei zijn geliefde Marjolein. Ze is vreemdgegaan met een 'echte neger' tijdens gevechten op het feest en heeft zich die avond verdronken 'omdat ze geen spijt of wroeging had,' aldus Ketelaar.

Akelei wordt uiteindelijk gelokt door het zwarte licht van de zon, en gaat het dak op. Aan de horizon ziet hij een rode zon, de aankondiging van het einde der tijden. Hij sluit zich aan bij de massa op straat, die prevelend richting de rode zon schuifelt.

In de jaren vijftig van de 20e eeuw geloofden sommigen enige tijd in de occulte en esoterische aankondigingen, onder meer door de Britse doemprediker Hector Cox, dat de wereld zou vergaan op de datum 20 augustus 1953.

Deze vermeende Dag des oordeels zou zijn afgeleid uit "voorspellende" teksten gevonden in de Grote Piramide van Gizeh, die op die datum zouden ophouden.

In de romans van Mulisch staat de mythe centraal. Hij had de psychologische roman uitgebannen en wilde schrijven vanuit de mythe. In *Het zwarte licht* gaat Mulisch uit van het gegeven dat de wereld wel degelijk vergaat in 1953. Mulisch vermengt in zijn verhalen sporen van de Bijbelse Apocalyps en de alchemie.

Het einde van de relatie tussen Marjolein en Akelei kan gezien worden als een verwijzing naar de Orpheus-mythe, die vaker terugkeert in het werk van Mulisch (bijvoorbeeld *Twee vrouwen*). Akelei is een ranonkelachtig kruid dat naar verluidt helpt een verloren liefde terug te brengen, en dat het 'kruid van de leeuw' genoemd wordt, het sterrenbeeld van Akelei (en van Mulisch). Marjolein is een naam van een kruid.

De alchemie speelt ook een rol. Zo is negrido (de zwarting) een van de stadia binnen het alchemistische proces. De overgang van negrido naar rubido (rood) is een van de stadia in de drie levensfases. In het boek komt dat terug in de overgang van het zwarte licht (de dode zon) naar de bloedrode maan. Zwart speelt uiteraard een grote rol in de novelle: 'het zwarte licht', 'de neger', 'de zwarte klok', 'het verhaal over de zwarte japon', 'de discussie over zwart', 'de zwarte vogels'. Ook de bloedrode maan (het vrouwelijke) en de zwarte zon (het mannelijke) zijn alchemistische symbolen.

Mulisch transformeert de traumatische ervaring van Akelei die zijn vriendin verliest aan een neger tot een mythische ervaring als Akelei drieëntwintig jaar later zijn wereld ziet ondergaan op de dag des oordeels. Dit sluit aan op het motief van de liefde die leidt tot vernietiging. Een bekend thema in het werk van Mulisch. Het vreemdgaan van Marjolein leidt tot haar dood, en uiteindelijk drieëntwintig jaar later tot de dood van Akelei.

Die het gezien heeft kan niet anders dan je vinden. Ieder herkent de zijnen.

Je hoogmoed was geen vlucht,
je ootmoed was niet laag,
het *zwarte licht* dat je aanstak daar ergens ver weg
was niet het geschraap van een lucifer.

30/7 - GOEDE RAAD

Je vader vermoorden?

Déjà vu.

Je ophangen?

Vies.

Wat nu?

Ach, man, voor die paar dagen
leer toch het licht verdragen.

31/7 - MEMORY

Midden in het aardappelveld
midden in de zomer
hoe kan ik het ooit vergeten
je had geen kleren an
en je hield de hoed op van je man
de bleke ossen lieten scheten
nu zijn de dagen lomer
heb jij ze ook geteld?

Het **Empire State** Building is een 381 meter hoge wolkenkrabber in New York. In 2016 was het 't op twee na hoogste gebouw van de stad en stond het vijfde op de lijst van hoogste gebouwen van de Verenigde Staten. De naam van het gebouw, dat op de kruising van West 34th Street en Fifth Avenue staat, komt van de bijnaam van de staat New York: The Empire State.

Suzy? Op 19 december 1931 trouwde hij met de gescheiden Magda Quandt.

In 1936 begon hij een affaire met een 22-jarige UFA-filmster, de Tsjechische Lída Baarová. Dit werd door Hitler en de Gestapo vrijdeld.

Zijn erotische escapades leverden Goebbels de bijnaam de bok van Babelsberg (de plaats waar de UFA-studio's stonden) op.

Zweedse engel? Greta Garbo?

Paus Paulus VI was paus van 1963 - 1978.

Paus Johannes Paulus II was paus van 1978 - 2005.

In oorlogstijd zat Pius XII in het Vaticaan.

1/8 - GUBBELS

Met onder zijn voetzolen alleen
een stalen waslijn,
en de blikken van zijn publiek,
begon de dappere heer Gubbels aan zijn tocht
van de Eiffeltoren naar de Empire State.

Net iets voorbij 1000 km van Parijs
dacht hij aan zijn lieflijke jonge vrouw
Suzy. Zijn teelballen glinsterden.
Zijn roede groeide keihard en trilde.

‘Koorddansers moeten,’ had zijn vader ooit gezegd,
‘daar zij niet in staat zijn hun paal te bedaren,
elke gedachte aan hun lieflijke jonge vrouw verbannen.’

‘Verdwij uit mijn kop, jij, teef met je satijnen kut,’
schreeuwde Gubbels, ‘wil je mijn dood?
Wil je mijn roem en mijn rijkdom erven?
Wil je een verse echtelijke pik in je mond?’

Ver beneden Gubbels
loosde een olietanker van een miljoen ton
slijk dat de zee bedekte met zijn slijm.

Gubbels was de wanhoop zeer nabij
toen een Zweedse engel voorbijwielde
met een boodschap van God naar Paus Paulus.
‘Engel,’ zei Gubbels, ‘ik weet dat je tijd kostbaar is
maar heb, als Engel, meelij met mij.
Verban de gedachte aan mijn vrouw uit mij.’

‘Dan moet het verdomd snel,’ zei de Engel
en toonde aan de heer Gubbels haar paradijselijke spleet.

Door hemelse wellust bedwelmd
graaide Gubbels er naar en beet
en hapte met zijn onbevleete tanden in
de harige snee. Wat de Engel toen dee?

Kaap Finisterre (Cabo Finisterre) is een granietheuvel met een hoogte van 600 meter in Galicië, Spanje.

De naam Finisterre is afgeleid van het Latijnse Finis Terrae, het einde van de wereld, oftewel daar waar de wereld ophoudt. Volgens de overlevering kreeg de kaap deze naam toebedeeld door de Romeinen die dachten dat de westelijke wereld tot aan het einde van dit schiereiland reikte en niet verder.

Nantucket is een eiland voor de kust van Massachusetts.

In het begin van de 19e eeuw was het een belangrijk centrum voor de walvisvaart. Het verhaal van Moby Dick speelt gedeeltelijk op Nantucket, daar de walvisvaarder Essex, waarop het verhaal gebaseerd is, hiervandaan kwam.

Boston is de hoofdstad en grootste stad van de Amerikaanse staat Massachusetts.

Vuurland (Tierra del Fuego) is een archipel aan het zuidelijkste uiteinde van Zuid-Amerika.

Aquanaut: diepzeesonderzoeker die in een klok of onderzees laboratorium in zee afdaalt en daar voor een bepaalde duur verblijft.

Hooghartig vlerkte zij verder
waarop Gubbels door het blauwe zwerk stortte
in het grauwe van de zee.

Dermate heet was Gubbels' natuurlijke verbranding
dat zijn verloren lijf met een smak
het olieslijk in vlammen ontstak.

Van Cap Finistère tot Nantucket heeft het gebrand.
Men zag het in Boston. Men zag het in Vuurland.
De prijs aan de pomp ging steeds maar hoger.

2000 jaar later vond een aquanaut
Gubbels' geile schedel op de vloer van de oceaan
met tussen zijn tanden, voorwaar,
een pluk eeuwig vers engelenhaar.

Nefertiti (ook wel Nefertete, Nofretete) heerste als koninklijke vrouw aan de zijde van farao Achnaton, die over Egypte regeerde aan het begin van het Nieuwe Rijk, van 1352 tot 1338 v. Chr.

Haar naam betekent *De mooie is gekomen*.

De **Kraken** is een Scandinavisch fabeldier met enorme afmetingen, dat in de zee leeft.

Zij is vermoedelijk bedacht n.a.v. de werkelijk bestaande reuzenkraak of reuzeninktvis.

2/8 - IN EGYPTE

De pornograaf in Caïro
hoort de reuzepadden kwaken
als hij zijn staaf
in de schoot van Nefertite jaagt
en zijn sigaar in haar aars.

Waarom redt haar broer haar niet,
de blauwe raaf?
Of haar vader, de Grote *Kraken*?

Zij wachten op het signaal
(de padden zijn verkenner)
van de gevangene van de liefde
die vernedering vergaart
voor straks, voor het Uur der Wrake.

3/8 - CONCLAAF

Zij sneuvelen zo zacht,
de non-papabili.
En worden wakker
in het zoetst mirakel,
dat van een herder in pausevacht
die niet één keer
op de tenen van zijn schapen trapt.

Papabile (pausbaar, in staat om paus te zijn) is een onofficiële Italiaanse term, voor het eerst gemunt door Vaticanologen en tegenwoordig algemeen in gebruik in vele talen om een Rooms-Katholieke man aan te duiden, in de praktijk altijd een kardinaal, van wie men denkt dat hij de waarschijnlijke of mogelijke kandidaat is om tot paus gekozen te worden.

In Italië is de term zeer gewoon en wordt ook op andere situaties toegepast. Er is een gezegde onder Vatikanologen: “Hij die het conclaaf binnenkomt als paus, verlaat het als kardinaal.” M.a.w. juist hij wordt vaak niet gekozen.

4/8 - LANG GELEDEN

Vanuit een kluwen van kneden en rekken
en duwen en trekken
ontstaat toch onverwachts
iets ronds, iets rads,
het doet de ronde,
verdomd, je hebt het wiel uitgevonden.

5/8 - M.

Maar als haar sterven nu eens was
Als een woord, iets dat overeengekomen werd,
Raar, onbeschaamd geen daad eigenlijk maar een
Intense wonde, verpakt in rouw
Naar de wijs van alle mensen, vol verdriet en kussen,
Als een wonder ook, ja, toch, voor wie zij achterliet.

Οἰδῖπους, zwelvoet.

Sfinx: De sfinx was volgens de Griekse mythologie een gevleugeld monster met het lichaam van een leeuw en het hoofd en het bovenlichaam van een vrouw. Zij plaatste zichzelf op een hoge rots in de buurt van Thebe en de voorbijgangers legde zij een raadsel voor. Wanneer deze het raadsel niet konden oplossen, doodde zij hen. Het raadsel luidde: "Wat gaat 's morgens op vier, 's middags op twee en 's avonds op drie voeten?"

Toen Oedipus antwoordde dat dat de mens was, die eerst op handen en voeten kruipt, dan op twee benen loopt en wanneer hij oud is op een stok steunt, stortte de sfinx zich van de rots.

6/8 - OI

Oi, oi, die ongewapende prins
die in zijn roes om alles te weten
klaar ging liggen voor de beten
van het averechtse beest, de Sfinx.

'Wat loopt er?'

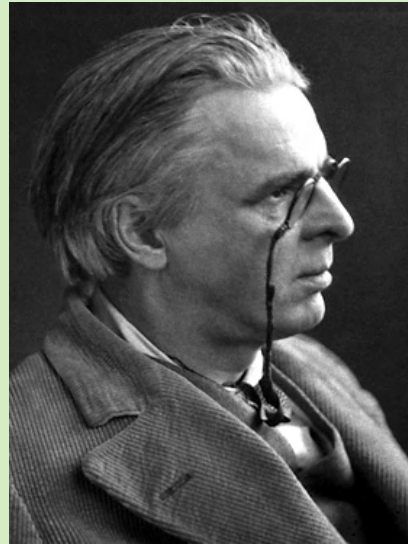
Lompen rond een staketsel,
een letsel van de natuur.

William Butler **Yeats** (1865 – 1939) was een Iers dichter, toneelschrijver, schrijver van proza en een vooraanstaand figuur in de 20ste eeuwse literatuur.

Op jonge leeftijd las hij al poëzie en raakte gefascineerd door Ierse legendes en het occulte. Dit duurde tot de eeuwwisseling. Zijn eerste bundel verscheen in 1889. De gedichten hebben een langzaam ritme en doen denken aan Edmund Spenser, Percy Bysshe Shelley, en de Pre-Raphaeliten.

Vanaf 1900 werd zijn poëzie fysieker en realistischer. Hij liet het transcendentale geloof van zijn jeugd grotendeels achter zich, maar bleef geboeid door fysieke en spirituele maskers en cyclische theorieën over het leven.

In 1923 kreeg hij de Nobelprijs voor Literatuur.

In de 30er jaren was Yeats geboeid door de autoritaire, anti-democratische, nationalistische bewegingen in Europa. Hij was fel tegenstander van het individualisme en politiek liberalisme en zag het fascisme als de triomf van de publieke orde. Toch, aan de andere kant, was hij elitair en verafschuwde het idee van de ‘mob-rule’, een meerderheidsbestuur dat onderdrukt en gecontroleerd wordt door het gewone volk.

Zijn latere poëzie en toneel zijn persoonlijker, gaan ook over zijn zoon en dochter en bevatten meimeringen over de ervaring van het ouder worden. In zijn gedicht "The Circus Animals' Desertion", beschrijft hij de inspiratie voor zijn latere werk:

Now that my ladder's gone
I must lie down where all the ladders start
In the foul rag and bone shop of the heart. (lompenwinkel)

7/8 - DOCTORANDA

Zij rouwt bij het graf van Yeats
en trekt haar kleren uit
want daar komt de draak al aan
zoals steeds in een vers van Yeats
verkrachtensklaar.

8/8 - HERMAN

Nooit is Herman-de-Bult blijer
dan als hij, boven op de Zonneberg
ziet hoe jij tijdens het vrijen
tussen de korenaren en de bijen
probeert hem op zijn nobele hoogte
te ontwaren.

Dan zwaait hij, springt hij rond
met spijkers in zijn mond.
Hij slaat de Voedoe wijd en zijd
tot in de koe toe die daar weidt.

Voodoo is de naam voor de Haïtiaanse religie vodou (spreek uit als voedoe). Het wordt tegenwoordig gebruikt voor alles wat met occulte religies te maken heeft

Bij belangrijke voodooceremonies is een priester aanwezig en wordt er gebruikgemaakt van muziek door middel van drie of vier trommels en kunnen dieren worden geofferd. Het is hierbij de bedoeling dat een geest gebruik maakt van iemands lichaam, waardoor de persoon in trance raakt of bezeten wordt.

Een voodoo-pop kan twee functies vervullen. Als afbeelding van de geest stelt hij de god of geest voor waartoe gebeden wordt. De pop kan ook een bepaald persoon uitbeelden waarvoor genezing of een beter lot gevraagd wordt.

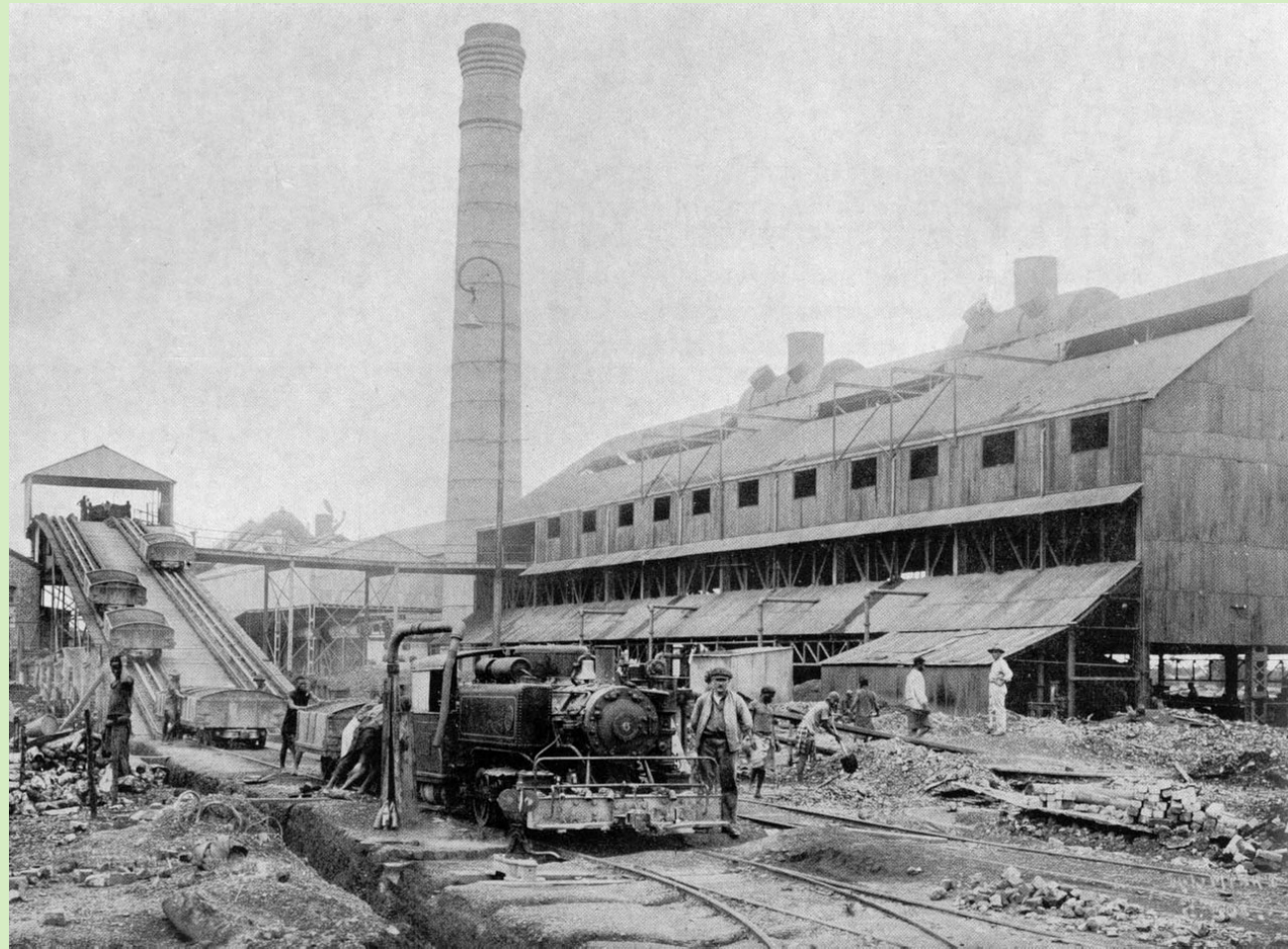
9/8

In de cantine van de Verenigde Naties
vind je ze, de redders van elk volk.
Een combine van bejaarde graties
klaar met de vredesdolk.

10/8 - TIJD

De tijd snelt minder snel
onder de waterspiegel.
Dat heeft men berekend.
Wat vinden de vissen ervan
die hun tijd getekend zien
tussen hun gedram in het lis
en hun gesis in de pan?

Union Minière, ook wel Union Minière du Haut-Katanga of UMHK, was een Belgisch mijnbedrijf dat actief was in de Democratische Republiek Congo (destijds Onafhankelijke Congostaat en Belgisch-Congo) tussen 1906 en 1966.

De Union Minière leverde tijdens de Tweede Wereldoorlog uranium aan de Verenigde Staten. In deze periode was Katanga immers de enige bekende bron van uranium in de wereld. Met dit uranium slaagden de Verenigde Staten erin de eerste kernbommen te maken, die later zouden gebruikt worden bij de aanvallen op Hiroshima en Nagasaki. België hield aan de deal met de Verenigde Staten 2,5 miljard dollar over.

De UMHK speelde ook een rol bij de afscheiding van de mijnprovincie Katanga tijdens de interne strijd die losbarstte na de onafhankelijkheid van Congo in 1960. De Union Minière leverde financiële steun aan het regime van opstandeling Moïse Tshombé om de provincie af te scheiden van het centrale bestuur in Leopoldstad, waar premier Lumumba de leiding had over de eerste democratisch verkozen Congolese regering. Door mee de Katangese secessie te bewerkstelligen hield het bestuur de UMHK uit Congolese handen.

11/8 - UNION MINIERE

Zelfs toen wij polo speelden
in de kolonie
verloren wij Jezus niet uit het oog,
ons wonder, onze weelde.

12/8

Eeuwen geleden zei een Griek - een freak -:
'Jij met je lul, jij mag in de hemel
en jij met je kut, jij gaat zo maar dood.'

Iets later zei Paus Paulus de Zevende:
'Alleen maagden komen in de hemel.'

(Hij bracht de leeftijd voor rekruten
van de Pauselijke Garde van 16 naar 14 jaar.)

Hoe lang zullen die gore godlikkers
nog regeren
over de tedere spier in de vochtige kier?

Paulus VI (!), geboren als Giovanni Montini (1897 – Castel Gandolfo, 1978), was paus van de Rooms-Katholieke Kerk van 1963 tot zijn dood in 1978.

In de encycliek *Populorum Progressio* (1967) vroeg hij aandacht voor de kloof tussen arme en rijke landen, betreurde deze en herinnerde de lezers eraan dat de goederen van deze wereld voor iedereen bedoeld zijn. In twee kwesties, het priestercelibaat en de geboorteregeling, handhaafde hij het standpunt van al zijn voorgangers.

13/8 - INCIDENT

Ik had mijn bril gebroken

Zij zat bij de kapper

Haar haar leek op een brandende linde

en haar nek op zijn geschroeide stam.

Ik wil in mezelf geen onrust stoken

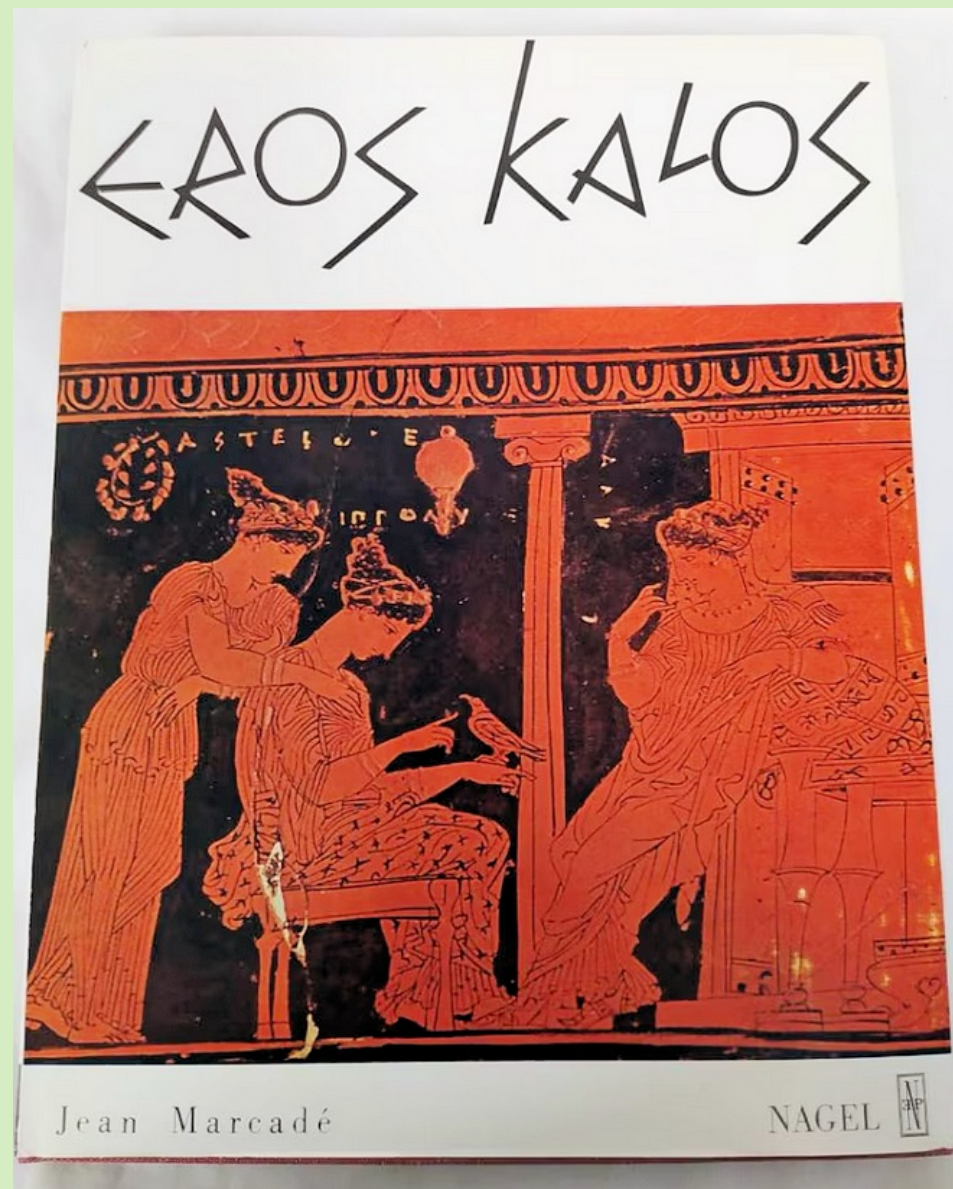
maar voor het eerst prees ik mij gelukkig

dat ik een bijna-blinde ben.

14/8

Grieks, dat is: rode wijnranken
 rond een verminkte fallos
 Grieks, dat is de manke god
 die doden verzamelt, Eros Kalos.

Eros Kalos van Jean Marcadé, gepubliceerd in 1962, is een wetenschappelijke verkenning van erotische representaties in de Griekse kunst. Het boek maakt inzichtelijk hoe de afbeeldingen een weerspiegeling zijn van wat toen gewaardeerd en geloofd werd.

Jean Marcadé (Parijs, 1920 – aldaar, 2012) was een Frans historicus. Hij was lid van het Institut de France.

Paul **Klee** (1879 – 1940) was een in Zwitserland geboren kunstschilder met de Duitse nationaliteit, die in zijn werk abstracte en figuratieve elementen combineerde met een uitgebalanceerde kleurtechniek.

Zijn thema's zijn veelzijdig: landschappen, sterk vereenvoudigde portretten, dieren (de beroemde goudvis), geheimzinnige machines, verwijzingen naar dromen, muziek, poëzie, mythologie. Hij heeft een zeer individuele stijl ontwikkeld om de onderbewuste geest en de fantasie uit te drukken. Klee gebruikt vaak combinaties van abstracte en figuratieve vormen. Zijn werk is vaak humoristisch.

Klee, Wat mankeert hem? 1925

15/8

In het salon met Klee en Klimt aan de wand
zit Ulli, een jonker uit Pruisen,
verkleed als zeemeermin.

Het is een misdaad tegenover het vaderland,
meent zijn vrouw,
(die min of meer in het donker woont
van haar vader's ridderkruisen)
als het met Ulli niet mis gaat.

Gustav **Klimt** (1862 – Wenen, 1918) was een Oostenrijkse symbolistische schilder, muralist en tekenaar. Hij geldt als het meest prominente lid van de Wiener Secession, waarvan hij ook enige tijd voorzitter was. Kenmerkend voor zijn latere werken, waarmee hij het meest bekend werd, is het "decoratief ornamentalisme" (waarbij hij vaak ook werkte met bladgoud) en de suggestief-erotische symboliek. Hij maakte vooral naam met zijn vrouwportretten en allegorische werken, maar schilderde ook een groot aantal landschappen. Klimts kunst ontstond tijdens een artistieke bloeiperiode in het Wenen van het belle époque en wordt vaak geassocieerd met de jugendstilbeweging en de art nouveau. Zijn oeuvre wordt wel beschouwd als exemplarisch voor het toenmalige spanningsveld tussen behoudzucht en drang tot vooruitgang.

Judith I, 1901

16/8 - AMERICAN COMEDY

Tom ziet haar. *Cut.*

Zij klimt uit de hazelaar
met blaren op haar billen.

Cut. De betovering doet hem gillen:
‘You’ve gone too far!’

Fade over. Hij staat met anjers klaar,

Close up en met een gouden ring.

Long shot hoe zij voorbijrijdt met Fred,
beiden gierend van de pret op een autoped.

Pan naar Tom die zijn zinnen

in *Medium shot* op een lager pitje

en in een *two-shot* op de smoorrijke dwerg
Mildred zet.

Een **pan** is een horizontale beweging van de camera op een centrale as, die op zijn plaats blijft. Gebruikt om een bewegend personage te volgen, of b.v. een landschap vollediger in beeld te krijgen, zodat de toeschouwer een beter gevoel heeft van de plaats waar iets zich afspeelt.

Een **two shot** is een filmshot waarbij twee onderwerpen – objecten of personen – gelijktijdig in beeld zijn.

Ono no **Komachi** (c. 825 – c. 900) was een Japanse waka dichteres, bekend om haar ongewone schoonheid.

Over haar leven weten we bijna niets, behalve de namen van verschillende mannen met wie zij romantische affaires had en met wie zij gedichten uitwisselde, die in een bloemlezing zijn bewaard. Zij zijn bijna allemaal melancholisch van aard.

Talrijke liefdesverhalen over haar doen de ronde. Tussen haar en Ariwara. Maar ook haar wrede behandeling van Fukakusa no Shōshō, een voorname hoveling. Ze beloofde hem haar minnares te zijn als hij haar 100 nachten zou bezoeken. Hij stierf de 99ste nacht.

Een derde type legendes vertelt over een oude Komachi, die gedwongen was te zwerven in lompen, wier schoonheid verwelkt was en wier verschijning zo ellendig, dat iedereen in haar omgeving haar bespote, als straf voor haar vroegere mishandeling van haar minnaars.

Een laatste groep legendes gaan over haar dood. Haar schedel ligt in het veld. Als de wind blaast in haar oogkas, doet het geluid denken aan Komachi's angst.

Ono-no Komachi in de regen

17/8 - KOMACHI

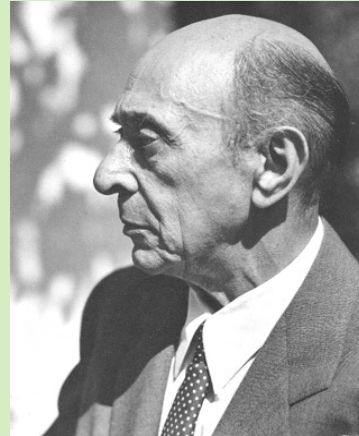
Dwars door natte varens
ging ik naar haar
voor wie ik van minne berst.

Wat Komachi zegt is waar:
het wezen van de geliefde
is de nacht van de herfst.

Splijtzwam: De echte splijtzwam is parasitair en een infectie kan zich onder bepaalde omstandigheden snel verspreiden door middel van de sporen.

Verklärte Nacht is een symfonisch gedicht voor strijksextet, gecomponeerd in 1899 door Arnold Schönberg (1874 - 1951), en bewerkt voor strijkorkest in 1917. Schönberg reviseerde deze versie nogmaals in 1943. Het werk is gebaseerd op het gelijknamige gedicht van Richard Dehmel.

Onder inspiratie van zijn leraar Alexander von Zemlinsky verliet Schönberg het strenge pad als volgeling van Johannes Brahms in de richting van Richard Wagner. In die tijd woedde in Wenen de discussie wie van deze twee componisten het meest vooruitstrevend was. De Brahmse esthetiek van een pure, absolute en abstracte muziek stond tegenover de Wagneriaanse esthetiek van buitenmuzikale programmatische elementen in de muziek.

Schönberg en Zemlinsky brachten met elkaar de zomervakantie door en daar werd Schönberg verliefd op Zemlinsky's zuster Mathilde. (Zij trouwden in 1901.) Mede onder invloed van deze verliefdheid ontstond het strijksextet 'Verklärte Nacht' op. 4, die de overgang markeert van Schönbergs Brahms-periode naar de programmatische muziek van Wagner.

Het gedicht geeft een gesprek weer tussen twee verliefde mensen waarbij de vrouw een kind verwacht van een andere man. Waarom Schönberg dit gedicht nam – Mathilde was in ieder geval niet zwanger van een andere man – is niet duidelijk. Belangrijk: Schönberg verbond de kamermuziek hier met programmamuziek.

'Verklärte Nacht' heeft vijf in elkaar overlopende delen. De compositie volgt de opbouw van het gedicht. Het tweede deel verklankt de bekentenis van de vrouw over haar zwangerschap en het vierde de begripvolle reactie van de man. De gewaagde harmonieën, de fantasie van de klankcombinaties en de aan Tristan en Isolde herinnerende chromatiek in dit werk staan ver van de toen gebruikelijke klanktaal. De première in januari 1902 in Wenen veroorzaakte onbegrip bij het publiek. Ook in Berlijn.

Schönberg verloor zijn vertrouwen in de compositie nooit en arrangeerde haar in 1917 voor strijkorkest. Zelfs toen hij al jaren in de Verenigde Staten woonde en zich bezighield met een volstrekt andere muziek, reviseerde hij deze versie nog (in 1943).

18/8

De kastanje in het woud
De splijtzwam in het goud
De kraanvogel op één poot
De filosoof op zijn rare regenboog
De kokette misantroop
Allen zingen een dronken lied
maar niet van harte.
Wat dit bediedt, het lijkt verdacht
veel op Verklärte Nacht.

Verklärte Nacht

1	Zwei Menschen gehn durch kahlen, kalten Hain;
der Mond läuft mit, sie schaun hinein.
Der Mond läuft über hohe Eichen,
kein Wölkchen trübt das Himmelslicht,
in das die schwarzen Zacken reichen.
Die Stimme eines Weibes spricht: | woud

kruinen |
| 2 | Ich trag ein Kind, und nit von dir,
ich geh in Sünde neben dir.
Ich hab mich schwer an mir vergangen;
ich glaubte nicht mehr an ein Glück
und hatte doch ein schwer Verlangen
nach Lebensfrucht, nach Mutterglück
und Pflicht – da hab ich mich erfrecht,
da ließ ich schaudernd mein Geschlecht
von einem fremden Mann umfängen
und hab mich noch dafür gesegnet.
Nun hat das Leben sich gerächt,
nun bin ich dir, o dir begegnet. | te buiten gegaan

verstout
huiverend |
| 3 | Sie geht mit ungelenkem Schritt,
sie schaut empor, der Mond läuft mit;
ihr dunkler Blick ertrinkt in Licht.
Die Stimme eines Mannes spricht: | onbeholpen |
| 4 | Das Kind, das du empfangen hast,
sei deiner Seele keine Last,
o sieh, wie klar das Weltall schimmert!
Es ist ein Glanz um Alles her,
du treibst mit mir auf kaltem Meer,
doch eine eigne Wärme flimmert
von dir in mich, von mir in dich;
die wird das fremde Kind verklären,
du wirst es mir, von mir gebären,
du hast den Glanz in mich gebracht,
du hast mich selbst zum Kind gemacht. | glinstert

glans geven, verlichten |
| 5 | Er faßt sie um die starken Hüften,
ihr Atem mischt sich in den Lüften, / zwei Menschen gehn durch hohe, helle Nacht. | |

Leonardo da Vinci, Dame met wezel

Marguerite gravin de Spangen (1853-1922) trouwde in 1876 met graaf **Gontran** de Lichtervelde (1849-1905), ambassadeur.

Vapeurs: opvliegers.

19/8 - HISTORISCHE ROMAN

De graaf brulde: 'Slet van een Margaret,
voor eeuwig zult gij de mijne zijn!'
Zij lispelde: 'Gontran,
u spreekt de waarheid, maar zij komt mij
voor als stront in de vijvers van Versailles'

Het dier tussen fret en hond
dat bij de haard woonde als de hond
hoe is zijn naam? van Ulysses
kreeg vapeurs,
het canaille krabde aan Margaret haar kont.

Terstond ontstond in de freule een verlangen
naar nakomelingen en honneurs.
Zij maakte haar korset los, ruches ruisten,
maar te laat,
Graaf Gontran hing opgehangen in het closet
met zijn sleutelbos in beide vuisten.

Johan Velter heureux qui, comme ulysse (55b) – hugo claus (2) over Historische Roman in Almanak:

Dit gedicht stond in de Gedichten 1948-1993 in de nooit als dusdanig verschenen bundel Scherven op p. 820 (en in de losbladige editie Gedichten 1948-2004, deel II, p. 104, met kleine wijzigingen (een punt achter Versailles in r. 5; r. 7 wordt op het einde 'van' toegevoegd waardoor die in regel 8 vervalt; in r. 10 wordt 'het canaille' vervangen door 'en'). Claus schrijft een persiflage op een historische roman, terwijl het gedicht wel degelijk als ernstig gedicht gepubliceerd is. Er is ooit een graaf **Gontran** de Lichtervelde (1849-1905) geweest, behorende tot een belangrijk geslacht in de Belgische geschiedenis en gehuwd met gravin Marguerite de Spangen (1853-1922), maar of dit huwelijk model stond voor dit gedicht is onzeker, de petite histoire laten we aan anderen.

De eerste strofe speelt met een cliché: de graaf zal huwen met **Margaret**, het huwelijk is de plaats van de eeuwige liefde (althans in een bepaalde pers). De vrouw gelooft de brullende graaf, de suikerzoete liefde, vol roze en lichtblauw, is echter gelijk aan stront, een andere kleur en geur – Versailles, de tuin die van alle lichamelijkheid ontdaan is, contrasteert met de uitwerpselen, hoog en laag zegt men dan. De waarheid is als stront – de filosofische waarheid van Claus. De derde strofe maakt duidelijk dat de graaf wel degelijk de waarheid spreekt: in de dood is zij van hem: het closet staat in verbinding met de vijvers. Wat je niet in het leven kunt krijgen, neem je in de dood. De graaf doodt de freule niet, komt haar ook niet tegemoet, haar bereidwilligheid komt te laat. De sleutels kunnen verwijzen naar de mythische kuisheidsgordel of de geheime deuren: hij neemt veel mee in de dood.

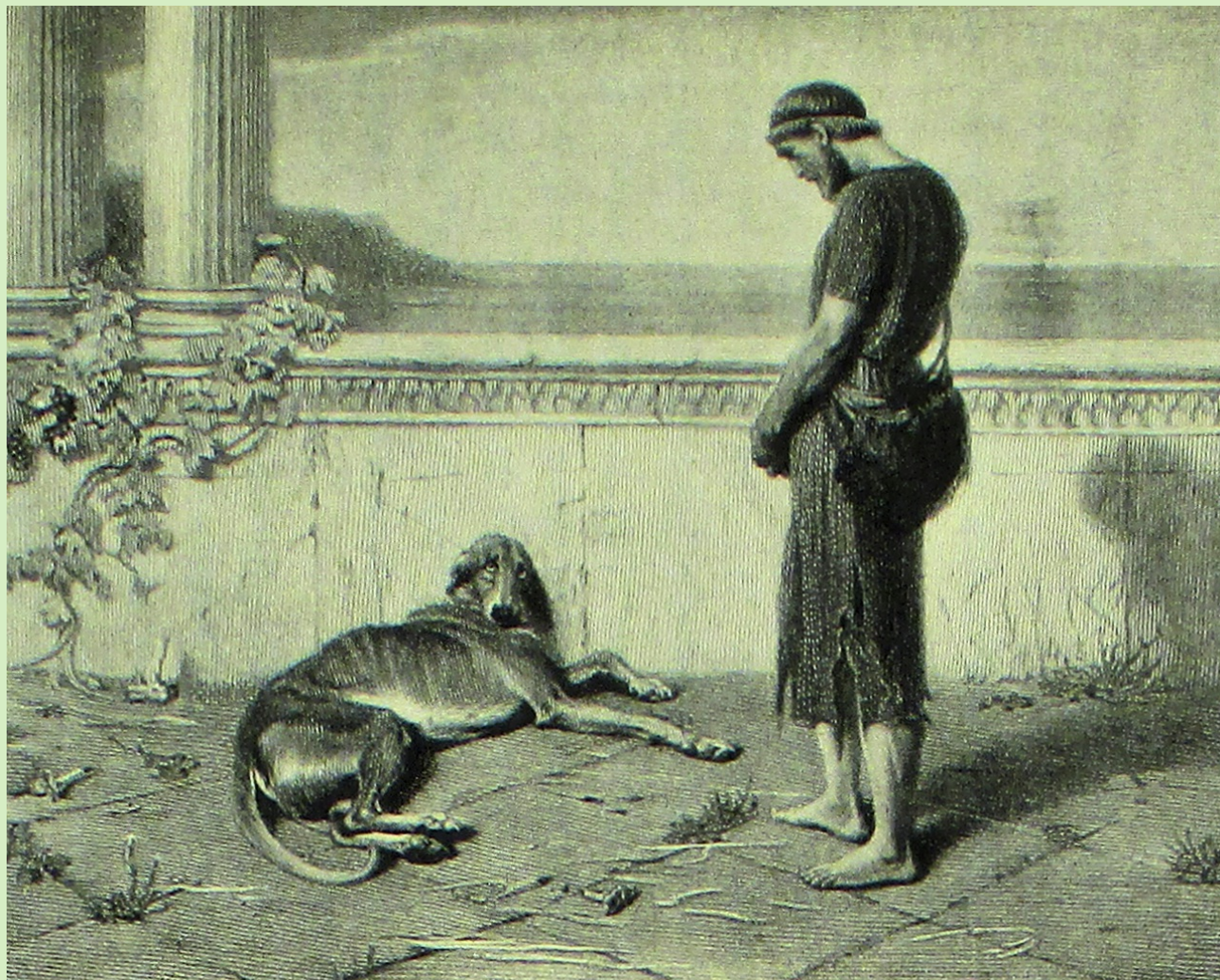
De tweede strofe verwijst op een zijdelingse manier naar de thuiskomst van Odysseus, de hond Argos herkent hem even en kan dan gelukkig of gerust voor eeuwig inslapen. Bij Homeros is de hond daarom een edel dier, want trouw, en menselijk, en met een geheugen, de liefde die wacht, de gelijkenis met Penelope overduidelijk. Claus maakt het dier tot een beest, de plaats waar de hond ‘woont’ is niet de plaats van Homeros, een omkering vindt plaats: Argos lag op een mesthoop, bij Claus woont de hond bij de haard. Het beest van Claus is iets tussen fret en hond, een kat?, een fret kan als huis- of jachtdier gehouden worden, heeft een oppervlakkige gelijkenis met een hamster, in tegenstelling tot Homeros heeft Claus geen lof voor het beest: canaille wordt het genoemd, uitschot. Het beest doet erotische verlangens ontstaan, men denkt aan Leonardo de Vinci’s ‘Dame met wezel’, maar bij Claus zijn dit verre van verheven gevoelens: krabben en kont. Dat het beest ‘vapeurs’ krijgt, is eveneens niet erg gevoelvol: vapeurs hebben (Louis Paul Boon: ‘vader Vapeur’) is een biologisch gegeven waar de menselijke wil weinig mee te maken heeft. Willen we een betekenis geven aan dit gedicht: de eeuwige strijd; het lichamelijke dat boven het geestelijke troont; de man die verliest; de natuur tegen de zwakke, mannelijke dreigementen; de canon als een slechts terloopse zaak.

Een eerdere versie van dit gedicht verscheen in Claustum, nummer 138, een ander verhaal, geen verwijzing meer naar Odysseus, een Franse titel, geen Versailles of closet, ook geen fret maar een hagedis, een beest dat, als een phoenix, in de vlammen huist en minder duidelijk is, daardoor raadselachtiger, vreemder, in het definitieve gedicht staan waarheid en stront dicht bij elkaar. Dit gedicht verklaart, ‘want’, en verklaren doet het niet, ook de waarheid van de graaf (slaaf) wordt niet ‘bewezen’. Het smelten is een materialisatie van de uitdrukking ‘van liefde smelten’, toch is er een verlangen naar iets anders, niet die eeuwige vuurvogel, maar tastbaar:

Roman historique

De graaf riep: ‘Slet,
gij zult voor eeuwig de mijne zijn!’
Zij zei: ‘Gontran, u spreekt
de waarheid, al weet u het niet.’
Want het dier tussen hagedis en hond
dat in de vlammen van de haard
had meegeluisterd,
raakte haar kont
en haar korset smolt van louter
verlangen naar iets anders.

Omdat Odysseus en Argos niet vermeld worden, hoef ik hier verder niets over te zeggen.

Argos (gr. Ἄργος), ook: Argus, is de legendarische, trouwe hond van Odysseus. Gefokt als jachthond vóóordat Odysseus vertrok voor de oorlog met Troje, wordt de hond verwaarloosd, nadat was aangenomen dat Odysseus dood was. Twintig jaar later keert Odysseus terug naar Ithaca en vindt hem op de mesthoop, bewegingloos van ouderdom en onder de parasieten. Als Argos Odysseus ziet laat hij onmiddellijk zijn oren zakken, hij kwispelt en herkent hem. Vermomd als bedelaar kan Odysseus zijn hond niet begroeten zonder zijn identiteit prijs te geven, maar stiekem huilt hij. Als Argos ziet dat zijn baas weer thuis is, sterft hij.

De scène met Argos is een van de bekendste episodes van de Odyssee. Het dier is symbool van tropuw en een metafoor voor het verval van Odysseus en zijn huishouding (oikos). Argos' dood wordt verteld in een taal die typisch gereserveerd is voor nobele krijgers, en verteld vanuit het perspectief van het dier.

20/8 - EVELYNE

Ik rek me met buik en billen
naar de lach van mijn zuster

(op een andere planeet:
nevel en inkeer)

Ik schemer in de fragmenten
van haar gezicht, gegolft, gelakt
Ik gebaar
in haar gegiechel en gelijk

Brutaal aai ik over mijn zuster
haar schuimkop, haar duintop

(op een andere planeet:
gehoon, lauwte)

Bijna op de rand van het geluk,
mijn lipstick is bitter,
koudvuur, zoutzuur,

Voor jou, mijn zuster,
ben ik, verboden vrucht,
en ik lig in het zand
met mijn onkruid, jou.

Alleen is op onze planeet
mijn bril nooit zwart genoeg
want ik zie ze toch
de scherven, ah, de scherven.

Aware: weten dat iets bestaat, of kennis of ervaring hebben van iets bijzonders:
*gewaar*worden, plotseling beseffen.

Pruisisch blauw is een van de eerste moderne synthetische pigmenten. Het wordt ook wel Berlijns blauw genoemd. Het werd in 1706 ontdekt. Er is zeer weinig van dit pigment nodig om de sterke blauwe kleur te verkrijgen. Door de hoge kleursterkte is de kleur snel overheersend.

Al in de achttiende eeuw kreeg het een ruime industriële toepassing. Een beroemd voorbeeld daarvan is dat de uniformen van het Pruisische leger met Pruisisch blauw gekleurd werden.

(Wordt de dichter gewaar dat zij stapt op een verborgen karaktereigenschap van haar? Iets Pruisisch, dus mannelijks? A.B.)

21/8 - AWARE

Aware is geen treurnis
maar de beweging
die in droefenis of in vreugde
een kreet uitlokt.
Bijvoorbeeld: 'Ai!'
als je haar ziet stappen
op haar Pruisisch blauwe schaduw.

22/8 - METAFOOR

In de vlakte brandde het autokerkhof.
Het leek mij passend, allerliefste,
dit te vergelijken
met de vlam in mijn schedelpan
toen ik je pakte, in je paste,
en je toen hoestte, minutenlang.

23/8

‘Gevaarlijk leven,’ zegt Papa
en drinkt zijn eigen pis
(zoals de Indiërs doen).
Maar het vervaarlijkst
blijft Mama, terug van de mis.
In elk seizoen.

24/8 - KONINGIN

Slaapdronken maar kalm
en keurig gekamd
houdt zij audiëntie
in haar staatsiebed.

Kinderloos.

Noordeloos.

Wat haar voor medicatie redt
is de clementie
waar zij mee talmt
terwijl haar man het lot van het land
leest in haar palm.

Clementie: vriendelijkheid, welwillendheid, inschikkelijkheid, vergevingsgezindheid.

25/8 - VREEMDE TERM

Screen: helder en kalm, ongestoord kalm.

Sub specie: onder de gedaante van -, onder de schijn van -, uit het gezichtspunt van het genoemde.

'Uwe Sereniteit'
Zo noem je een vorst in Venetië.
Ook een volle borst die er
bijhangt *sub specie*.

26/8 - RUZIE

Sloeg de huisdeur toe.
Nooit meer terug
Voor geen goud.
Maar bij de brug
werd hij behoorlijk moe
Hij dacht: 'Wie is van hout?'

In Engeland, Amerika en ook in Nederland vond in de jaren '70 een grote tegenbeweging plaats tegen de toen heersende psychiatrie. Volgens een van de grondleggers van deze beweging, de Amerikaanse psychiater Ronald Laing, was de westerse samenleving een gevangenis, die mensen bewust hun vrijheid ontnam. Niet de patiënten, maar de maatschappij was ziek en die maakte op haar beurt weer mensen ziek. De witte jas moest worden afgeschaft, er werden vraagtekens gezet bij het gebruik van elektroshocks en de ouderwetse structuren binnen de instellingen werden ter discussie gesteld. De film *One flew over the cuckoo's nest*, met Jack Nicholson, bracht schitterend in beeld wat men fout achtte in de oude vorm van psychiatrie.

De Nederlandse psychiater Jan Foudraine behoorde ook tot de beweging van de anti-psychiatrie. In 1971 publiceerde hij de bestseller **Wie is van hout...** In dit boek pleitte hij voor meer praten en minder medicijngebruik binnen de psychiatrie. Foudraine concentreerde zich met name op de schizofrene mens die volgens hem ten onrechte puur en alleen als geestesziek werd gezien, als een patiënt die moest worden behandeld in een ziekenhuis of een psychiatrische inrichting. Die behandeling bestond destijds uit het toedienen van medicijnen en fysieke ingrepen als elektroshocks of zelfs lobotomie. Want van praten met een patiënt was in die jaren geen sprake.

Foudraine verzette zich tegen termen als 'zieke' en 'gezonde' mensen. Volgens hem hebben schizofrenen problemen, net als iedereen, maar het zijn geen wilsonbekwamen die als een ding kunnen worden behandeld, als ware zij van hout. Zij moesten 'baas in eigen brein' worden. In plaats van pillen werd het devies: praten en nog eens praten.

27/8

Meer dan haar copuleren
met verborgen heren
kwetst mij
's ochtends haar gezicht
van een verschrikte
maar contente heks.

28/8

'Koekie! Koekie!'

Een meisje naar haar hazewind
of een agent naar zijn vrind.
Lente, lente in alle tenten!

29/8

Hazebout en brandewijn
dat was de dood
van heer Halewijn.

Dat van die zeven vrouwen
die bij hem wilden zijn
met hun hoofd afgehouden
en van dat banket
met zijn eigen kop bijgezet,
dat is een verhaal geboren uit de nood
van pastoors die rouwen
omdat zij niet als hij kunnen zijn,
een rabauw met bijl en eikel bloot.

Lied van **heer Halewijn**, auteur onbekend, vóór ca. 1500.

(< oudengels, of keltisch **Halloween**

< All Hallows Eve = de avond vóór Allerheiligen, 31 oktober.

Verchristelijkt tot Allerzielen. Het moment van het jaar waarop de winter ingaat.

Mogelijk maakte oorspronkelijk een mensoffer aan de demon deel uit van het ritueel.)

Heer Halewyn zong een liedekijn,
Al die dat hoorde wou bi hem zijn.

En dat vernam een koningskind,
Die was zoo schoon en zoo bemind.

Zi ging voor haren vader staen:
‘Och vader, mag ik naer Halewijn gaen?’

‘Och neen, gy dochter, neen, gy niet:
Die derwaert gaen, en keeren niet!’

Zy ging voor hare moeder staen:
‘Och moeder, mag ik naer Halewyn gaen?’

‘Och neen, gy dochter, neen, gy niet:
Die derwaert gaen, en keeren niet!’

Zy ging voor hare zuster staen:
‘Och zuster, mag ik naer Halewyn gaen?’

‘Och neen, gy zuster, neen, gy niet:
Die derwaert gaen, en keeren niet!’

Zy ging voor haren broeder staen:
‘Och broeder, mag ik naer Halewyn gaen?’

‘t Is my al eens, waer dat gy gaet,
Als gy uw eer maer wel bewaerd
En gy uw kroon naer rechten draegt!’

Toen is zy op haer kamer gegaen
En deed haer beste kleeren aen.

Wat deed zy aen haere lyve?
Een hemdeken fynder als zyde

Wat deed zy aen? Haer schoon korslyf:
Van gouden banden stond het styf.

Wat deed zy aen? Haren rooden rok:
Van steke tot steke een gouden knop.

Wat deed zy aen haren keirle?
Van steke tot steke een peirle.

Wat deed zy aen haer schoon blond hair?
Een krone van goud en die woog zwaer.

Zy ging al in haer vaders stal
En koos daer 't besten ros van al.

Zy zette zich schrylings op het ros:
Al zingend en klingend reed zy doort bosch.

Als zy te midden 't bosch mogt zyn,
Daer vond zy myn heer Halewyn.

Hy bondt syn peerd aen eenen boom,
De joncvrouw was vol anxt en schroom.

‘Gegroet’, sei hy, ‘gy schoone maegd,
Gegroet’, sei hy, ‘bruyn oogen claer,
Comt, zit hier neer, onbindt u hair.’

Soo menich hair dat si onbondt,
Soo menich traentjen haer ontron.

Zy reden met malkander voort
En op de weg viel menig woord.

Zy kwamen al aen een galgenveld;
Daer hing zoo menig vrouwenbeeld.

Alsdan heeft hy tot haer gezeid:
‘Mits gy de schoonste maget zyt,
Zoo kiest uw dood! het is noch tyd.’

‘Wel, als ik dan hier kiezen zal,
Zoo kieze ik dan het zweerd voor al.

Maer trekt eerst uit uw opperst kleed.
Want maegdenbloed dat spreidt zoo breed,
Zoot u bespreide, het ware my leed.’

Eer dat zyn kleed getogen was,
Zyn hoofd lag voor zyn voeten ras;
Zyn tong nog deze woorden sprak:

‘Gaet ginder in het koren
En blaest daer op mynen horen,
Dat al myn vrienden het hooren!’

‘Al in het koren en gaen ik niet,
Op uwen horen en blaes ik niet.’

‘Gaet ginder onder de galge
En haelt daer een pot met zalve
En strykt dat aen myn rooden hals!’

‘Al onder de galge gaen ik niet,
Uw rooden hals en strijk ik niet,
Moordenaers raed en doen ik niet.’

Zy nam het hoofd al by het haer,
En waschtet in een bronne klaer.

Zy zette haer schrylings op het ros,
Al zingend en klingend reed zy doort bosch.

En als zy was ter halver baen,
Kwam Halewyns moeder daer geaen:

‘Schoon maegd, zaegt gy myn zoon niet gaen?’

‘Uw zoon heer Halewyn is gaen jagen,
G'en ziet hem weer uw levens dagen.

Uw zoon heer Halewyn is dood
Ik heb zijn hoofd in mynen schoot
Van bloed is myne voorschoot rood.’

Toen ze aen haers vaders poorte kwam,
Zy blaesde den horen als een man.

En als de vader dit vernam,
't Verheugde hem dat zy weder kwam.

Daer werd gehouden een banket,
Het hoofd werd op de tafel gezet.

Rabauw: landloper, vagebond, zwerver.

30/8 - ANSICHTKAART

'O, mijn liefste dochter Margriet,
wij aten net jouw parkiet.
De hond hebben wij voor morgen bewaard.
Want terwijl jij je in Ibiza suf naait
hebben wij hem in een pizza gedraaid.
En zondag is er goudvis-taart.'

Ibiza is een Spaans eiland, behorend tot de eilandengroep de Balearen. Het is een geliefde vakantiebestemming en bekend door het nachtleven dat voortgekomen is uit de hippiecultuur. De belangrijkste plaatsen zijn Ibiza-stad en Sant Antoni de Portmany.

Café del Mar en Café Mambo

31/8 - MISDAAD

Het slachtoffer werd weggedragen,
de pooier aangehouden,
en fluks zat de agent weer te paard
op de hoer
voor een verhoor van de derde graad.

Een **derdegraadsverhoor** is een overkoepelende term voor een verscheidenheid aan dwingende verhoorstrategieën, variërend van psychologische dwang zoals langdurige opsluiting tot extreem fysiek geweld en marteling.

1/9 - GOEDE RAAD

De cactus in een stenen pot.
Hou je troefkaart goed verborgen.
De snottebel van God.
Kruip onder tafel.
Een paal plompverloren in het veld.
Het dagelijks zo zacht geweld.
Steek een prop in je strot.
Gevlekte berken, amberen lucht.
De deur uit haar hengsels.
Wis dat gezicht van jou uit
met een vod.
De dader is gevlucht.

Johan Velten hugo claus, vertaler (7): "In de reeks 'Scherven' staat het gedicht 'Dialogoog tussen **Buridan** en Gongora'. Claus gebruikte en hergebruikte veel en alles en onverwachts."

Johannes Buridanus (Frans: Jean **Buridan**) (ca. 1300 - 1358) was een scholastisch filosoof, die naar men zegt de zaden van de Copernicaanse revolutie in Europa heeft doen ontkiemen. Hij was een leerling van Willem van Ockham (nominalisme).

In tegenstelling tot het reguliere pad voor een carrière als filosoof, koos hij ervoor om verder te studeren aan de faculteit van de zeven vrije kunsten en niet aan de theologische faculteit. Als seculiere geestelijke was hij beter in staat zijn onafhankelijkheid te bewaren dan als hij in een religieuze orde was ingetreden. Vanaf 1340 zette hij zich af tegen zijn leermeester Willem van Ockham. Dit verzet is wel geïnterpreteerd als het begin van religieus scepsis en de dageraad van de wetenschappelijke revolutie.

Zijn naam leeft nog het meest in de herinnering voort door het gedachte-experiment, dat bekendstaat als de ezel van Buridan. Dit gedachte-experiment komt in zijn bewaard gebleven geschriften echter niet voor.

De legende vertelt dat Buridan les gaf over een ezel, de zogenaamde Ezel van Buridan, die stierf van de honger toen hij moest kiezen tussen twee gelijke hooibalen. Zoiets zou de mens niet overkomen, zou Buridan hebben gezegd. De menselijke wil wordt namelijk niet alleen bepaald door omgevingsfactoren. De mens heeft een zekere vrijheid, omdat hij zijn keuzemogelijkheden kan voorleggen aan de rede. Een mens is dus geen weerloze slaaf van de wil of het lot.

Góngora (1561 – 1627) was een Spaans dichter en toneelschrijver uit de tijd van de Barok. Zie Quevedo, 27 juli.

2/9 - DIALOOG TUSSEN BURIDAN EN GONGORA

I

- B. - Dame Fortuna geeft giften, Meneer,
zeker, maar niet zomaar.
Bijvoorbeeld, wij kunnen die dolle dame
nooit samen delen.
Onveranderlijk verdeelt zij ongelijk
glans en eer en mogelijkheden.
- G. - Mijn eer ligt in het misbaar
dat ik maak zonder haar.
Tot in mijn laatste reutel.

3/9

II

- B. - Zonder motief is er geen daad.
Je wil wordt door motieven bepaald.
- G. - Om welk motief wordt de goede herder beroofd,
wordt de moeder van een prins geloofd?
Is dat *hun* daad?
Het meest verminkte schaap
baart het mooiste kind.
Als het blaas is het een motet
dat weerklinkt.

Een **motet** (Fr. mot, woord) is een polyfoon muziekstuk, meestal voor koor a capella. Het ontstond in de 13e eeuw uit de gregoriaanse misviering in de Notre Dame te Parijs. Waarschijnlijk raakte men uitgekeken op de éénstemmige gregoriaanse melodieën en voegde een tweede, tekstloze stem toe. Deze composities gingen 'motet' heten vanaf het moment dat er woorden werden bedacht bij die tweede stem. Die nieuwe stem heette 'motetus', en was een beweeglijke zangpartij met een andere tekst dan de 'tenor' die daaronder in rustige notenwaarden de vaste gregoriaanse melodie zong.

4/9

III

- B. - Hoe kan jouw duister gedaas
 ooit een motief van mij dienen?
 Zelfs tot de grote collectieve moederkoek
 tot het toverboek van de aarde
 herleid, volg ik mijn eigen doodsstramienen.
 Wie een ei steelt uit mijn nest
 en het met zijn lauwte bebroedt
 tot een engel van zijn eigen grootte,
 ach, hoe hangt hij voor schut
 te bengelen in zijn blootte.
- G. - Mijn gouden mondstuk kan zich nooit vormen
 naar jouw ontrouwe lippen.
 Ik fluit niet naar jou
 maar naar de wormen.

5/9

IV

B. - Blijkbaar ben ik
niets anders dan een vers
in de vorm van een vraag.

G. - Bijvoorbeeld?

B. - Bijvoorbeeld dit beeld:
De luis op de gong van het uur.

G. - Is dit beter dan:
'k Weet het vee van de dood.

B. - Bijvoorbeeld.

6/9

V

B. - Je stelt duisterheid gelijk
met ijdelheid,
schaduwen met schaamte.
Je herleidt het voorwerp tot zijn motief
en het vers tot het 'ik'
dat geen kik zou geven
tenzij met een knik naar 'wij'.

G. - En als wij toch iets samen zongen?

B. - Hoe kan dat, paskwil?

G. - Door je wil, kwal.

B. - Ga uit mijn licht!

G. - Alleen als je naar me lacht.

B. - Ik wil verstillen.

G. - In Fortuna's stallen?

B. - Op haar billen.

G. - Laat je me vallen?

B. - Kan men bitterballen villen?

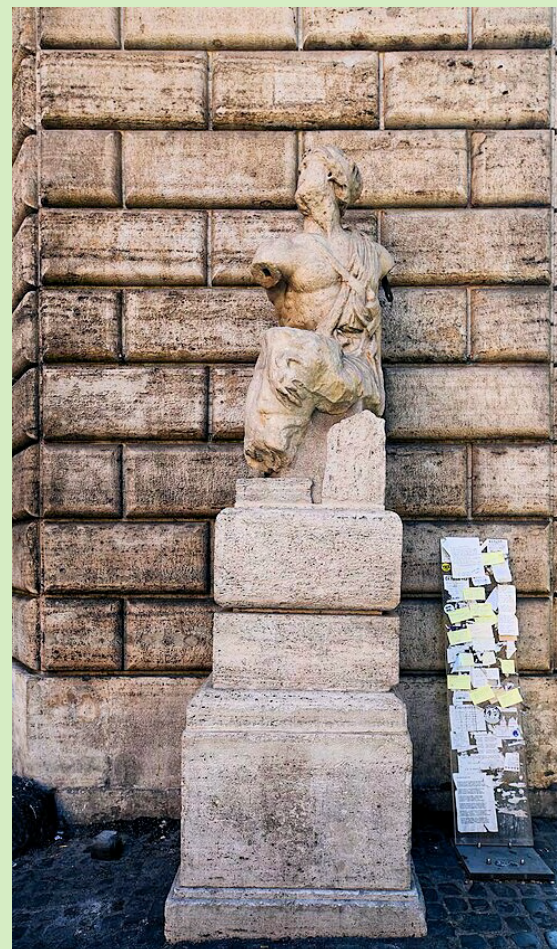
G. - Heb je 't over mijn gedichten?

B. - Nee, over jouw gedachten.

paskwil = schotschrift of smaadschrift waarin men iets of iemand belachelijk maakt.

< It. pasquillo, het verkleinwoord van Pasquino en de naam die een in de 15e eeuw teruggevonden Hellenistisch beeld van Menelaos in de volksmond kreeg, in de betekenis van 'spotschrift' voor het eerst aangetroffen in 1566.

In de 16e eeuw ontstond het gebruik om bij dit beeld spotdichtjes op autoriteiten en misstanden te bevestigen. Volgens de traditie was Pasquino een naburige kleermaker die bekend stond om zijn spitse teksten en werd het beeld daarom later naar hem genoemd.

Paskwillen naast het beeld Pasquino.

(En de avond valt als een steen.)

7/9

De lege stoel. Zij komt niet meer.
De tralies voor het raam voorgoed.
Ik word een verbod.

Noem je het noodlot, deze leegte?
Ik denk dat het de som der dingen is
en ik buiten schot.

8/9

Onhoorbare vragen
Doofstomme straat

Gezegend hij die leeft
op de maat der dingen

en niet in het boordevolle niets
dat maar blijft zingen

in een leeg paneel
waarin je je binnenwaarts
wilt blijven bekijken

als in een spiegel
een schandelijk gareel
waarin je je blijft wringen

Eugenie: welgeboren.

9/9 - EUGENIE SPREEKT

Eerst en vooral voordat ge iets zegt
 enfin laat mij toch klappen
 't is onnozel maar ik begin bij het begin
 wat dat ik wilde zeggen alstublieft
 een soortement proloog
 voordat het spel begint
 is dat ge 't kunt draaien of keren
 lijk een blinde die naar een vleermuis slaat
 dat er vanaf 't begin geen beginnen aan is
 vogelen kost niks
 maar de rest vergeet het maar
 enfin laat me toch beginnen
 dat kind zag een paard
 dat kind at een raap
 en dat kind lachte lijk een bloeme
 en mijn man zei: 't heeft toch mijn oren
 ik zeg: vaneigen
 vogelen is rap gepasseerd en soms geestig
 maar de rest is niet zo gauw gezeid en gezwegen
 van warm water kunt ge niet leven
 en zonder mij? Hé, zonder mij? Zonder uw Eugénie?
 Zeg het als ge durft
 Het warm brood
 De vrucht van uw schoot
 En dan kwam die bliksem
 Ik heb een jaar lang mijn ziel verloren
 lijk dat ik schoon ben geweest een winter lang
 zot lijk een top, zot in de kop
 en motorisch gestoord zei de dokter en ik geloof het ook
 en ik danste op een koord dat hele jaar
 't is maar
 dat ik wilde zeggen dat het niet was
 nooit is geweest wat dat ik gedacht had
 als hij zei: Eugénie, ik ga u gaarne zien
 ook als ik er niet meer ben
 het was onder de kastanjeboom
 en het geluk heb ik in de ogen gezien
 van bijkans alle anderen

Top = (Vlaams en Engels voor) tol.

Blasé: < fr. Blaser: verstompen [de zinnen], blaseren, beu maken, ongevoelig maken.

Blasé, bn., door te veel genieten verstompt, ongevoelig voor verder genot; blasé van iets zijn, er meer dan genoeg van hebben. Vgl. Geblaseerd.

10/9 - BLASÉ

Hij leest de krant in zijn cel.

Hij kent de letters wel.

De wereld, hij verdomt het,
krijgt geen vat op hem.

Al te graag zijn neus geschonden
al te veel zijn gat verbrand

Te veel gebeden, te snel gereden
op weg naar de hel.

Het licht waar dan ook te schel.

11/9

Moezjiek: Russische kleine boer.

De fiolen van zijn toorn uitstorten of uitgieten over iemand, heftig uitvaren tegen iemand; ongeremd zijn woede op iemand uiten. Een **fiool** of fiole is een van oorsprong Latijns woord, phiala, dat onder andere 'schaal' en later ook 'flesje met smalle hals' betekende.

Te moe, te ziek, die kleine moezjiek
Hoe lang is het niet geleden
dat hij weer eens stierf,
fiool vol gif al in de hand, met zijn viool in brand,
kwakend als een gans
dat hij nooit meer weer zou keren,
het begeren,
zodat hij vergeten had
haar kruidig gat!

Te moe te ziek voor de paniek
die nodig is voor liefde.

12/9

Onvervaard
schudde ik de hand
van de ziekte zelf.
Sindsdien kan ik de tijd
horen groeien als haar
onder mijn schedelgewelf.

13/9

Bewusteloos langs de weg.
Teveel sneeuw, teveel zon.
Weer gebeten door de postbode.
Matig hersteld.
Amechtig maar plechtig gezegd:
'ons onbestuurbaar leven.'
Terug van weg.
Mijn glansrol: verloren zoon.

Dante (Durante) di Alighiero degli Alighieri (Florence, tussen 14 mei en 13 juni 1265 – Ravenna, 14 september 1321) was een Italiaanse dichter, schrijver, moraalfilosoof en kortstondig politicus. Als zijn voornaamste werk wordt *La divina commedia* beschouwd, een gedicht in drie delen over een reis door het hiernamaals, van de Hel (Inferno), door het Vagevuur (Purgatorio) naar het Paradijs (Paradiso). Een hoogtepunt van de wereldliteratuur.

14/9 - DANTE EN IK

I

Op donderdag 14 september, de verjaardag van Dante,
kuierde ik in mijn tuin, de schemer was mild
en ik dacht aan Dante.

Zo ben ik, ik denk altijd aan Dante.

Ik heb zelf iets van die man, denk ik. In het matige.

15/9

II

Toen landden gevleugelde doggen in een lucht van zwavel
en veren en geblaf vlak voor mijn voeten.
Verdomd, als in een fragment van een Canto,
plofte dit zootje neer op mijn grasperk
en scharrelde daar en piepte in een hatelijk kluwen,
een nachtmerrie gewoon,
de veren vlogen tot bij de burens
tussen hun miniatuurmolens en kabouters.
Toen, ineens, waren zij verdwenen. Als een visioen van Dante.

16/9

III

Kijk, dat hadden zij natuurlijk niet moeten doen.
 Geloof me vrij, een dergelijke razernij,
 dat gespetter van klauwen en vlerken, dit gekrijs
 en die stank die nog weken in mijn kleren bleef hangen,
 nee, daar ben ik, als erudiet, niet van gediend.

Vooraf, en hier gaat het om, dat mijn mobile
 in het gedrang kwam, wat zeg ik?, verminkt werd
 en vermorzeld en toen opgegeten.

Ik had het zelf gebouwd, à la Calder, gewoon,
 in aluminium, in de primaire kleuren,
 een driehoek, een cirkel en een vierkant, meer was het niet,
 maar het was wel toevallig ook eens alles,
 ik had het mijn 'Universum' genoemd,
 want de driehoek, nietwaar?, stelt het lichaam voor,
 lijfelijk, oraal en mentaal,
 het vierkant: water lucht en vuur en aarde,
 en de cirkel, nou ja, gewoon, weet je wel,
 de uiteindelijke werkelijkheid.

De drie elementen in aluminium, verbonden met ijzerdraad,
 had ik in het roze geverfd, ietsje saumon,
 een beetje korset-rose.

Alexander **Calder** (1898 - New York, 1976) was een van de bekendste Amerikaanse beeldhouwers.

Calder wordt gerekend tot de belangrijkste vertegenwoordigers van de kinetische kunst. Het levenslange contact met zijn vriend Joan Miró beïnvloedde zijn kunstenaarschap.

Scottish National Gallery L'empennage (stabilisatievlak)

1968

Uit een ontmoeting in 1930 met Piet Mondriaan in diens Parijse studio ontstonden zijn eerste mobiles, die ogenschijnlijk niet aan de wetten van de zwaartekracht onderworpen waren. Met deze mobiles werd hij uiteindelijk bekend en in 1931 had hij zijn eerste grote tentoonstelling in Parijs. Hij was lid van de kunstenaarsgroep Abstraction-Création, die invloed had op zijn ontwikkeling richting abstractie. In 1934 creëerde Calder zijn eerste voor de buitenruimte geconstrueerde mobile. Daarnaast maakte hij zijn eerste grote abstracte beeldhouwwerken. Deze noemde hij op aanraden van Arp "stabiles", om een onderscheid te maken met de mobiles. Voor hem was het belangrijk, daarin gestimuleerd door Marcel Duchamp en anderen, om abstractie en beweging te verbinden. Zo maakte hij naast mobiles, die door luchtcirculatie bewogen werden, door motoren aangedreven beelden. Een dergelijke "stabile" was Verbogen propeller, die vanaf 1970 werd geëxposeerd op het voormalige World Trade Center in New York.

Verbogen propeller, Alexander Calder (1994), 7 World Trade Center achter (Vesey Street)

17/9

IV

Zoals ik tegen de gendarmes zei: 'Dit onverantwoordelijk
gedierte heeft niet alleen een werkstuk
waarin ik jaren van handenarbeid heb ge-in-vesteerd
gewoon gemold en opgevreten,
maar ook de neerslag van mijn ziel en mijn ethiek.
En wie, mijne heren, kan mij dit ooit vergoeden?'

'Mijnheer', zeiden de gendarmes, 'het oneindige
bevat in zichzelf veel vormeloze elementen.'

Zij hebben mijn aanklacht opgetekend. Aanklacht
tegen een onbekende grootheid
met een oneindige spijsvertering.

Ik haat mijn vrouw en kroost.
Alleen Dante die mij troost.

Albatrossen zijn een familie van grote zeevogels met lange vleugels die vrijwel hun hele leven doorbrengen boven zee. Ze komen wijdverspreid voor in de Zuidelijke Oceaan en de noordelijke Grote Oceaan, ze zijn afwezig in de noordelijke Atlantische Oceaan. Te land zijn zij vrij onbeholpen en zij komen daar alleen om te nestelen, veelal op afgelegen eilanden.

De vleugels zijn stijf en gewelfd, met verdikte gestroomlijnde leidende randen. Albatrossen leggen grote afstanden af met twee technieken die door vele langvleugelige zeevogels worden gebruikt, namelijk dynamische stijgwind en hellingstijgwind. Bij dynamische stijgwind stijgt de albatros herhaaldelijk in de wind en daalt met de wind mee waardoor hij energie verkrijgt uit de verticale windsloop. De vogel daalt met een versnelde wind, draait vervolgens het hoofd naar de langzamere wind over het water, klimt tot net voor de overtrek, en daalt vervolgens weer met de wind mee, waarbij hij gebruikmaakt van de sterke rugwind en zwaartekracht. Met deze manoeuvre kan de vogel tot bijna 1000 km per dag afleggen, zonder ook maar 1 keer met zijn vleugels te slaan.

18/9 - DE ALBATROS

I

Voor de zoveelste keer - het is een der oudste verhalen -
kwam hij dalen,
de reuzenalbatros, ver van de zee.

Zijn gevederde kont zakte over zijn nest,
de Heuvel van de Verschrikking.
Zo zak jij soms op mij
als op een troon.
Zo kwaak jij soms naar mij
je lieflijk gehoon.

19/9

II

Hij schudde keien, vlokken, twijgen uit zijn vlerken
over de Helling van de Vrees,
de Kegel van de wanhoop, de Rots van de Rouw.
Zo, als de kou tussen ons
jou overvalt
schudt jij je haren, als een vrouw.

Alle bloemen zijn bastaards,
alle gesteenten mutaties,
alleen jij ontsnapt
(omdat ik het wil, tegen beter weten in)
aan de wetten en de staties
van de Aardkorst
en de gestalten die zij uitstulpt
als verlate, verlaten gedachten.

20/9 - ROMANCE

Zij zei: 'k spreek niet meer tegen u
en ik zei: wa ka mij da schelen,
en zij hurkte in een hoek
en nukte.

Toen begon zij te snurken,
dan heb ik maar dat T-shirt
van haar vel getrokken en meegenomen,
dat T-shirt met God erop.

Een chignon, ook wel een knotje, dotje of **wrong** genoemd, is kapsel waarbij het haar wordt gedragen in een knot op het achterhoofd of in de nek.

21/9 - CLICHÉ

Haar haarwrong
als 't niet zo'n cliché was
zou ik durven vergelijken
met een wolk.
Maar wat kan mij het letterlievend
volk verrotten?
Ik doe het. Ik zeg het:
Haar wolk is als een haarwrong.

22/9 - ZONDAG

Daarnet nog
gierde hij van de pret
Maar toen kwam zij voorbij
op de autoped.
Hij heeft zijn vreugde
voorgoed opzij gezet.

Autoped: < gr. αὐτός = zelf, en lt. pes, pedis = voet.

Een step (in België informeel soms ook trottinette) is een ongemotoriseerd tweewielig vervoermiddel. In Nederland wordt ook de benaming autoped wel gebruikt, hoewel dat oorspronkelijk een fabrikant van de gemotoriseerde variant is.

23/9

De zuigeling in de vuilnisbak,
de voetballer die de strafschoep mist,
de lege koets op het bevroren strand,
Charlotte Rampling zonder tanden,
nee,
vandaag durf ik niet verder denken,
ik zing als het stervend zwijn:
'Waar kunnen wij nog beter zijn?'

Tessa **Charlotte Rampling** (1946) is een Engelse actrice, model en zangeres, vooral bekend van haar rollen in Europese arthouse-films in drie talen: Engels, Frans en Italiaans. Ze begon haar carrière als model en werd later een mode-icoon en een muze.

Over haar keuze van rollen zei Rampling: "Over het algemeen maak ik films niet om mensen te vermaken. Ik kies rollen die me uitdagen om mijn barrières te doorbreken. De behoefte om te verslinden, te straffen, te vernederen of zich over te geven maken het hoofdbestanddeel uit van de menselijke natuur, schijnt het, en dit is zeker zo in het domein van de seks. Om te ontdekken wat normaal betekent, moet je surfen op de golven van de griezeligheid."

Rampling at the 2001 Cannes Film Festival

Volgens Johan Velter kan dit gedicht gezien worden als de kiem van de latere reeks *Goede Geschiedenissen* in de bundel *Wreed Geluk* (1999). Vgl. gedicht 1 over Ambrosius.

Het geschiedde in Oma's salon.
 'Ho,' riep *Ambrosius*, 'ho, mijn bronco!'
 Het paard steigerde van vreugde
 en van vreugde scheet het op Oma's Kelim.
 Beëdigde getuigen getuigden
 dat op dat ogenblik een aureool
 over *Ambrosius'* schedel daalde
 en dat *Ambrosius* ter plekke
 nooit tevoren in het Westen gehoorde
 hymnen zong.
 Het kind werd zalig verklaard
 nog voor het kon lezen en schrijven.

1

Het stramien is: een kind, een onzinnige gebeurtenis, een naamwording.

24/9 - HAGIOGRAFIE

Theo, een jongetje van drie,
 verslikte zich in een stukje Brie.
 En voorwaar, zijn moeder zag
 hoe buiten bij de luifel
 een aureool aarzelend zweefde.

Zij opende het raam,
 zij koerde als een duif,
 zij wuifde als een hoer.

De aureool daalde zeer gewillig
 op Theo zijn dode krullen.
 Zo werd hij zalig en dan heilig verklaard.
 Heel Vlaanderen kwam op bedevaart
 en bad aan het altaar (waarachter
 Moeder cheques schreef met veel nullen).

25/9

Ooit zaad geschift
tot dit verraad:
een schrift in de wind.

En haar geur
van slagerswinkel

terwijl ik naar mijn dood toe
hinkel.

26/9 - OPA

Ziek zoet grootvadertje.
Verkleumd, verkalkt
wacht hij op zijn pap
en op zijn pop.

27/9 - HIJ

Hij laat mij maar niet los,
die invalide in mijn pak
met mijn bril op, met mijn das om.

Tussen alle mogelijke lieden
heb ik hem uitverkoren
(hij is de enige die ik ken!)
om te worden wat ik ben,
al is hij storend malafide.

Paul Joostens (Antwerpen, 1889 – aldaar, 1960) was een eigenzinnig Belgisch kunstschilder, tekenaar en maker van collages. Hij was kortstondig een impressionist, daarna een symbolist, futurist, kubist, surrealist, dadaïst, anarchist, nihilist en uiteindelijk existentialist. Hij nam een aparte plaats in in de Vlaamse kunst, maar was weinig erkend gedurende zijn leven en stierf zo goed als vergeten in armoede.

Geboren in een Antwerps Franstalig bourgeoismilieu als jongste in een gezin van vier kinderen, kreeg hij een streng religieuze opvoeding, zowel thuis als bij de jezuïeten. Zijn vader was steenkapper en nam deel aan de restauratie van de Antwerpse kathedraal. Hij gaf zijn daar opgedane inzichten in de stijl en vormen van de gotische kunst door aan zijn zoon. Een bezoek aan de tentoonstellingen over de Vlaamse Primitieven in Brugge in 1902 en 1907 opende voor hem een nieuwe wereld, waarvan de invloed van in het bijzonder Hans Memling, en in mindere mate andere Vlaamse primitieven, zich later zou laten voelen in zijn werken.

In 1924 huwde hij in Parijs met de 17-jarige Mado Millot. Dit huwelijk zou slechts zes jaar duren.

28/9 - PAUL JOOSTENS

De vloek toen zij kwam
en de boete jarenlang
toen zij van hem vertrok.
Daartussen in: geen genade
voor iets anders
dan voor de maden in haar lijf.

In 1925 tekende hij ongeveer honderd pornografische, sadistisch-humoristische tekeningen in de reeks *Les Mollusques* onder het pseudoniem A. Malibot (= mal + beau). Hij gebruikte ook nog het pseudoniem Duco voor andere erotische tekeningen.

Rond 1925 keerde hij de avant-garde de rug toe. Van dan af begonnen de jaren van armoede, zelfs bittere armoede. In 1930 begon hij een relatie met de Franse dichteres Rose-Marie Malet. Na haar dood, einde van de jaren dertig, isoleerde hij zich meer en meer. Hij herkende zich niet meer in zijn omgeving, kon met hen geen compromissen sluiten en brak met zijn vrienden. Misnoegd trok hij zich terug in zijn atelier, en verhuisde uit armoede van het ene atelier naar het andere. Hij schiep een eigen stijl, een eigen mythische wereld: de "Joostens gotiek". Geïnspireerd door Hans Memling en de mystiek van de Vlaamse Primitieven schilderde hij talloze madonna's en religieuze taferelen, waarbij hij de godsdienst en de clerus op expliciete, soms pornografische, wijze hekelde. Maar daarnaast schilderde en tekende hij, in allerlei verleidelijke poses, ook sensuele kindvrouwtjes met slanke lijfjes uit de Antwerpse volksbuurten die hij "Poezeloezen" noemde, een uiting van zijn haat-liefdeverhouding met de vrouw die hem zijn hele leven obsedeerde.

Hij had gedurende zijn leven ook grote interesse voor film en filmsterren. Hij verliet in feite zijn woning nog slechts voor een bezoek aan de cinema. Hij was "gek van liefde" (in zijn eigen woorden) op de filmsterren Greta Garbo, Marlène Dietrich en Brigitte Helm. Hun gracieuze, sensuele bewegingen en erotische aantrekkelijkheid komen ook tot uiting in zijn oeuvre en zijn manier van denken.

1947. Twee poezeloezen en twee kleine meisjes

Hij heeft een eigen kunst, een eigen visie gebracht en neemt een aparte plaats in in de Vlaamse kunst. Alleen de gotiek en de moderne film zijn hem doorheen alle jaren blijven bekoren. Het is een vreemde koppeling, zoals ook het feit dat samenvloeiende beïnvloeding van een godsdienstige sfeer en a-religieus milieu hebben samengewerkt.

Paul Joostens was misschien een verbitterd mens, een opstandig man maar hij was vooral sentimenteel en de agressiviteit diende om dit sentimentalisme te verbergen.

Zijn goede vriend Mr. J. Heinz heeft treffend eenzelfde tragisch beeld van Paul Joostens opgeroepen: U zult getroffen worden door zijn tematiek: nooit een landschap ('natuur is in laatste instantie verdelging'), geen stilleven, noch bloemstukken. Maar de mens stelt hij centraal en dan in wat voor hem het symbool was van het menselijke: de vrouw. Te samen met de dood was de vrouw een obsessie, cerebraal dan eigenlijk. Hij kon in vervoering staan voor een jeugdig en ongerept meisjesgezicht. Doch dra maakt het leven van die onschuld de verleidelijke 'poezeloos', het eeuwig-vrouwelijke dat de man degradeert tot opgejaagd wild. Ja, zo zag hij het. Bovenal wacht de dood ons op en verlost ons van een ongevraagd en opgelegd bestaan. Trouwe dood, zegt hij in zijn testament, gij zijt welkom. Vrienden adieu.

1948

29/9 - IN DE ALPEN

Wat een geluk! Tot op de hoogste
bergtop
kan je ze vinden,
de sneeuwklokjes van het verraad.

30/9 - BLIK

De blik van de minnaar soms:
een bot broodmes.

1/10

Goedemorgen. Haar poesje lacht.
Goedenacht. Haar poesje slaapt
in zijn honderd natte snorren.

2/10

Kraaien vliegen weg.
Drie eieren op het gazon.
Onder de heester slaapt de wezel.

De **wezel** of ‘muishond’ is op het eerste gezicht een schattig en klein diertje, maar met zijn killer-technieken maakt geen enkele woelmuis een schijn van kans. Dit kleinste roofzoogdier ter wereld rent ze achterna in muizengangen, klimt in bomen en bijt ze in de hals. De wezel is blijkbaar toch niet zo bang...

Om zijn omgeving te onderzoeken, gaat hij geregeld op zijn achterpoten staan. Op die manier heeft hij een goed overzicht. Dat gedrag wordt ook wel ‘kegelen’ genoemd.

Daarnaast is hij ook een uitstekende klimmer en kan hij zelfs een eitje uit vogelnesten meepikken. Soms is hij zo gulzig, dat hij meer doodt dan dat hij eigenlijk op kan.

3/10

O, hoe hij snikt,
de kleine herder
in zijn jas van schapenstaarten.
Het klinkt als blaten.

4/10

'Nu niet. Niet meer.' smeekte hij.
'Later, alsjeblief, iets later.'

Zij beet zijn tong af
en gooide haar naar haar hond.

5/10

Al train je nog zo hard
al oefen je nog zo lieflijk
die schaduw op de vloer
doet het gladder, milder,
als een beweeglijk lief lijk.

6/10 - VROUWDIER

Vrouwdier snurkt in het hoge gras.
Vrouwdier hurkt voor een grote plas.

Voor Vrouwdier zijn de mannen
welig gerekte planten
waar zij aan ruikt en knabbelt

en 't mannenvolkje babbelt en daast
over liefde en sterven, daar weten zij alles van,
terwijl Vrouwdier graast.

Vrouwdier vindt dat alles kan
zolang zij haar maar blijven willen,
haar pasgewassen haar, haar onbeschaamde billen.

Vrouwdier smelt het ijs
in de gedachten.
Vrouwdier doodt de tijd
als men de tijd in haar te gronde rijdt.

Vrouwdier besproeit verblijd
de perplexe gewassen, de mannen,
die kiemen in haar beloofde landen.

Christopher Logue

Christopher Logue was een dichter, scenarist, acteur en toneelschrijver. a poet, screenwriter, actor and playwright. Geboren in Portsmouth diende hij in 1926 kort bij de Black Watch (elite-onderdeel van het Britse leger) gedurende en onmiddellijk na WOII, voordat hij 16 maanden in een militaire gevangenis doorbracht. In 1952 ging hij naar Parijs waar hij werkte voor Merlin, het tijdschrift dat Beckett uitgaf. Hij startte zijn eigen poëzie met het schrijven van pornografie onder de naam van Count Palmiro Vicarion. Terug in London in de Sixties schreef hij stukken voor de Royal Court, scripts voor Ken Russell, o.a. *Savage Messiah* en songs voor Peter Cook's Establishment Club. He trad op in verscheidene films, o.a. Russell's *The Devils* en ging in 1961 opnieuw de gevangenis in samen met Bertrand Russell en anderen vanwege zijn steun aan de CND (Campaign for Nuclear Disarmament - een vredesbeweging). Na zijn vrijlating stertte hij een column 'True Stories' voor Private Eye (Brits tweewekelijks satirisch tijdschrift. Huidige hoofdredacteur Ian Hislop). Hij was verantwoordelijk voor enkele eerste poëzie-posters en levenslang verdediger van performance-gedichten. In 1959 zette hij *Red Bird* op de plaat, met musicus en componist Tony Kinsey, een combinatie van jazz en Logue's versie van gedichten van Pablo Neruda. Ooit zei Logue dat hij graag een gids had bij zijn schrijven en bij een andere gelegenheid dat hij in wezen 'een rewrite man, een herschrijver was – zoals Shakespeare.' Zijn bekendste werk was een hertaling van de Ilias, begonnen in 1959 en uitgegeven in verschillende delen die algemeen bekend werden als *War Music*. Hij had geen Grieks gehad en baseerde zijn werk op letterlijke vertalingen, met name van Donald Carne-Ross, die het eerste deel van *War Music* machtigde aan het Third Programme (Radio Three). Het was Logue niet te doen om trouw te zijn aan het origineel maar om de schepping van een uitvoerbaar gedicht in het Engels. Hij maakte meerdere opnamen, met name met Alan Howard. *War Music* bleef onvoltooid bij zijn dood..

Van zijn andere werk waren het meest populair gedichten als 'I shall vote Labour', 'Come to the edge' (vaak foutief toegeschreven aan Apollinaire) en 'Be not too hard', later op muziek gezet door Donovan. Zijn Verzamelde Gedichten werden in 1996 uitgegeven door Christopher Reid. In 1985 trouwde hij met schrijfster en historica Rosemary Hill en verhuisde naar Camberwell, waar hij woonde tot zijn dood.

Hij geloofde in de kracht van poëzie als een ervaring buiten elke andere kennis om. 'Shakespeare ging nooit naar Venetië, Homerus nooit naar Troje, Dante nooit naar de Hel.'

7/10

(naar de Engelse versie van 'Vrouwdier' door Christopher Logue)

Juffrouw Knorr knabbelt aan het gras
en babbelt en doet een plas
en daarin verdrinken twee krekels.

Wie komt daar zingend van Weib und Wein
in deze verloren pampas? Toch niet ... ? Nein!
Ja doch! Het is wijlen Albert Einstein.

Juffrouw Knorr kraait en aait hem,
zij knort, giechelt en verkwikt hem,
streelt hem, likt hem

tot hij niet meer relateert
maar siddert en bibbert.
Zijn roede wiggelt over en weer
en rijst tot in de stratosfeer.

Tussen het wuivend pampariet
zucht een kampeerder die de wijsgeer
zijn eikel in de lucht gloeien ziet:
'O, zonsondergang, groot is de Heer!'

“Come to the edge.
 We might fall.
 Come to the edge.
 It's too high!
 COME TO THE EDGE!
 And they came
 And he pushed
 And they flew.”

— Christopher Logue, New numbers

The Guardian, 6 dec 2011, Craig Raine, zijn uitgever: My Hero, Christopher Logue.

“He was one of the liveliest people I've ever known. Ebullient (kokend, uitgelaten),
 impatient, peremptory (gebiedend, dwingend), candid (openhartig, ongekunsteld), rude on
 occasion, opinionated, funny, surprising, widely loved.”

From 'Forward to New Numbers' - Christopher Logue

If this book doesn't change you
 give it no house space;
 if having read it you
 are the same person you
 were before picking it up,
 then throw it away.

Not enough for me
 that my poems shine in your eye;
 not enough for me
 that they look from your walls
 or lurk on your shelves;
 I want my poems to be in your mind
 so you can say them when you are in love
 so you can say them when the plane takes off vliegtuig opstijgt ??
 and death comes near;
 I want my poems to come between
 the raised stick and the cowering back, in elkaar duiken, zich klein maken
 I want my poems to become
 a weapon in your trembling hands,
 a sword whose blade both makes and mirrors change;
 but most of all I want my poems sung
 unthinkingly between your lips like air.

Pampa: (Sp.) uitgestrekte boomloze vlakte in Zuid-Amerika, m.n. in Argentinië en aangrenzende landen.

Pampagras: zeer hoge grassoort met hoge pluimen.

8/10 - KUNSTKRONIEK

Palaveren: praten, oreren (bep. in een vreemde taal).

Zij palaverden, de recensenten, en zaten
op hun esthetieke, neo-romantieke krenten

toen ik het bevel gaf: 'Keffers, overeind, rechtsomkeer!'
Zij dansten op hun kop, op en neer,

tot hun schedels vol stro en stront en gehakt
averechts tegen het plafond werden gesmakt.

Maar zelfs kont over kop,
nog pruttelde hun krop

over de enige waarheid die in het efemere
te zoeken is van het zuivere registreren.

Of die kennel vol nurkse teven
met hun terloopse commentaren
verder stof en stank zullen vergaren
en over ons regeren heel ons leven?

Nee, Heren Omgekeerd, geen respijt,
het is uw hoogste tijd, uw laatste tijd!

Zo rijmde ik beroerd
toen ik de kunstkroniek in de krant las
en staarde toen vervoerd
in de spiegel van haar handtas.

Commissie voor **Openbare Onderstand**: COO. In 1976 omgevormd tot Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's). In België een gemeentelijke openbare instantie, die tot doel heeft om elke persoon in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

9/10

(naar de Engelse versie van 'Kunstkroniek' door Christopher Logue)

God zij dank dat er recensenten bestaan.
Zonder hen stond ik
in de rij bij de Openbare Onderstand.

Toen ik smeekte:
'Heren, let niet op mijn schamele
probeersels. Alstublieft.'
riepen zij: 'O nee, zo integer zijn wij
dat wij jouw grootheid moeten uitbazuinen!'

Een van hen (Doctorandus Kommer Ei)
gilde zelfs: 'Bij u, waf, waf,
veegt de kunst der letteren haar eigen kont af.'

Of ik nu zei: 'Ik schrijf voor de poen.'
Of zei: 'Ik kan niet lezen.'
Of zei: 'Elke regel heb ik gestolen.'
de koppige kinkels bleven mij vereren.
Wat moet ik doen?

Ik zeg tegen mezelf:
'Waarom het brood van tussen hun
tanden halen?
Weet je wat? Ik zend ze voor Kerstmis
elk een patrijs
van het geld van mijn Nobel-prijs.'

10/10 - ZIJ ALS INKTVIS

I

Die inktvis met tongen en tieten
houdt van mij en ik van haar
uit lijfsbehoud.
Hoor mij blaten tegen haar gaten.

Als zij knipoogt met haar vele schele ogen
geeft zij licht in het water.
Zij heeft het altijd koud.
Ik nies terwijl ik grond verlies.

11/10

II

Zoveel tentakels, zoveel obstakels.
Misschien is het daarom dat ik haar zo bemin,
daarom zo grenzeloos wil vergeten
in haar klamme spleten
wat ooit mijn bestemming was
op het begrensde aardse gras.

Als ik haar nappen om mij voel sluiten
en haar zuigen merk tot in mijn merg,
wil ik knappen, kraken en verzuipen.

Ver van haar en haar doem en haar domein
en in de maat der mensen
ben ik ontmand en wandel wensloos als een hoen.

Alleen bij haar ben ik, alhoewel haar prooi,
een meester in het beestige.
Mijn zuurstof is haar onverbiddelijk groen.

12/10 - JIJ EN MIJ

Het ene varken heeft vleugels,
het andere is naakt als een kind.
Het ene is verhaal, koorts, zomerwind,
het andere blijft onbemind.

Tussen twee varkens, jij en mij,
pendelt mijn verlangen.

Misschien om jou te zien, mijn uitverkoren zwijn,
moet ik je omdraaien als een blad papier,
of zou je dan mezelf zijn?

Dat de wereld moet kantelen
om ons gezicht te ontwaren,
dat je je ziel moet ontmantelen
om een zwijn te openbaren,
het is een barre wet, een ijzig woord.

Daarom grommen wij soms in akkoord,
jij als zeug en ik als beer:
'Wie heeft de natste snuit?
Wat is de zweep en wat de zegen?
Wie heeft er de harigste huid?
Wie lekt er in de regen?
Wie gooit over wie zijn schouder parelen als voeder
voor het zwijn of voor zijn hoeder?

*(Parels voor de zwijnen gooien wordt vermengd met iets over je (linker)schouder naar achteren
gooien, om onheil (de duivel) af te wenden. Dat weer vermengd met de zwijnenhoeder. A.B.)*

13/10

(naar de Engelse versie van 'Jij en mij' door Christopher Logue)

Dit zwijn hinnikt,
dat zwijn zuigt,
dit zwijn hikt,
dat zwijn kruipt,

dit zwijn eist,
dat zwijn hapt,
dit zwijn krijst,
dat zwijn pakt,

dit zwijn is baas,
dat zwijn is braaf,
dit zwijn is daas,
dat zwijn is slaaf.

Dit zwijn gaat,
dat zwijn blijft,
dit zwijn verraadt,
dat zwijn kijft.

dit zwijn is er niet bij,
dat zwijn zou kunnen zijn.
En wat zei jij, mijn zwijn?
'Niemand is zo zwijgnig als wij.'

14/10 - KAT

De kat wordt blind geboren.
Kopje schuin? Oorpijn.
Schurft en vlooiën. En zeer gevoelig voor
wat van de mens komt: tuberculose.

De kat werd in de zak genaaid
omdat het niet wou regenen die week.

De kat liet het mes uit zijn bek vallen
uit pure schaamte.

De rat is slimmer
maar paart ook minder.

Mijn lief heeft kattenogen,
maar 's nachts doet zij geen oog dicht
want zij luistert naar mussen en muizen.

Van alle dierlijke wezens
heeft alleen de kat
niet om de dood van god getreurd.

De kat in de gedroomde bomen.

15/10

(naar de Engelse versie van 'Kat' door Christopher Logue)

Welstandskat.
Demente kat.
Farizeeërkat.

Katteboekenkat.
Kattevoederkat.
Kontlikkende kat.

Godvrezende kat.
Ketterse kat.
Agnostische kat.

Slome kat.
Katgladde kat.
Vlooienvat.

Rat-kat.

16/10

'Als je trouwt, zal je zwarte sneeuw zien,'
zei mijn moeder.

Ik voelde haar meteen, die sneeuw,
smeltend in mijn zevenmijlslaarzen.

Zevenmijlslaarzen refereert aan het sprookje van Klein Duimpje, die de laarzen steelt van de slapende reus. Met deze laarzen kunnen enorme afstanden worden afgelegd, of komt men op de plek waar men wil door dit te wensen.

Vgl. De gelaarsde Kat. De sandalen van Perseus en Hermes.

17/10

Verraad is het zout op haar lippen,
maar zoet als dauw.
Hoe snij je zonder mes?
Hoe trouw je zonder vrouw?

18/10 - ODYSSEE

I

In het wonderjaar was het, bij de kust van Libië,
 - of was het bij Sicilië? De oudste boeken zeggen: Libië -
 Odysseus rookte zijn pijp,
 wij waren elkaar aan het ontvlooien,
 wind uit noord-oost, het water helder,
 toen het opdook, het ding, het onding, het monster.

Scylla heette het monster later in geschiedenisboeken.
 Het eerste wat wij er van zagen was een harig bol oog
 (als van de vrouw dichtbij op je hoofdkussen)
 en toen het briesende schuim rond dat oog en toen
 de woedende zee. Odysseus schaterde en riep:
 'Dit is een vijand naar mijn hart, een trouwe vrouw.'

Skylla of **Scylla**
 (Grieks: Σκύλλα) was
 een zeemonster uit
 de Griekse
 mythologie. Ooit
 was ze een knappe
 nimf, maar toen
 Glaucus haar de
 liefde verklaarde,
 veranderde Circe
 haar uit jaloezie in
 een monster met de
 romp en het hoofd
 van een vrouw, maar
 uit haar zij groeiden
 zes hondenkoppen
 met daarin drie rijen
 tanden, zij had twaalf
 poten en haar
 lichaam eindigde in
 een vissenstaart.

19/10

II

Het gevecht verdonkerde de zon.
 Scylla hapte naar zes matrozen en vrat er vier van op
 en omhelsde toen pas Odysseus,
 de mantellappen omvatten de leugenaar Odysseus,
 de rasptong schuurde langs de mooipeater Odysseus,
 de snavel beet in de ontrouwe Odysseus,
 de vangarmen kraakten zijn ribben
 en de zuignappen zogen hem mee naar de rotskloof
 onder water waar hij als echtgenoot voor de Grote Poliep
 zou dienen
 en Odysseus zonk bloedend en schijtend
 in de wolk van inkt die Scylla spoot
 uit al haar trechters, al haar kieuwen,
 tot zij een meer werd van roet.

Toen bedaarde het zwarte water
 tot er geen rimpel meer was op de inktzwarte zee.
 Wij zongen de melopee.
 In de oudste boeken noemt men Scylla Penelope.

melopee: ritmisch gezang als begeleiding van een declamatie. Ook: benaming voor een klankexpressief gedicht.

Penelope: Zij was in de Odyssee van Homerus de trouwe gade van Odysseus, de koning van Ithaka. Zij wachtte twintig jaar op zijn thuiskomst uit de Trojaanse Oorlog.

Kort nadat zij hem een zoon, Telemachos, had geschonken, moest haar gemaal met het Griekse leger tegen Troje optrekken. Toen deze lang weg bleef en het gerucht van zijn dood zich verspreidde, kwamen de voornaamste jongelingen uit Ithaka en de omliggende eilanden tot haar, om naar haar hand te dingen. Op de terugkeer van Odysseus hopen, weigerde zij een nieuwe verbintenis te sluiten en om aan de onstuimige aandrang van de minnaars te ontkomen, beweerde zij dat zij bezig was een lijkkleed te weven voor haar grijze schoonvader Laërtes en geen keuze kon doen, vóóordat dit was voltooid. 's Nachts trok zij echter wat zij overdag had afgewerkt weer uit.

Penelope die op Odysseus wacht,
 gouden ring afkomstig uit Syrië,
 eind 5e eeuw v. Chr.

20/10 - WIE?

Hoe ik jou soms knel en kneed
tot ik niet meer weet
wiens botten het zijn
die zo glijden in welk vel
en in welk zweet!

Wie haat er daar,
een vervormde kater, een spinnende kat,
een baarlijke vampier, een karkas
in een jas van waaiend haar?

Wie bemint er hier
tot de dageraad hem of haar
oren aannaait, mij of jou,
een zelfde kittelorig dier?

baarlijk: zich onbedekt vertonend, zonder vermomming of bedekking, duidelijk; echt. -

Oren aannaaien: wijs maken, foppen. Eig.: tot een ezel maken.

Kittelorig: lichtgeraakt, kregelig, gauw op de tenen getrapt.

In de Griekse geschiedenis behaalde de Spartaanse koning **Leonidas** I een legendarische heldenstatus toen hij met 301 Spartaanse Hoplieten in de slag bij Thermopylae vocht tegen het grote invasieleger van koning Xerxes I. Hij verloor. Maar het Griekse leger versloeg even later de Persische vloot bij Salamis.

21/10 - LEONIDAS

Ik die niet dood kon gaan in de oorlog
nu crepeer ik zachtjes
in de oorlog van mijn darmen

Jij die langs komt
sla me zonder dat ik het weet
de hersens in

dat ik de ziekte overwin
zoals ik de oorlog overwon

22/10 - stîr

Toen ik naar haar lachte
sloeg zij mij. Alsjeblief. Pats in mijn gezicht. Dank je wel.

Nu heb je liefdesslagen, genaamd *prohana*,
het liefst met de handpalm op de billen
(niet met de knokkels, dat vindt de Meester barbaars)
waarop het slachtoffer verplicht is te antwoorden
met de liefdeskreet *stît*,
een heftig gesis tussen bijna dichte tanden.
Sommige meisjes roepen dan om hun moeder,
dat mag ook, volgens de Meester.

Maar die plotse mep van haar,
daarover viel niets in de Verhandelingen te lezen.
Zij merkte het zelf, zij knielde en zei:
'Vergeef me, liefste, ik dacht aan iemand anders'
en ging in het bad.
Verlegen? O, dan ken je haar niet!
Vol wroeging? Misschien.
Ik duwde haar onder, in het blauwe badschuim
spatten de luchtballen van haar adem open.
Haar ongelovig sterven kan ik niet vergeten.

Nu ben ik alleen. En dat is onverdraaglijk,
vooral, zoals in de Verhandelingen staat, bij dageraad.
Wanneer haar schim mij berijdt
en niet bevrijdt.
Ik ben haar gezicht, haar lenden, haar liefdeskreten
vergeten. Alleen die oorveeg niet.
Die ik soms mezelf geef, met haar te smalle vingers
aan mijn te grove hand.
Dan roep ik *dût*, als het breken van een rietstengel,
of *phût*, als een aardbei die plonst in een kom vol water.
Of ik blijf kermen, als de kwartel.

Prohana: handeling van wegduwen ?? (< Hindoeïsme ???)

Kwartels zie je
eigenlijk nooit omdat
ze verborgen leven,
in ruige graslanden,
graanakkers, maar
ook wel
luzernevelden,
bietenakkers e.d.
Soms vliegt er één op
vlak voor je voeten,
Je vindt ze vooral
door hun zeer
kenmerkende
'**kwik-me-dit**'-geluid

. Het mannetje kan dat 's zomers in ochtend- en avondschemering minutenlang roepen.

Zie ook: p. 2 - 6 september (pag. 265 - 269).

23/10 - GONGORA

Zijn liederen voor gitaar en geile goden
klinken het best.
De rest is duister.
Verspilziek. Kaartspeler.
Verloor zijn geheugen.
Trots en gemeen en pervers.
Er is geen betere meester
in de monomane leugen
van het vers.

24/10 - WIE ANDERS?

Een donkere vlek op de besneeuwde weg.
Alleen een gek als ik
vindt er de omtrek in
van jouw bek.

25/10 - KRINGLOOP

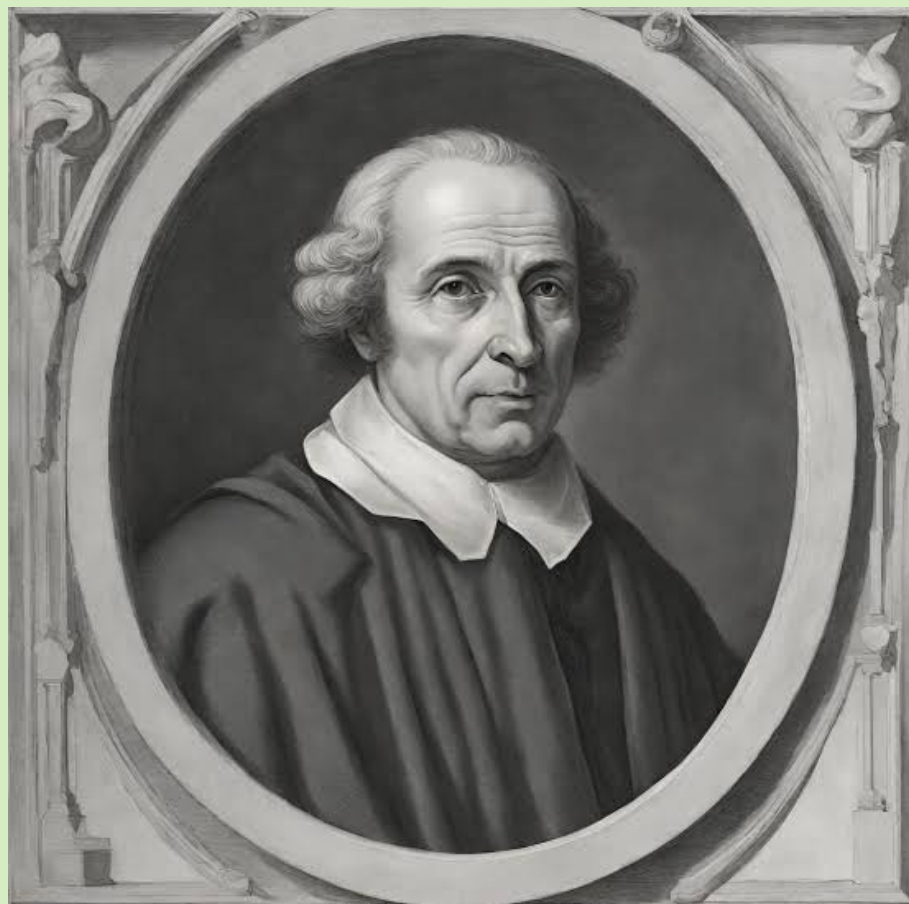
De borden van het Laatste Avondmaal
bleven staan na de dood van de Heiland.
Schillen, kruimels, korsten vet,
de bevlekte schalen, het dof bestek.
De afdruk van een gebit in een appel.
De botten van een kwartel.
Toen, 's morgens, kwamen de meiden
en zetten de tafel weer klaar voor het ontbijt.

Eerst is er de tijd van de goden, dan komt
de tijd van de helden, en dan die van de mensen.
Is dit verval? Geenszins. Want de kringloop komt terug
zoals voedsel volgt op excrement.

Vico zei: 'Eerst was er wat noodzakelijk was,
toen wat nuttig was,
daarna kwam de gemakzucht,
later het genot en de wellust
en uiteindelijk - hier en nu - de waanzin
die elke levenskracht verspilt.'

Vico vergat god noch verrader,
priester noch kannibaal.

In elke koraal hoorde hij
het gebalk van de mongool.

Giambattista **Vico** (Napels, 1668 - aldaar, 1744) was een Italiaans filosoof, jurist en een voorloper van de geschiedfilosofie.

Vico omschrijft zichzelf in zijn autobiografie als autodidact, hoewel hij onderwijs genoot bij onder andere de jezuïeten. Hij was onder meer werkzaam als hoogleraar in de retorica aan de universiteit van Napels en als geschiedschrijver van Karel III van Spanje, die ook Koning van Napels was geweest.

Vico was een fel tegenstander van het toen opkomende cartesianisme. Zijn voornaamste werk is de *Principi di Scienza Nuova d'intorno alla Comune Natura delle Nazioni* uit 1725 waarin hij uitging van de menselijke beschavingsgeschiedenis, die zich ontvouwt als een geheel van elkaar opvolgende ontwikkelingscycli. In het werk stelde Vico dat iedere maatschappij zich ontwikkelt van barbarij tot beschaving om uiteindelijk wederom in barbarij te vervallen. Hij onderscheidt daartoe de volgende fasen in een beschaving:

Het tijdvak der goden: opkomst van religie, van het gezin en van andere elementaire instellingen.

Het tijdvak van de helden: het volk gaat gebukt onder het juk van de heersende adel

Het tijdvak van de mensen: het volk komt in opstand en verwerft gelijkheid. Met dit proces wordt ook meteen het begin van het uiteenvallen van de maatschappij ingeluid.

Hoewel Vico in zijn eigen tijd vooral als filoloog bekendheid genoot, werd zijn invloed als auteur van de *Principe di Scienza Nuova* zeer groot in het begin van de 19e eeuw.

Giambattista Vico is in de 20e eeuw herontdekt en in verband gebracht met de meest uiteenlopende stromingen in het Europese denken, zowel met het eerdere thomisme als met ontwikkelingen van na zijn tijd: neo-idealisme, positivisme, historisch materialisme, constructivisme, pragmatisme, existentialisme, hermeneutiek, psychoanalyse, analytische taalfilosofie, enzovoort. Tegen deze interpretaties van Vico als voorloper is verzet gerezen. Zo wordt in het proefschrift van Joest 't Hart eerst een analyse gegeven van het ontstaan van Vico's opvattingen in zijn vroege juridische en staatkundige studies. Vervolgens wordt zijn latere wijsgerige denken, met alle aandacht voor de originaliteit, ingepast in zijn eigen tijd: de vroege Verlichting.

26/10

*(naar de Engelse versie van 'Kringloop' door Christopher Logue)***Crêpe de Fruits de Mer:** flensjes met zeevruchten (b.v. garnalen).**Filet de Bœuf:** ossenhaas. Filet: dunne plak.**Bouquetière:** lett. bloemenmeisje, bloemenverkoopster.**Pommes croquette:** aardappelkroketjes.

Crêpe de Fruits de Mer.

Filet de Bœuf Chang Lung Wi.

Bouquetière de Légumes.

Pommes croquette.

Gateaux au choix. Café.

Dat was het menu van het Laatste Avondmaal

de avond voor J. Kristus om zeep ging.

's Anderendaags kwam de politie

in het hotel 'Olijfberg' op zoek naar apostelen.

'Wie heeft het avondmaal betaald?' vroegen de agenten.

'Niemand,' zei de hotelier. 'Zij zijn allemaal gevlucht!

Maar ach, la maar.'

'Wat? La maar?' zei zijn dochter. 'Over mijn lijk!'

Zij schreef brieven naar Rome. 'Liefste Keizer,

als moeder van vijf kinderen,

trouw aan de Republiek,

als regelmatige belastingenbetaalster,

en maagd zijnde toen ik trouwde,

en met een blanco strafregister ...'

Uiteindelijk kreeg zij uit Rome

de toelating om op de gevel van het hotel

een paneel aan te brengen met vijf sterren

en de tekst: 'Aanbevolen door Keizer Nero.'

'Zo,' zei zij tot haar vader, 'die zit!'

Dezelfde nacht staken de soldaten van de keizer

het hotel 'Olijfberg' in brand.

In elke psalm

hoor ik het gehuil van wolven.

(In het vorige gedicht hoorde Vico in elke koraal het gebalk van de mongool. A.B.)

27/10

Ik sprong. De boom bleef staan.
De takken spatten
groen van het bloed.

28/10

Niets meer te vrezen.
Ik dans, dom en bloot
Ik ben genezen van de zweren
van de dood.

29/10

Als zij op mijn rug klimt
en roept: 'Vooruit, jij, lompe boer!'
schrik ik niet, want anders kan het niet,
l'amour toujours.

30/10 - RIDDER

De tafels waaien, de bomen beven.
De wind gebiedt, het gras verschiet.

Hij in zijn masker, hij in zijn helm,
hij wil tot mens kunnen zwellen
zonder dat god of vijand het ziet,
maar in zijn metalen schelp met bellen
staat hij in zijn eentje te vervellen.

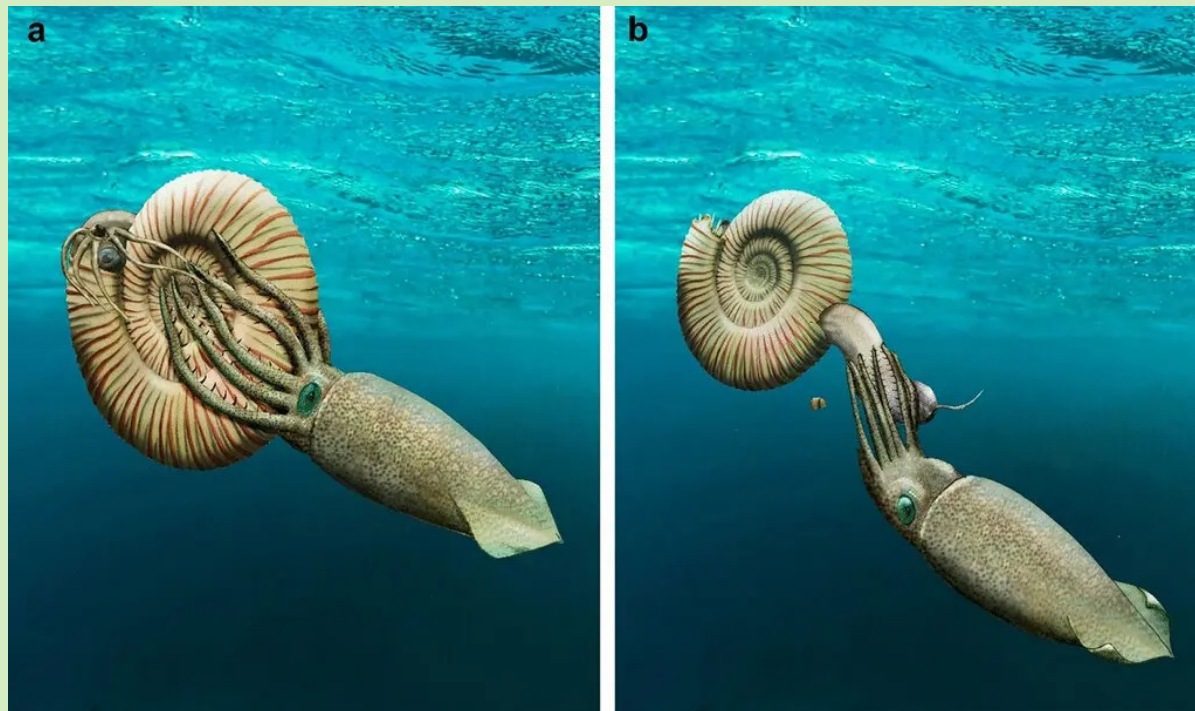
Op weg naar een schandelijk tornooi,
geschroefd in zijn ijzeren tooi
hoor je hem zachtjes zingen
om de pieteputerigheid der dingen
waaronder in de eerste plaats hijzelf
geknelde in zijn wandelend gewelf.

Prince, of je onzichtbaar blijft of niet,
je masker behoedt je niet.
De feestelijkste hoed van ammoniet
beschermt je amechtige gedachten niet.
Je blijft de afgrondelijke scherts
in je dubbele schedel van been en erts.
Hoe streng ook vastgezet
in je gezichtskorset,
je mond staat besmuikt
bij elke kersverse drift.

Ammonieten zijn een uitgestorven onderklasse van de inktvissen (Cephalopoda). Het waren zeedieren die wereldwijd in groten getale voorkwamen in het laat-Paleozoïcum en gedurende het gehele Mesozoïcum. Ze worden als fossiel teruggevonden.

Ammonieten hadden een vlakke spiraalvormige schelp die opgebouwd was uit verschillende kamers. Telkens als het dier te groot werd voor zijn kamer werd een nieuwe grotere buitenste kamer gevormd. In deze buitenste kamer leefde het dier, dat de andere lege kamers onder meer gebruikte als middel om verticaal te bewegen. De ammoniet scheidde gas uit in deze kamers om zo de stijfkracht op de schelp te regelen.

De
grootte
van de
ammonieten
varieert
van
minder
dan een
centimeter
tot
meer
dan 2,5
meter
doorsnede.

De naam Een reconstructie laat zien hoe de weke delen van de ammoniet zich los kon maken van de schelp

ammon

iet is afkomstig van de Egyptische god Amon, die afgebeeld werd als een man met het hoofd van een ram. Ammonieten lijken op de opgekrulde ramshorens waarmee Amon werd voorgesteld. Bij de Romeinse auteur Plinius de Oudere vinden we beschrijvingen terug van fossielen van deze dieren die hij "ammonis cornu" (hoorn van Ammon) noemde.

Ammonieten kwamen tot een echte bloei gedurende het Mesozoïcum. Aan het einde van deze periode (65 miljoen jaar geleden) stierven de meeste ammonieten uit, net zoals de dinosauriërs.

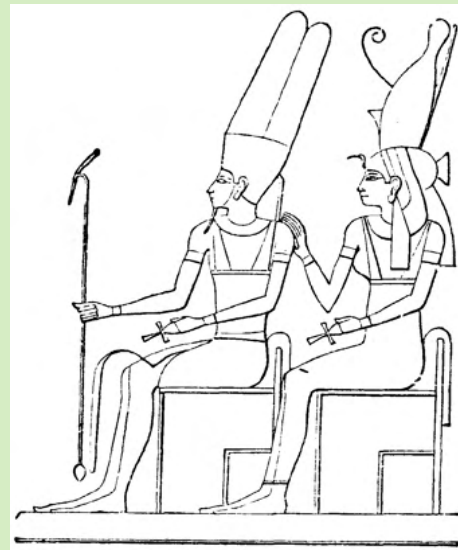
Men denkt dat de ammonieten door hun voortplantingsstrategie uitstierven. De jongen maakten deel uit van het plankton dat aan het zeeoppervlak dreef. Zure regen en verduistering van de zon door stofwolken zorgden waarschijnlijk voor slechte condities voor de eitjes en de jongen om zich te ontwikkelen.

Aangezien ammonieten in alle wereldzeeën voorkwamen, de schelp veelal goed en op grote schaal gefossiliseerd is en nieuwe soorten op geologische tijdschaal gezien snel ontstonden en zich verspreidden, zijn ammonieten uitermate geschikt als gidsfossielen. Geologen en paleontologen gebruiken ammonieten vaak in de stratigrafie. Lagen die wereldwijd teruggevonden worden kunnen zo met elkaar gelinkt worden en tegenover elkaar gesitueerd worden. Vele indelingen in de geologische tijdsschaal zijn gemaakt aan de hand van het voorkomen van bepaalde ammonietsoorten.

Mensen hebben de ammoniet als edelsteen gebruikt. Men zag het als een krachtige reiniger en bevorderaar van de energiestroom in het lichaam. Het versterkt de overlevingsinstincten en het helpt oude beschadigingen te helen. Daarnaast werkt Ammoniet kristal beschermend, vitaliserend, geeft voorspoed, verhoogt het uithoudingsvermogen en het heeft een gunstige invloed op oorsuizen, depressie, celstofwisseling, hartritmestoornissen en longen.

Allemaal redenen voor de ridder om het zichtbaar met zich mee te dragen. A.B.

Amon was een oude oergod. Hij zetelde in Thebe. Zowel de Nijlgans (oorspronkelijk een gedaante van een onafhankelijke scheppergod genaamd 'Grote Gakkeraar') als een zuidelijke soort ram met naar binnen gedraaide horens (voor de vorm vergelijk: 'ammoniet!') waren aan hem gewijd. Zijn echtgenote was de godin Moet.

besmukt: onfris, geniepig, verdoken, achteraf.

31/10

'Hoe kan ik het ooit warm krijgen,'
roept zij,
'met die ijsskoude slang in mij?'

1/11 - IN TOLEDO

Ik gooide mijn misaal
in de Taag.
Gestaag: de lach
van de jakhals op de schoot
van de kardinaal.

De jakhals lijkt erg op een kleine wolf, met verhoudingsgewijs kortere poten, staart en oren, en een spitsere snuit.

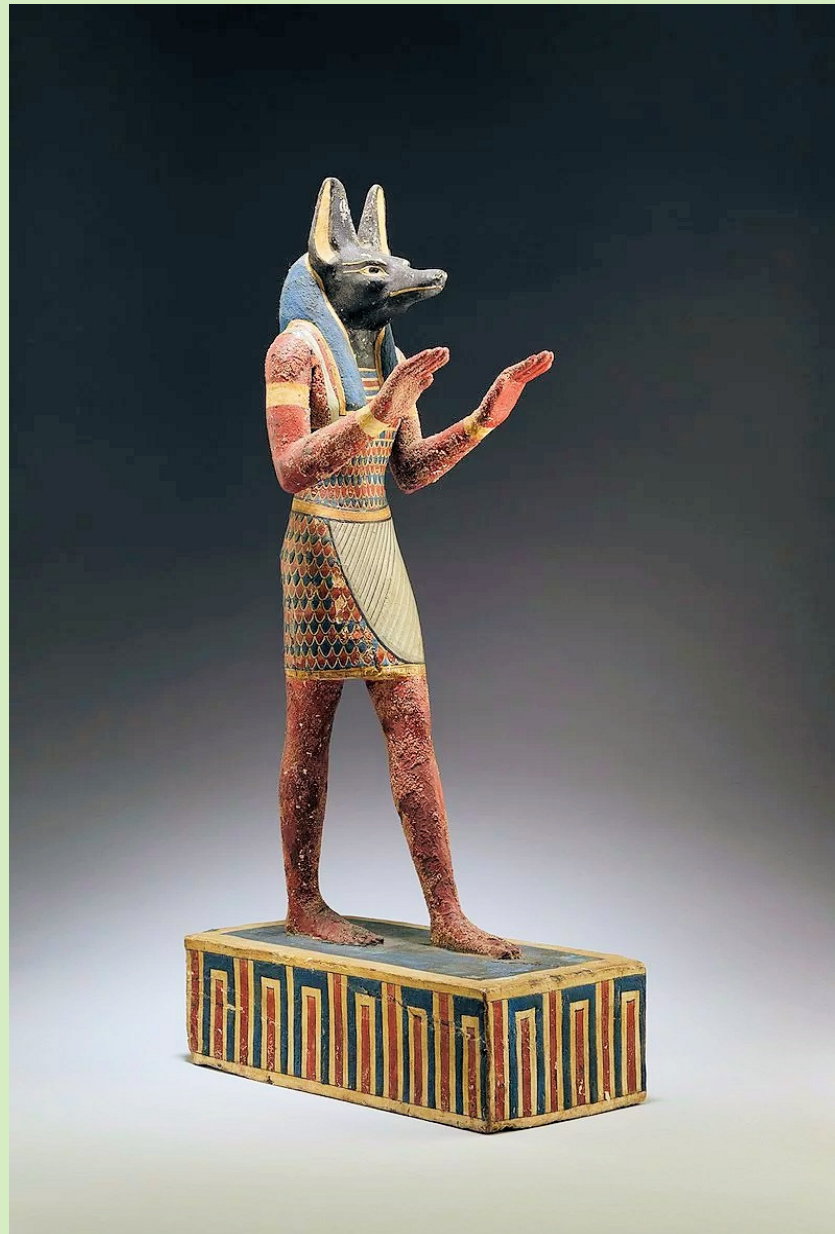
Net als de wolf leeft de jakhals in roedels. Een roedel bestaat uit een monogaam ouderpaar met hun jongen. Na twee jaar zoeken de jongen een eigen leefgebied. Anders dan wolven jagen jakhalzen altijd alleen. Jakhalzen communiceren net als wolven over lange afstanden met elkaar door te huilen. Maar dit klinkt hoger en meer keffend en klagend in vergelijking met een wolf. In april en mei worden de jongen geboren. Jakhalzen kunnen grote worpen voortbrengen, wat bijdraagt aan hun soms snelle uitbreiding.

De jongen komen ter wereld in een zelf gegraven hol, een overgenomen vossen- of dassenhol, maar soms ook in een leger in het kreupelhout of ondoordringbare ondergroei.

Jakhals wordt ook figuurlijk gebruikt voor zeer opportunistische of hebzuchtige mensen. Hoewel ze een reputatie van aaseters hebben, jagen ze ook op kleine zoogdieren tot de grootte van een haas of een antilopekalf, vogels en reptielen, en zijn ze niet van aas afhankelijk. Ze eten zelfs vruchten en insecten. Tijdens het jagen kunnen ze samenwerken met andere jakhalzen, voornamelijk hun partners. Ze zijn voornamelijk actief in de schemering en de nacht.

Jakhalzen bakenen een territorium af door urine en uitwerpselen achter te laten op opvallende plaatsen.

Jakhalzen leven in open of met enkele bomen begroeide graslanden. Ook weten ze te overleven in de buurt van menselijke nederzettingen. Doordat ze zich ook rond slachthuizen en op begraafplaatsen wagen om daar naar voedsel te zoeken, werden ze door de Oude Egyptenaren geassocieerd met de dood. Anubis, de Egyptische god van de dood, werd dan ook afgebeeld met de kop van een jakhals.

2/11

De oude man zat op de koe
en had geen kleren aan.
Hij was de wereld moe
maar de koe bleef gaan, bleef gaan.

De **chachacha** is een dans die is ontstaan in Cuba en in het begin van de jaren 50 opdook in de nachtclubs van de Verenigde Staten. Ze is genoemd naar het geluid dat de zij-sluit-zij-pasjes in het basisfiguur maken op de vloer.

3/11

In dampen en gespat
zag ik je weer,
in het hoofdstedelijk zwembad,
een meisje in rugslag.
Haar heupen gingen heen en weer
als - zo lang is het geleden -
die van jou toen bij de chachacha.

4/11

Het gekolk in haar ingewand,
Het geborrel in haar maag,
Ik moet door de ratten van Eros
gebeten zijn
want het klinkt mooier
dan een lied van Hugo Wolf
Help!

Hugo Wolf: (1860 – Wenen, 1903) was een Oostenrijks componist. Hij studeerde van 1875 tot 1877 aan het Konservatorium der Gesellschaft der Musikfreunde in Wenen, waar hij zijn medestudent Gustav Mahler leerde kennen en met wie hij bevriend raakte. De muziek van Wagner trok hem zeer aan; die van Brahms verafschuwde hij. Wolf wordt terecht beschouwd als de componist die als eerste Wagneriaanse invloed integreerde in het Duitse lied.

Hij had een zwakke psychische gezondheid en kon weinig tegenslag verdragen. Perioden van koortsachtige creativiteit werden afgewisseld door zware depressies. Hij moest in 1898 opgenomen worden in de Landesirrenanstalt in Wenen waar hij uiteindelijk krankzinnig werd en stierf.

5/11

Ik weet het, het is alleen maar schijn,
maar toch doe ik alsof het waar kan zijn
dat ik er ben als zij er is,
dat zij er is als ik er ben.
Rara.

6/11 - DANSERES

Grand écart of spagaat: spreidsprong.

Haar *grand écart*, vlakbij, in de goot.
Daarmee droomt de clochard
zich dood.

7/11

In zijn slaap
speelt Grootvader als zestig jaar geleden
rechterspits bij Cercle Brugge.
De bal is een schedel.
Grootvader schreit. Een stug geluid,
een geit, die muilt.

Cercle Brugge KSV is een Belgische voetbalvereniging uit Brugge die uitkomt in de hoogste klasse van het Belgisch voetbal.
De thuishaven is het Jan Breydelstadion dat men deelt met Club Brugge.
De club heeft groen-zwart als kleuren.

Muiten: 1. ruien, van huid wisselen; 2. in opstand komen, weerspanning worden.

8/11

Het was nog zomer toen zij wegging
en zei: 'Bedankt voor alles'.
Ik maak mezelf wijs dat ik haar
heb laten liggen als een bril

en wil haar bijziende verachten.
Maar zo werkt dat niet, verdachte!

Eigen schuld! Zij heeft twee bulten
van voor en twee van achter.

Althans die had zij nog deze zomer.

Eigen schuld, dikke bult: waarschijnlijk wordt hierbij bedoeld op een bochel.

Een Antwerps volksrijmpje luidt:

't Is den bult [= gebochelde] zijn eigen schuld, dat hij zijn kas [= bult] moet dragen.

De achterliggende gedachte is, dat de gebochelde zijn gebrek aan zichzelf te wijten heeft.

Het is een straf voor een vergrijp. Waarschijnlijk ging het om een verbroken belofte. In sommige delen van Vlaanderen bestaat een spreekwoord:

'Belofte maakt schuld, en die ze niet volbrengt krijgt eenen bult'.

9/11

Eros slaapt al drie weken.

Als hij ooit nog wakker wordt,

zal hij dansen op het gras van mijn graf.

10/11

Is dit de weg naar Rome?

Of moet ik doodgaan in mijn eigen dorp?

De ekster ziet de wormen

in mijn oren, in mijn ogen.

11/11

- 'Wat doe je vanavond?'
- 'Ik heb mond- en klauwzeer, mijn lief.'
- 'Kom dan meteen. Ik hou toch van alles van jou, dat zal me leren.'

Mond- en klauwzeer: Bij schapen en geiten verloopt de ziekte meestal vrij mild. Bij rundvee en varkens kunnen de gevolgen veel ernstiger zijn. De ziekte begint in en rond de bek en aan de klauwen. Dieren hebben koorts, maken een zieke indruk, eten minder en vertonen blaren, onder andere op de rand van huid en klauw in de tussenklauwspleet, en op de tong en in de mond. Bij runderen daalt de melkproductie sterk en de dieren gaan kwijlen. Besmette volwassen dieren zullen in het algemeen niet sterven aan de ziekte, maar bij jonge dieren komen soms sterftepercentages voor van 100%. Ook de economische gevolgen van een infectie kunnen enorm zijn.

12/11 - FABEL

De dove zegt:

'De haan heeft gegeeuwd.'

De blinde zegt:

'De hemel is nat.'

Het stomme meisje wordt er gek van.

Meeldauw: witte schimmel op plantebleren, ook witziekte genoemd.

meeldauw op het onderste blad van deze courgette.

Herfsttijloos: de naam slaat op het nog geen bladeren hebben bij de bloei. De plant is giftig, ook voor dieren.

Het is een bolgewas waarvan de bloem lijkt op die van een krokus. De plant bloeit in de herfst, maar de bladeren en vruchten komen pas in het voorjaar tevoorschijn. Herfsttijloos kan gebruikt worden als droogbloeiër, wat wil zeggen dat de bol tijdens de bloei geen water opneemt en geen wortels en bladeren vormt.

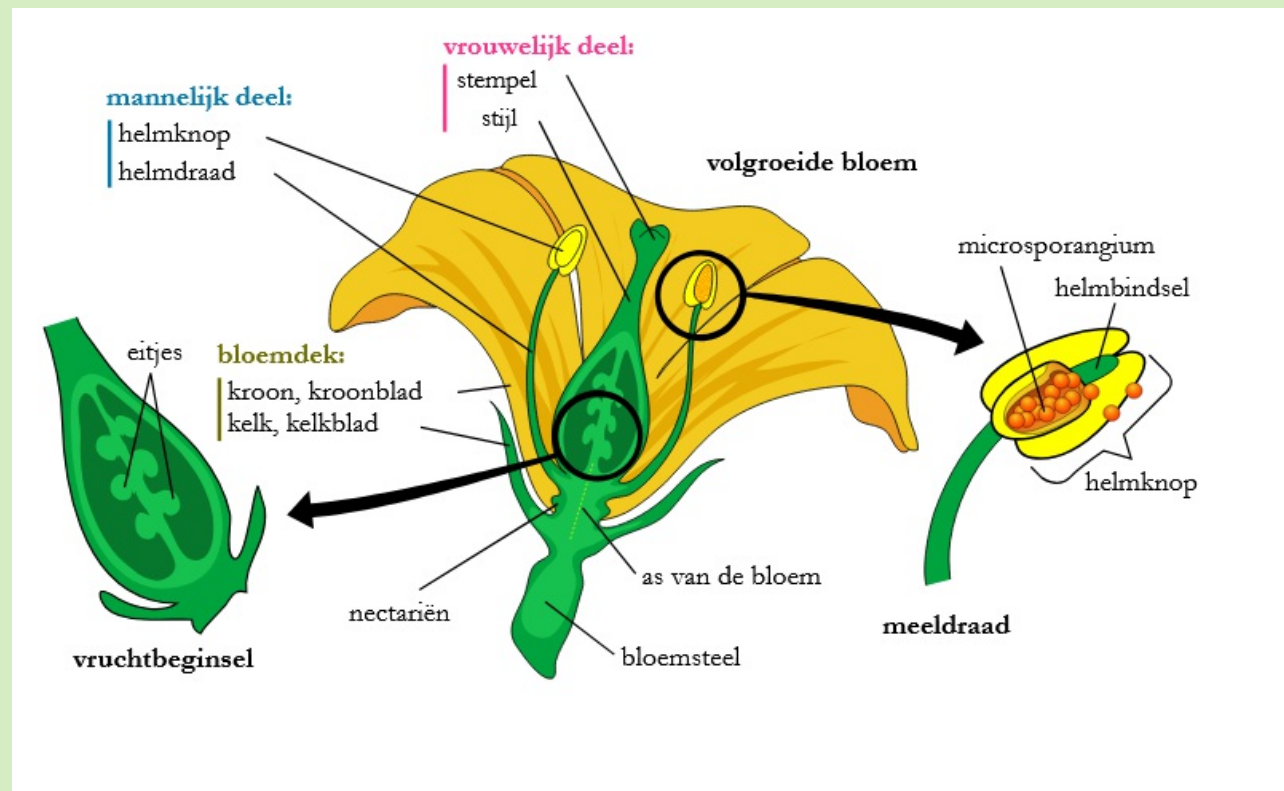
De bloem heeft drie stijlen (stempels) en zes meeldraden en onderscheidt zich op deze wijze van de krokus, die drie meeldraden heeft. De stempels zijn gebogen en lopen af op de stijlen. Drie meeldraden zijn hoger geplaatst dan de drie andere.

Zie volgende pagina:

13/11 - NEE

Nee, ook nu niet zal ik ze loven
 alhoewel zij wel van pas zouden komen,
 (nu ik zou durven beginnen
 geloven in goudenregen, meeldauw,
 herfsttijloos en waarom niet in de hele natuur
 op den duur?)
 de schorpioenen van de kou, tegen haar warmte,
 de vele vogels van de vrees, tegen haar liefde.

14/11

Mijn vrouw is kaal als een ei.
In de kelder, tussen de relieken en de rekeningen
van liefdes, tussen gedesinfecteerde snippers
van liefdes,
in een kist vol verstandskiezen en pennendozen
ligt haar haar.

Elke dag wil mijn vrouw haar moeder wurgen
omdat zij werd verwekt
in een schadelijke lucht
met onberekenbare genen.

Wat is begeerte?
Het zachte, bijna hoorbare, groeien
van haren aan een ei.
Als de schaal breekt
ligt de dooier in een nest.

Bwana: (< swahili), god, heer, meester, baas, bezitter

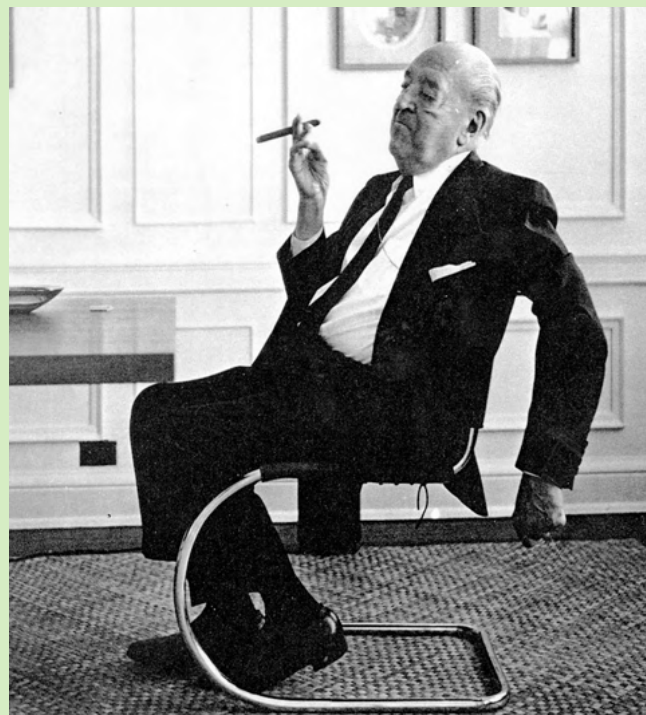
Baobab: of apenbroodboom is een dikstammige boom die voorkomt in droge, warme gebieden, m.n. Afrika.

Tijdens het natte seizoen slaat de boom water op in de dikke stam om zo het droge seizoen te kunnen overleven.

Mies van der Rohe (Aken, 1886 – Chicago, 1969) was een Duits-Amerikaans architect en meubelontwerper. Zijn architectuur bezit heldere afgemeten vormen en onderscheidt zich door het bedacht en precies gebruik van glas, staal en natuursteen. Van hem is de uitspraak: “Less is more”.

Hij ontwierp niet alleen gebouwen, maar ook een aantal bekende stoelen. Onder andere de Barcelona Stoel, ontworpen ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling in Barcelona in 1929. Deze stoel (met voetbank) is heden nog in productie en behoort tot de moderne klassieken.

Barcelona zetel; Model 250 L (1929), ontwerp Ludwig Mies van Rohe.
Beschrijving: Frame: hard veerkrachtig plat staal met hoogglans, verchromde afwerking, zware tuiglederen singels ondersteunen de kussens. Bekleding: afzonderlijke kussens voor rug en zit, in schuimrubber van verschillende dichtheid; gestoffeerd met bies, en knopen in hoog kwaliteitsleder, elk ledervlak is op afzonderlijke mal gesneden.

15/11 - CONGO

'Hier, Bwana, mijn hoofd, het is u graag gegund',
zei de inboorling en reikte het ons aan, zijn tweede hoofd.
Het zag er wellustig uit, iets van een slaapziek kalf.

Wij aarzelden uiteraard. Wat school er achter
zoveel edelmoedigheid? Wat een zonderlinge gift!
Wij informeerden naar de gezondheid van zijn kinderen,
naar de richting van de wind
en bleven staan, de inlandse flora woekerde
tussen onze witte tenen.

De inboorling was niet gewapend.
Wel had hij zweren, groot als stukken van tien frank.
Hij leek in innig contact met de natuur.

Wij overwogen (terwijl wij onze jachtmessen tevoorschijn
haalden) dat het een charmant gebaar was,
dit cadeau van zijn tweede hoofd, het gedweeë hoofd,
maar dat dit consequenties had,
want al zijn zij heerlijk naïef, de inboorlingen,
in hun genetisch bepaald onverstand
zijn zij bepaald gevaarlijk.

Wij hakten de knoop door en het hoofd af.
De inboorling groette en verdween bloedend
achter een baobab.

Wij namen het hoofd mee naar Vilvoorde.
Daar staat het, op een laag tafeltje, in de salon
naast de stoel van Mies van der Rohe.
Het heeft zijn kalfslachje verloren.
Maar goed, wij de Kongo ook.

Victor Marie Hugo
(Besançon, 1802 – Parijs, 1885) was een Frans schrijver, dichter, essayist en staatsman en wordt beschouwd als een van de belangrijkste en invloedrijkste Franse romantische auteurs van de 19e eeuw.

16/11

De mens is inderdaad, Victor Hugo,
een onmogelijke boot.
Maar wel op wielen.
En op het grint.

Citaat: "Il n'y a rien de plus formidable qu'une idée dont le temps est venu."

Hugo werd in zijn tijd een levende legende. Zijn talent, zijn originaliteit, zijn grootsheid, zijn integriteit en zijn twintig jaar ballingschap maakten van hem een populaire figuur, bewonderd door zijn gelijken en gevreesd door de politici. Vele jonge dichters stuurden hem hun verzen op, anderen toonden zich eerder onrespectvol. Onder de politici twijfelden de linkse republikeinen aan zijn bekering en waren de monarchisten weinig vergevingsgezind jegens diegene die zijn milieu verraden had.

Charles Baudelaire had heel veel bewondering voor Hugo, maar ergerde zich aan diens politieke verzen. Dit is typerend voor de ambigue relatie die veel schrijvers hadden met Victor Hugo.

Comte de Lautréamont, ook wel kortweg Lautréamont, pseudoniem voor **Isidore Lucien Ducasse** (Montevideo, Uruguay, 1846 – Parijs, 1870) was een Frans schrijver en dichter. Hij was een belangrijk voorloper van het surrealisme.

Hij werd geboren in Montevideo als zoon van een Franse ambassade-ambtenaar en kwam in 1859 naar Frankrijk. Vanaf 1867 verbleef hij in Parijs.

In 1868 publiceerde hij *Les chants de Maldoror*, een bizar gedicht in proza, doorweven met verhalende taferelen waarin de hoofdfiguur Maldoror steeds weer op karakteristieke wijze opduikt. De heftige verbeeldingskracht van Lautréamont gaat in dit werk de grenzen van de rede soms te boven, bijvoorbeeld in taferelen van dierlijke agressiviteit en goddelijke losbandigheid. Deze tonelen staan evenwel in schril contrast met zijn esthetische schrijfwijze, waardoor het soms lijkt of hij de spot drijft met zijn eigen werk.

Zijn tweede werk, *Poésies*, verscheen in 1870. Hierin kondigt hij een terugkeer aan naar de klassieke beginselen: persoonlijke lyriek is verwerpelijk, kunst moet in dienst worden gesteld van de moraal en de vooruitgang. Ook hier echter gaat Lautréamont in zijn manier van schrijven zo anders (koel, bijna wiskundig) te werk dan hetgeen hij propageert, dat opnieuw onduidelijk blijft wat hij eigenlijk beoogt en werkelijk meent.

Over de betekenis van Lautréamonts werk is altijd veel discussie geweest. In elk geval roept zijn beperkte œuvre twijfel op aan de eenheid van betekenis in de literatuur. Lautréamont heeft zijn werk zelf gekenschetst als een zee van door elkaar schuivende betekenissen en voorstellingen, zonder meetbare oorsprong, eenheid of stilstand.

Lautréamont stierf in 1870 op vierentwintigjarige leeftijd, nadat hij tijdens de belegering van Parijs in de Frans-Duitse Oorlog ziek was geworden (zwarte koorts). Hij werd begraven in een provisorisch graf te Montmartre.

Baker: < bakeren = koesteren, warmen voor het vuur. Ook: mand van een pasgeborene.

17/11 - DUCASSE

De naaimachine ratelde
de boa at een rat
de paraplu klapte dicht
het kaarslicht doofde
een laars vloog de slaapkamer in
de baker riep: Amor
en hij werd geboren: Isidore
met de ogen van een haai
Het was in Uruguay.

18/11 - MYTHISCH

Hoe wij met Ulysses
de tijd verdeden in die tijd?
Wij waren jong toen
en leden nog niet aan
dat naar gevoel
voor eeuwigheid.

Johan Velter: heureux qui, comme ulysse (55b) – hugo claus (2):

Wie zijn wij? De mensen, als afstammelingen van de Grieken? Laten we het houden op ‘de manschappen’, de oude Grieken dus, zij die met **Odyseus** (op avontuur, veroveringstocht, verdediging) vertrokken zijn. Jong waren ze, vrolijk, vooral omdat ze in het moment zelf leefden, ze hadden geen ‘naar gevoel’, nare gedachten naar, maar Claus schrijft ‘voor eeuwigheid’ – hiermee legt hij de doodsgedachte niet bij het individu maar in de cultuur: een ‘gevoel voor eeuwigheid’ wordt de mensen aangepraat om het leven zelf te infecteren: het einde werpt een schaduw over het midden (en wie er braaf over nadenkt : over het begin, dan is de geboorte een schuld). Claus geeft geen antwoord op de vraag, de lezer moet de regels zelf verzinnen: men dacht toen niet, men leefde. De jeugd als de aurea aetas, voor ons zo vele eeuwen later, de aurea aetas van de aurea aetas. De Griekse cultuur als de hoogstaande denken levenswijze, de degeneratie die met het christendom is ingezet, het vergif dat door het katholicisme in de rede gespoten werd. Claus spreekt hier niet van de heldendaden, het hoogstaande, wel van het gewone, goede leven, zorgeloos, ambitieeloos.

Dit gedicht kende een eerste publicatie in Claustum : 222 knittelverzen (1980), onder de titel ‘Toen’ – toen we jong waren, toen we nog toekomst hadden, toen de dood nog veraf was, de eeuwigheid een loos begrip.

In Almanak is de behapbare tijd verschoven naar ‘**Mythisch**’ – het is nooit gebeurd. De voosheid van de eeuwigheid horen we in nog een ander gedicht.

Voor 18 augustus schreef Claus in Almanak ‘Historische roman’, zie pag. 246.

19/11 - BRUGGE

Het Venetië van het Noorden.
De stenen vol mos. Kantelen.
De kaai in de regen.
In het minnewater drijft
een handleiding voor het schrijven
van brieven naar je beminde,
voor als het goed gaat,
en ook voor als het mindert.

20/11 - MIJN HART EN IK

I

Mijn hart en ik (of is het mijn ziel? zijn het mijn klieren?
hoe noem je dat deel van jou dat steeds feest wil vieren?
ik zeg maar: mijn hart, een deel van het geheel)

wij liepen met zijn tweeën in de rouw.
Goed geraden, om een vrouw.
En wij liepen haar beeld te herkauwen, te bekoelen
tot zij grauw werd als de dauw.

Mijn hart was kwaad,
en ik, ik had teveel gegeten.

Hoe rank en raar en elegant astant
is de verdwenen evennaaste!
Hoe onberekenbaar onthand
is een verbrande liefde, steeds de allerlaatste!

Astrant: < assurant, brutaal, zelfverzekerd, vrijpostig.

21/11

II

Mijn hart en ik liepen elkaar te tergen.
De avond verviel van kwaad tot erger.

'Vraag me niets.'
'Ik vraag je alles.'
'Dring niet aan, ik heb geen geheim,
want als ik een geheim had, o, jongen,
wat had je me dan te grazen!'

Wij bleven verdwalen in haar verloren woorden,
haar filamenten, haar membranen van gisteren nog.

Zo liepen op die winteravond ik en mijn hart
(of dat deel van ons dat steeds wil derven)
met zijn tweeën onbedaarlijk te sterven.

Zij: **Vraag** ...

Ik: **Ik** ...

Zij: **Dring** ...

Filamenten: vezels, dunne draden (in een gloeilamp).

22/11

Hé, is dit een matroos die lalt?
Of is het een menseneter met een slappe lach?
Het is mijn lief, slaapdrongen.

23/11 - IN EEN DORPSSTRAAT

Zij kwekkelen en roddelen
over het weer en over een heer.
Duisternis
groeit in de vensternis
en neemt geen keer.

Bucolisch: < gr. βουκολος = koeherder. Βους = rund.
κολ-, vgl. lt. colere = verzorgen.

Rien ne va plus: (croupier van de speelbank: er mag niets meer ingezet worden.

24/11 - BUCOLISCH

Zonlicht in de stal.
Rien ne va plus
Ik splits mij in drie
dikke boeren
zonder paraplu
tegenover het heelal.

25/11 - BEDELAAR

Scheve bek
door armoe uitgerekt.
Hij vraagt je geld,
hij telt het
en zegt dan: 'Dank je, vuilak.

Zo moet het, maat.
Zo is het goed, het kwaad.

26/11 - ROUW

Ik hoorde je piepen.

Nee, het was het raam.

De nacht was helder, de bloesems waren wit.

Vadertje, vadertje.

27/11 - WAARSCHUWEND

Mevrouw mijn grote liefde,
wil u niet zo snel verblijden
over mijn lijden.
Het lijdend voorwerp is besmettelijk.

Thomas Rap (Den Haag, 1933 - Eemdijk, 1999) was een Nederlands uitgever en schrijver.

Hij werd jong wees. Vanaf 1941/2? spendeerde hij zijn jeugd in de oorlog in het rooms-katholieke wees- en oudeliedenhuis aan de Warmoezenierstraat in Den Haag. In 1953 slaagde hij voor het HBS-A aan het Aloysius College. In de herfst van 1953 deed hij zijn militaire dienst, waarna hij ging reizen in Frankrijk. Hij had een paar banen, onder andere bij Royal Dutch Shell en in het boekenvak. In 1966 begon hij in Amsterdam zijn Uitgeverij Thomas Rap met als eerste uitgave *Tulips* van Wim T. Schippers. Hij verwierf naamsbekendheid mede dankzij populaire boeken van Youp van 't Hek. Kort voor zijn dood werd de uitgeverij overgenomen door De Bezige Bij, waarna de naam behouden bleef als imprint.

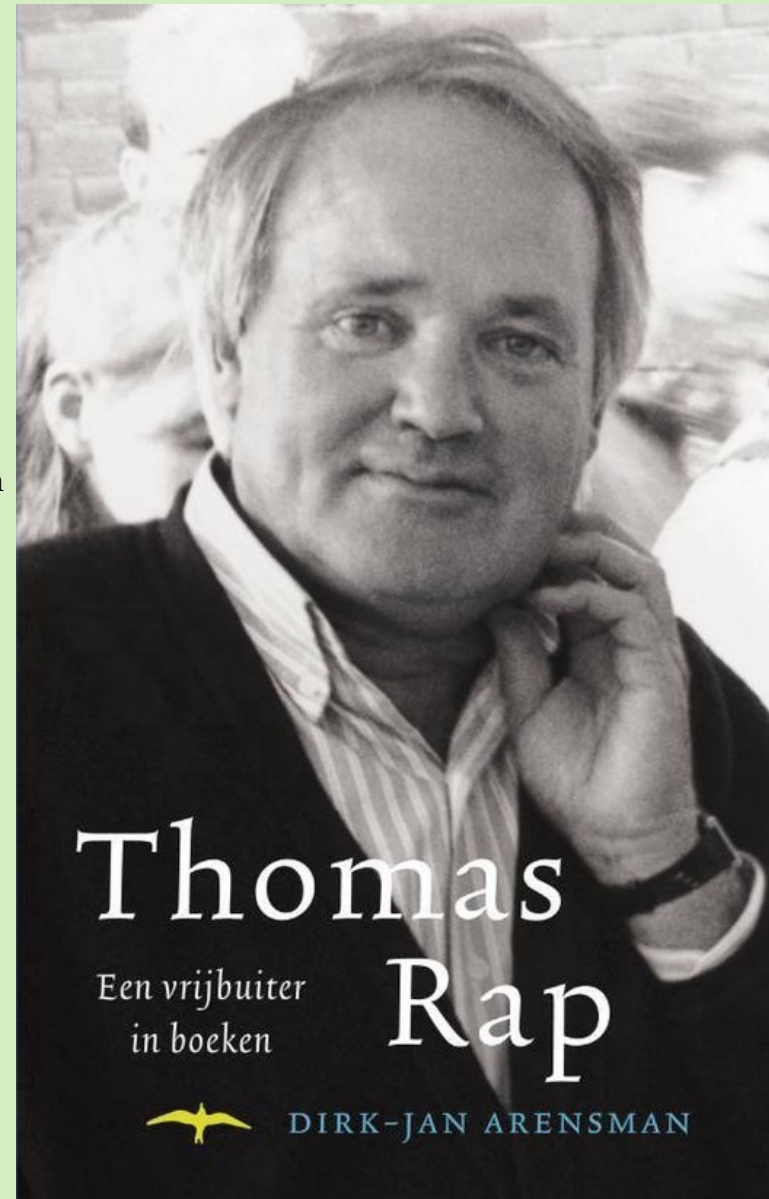
Riant: lachend. < aangenaam voor het oog, vrolijk.

Ad-struere: opstapelen, vandaar: bewijzen aanvoeren, nader staven.

Ajusteren: passend maken; s'ajuster: toilet maken, bij elkaar passen.

Astrant: brutaal, onbeschaamd.

Astrant is een woord dat vooral in België en Zuid-Nederland nog gebruikt wordt; in de standaardtaal is het verouderd. Het woord is een verbastering van de oudere vorm *assurant* 'zelfverzekerd'; de t is als overgangsklank tussen de s en de r ingevoegd. *Assurant* is afgeleid van *assurantie* in de vroegere betekenis 'zelfvertrouwen', dat ontleend is aan het Oudfranse *asseürance*. Daaraan ligt het Latijnse *assecurare* 'beschermen' ten grondslag. In dat werkwoord zit het woord *securus* 'zeker, veilig', dat op zijn beurt weer is afgeleid van de Latijnse woordgroep *se cura* 'zonder zorg'.

28/11 - PERS

(voor *Thomas Rap*)

Drie ridders reden zeer riant
in drie ordinaire groene boekjes

Drie rukkers deden in hun krant
wat men doet in literaire hoekjes,

namelijk de dichter adstrueren
dat hij niet buiten meer mag spelen.

Vóór ik mij aan dit Holland zou ajusteren
ging ik eerder fietsen stelen.

Wat ik gun aan de Bataven
hun gemelijke pers
is het hemelse ongave
van dit vers van de lever-vers.

Drie kikkers scheten zeer astrant
in solitaire groene hoekjes.

29/11 - TREINRAMP

Toen kantelde de trein,
en vóór de ruiten braken
was er een landschap te zien
zo gaaf
als nooit een land kan zijn.

Erich **von Stroheim**, eig. Erich Oswald Stroheim, (Wenen, 1885 - 1957) was een Amerikaans filmregisseur, acteur en scenarioschrijver van Oostenrijkse afkomst. In Hollywood had hij de bijnaam "The Man You Love to Hate" vanwege de vele slechteriken die hij in films speelde. Zijn vader was een Joodse hoedenmaker uit de Weense middenklasse.

Von Stroheim raakte bekend als een veeleisend regisseur, geobsedeerd door details en niet bang om geld uit te geven. Vaak nam hij meerdere functies op zich, waaronder naast regisseur en scenarioschrijver ook acteur, filmmonteur en set- en kostuumontwerper. De films van von Stroheim stonden bekend om het trage tempo waarin het verhaal werd verteld.

Zijn bekendste film is waarschijnlijk *Greed*, uit 1924. Deze wordt tegenwoordig beschouwd als von Stroheims grote meesterwerk.

De oorspronkelijke, complete versie duurde acht uur en is zoekgeraakt en waarschijnlijk vernietigd.

Na het einde van zijn carrière als regisseur ging hij zich richten op het acteren, zowel in de Verenigde Staten als Europa. Belangrijke rollen zijn onder andere de Duitse commandant van een krijgsgevangenenkamp in *La Grande Illusion* (1937) van Jean Renoir en de butler van Gloria Swanson in *Sunset Blvd.* (1950) van Billy Wilder.

De term **paladijn** werd voor het eerst gebruikt in het oude Rome voor de kamerheer van de keizers en voor de keizerlijke paleiswacht, die door Diocletianus "pretorianen" worden genoemd. Het woord 'palatinus' betekent "behorend tot de Palatijn", een van de zeven heuvels van Rome, waar zich het huis van de Romeinse keizer bevond sinds keizer Augustus.

In de vroege middeleeuwen veranderde de term en werd hij gebruikt voor de hoogste ambtenaar van de katholieke kerk in dienst van de paus of voor de belangrijkste edelman van het Heilige Roomse Rijk die "graaf Palatine" werd genoemd.

Ca. 1920

30/11 - WAT ZIJ WIL

Je droomt van haar gouden ogen?

Goed zo. Hou het zo.

Maar weet dat zij jou alleen kan gedogen

wreed als Von Stroheim

of blij als een paladijn

en niet als de pad die je bent,

met zijn rubberen tanden

en zijn onthand verlangen.

Paladijn is een term die later wellicht werd gebruikt voor een lid van de twaalfkoppige paleiswacht van keizer Karel de Grote. Deze paladijnen stonden bekend als voorbeeld van ridderlijkheid en hoffelijkheid.

In latere tijden zou deze term gebruikt worden voor zwervende ridders zonder eigen land of inkomen. Het betrof hier vaak jongere of verstoten zoons van adellijke heren. Voor hun inkomsten waren ze afhankelijk van hun heer. Dit kon hun vader of (oudere) broer zijn, maar evengoed konden ze trouw zweren aan een andere heer. In de middeleeuwse hoofse literatuur werden ze vaak afgetekend als eenzame strijders voor het goede; een voorbeeld hiervan is het epische Roland-verhaal (Roelantslied).

1/12

Napalm is benzine waaraan als verdikkingsmiddel een mengsel van naftenaat en palmitaat is toegevoegd, zodat het beter blijft kleven als de (brandende) spetters ergens tegenaan vliegen. Op die manier vat de onderlaag eerder vlam. Het verlaagt tegelijk de neiging van de benzine tot ontbranden en maakt de verbranding trager.

Napalm werd in 1942 ontwikkeld. Het wordt voornamelijk gebruikt in brandbommen en is gevreesd door de ernstige brandwonden die het bij mensen en dieren veroorzaakt.

Napalm werd voor het eerst op grote schaal ingezet door het Amerikaanse leger tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1945 werden vele Japanse steden waaronder Tokio met napalm gebombardeerd.

Naast Amerika maakten ook landen zoals Frankrijk (in Algerije en Vietnam), Israël (in de Zesdaagse Oorlog) en het Verenigd Koninkrijk (in Kenia) gebruik van napalm.

In 1980 verklaarde de VN het gebruik van brandbommen tegen burgers tot een oorlogsmisdaad.

Gekrijs en gas, dood en as,
Het meisje met één knie.
De herdershond op drie poten.

Napalm

over de wenende stenen.

'Het is het leven', lispelen wij

en staren naar het behang

naast de televisie.

Dan bedienen wij afstand

en zien de Paus die die dag al drie missen deed.

Hij kan niet meer. Hij haalt het nog net:

zijn kerstboodschap in swahili.

Swahili is oorspronkelijk de taal van het gelijknamige volk Swahili ('Waswahili'), levend langs de oostkust van Afrika tussen zuidelijk Somalië en noordelijk Mozambique. Er zijn

ongeveer 5

miljoen moedertaalsprekers. In het verleden won de taal aan invloed; het werd een lingua franca voor grote delen van Oost-Afrika. De taal wordt door ongeveer 50 miljoen mensen als tweede taal gesproken.

Voor het schrijven van Swahili werd oorspronkelijk het Arabische alfabet gebruikt. Later hebben Duitse en Britse missionarissen een transcriptie gemaakt naar het Latijns alfabet.

2/12 - DEUGDEN

Klabak: scheldnaam voor politieagent.

Drie klabakken
zaten in mekaars zakken.
Waar moesten ze anders
geloof en hoop en liefde
pakken?

3/12 - GESPREK

- Ga toch weg.
Naar je moeder of zo.
- Er is geen of zo.
- Naar je moeder dan.
- Zij is dood.
- Ach, kereltje. Allang?
- Vóór ik geboren ben.

4/12 - DOELWIT

Doel*wit*: omdat het middelpunt van een schietschijf traditioneel wit gekleurd was.

Zoals het doelwit
om zichzelf kronkelt
en zich opvreet,
zo heb ik jou willen
loswikkelen
met één schot.
Natuurlijk heb ik het verbrod.
Kan jij het anders, beter?

Verbrodden: door verkeerde handeling bederven.

5/12 - SPEELGOED

Mijn liefste speelgoed
toen en nu:
twee pony's
en een tiet.

6/12 - VROUWEN

Soms zie je ze, de vrouwen
uit de bergen.
Gevieren op zondagnamiddag.
Zij hebben hun gezin verlaten
op een teken dat jij niet kunt zien.
Zij wandelen naar een huis
waaruit een geluid te horen is
dat jij niet kunt horen.

7/12

Gaandeweg schuwde hij het eigen leed.
Zijn beste eigenschap? De lach,
niettegenstaande.

Bijna onthecht ziet hij de wonderen
die hem verwonden.

Soms in zijn slaap, ineens
een onverklaarbaar geschater
waarna hij zacht voorovervalt
in een zwart water.

Op zijn manier vereert hij
de bloeddronken planeet,
in het avondrood,
in ademnood.

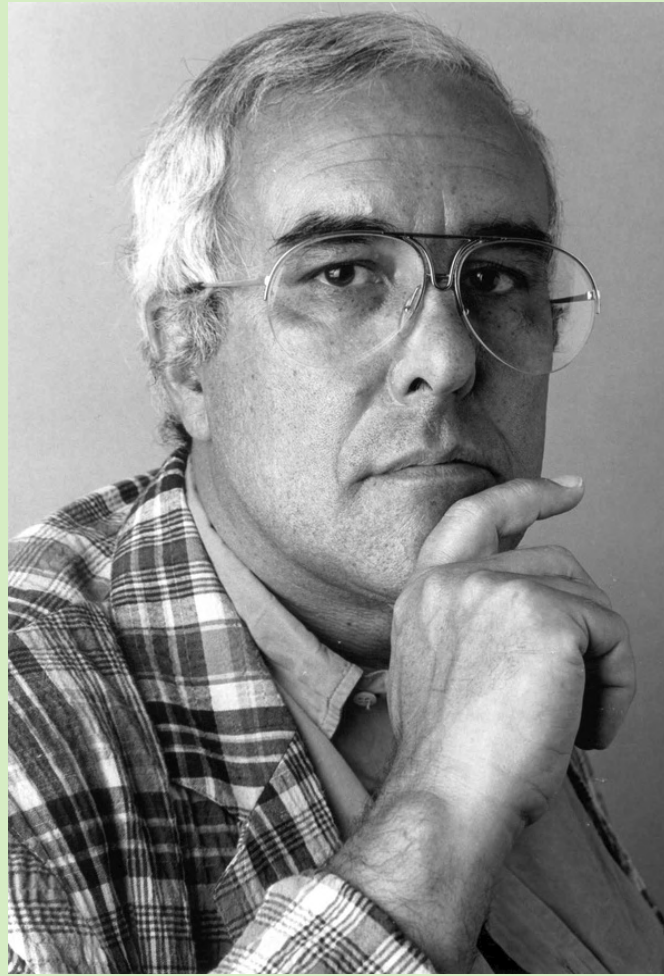
8/12 - NON

Liefje, dacht je dat je onbereikbaar
bleef omdat je leeft als een non?
Ik blijf
de schaduw die op je tenen trapt.

Freddy de Vree (Antwerpen, 1939 – aldaar 2004) was een Belgisch dichter, essayist en radiomaker.

Freddy de Vree - een eigenzinnige, anarchistische en dandyeske persoonlijkheid - schreef aanvankelijk in het Frans, maar schakelde daarna over op het Nederlands. Hij was redactielid van een paar literaire tijdschriften en publiceerde bij De Bezige Bij verscheidene dichtbundels. Hij was jarenlang werkzaam als programmamaker en producer bij de Vlaamse culturele radiozender Radio-3. Een tijdlang runde hij ook de kleine uitgeverij Ziggurat in Antwerpen, die luxueuze bibliothele edities van onder andere Hugo Claus heeft uitgegeven.

Tarten (vgl. trotzen) = trotseren.

9/12

Compañero, tart de valstrik
die ons met ons wil vergelijken
als wij, verwonderlijk apart, gij als ik,
volharden in de tooi van onze lijken.

(voor Freddy)

10/12

Ah, de drank, de drank,
je wordt er slank van, innig
spits en mooi, vol zwier en
net genoeg zwakzinnig.

Je lever, je hart, je nieren
zijn allemaal om zeep? En dan?
Wou je één dag langer
op de valreep staan
van de boot van de dood?

Chacales: jakhalzen

Fret: gedomesticeerde vorm van een bunzing.
Roofdier. Carnivoor.

Aas: < lt. edere = eten.

Aas (kadaver), voedsel voor de aaseters.

Aas (kaartspel), een kaart in een westers
kaartspel die oorspronkelijk het getal 1 voorstelt.

11/12 - CHACALES

Juan Jakhals en Francisco Fret
spelen met de kaarten van de misdaad.
Weelde? Een staart die fris staat
als een aas in het klaverbed.

12/12 - FUGA

I
De weg ligt open
De kuise ruiter aarzelt.
Het geile paard hinnikt.

13/12

II

Haar bed ligt open
net zoals zij vanmorgen.
Maar waar is haar geur?

14/12

III

Zij zei: 'Jij, altijd!'
Zij 'wilde zomervogel'
niet meer aan mijn zij.

15/12

IV

Als zijde die scheurt
is mijn gedachte aan haar.
O, wat een stom geluid!

16/12

V

In dit kaal seizoen
geen vlinders en geen vrouwen.
Alle deuren toe!

17/12

VI

O, wat is zij moe!
Want ik bereed haar als iets
tussen haai en koe.

18/12

VII

Ijsbloemen aan het raam.
Als zij bovenop mij hurkt
wordt de kamer warm.

19/12

VIII

Ik waak en zij snurkt.
Weer is de lange liefde
'n liedje zonder eind.

20/12 - SCHETSEND

Op de rand van een ravijn
daar moet je zijn
wil je 't heelal schetsen
dat veelal terug te brengen is
tot de cirkel waarin je rent.

Ledge: rif, uitspringende rand van een rots.
Bequeath: nalaten, legateren.

Calyx: kelk, bloemkerk.
Bounty: gift, donatie, bonus.
Scattered: verspreid, verstrooid.
Livid: blauw verkleurd, hels, furieus.
Hieroglyph: ['hairɒglɪf]
Portent: voortekenen, omen, waarschuwing.

Coil: winding, spiraal, verwarring.
Lashings: pak slaag, ladingen.
Steep: steilte.
Azure: [æʒə] wolkenloze hemel
Monody: elegie, eenstemmig a cappella gezang.

Hart Crane (1899 - 1932) was een Amerikaans dichter.

In 1916 scheidden Hart Cranes ouders. Gedurende een groot deel van de rest van zijn leven leefde Hart Crane in onmin met zijn vader, die later nog twee keer hertrouwde en tegen wie hij bovendien door zijn moeder werd opgezet. Vanwege de problemen tussen zijn ouders bracht Crane een groot deel van zijn jeugd (de periode 1909-1916) door bij zijn grootmoeder van moederskant. In deze zelfde tijd begon hij zich bezig te houden met literatuur en lyriek. Vanwege zijn homoseksualiteit werd hij door zijn omgeving met de nek aangekeken.

Hij woonde een tijdlang met vrienden in verschillende boerderijen in het zuiden van Connecticut. Door anderen is hij beschreven als psychisch instabiel en als iemand die zeer snel van stemming kon wisselen. Aan het eind van de jaren '20 werd hij ook een zware alcoholist.

Dankzij een Guggenheim-stipendium kon Hart Crane in de Caraïben en Mexico leven en werken. Zijn inspiratie haalde hij onder meer uit het werk van Walt Whitman, Algernon Swinburne, T.S. Eliot en de Metaphysical poets.

AT MELVILLE'S TOMB

Often beneath the wave, wide from this ledge,
The dice of drowned men's bones he saw bequeath
An embassy. Their numbers, as he watched,
Beat on the dusty shore and were obscured.

And wrecks passed without sound of bells,
The calyx of death's bounty giving back
A scattered chapter, livid hieroglyph,
The portent wound in corridors of shells.

Then in the circuit calm of one vast coil,
Its lashings charmed and malice reconciled,
Frosted eyes there were that lifted altars:
And silent answers crept across the stars.

Compass, quadrant and sextant contrive
No farther tides. . . . High in the azure steeps
Monody shall not wake the mariner.
This fabulous shadow only the sea keeps.

Hart Crane

1930

21/12

(Hart Crane: Bij het graf van Melville)

De dobbelstenen van de beenderen der verdronkenen
Een gezantschap

Wrakken gleden voorbij, zonder geluid van klokken.
Dodelijk handgeld.
Een verscheurd hoofdstuk.

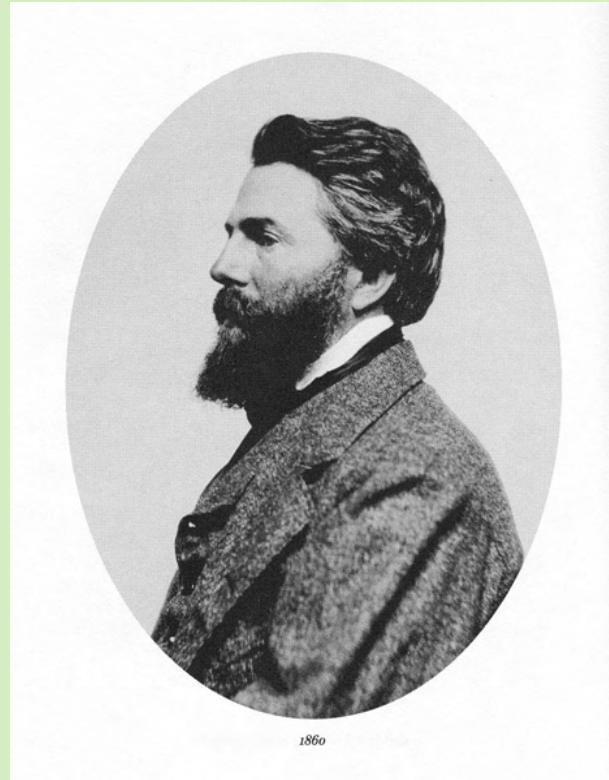
Met elke bitterheid verzoend
bevroren ogen

Kompas, kwadrant, sextant brengen
geen tij tewegg.
Geen klaagzang wekt ooit de zeeman meer.
Zijn fabelachtige schaduw behoudt alleen de zee.

Net als Eliot was Crane een groot bewonderaar van voornoemde groep dichters. Hij publiceerde uiteindelijk twee gedichtenbundels, *White Buildings* (1926) en *The Bridge* (1930), waarin de Amerikaanse droom centraal staat en waarin hij zijn ervaringen als homoseksueel in een vijandige omgeving beschrijft.

Op 27 april 1932 pleegde Crane zelfmoord door in de Golf van Mexico van de S.S. Orziba af te springen. Zijn lichaam is nooit gevonden.

Herman **Melville** (New York, 1819 - aldaar, 1891) was een Amerikaans schrijver van romans, novellen, en gedichten. Zijn bekendste werk is de roman *Moby-Dick* (1851). In zijn tijd waren Zuidzeeavonturen een populair literair genre in de Verenigde Staten, maar bij zijn dood was hij alweer vrijwel vergeten.

1860

Met een **kwadrant** meet je de hoogte van de sterren, met de **sextant** bepaal je je plaats.

Voor een essay over *Voyages I - VI*, zie Brian Reed, p. 398 - 405.

22/12

(*Hart Crane: Reizen, 2*)

II

- **And yet this great wink of eternity,**
Of rimless floods, unfettered leewardings,
 Samite sheeted and processioned where
Her undinal vast belly moonward bends,
 Laughing the wrapt inflections of our love;

Take this Sea, whose diapason knells
 On scrolls of silver snowy sentences,
 The sceptred terror of whose sessions rends
 As her demeanors motion well or ill,
 All but the pieties of lover's hands.

And onward, as bells off San Salvador
 Salute the crocus lustres of the stars,
 In these poinsettia meadows of her tides, -
Adagios of islands, O my Prodigal,
 Complete the **dark confessions** her veins spell.

Mark how her turning shoulders wind the hours,
 And hasten while her penniless rich palms
 Pass **superscription of bent foam and wave, -**
Hasten, while they are true, - sleep, death, desire,
Close round one instant in one floating flower.

Bind us in time, O Seasons clear, and awe.
 O minstrel galleons of Carib fire,
 Bequeath us to no earthly shore until
 Is answered in the vortex of our grave
The seal's wide spindrift gaze toward paradise.

I

... en nu in een oogwenk van eeuwigheid
 van vloed zonder tij
 haar vloeiende buik die zich naar de maan
 toewelft
 ... alles doorkliefd, alles
 ... adagios van eilanden, donkere bekentenissen.

23/12

II

... het handschrift van schuim en golf
 haastig terwijl hun waarheid duurt
 slaap, dood, begeerte sluiten zich in één
 ogenblik, in een vlottende bloem
 ... verbind ons in de tijd, o klare seizoenen
 ... het wijd van zout en schuim beneveld staren
 van de zeehond naar het paradijs.

Hart Crane, **The Broken Tower** (1932)

The bell-rope that gathers God at dawn
Dispatches me as though I dropped down **the knell**
Of a spent day - to wander the cathedral lawn
From pit to crucifix, feet chill on steps from hell.

Have you not heard, have you not seen that corps
Of shadows in the tower, whose shoulders sway
Antiphonal carillons launched **before**
The stars are caught and hived in the sun's ray?

The bells, I say, the bells break down their tower;
And swing I know not where. Their tongues engrave
Membrane through marrow, **my long-scattered score**
Of broken intervals... And I, their sexton slave!

koster, doodgraver

Oval encyclicals in canyons heaping
The impasse high with choir. Banked voices slain!
Pagodas, campaniles with reveilles out leaping-
O terraced echoes prostrate on the plain!...

(vrijstaande) klokketoren

And so it was I entered the broken world
To trace the visionary company of love, its voice
An instant in the wind (I know not whither hurled)
But not for long to hold each desperate choice.

My word I poured. But was it cognate, scored
Of that tribunal monarch of the air
Whose thigh embronzes earth, strikes crystal Word
In wounds pledged once to hope - cleft to despair?

The steep encroachments of my blood left me
No answer (could blood hold such a lofty tower
As flings the question true?) -or is it she
Whose sweet mortality stirs latent power?-

And through whose pulse I hear, counting the strokes
My veins recall and add, **revived** and **sure**
The angelus of wars my chest evokes:
What I hold **healed**, original now, and **pure...**

engel, bode; klokje dat tot dat gebed oproept

Pagode: < Pakrit =
goddelijk.

24/12

(Hart Crane: De gebroken toren)

I

Het klokketouw dat God bij dageraad samenhaalt
vernietigt mij.
Het gelui van een verloren dag.

Vóór de sterren zijn gevangen
en gekorfd in zonnestralen.

Mijn lang-uiteengespatte partij
gebroken stiltes. Ik, klokkeluidende slaaf!

25/12

II

Pagodes, klokketorens met springveren wektonen!
O, echo's, platgedrukt in het stof op de vlakte.

Om af te bakenen: het visioen
en het gezelschap van de liefde.

26/12

III

Heugenis van mijn aders, herlevend, trefzeker
het angelus van de oorlogen in mijn borst,
genezen en zuiver

And builds, within, a tower that is not stone**(Not stone can jacket heaven)** - but slip

Of pebbles, - visible wings of silence sown

In azure circles, widening as they dip

The matrix of the heart, lift down the eye

That shrines the quiet lake and swells a tower...

The commodious, tall decorum of that sky**Unseals her earth, and lifts love in its shower.**

jacket: bekleden

Zij, die naar binnen een toren bouwt, niet van steen
(steen kan de hemel niet bewegen)Het ruim en hoog decorum van die lucht
ontregelt de aarde, heft liefde in zijn vloed.

"The Broken Tower" is het laatste gedicht dat bedoeld was voor publicatie door Hart Crane in 1932. Zoals te verwachten was vanwege de grote verschillen en moeilijkheden in de Crane-kritiek is het gedicht op allerlei manieren geïnterpreteerd - als een ode aan de dood, aan het leven, als een gedicht met een voortgang, een visionair gedicht, als een gedicht over een mislukt visioen - maar de biografische prikkel van Crane's eerste heteroseksuele affaire (met Peggy Cowley, niet meer met hem samenlevende vrouw van Malcolm Cowley) bleef over het algemeen onbesproken. Het gedicht verscheen in druk na Crane's beroemde zelfmoord door in het water te springen (vgl. zijn grote homoseksuele liefdes-cyclus "Voyages").

Analyse: Dit gedicht, met zijn bijna religieuze beeldspraak, verkent de strijd van de menselijke ziel in een chaotische wereld. In vergelijking met het overige werk van de auteur bezigt het dezelfde complexe taal en structuur, en dezelfde verkenning van de verhouding tussen het persoonlijke en het goddelijke.

Het gedicht opent met de spreker die het klokketouw beschrijft dat God oproept bij dageraad, met de suggestie dat iets wat gewijd is de macht heeft om het goddelijke te bezweren. Echter, de spreker is ook terneergeslagen, alsof hij de doods klok luidde van een verspilde dag, met de gedachte aan de moeilijkheid om de band vast te houden met het goddelijke in het leven van alledag.

Dan beschrijft de spreker het corps van schaduwen in de toren, die mogelijk de twijfels en angsten representeren van een gefolterde ziel. Deze schaduwen bezweren antifonale carillons, met de suggestie dat ze constant in oorlog zijn met het geloof van de spreker.

In de derde stanza beschrijft de spreker de klokken die hun toren doen instorten, waarmee ze de collaps van zijn geloof symboliseren. De tongen van de klokken graveren een membraan dwars door het merg, met de suggestie dat de twijfels van de spreker tot de kern van zijn wezen is doorgedrongen.

Desondanks blijft de spreker vastbesloten om het visionaire gezelschap van de liefde te volgen, al weet hij dat hij waarschijnlijk niet zal slagen. Zijn woorden stromen, maar ze zijn niet geeigend, niet van toepassing op de oordelende monarch van de lucht, met de suggestie dat ze het goddelijke niet waard zijn.

Op het laatst vindt de spreker troost in de noodklok van de oorlog, die zijn borst oproept, met de suggestie dat er zelfs midden in de wanhoop hoop is. Het gedicht eindigt met spreker's beschrijving van een constructie van een toren die niet van steen is, symbool van de innerlijke kracht die hij gevonden heeft.

27/12

(Hart Crane, *Cape Hatteras*, 4de stanza)

IV

Zeg mij of oneindigheid je nog altijd
hetzelfde lijkt als toen je wandelde op het strand
bij Paumanok (je eenzame ronde)
en je het spook doorheen de golven hoorde,
zijn vogeltoon daar duurde lang en viel ...

" — Records ages hence " — ah, syllables of faith!
Walt, **tell me**, Walt Whitman, **if infinity**
Be still the same as when you walked the beach
Near Paumanok — your lone patrol — and heard the wraith (poetic) Long Island.
Through surf, its bird note there a long time falling ...
For you, the panoramas and this breed of towers,
Of you — the theme that's statured in the cliff,
O Saunterer on free ways still ahead!
Not this our empire yet, but labyrinth
Wherein your eyes, like the Great Navigator's without ship,
Gleam from the great stones of each prison crypt
Of canyoned traffic ... Confronting the Exchange,
Surviving in a world of stocks, — they also range
Across the hills where second timber strays
Back over Connecticut farms, abandoned pastures, —
Sea eyes and tidal, undenying, bright with myth!

The nasal whine of power whips a new universe ... gejangk woelt om, geselt

Where spouting pillars spoor the evening sky,
Under the looming stacks of the gigantic power house
Stars prick the eyes with sharp ammoniac proverbs,
New verities, new inklings in the velvet hummed
Of dynamos, where hearing's leash is strummed ...

Power's script, — wound, bobbin-bound, refined — door een spiraal samengehouden

Is stropped to the slap of belts on booming spools, spurred

Into the bulging bouillon, harnessed jelly of the stars.

Towards what? The forked crash of split thunder parts
Our hearing momentwise; but fast in whirling armatures,
As bright as frogs' eyes, giggling in the girth
Of steely gizzards — axle-bound, confined
In coiled precision, bunched in mutual glee
The bearings glint, — O murmurless and shined
In oilrinsed circles of blind ecstasy!

Stars scribble on our eyes the frosty sagas,

The gleaming cantos of unvanquished space ... onoverwonnen

28/12

(Hart Crane, *Cape Hatteras*, 5,6)

V

... het handschrift van de macht, gewond,
spoelgebonden, verfijnd, is aangezet
op de slag van riemen op loeiende klossen
en aangespoord tot in de stomende soep,
de geharnaste dril van de sterren ...
... de sterren hebben op onze ogen
vriesverhalen gegroefd.

29/12

Hart Crane: Cape Hatteras, 1,2,3)

Cape Hatteras is een kaap aan een uitsteeksel van Hatteras Island, een van de eilanden die een barrière vormen voor North Carolina.
Deze barrière-eilanden hebben duizende jaren lang woeste aanvallen van wind en zee overleefd. Wind en golven scheppen een unieke topografie van uitgestrekte stranden, zandduinen, moerassen en maritime wouden.
Het verraderlijk water vóór de kust van de Outer Banks zijn bekend als het kerkhof van de Atlantische Zee. Meer dan 600 schepen zijn hier vergaan als gevolg van zandbanken, stormen en oorlog.

Imponderable the dinosaur onberekenbaar, onvoorspelbaar, ontaxeerbaar
sinks slow,
the **mammoth saurian**
ghoul, the eastern [gu:l] (Arabisch) lijkenetende geest, grafschenner, monster
Cape ...

While rises in the west the coastwise range,
slowly the hushed land —
Combustion at the astral core — the dorsal change
Of energy — convulsive shift of sand ...

I

De reusachtige monsterhagedis, de Kaap in het Oosten ...
terwijl in het westen de keten rijst langs de kust
en traag het gesuste land ...

... waar onder grauwe steden vreemde talen
de boodschap van de branding veranderen ...

... wij eten een appel en denken
hoe de zigeuners voor ons zongen in Marseille

But we, who round the capes, the promontories
Where **strange tongues vary messages of surf**
Below grey citadels, repeating to the stars
The ancient names — return home to our own
Hearths, there **to eat an apple and recall**
The songs that gypsies dealt us at Marseille
Or how the priests walked — slowly through Bombay —
Or to read you, Walt, — knowing us in thrall slavernij, verslaafdheid

To that deep wonderment, our native clay
Whose depth of red, eternal flesh of Pocahontas —
Those continental folded aeons, surcharged eeuwigheid, eeuwen
With sweetness below derricks, chimneys, tunnels — bok, kraan, giek
Is veined by all that time has really pledged us ...
And from above, **thin squeaks of radio static,**
The captured fume of space foams in our ears —
What whisperings of far watches on the main
Relapsing into silence, while time clears
Our lenses, lifts a focus, resurrects
A periscope to glimpse what joys or pain
Our eyes can share or answer — then deflects
Us, shunting **to a labyrinth submersed** afgeleid worden, op dood spoor gebracht
Where each sees only his dim past reversed ...

30/12

II

Het dun gepiep van luchtstoringen,
de gevangen walm van de ruimte die schuimt in onze oren ...

... naar een overspoeld labyrinth
waar ieder slechts zijn eigen dol verleden ziet
en dan nog omgekeerd ...

Matoaka, ook bekend als **Pocahontas** en Rebecca Rolfe (Richmond (Virginia), ca. 1596 – Gravesend (Kent), maart 1617) was de dochter van het stamhoofd van de Powhatan-indianen in het gebied rond Tidewater (Virginia). Omdat ze door de Engelse kolonisten werd omschreven als "de enige, overlevende lievelingsdochter" van de machtige paramount chief (het opperste stamhoofd) Powhatan, werd ze in de (populaire) Westerse cultuur geromantiseerd en betiteld als "prinses".

Pocahontas' oorspronkelijke naam was Matoaka of Matoax, wat volgens haar stam "wit (sneeuw)veertje" betekent. De naam heeft een beschermende kracht en werd door haar clan geheim gehouden voor buitenstaanders, vooral voor de Engelse kolonisten, zodat zij haar geen kwaad zouden kunnen doen. Van haar vader kreeg ze in haar kindertijd de bijnaam Pocahontas, wat in haar taal (het Powhatan) "kleine deugniet" of "speels, ondeugend meisje" betekende, maar door de kolonisten werd vertaald als "stralende rivier tussen twee heuvels" of "bloem tussen twee rivieren", zijnde de Mattaponi en de Pamunkey.

In 1613, werd Pocahontas gegijzeld door de kolonisten onder leiding van kapitein Samuel Argall uit Jamestown. De bedoeling was om haar te kunnen gebruiken als ruilmiddel bij de teruggave van gestolen wapens, gereedschap en door haar stam gevangen genomen kolonisten. Hoewel ze volgens de Algonkische traditie niet in aanmerking kwam om haar vader op te volgen als toekomstig 'Weroance' (chief of paramount chief), werd ze door de kolonisten toch als een 'Indiaanse prinses' 'buitengewoon hoffelijk' behandeld. Tijdens haar gevangenschap in de Engelse nederzetting Henricus leerde ze Engels en bekeerde zich tot het christendom. Toen haar vader Powhatan zijn teergeliefde, maar verraderlijke dochter niet waardevol genoeg achtte om haar te ruilen voor gestolen wapens en gereedschap, koos ze definitief voor een leven bij de Engelsen. Met haar keuze beëindigde ze mede de jarenlange oorlog die haar stam met de kolonisten voerde. Bij haar doop door dominee Alexander Whitaker nam ze de Bijbelse naam Rebecca aan. Ze trouwde na haar doop op 5 april 1614 met John Rolfe, een van de drijvende krachten achter de tabaksplantage in Virginia. Sindsdien is ze bekend als Rebecca Rolfe.

Pocahontas en John Rolfe woonden twee jaar op Rolfes plantage, Varina Farms aan de James river. Hun huwelijk leidde niet tot het uitwisselen van gevangenen, maar het zorgde wel een aantal jaren voor een vrediger klimaat en goede handelsbetrekkingen tussen de kolonisten en de stam van Pocahontas.

In 1616 werd Pocahontas samen met nog elf andere Indianen door koloniale financiers uitgenodigd om naar Engeland te komen en koning James I en zijn hof te ontmoeten. Als de exotische 'getemde wilde' uit een succesrijke kolonie werd Pocahontas een gerespecteerde en graag geziene gast in de Engelse high-societykringen. De zogenaamde 'Indiaanse Prinses' werd de eerste bekendheid van de Nieuwe Wereld. Dit zorgde voor een toename van investeringen in de kolonies in Virginia.

Rolfe en Pocahontas maakten plannen om terug te keren naar Virginia, maar al bij het begin van de reis op de Theems werd Pocahontas ziek. Ze werd aan land gebracht en stierf enkele dagen later. De oorzaak is niet helemaal zeker; tuberculose, longontsteking of pokken. Ze werd begraven in Gravesend dat gelegen is in het noorden van het graafschap Kent (Engeland). Haar enige kind was Thomas Rolfe, geboren op Varina Farms. Onder haar afstammelingen bevindt zich Edith Wilson.

31/12

III

Adam en Adam's antwoord in het woud
 lieten Hesperus weerspiegeld achter in de klare vijver.
 Nu beheerst de arend onze dagen, een rechter
 van de twijfelachtigste wolken. Wij kennen de
 schrille wet van de koninklijke vleugels ...

... dromen vegen dromen uit
 in een nieuw rijk van feiten
 waarin wij wakker worden in een droom van handelen ...

But that star-glistered salver of infinity,
 The circle, blind crucible of endless space,
 Is sluiced by motion, — subjugated never
Adam and Adam's answer in the forest
Left Hesperus mirrored in the lucid pool.
Now the eagle dominates our days, is jurist
Of the ambiguous cloud. We know the strident rule
Of wings imperious ... Space, instantaneous,
 Flickers a moment, consumes us in its smile:
 A flash over the horizon — shifting gears —
 And we have laughter, or more sudden tears
Dream cancels dream in this new realm of fact
From which we wake into the dream of act;
 Seeing himself an atom in a shroud —
 Man hears himself an engine in a cloud!

In de Griekse mythologie is **Hesperus** de avondster, de planeet Venus in de avond. Hij is de zoon van de godin van de dageraad Eos (Romeins: Aurora) en de halfbroer van haar andere zoon Phosphorus (ook Eosphorus genaamd, de ochtendster). De Romeinse equivalent van Hesperus is Vesper.

Hesperus als personificatie van de avondster, door Anton Raphael Mengs (1765).

Een aantal gedichten uit *Almanak* verscheen eerder, soms in een andere versie, in *Van de koude grond*, *Jan de Lichte* en *Fiësta* (Ziggurat, Antwerpen), *Zwart* (Landshoff, Amsterdam), *Fuga* (De Volle Maan, Gent), *Kvattarijnen* (Paleis voor Schone Kunsten, Brussel), *Antiphon* (met etsen van Dan Van Severen, Aalst), de verzamelbundel *Aan het werk* (De Bezige Bij, Amsterdam), *Clastrum* (Pink Press, Antwerpen), het tijdschrift *Revolver*, catalogi van Roger Raveel en Evelyne Axel, en op een grammofoonplaat van Liesbeth List; de laatste verzen zijn fragmenten uit gedichten naar Hart Crane.

Over **Hart Crane**. Uit: The Poetry Foundation, uitgever van Poetry magazine (een onafhankelijke organisatie die zich inzet voor een krachtige aanwezigheid van poëzie in de Amerikaanse cultuur. Het doel is om de beste poëzie te ontdekken en in ere te houden voor een zo breed mogelijk publiek.

Hart Crane wordt beschouwd als de spil - zelfs in profetische zin - van de Amerikaanse literatuur, en als de Romanticus in de decennia van bloei van het modernisme. Crane's versie van de Amerikaanse Romantiek strekt zich uit van Walt Whitman tot Ralph Waldo Emerson, en in zijn meest ambitieuze werk, *The Bridge*, zocht hij niets minder dan de uitdrukking van het Amerikaanse levensgevoel in het algemeen. Zoals Allen Tate in *Essays of Four Decades* schreef: "Crane was van het soort dat elke eeuw lijkt te kiezen als woordvoerder van zijn spirituele leven; zij vertolken de hele eeuw." Hij werd geboren in Garrettsville, Ohio, in 1899, zijn ouders kwamen uit de hogere middenklasse, zijn relatie met hen was gespannen. Hij werd gedeeltelijk opgevoed door zijn grootmoeder in Cleveland. Zij had een uitgebreide bibliotheek met de complete werken van dichters als de Victoriaanse Robert Browning en de Amerikanen Ralph Waldo Emerson en Walt Whitman, die beiden van grote invloed zouden worden op zijn poëzie. Tijdens zijn tienerjaren bleef Crane uitgebreid lezen en verbreedde hij zijn interesse naar schrijvers als de filosoof Plato, de romanschrijver Honoré de Balzac en de romantische dichter Percy Bysshe Shelley. Crane's schoolopleiding werd echter voortdurend ondermijnd door familieproblemen die langdurige afwezigheid tot gevolg hadden. Uiteindelijk, in 1916, verliet hij Cleveland zonder diploma en verhuisde naar New York City om aan de Columbia University te studeren, die hij hoopte binnen te komen via een toelatingsexamen.

Eenmaal in New York City verliet Crane echter de universiteit en begon hij intensief een literaire loopbaan na te streven. Via een schilder die hij eerder kende van Cleveland, ontmoette Crane andere schrijvers en kwam hij in aanraking met verschillende kunstbewegingen en -ideeën. Hij las nu de werken van de Franse symbolisten Charles Baudelaire en Arthur Rimbaud en de contemporaine Ieren William Butler Yeats en James Joyce. Crane rekende op zijn ouders voor financiële steun alsmede op de verkoopreclame van de uitgeverij Little Review, die het werk van modernisten als Joyce en T.S. Eliot promootten. - In deze tijd sloot Crane zich ook aan bij een heel ander tijdschrift, *Seven Arts*, dat zich wijdde aan de traditionele Amerikaanse literatuur, die zich uitstrekte van Nathaniel Hawthorne en Walt Whitman tot Sherwood Anderson en Robert Frost. Zowel *Seven Arts* als *Little Review* oefenden een grote invloed uit op Crane, en in zijn eigen poëzie wilde hij de ongelijksoortige filosofieën van de twee tijdschriften met elkaar verzoenen. Op dit moment – rond 1917 – produceerde Crane al gedichten die voor publicatie geschikt waren. Een paar ervan verschenen in het plaatselijke krantje *Pagan*. Crane's gedichten uit deze periode onthullen zijn belangstelling voor zowel traditie als experiment en vermengde hij een rijmende structuur met schokkende contemporaine beeldspraak. Deze vroege gedichten, hoewel bewonderd door sommige critici, werden nooit hoog ingeschat door Crane, en hij heeft ze nooit in zijn leven herdrukt.

In eerste instantie vond Crane New York City verkwikkend en zelfs inspirerend. Maar zijn ouders scheidden in 1917 en daarna bestonden zijn moeder en grootmoeder het om in zijn appartement met één slaapkamer in te trekken. Bedlegerig door emotionele uitputting, eiste Crane's moeder vrijwel constant zijn aandacht. Zijn problemen verergerden toen zijn vader, steeds welvarender in de chocoladebusiness, dreigde verdere steun in te houden totdat Crane een baan vond. Om aan de druk van het gezinsleven te ontsnappen, probeerde Crane zich in te laten schrijven bij het leger, maar werd als minderjarige afgewezen. Hij verliet New York City, trok naar Cleveland en vond werk in een munitiefabriek voor de duur van de Eerste Wereldoorlog.

Na de oorlog bleef Crane in Cleveland wonen en vond werk als verslaggever voor de *Cleveland Plain Dealer*. Hij had die baan echter slechts kort, totdat hij terugkeerde naar New York City om opnieuw te werken voor de *Little Review*. Halverwege het jaar 1919 gebruikte zijn vader zijn invloed zodat zijn zoon een baantje kreeg als scheepsbediende. Maar Crane verbleef er slechts een paar maanden totdat hij terugging naar Ohio om te werken in het eigen bedrijf van zijn vader. Hun relatie was niet hartelijk en werd nog ingewikkelder door de aanwezigheid van Crane's moeder, die was teruggekeerd uit Cleveland en bij wie Crane introk. De spanningen ontploften uiteindelijk in het voorjaar van 1921 toen Crane's vader zijn ongenoegen uitte over de banden van zijn zoon met zijn moeder, waarop Crane naar verluid aankondigde dat hij de banden met zijn vader wilde verbreken. Zoals biograaf John Unterecker opmerkte in *Voyager: A Life of Hart Crane*: "[Crane's vader] ... werd wit van woede en schreeuwde dat als Hart geen excuses aanbood, hij zou worden onterfd. De scène kwam tot een climax toen Hart zijn vader met zijn geld en al vervloekte. Twee jaar lang spraken de mannen niet met elkaar.

Toen Crane het bedrijf van zijn vader verliet, bleef hij kort in Cleveland werken voor reclamebedrijven. Hij vond soortgelijk werk in New York City, maar deze verhuizing loste

nauwelijks zijn voortdurende persoonlijke problemen op. Zijn moeder bleef bedelen om zijn medeleven per post met verslagen over haar emotionele en fysieke problemen. Crane zocht troost in seks, wat onvermijdelijk eindigde in liefdesverdriet, omdat zijn verliefdheden op andere mannen, waaronder veel zeelieden, grotendeels onbeantwoord bleven.

Tegen 1922 had Crane al veel van de gedichten geschreven die zijn eerste bundel, *White Buildings*, zouden bevatten. Een van de belangrijkste van deze verzen is "Chaplinesque" dat hij schreef na het zien van de film "The Kid" van de grote komiek Charlie Chaplin. In dit gedicht vertegenwoordigt Chaplin's hoofdpersonage – een vrolijke, ondeugende zwerver – de dichter zelf, wiens streven als triviaal kan worden gezien, maar dat toch diepgaand is. Voor Crane vertoont het optimisme en de gevoeligheid van het filmpersonage gelijkenissen met zijn eigen opvattingen ten aanzien van tegenspoed, en de duidelijke veronachtzaming van de zwerver voor zijn vervolgers is een indicatie van zijn onschuld: "We zullen opzij stappen en tot onze laatste grijns/flirten met de doem van die onvermijdelijke duim / die langzaam zijn gekromde wijsvinger schuurt in onze richting, / en het duffe schele oog confronteert met het onschuldige en verraste. Een soort optimisme is ook aanwezig in Crane's gedicht "For the Marriage of Faustus and Helen", ook in de vroege jaren 1920. Door het huwelijk in het heden te plaatsen - Faustus rijdt in een tram en Helen verschijnt in een jazzclub - suggereert het gedicht dat Faust de dichter vertegenwoordigt die op zoek is naar ideale schoonheid, en dat Helen die schoonheid belichaamt. In de afsluitende sectie van het gedicht omvat Helen's schoonheid ook de triomf van de tijd, en Crane roept op tot erkenning van het tijdperk als een waarin de poëtische verbeelding de wanhoop van de recente gebeurtenissen te boven komt, met name de Eerste Wereldoorlog: "Prijs de jaren, waarin de grillige/ besmette bloedende handen zich uitstrekken naar omhoog / De verbeelding voorbij de wanhoop reikt, / en koop, geleuter en gebed ver achter zich laat.

Het optimisme dat in gedichten tot uitdrukking kwam als "Voor het huwelijk van Faustus en Helen" was toen nauwelijks een indicatie voor de emotionele toestand van Crane. Kort na het voltooien van het eerdergenoemde gedicht in het voorjaar van 1923, verhuisde Crane opnieuw naar New York en vond werk bij een ander reclamebureau. Hij vond de baan opnieuw dodelijk saai en inhoudsloos. Naast zijn ongenoegen hierover was het onwelkome tumult en de kakofonie van stadsgebeurtenissen – autoverkeer, straatverkopers en eindeloze golven van voorbijlopende voetgangers – die zijn concentratie verstoorden en zijn verbeelding verstikten. Tegen de herfst vreesde Crane dat zijn angst snel zou leiden tot een zenuwinzinking en ontvluchtte hij de stad en trok naar het nabijgelegen Woodstock. Daar genoot hij van de relatieve rust van de landelijke omgeving en het gezelschap van een paar goede vrienden.

Toen hij weer bijgekomen was, reisde Crane terug naar New York City. Kort daarna werd hij verliefd op een matroos, Emil Opffer. Hun relatie – een van intense seksuele passie en af en toe turbulentie – inspireerde hem tot *Voyages*, een poëtische sequentie ter ere van de liefde. In *Hart Crane* beschreef Quinn dit gedicht als "een viering van de transformerende kracht van liefde" en voegde eraan toe dat de "metafoor van het werk de zee is, en dat het beweegt van de toewijding van de minnaar naar een mens en daarom van een veranderlijke minnaar naar een geliefde voorbij tijd en verandering." Hier vertegenwoordigt de zee de liefde in al haar wisselende complexiteit van kalmte naar storm, en dient liefde op haar beurt als de redding van ons allemaal: "Verbind ons in de tijd, o klaar seizoen, en wek ons ontzag. / O ministrelen, gij galjoenen van Caribisch vuur, / Laat ons geen aardse kust na totdat / in de draaikolk van ons graf / De door schuim benevelde blik van de zeehond op het paradijs gericht ons antwoord is." Met zijn oogverblindende poëtica en het op mysterieuze wijze inspirerende perspectief wordt dit gedicht vaak geprezen als Crane's grootste prestatie. R. W. B. Lewis schreef bijvoorbeeld in *The Poetry of Hart Crane* dat het gedicht het 'lyrische meesterwerk' van Crane was.

Tegen de tijd dat hij in 1924 klaar was met "*Voyages*", was Crane al begonnen met de eerste ontwerpen van zijn ambitieuze gedicht *The Bridge*, dat hij ten minste gedeeltelijk bedoelde als alternatief voor T. S. Eliots sombere meesterwerk, *The Waste Land*. Met dit lange gedicht, dat uiteindelijk vijftien secties en zestig pagina's bevatte, probeerde Crane een panorama te bieden van wat hij 'de Amerikaanse ervaring' noemde. Crane neemt de Brooklyn Bridge aan als dragend symbool van het gedicht en eert, in vaak obscure beelden, verschillende volkeren en plaatsen - van ontdekkingsreiziger Christopher Columbus en de legendarische Rip Van Winkle (*Kort verhaal (1819) van Washington Irving, over een man die voor de Onafhankelijkheidsoorlog zijn zeurende vrouw verlaat en 20 jaar in de bergen leeft. Als hij terugkomt is zijn vrouw overleden en George III vervangen door George Washington. Voor Rip van Winkle was de tijd stil blijven staan.*) tot het hedendaagse landschap van New England en de East River-tunnel. De brug geeft op zijn beurt de structuur aan het verhaal en vertegenwoordigt Amerika. Bovendien functioneert het als de belichaming van het unieke Amerikaanse optimisme en dient het als een bron van inspiratie en patriottische toewijding: "O Slapeloos als de rivier onder je, / Springend over de zee, over het dromend gras van de prairies, / Zwenk naar ons in de diepte, daal af / En stuur vanaf de boeg van het schip een mythe aan God."

In 1926, terwijl Crane aan *The Bridge* werkte, werd zijn bundel *White Buildings* gepubliceerd. Dit werk leverde hem substantieel respect op als een imposante stylist, wiens lyriek en beeldspraak herinnerde aan de Franse romantici Baudelaire en Rimbaud. Maar het leidde tot de speculatie dat Crane een onnauwkeurige en verwarde artiest was, iemand die soms genoeg nam met de klank in plaats van de betekenis. Edmund Wilson schreef bijvoorbeeld in *New Republic* dat "hoewel [Crane] ons soms kan ontroeren, de emotie vreemd genoeg vaag is." Voor Wilson, wiens

essay later werd herdrukt in *The Shores of Light*, bezat Crane "een stijl die opvallend origineel is - bijna zoiets als een geweldige stijl, als er zoiets zou kunnen zijn als een geweldige stijl die ... helemaal niet ... van toepassing was op welk onderwerp ook."

Crane, van zijn kant, reageerde op soortgelijke beschuldigingen van Poetry-redacteur Harriet Monroe door te beweren dat zijn poëzie consistent was met het feit dat het genre zelf niet logisch is. "Het komt allemaal tot de erkenning," zei hij, "dat emotionele dynamiek niet moet worden verward met een absolute orde van gerationaliseerde definities; ergo, in poëzie behoort het rationele deel van de metafoor toe aan een andere orde van ervaring dan die van de wetenschap, en niet mag worden beperkt door een wetenschappelijke en willekeurige code of verband, noch in verbale verbuigingen noch in concepten."

Tegen de tijd dat *White Buildings* in druk verscheen, was de intense relatie van Crane met Opffer vervaagd. Crane wisselde opnieuw van euforie naar depressie, en zocht troost in alcohol en seksuele ontmoetingen. Constante ruzie met zijn moeder verergerde zijn wanhoop nog meer, net als de dood van zijn grootmoeder in 1928. Meer positief, Crane bracht rond die tijd een verzoening tot stand met zijn vader, maar diens dood kort daarna diende slechts om de dichter opnieuw in een depressie te storten.

Crane ontvluchtte met zijn erfenis zijn moeder en reisde naar Europa. Daar sloot hij zich aan bij prominente figuren uit de Amerikaanse expatgemeenschap in Parijs, met name uitgever en dichter Harry Crosby, die zijn minnares vermoordde en het jaar daarop zelfmoord pleegde. Crane schreef weinig in Europa en toen hij terugkeerde naar de Verenigde Staten, zette hij een patroon van zelfdestructie voort. Bovendien werd zijn zelfvertrouwen aangetast door de teleurstellende ontvangst van *The Bridge* door critici, van wie velen hun respect uitten voor zijn inspanningen, maar ontevreden waren over zijn prestatie. Maar zelfs critici die Crane's werk als een mislukking beschouwden, benadrukten hun respect voor zijn creatieve onderneming. William Rose Benet verklaarde bijvoorbeeld in de *Saturday Review of Literature* dat Crane "er niet in was geslaagd om een echt geweldig gedicht te maken," maar beschouwde *The Bridge* niettemin als "fascinerend" en verklaarde dat het "potenties in de auteur onthulde die zijn volgende werk des te opmerkelijker zouden kunnen maken."

Crane echter zakte weg in een creatieve inzinking waarvan hij niet zou herstellen. Hij probeerde een Guggenheim-beurs te bemachtigen met de intentie om de Europese cultuur en de Amerikaanse poëtische gevoeligheid te bestuderen. Maar toen hij de beurs in de wacht sleepte, reisde hij naar Mexico. Tegen deze tijd ervoer hij ook een heteroseksuele romance - vermoedelijk zijn enige - met Peggy Baird, die toen getrouwd was met de prominente literaire figuur Malcolm Cowley. Crane schreef slechts zelden en hij leek te hebben gevoeld dat zijn gedichten zijn angst bevestigden dat zijn talent aanzienlijk was afgenomen. Uiteindelijk, in 1932, werd zijn wanhoop allesverslindend, en op 27 april, tijdens een reis per schip met Baird, pleegde Crane zelfmoord door in de Golf van Mexico te springen.

Crane is de afgelopen decennia geherwaardeerd. In de jaren direct na zijn dood was zijn reputatie die van een mislukte romantische dichter. Allen Tate beoordeelde in zijn *Essays of Four Decades* de artistieke prestatie van Crane als een bewonderenswaardige, maar onvermijdelijke mislukking. Tate merkte op dat Crane, net als de eerdere romantici, verwoede pogingen deed zijn eigen wil aan zijn poëzie op te leggen, en daarmee het punt bereikte waarop zijn wil, en dus zijn kunst, zelfreflexief werd, en dus zelfdestructief. "Door te proberen een extreme oplossing te vinden voor het romantische probleem," betoogde Tate, "bewees Clinton dat het niet kan worden opgelost." Nieuwe critici als Tate en R.P. Blakmur hadden de neiging om zich te concentreren op Crane's "mislukkingen" en "onvolmaaktheden", en verklaarden hem vaak als de "obscure". In de jaren zeventig en tachtig herontdekten wetenschappers in de queer-theorie Crane als een typische buitenstaander wiens intense, ondoorzichtige metaforen culturele en historische omstandigheden van het queer-leven onthulden. Voor geleerden zoals Tim Dean ondermijnde Crane's hermetische taal de normatieve man-vrouw verhouding van het seksuele en psychologische leven, die modi van privacy genereerden die op gespannen voet stonden met 'de kast', een sociaal systeem waarin seksuele identificatie bepaalde hoe en met wie men omging. Voor Dean en andere critici die Crane's queerness als onlosmakelijk zien van zijn compacte werk, toont Crane's poëzie, in de woorden van Dean, het "potentieel van poëtische vormen, die de ogenschijnlijk hegemonische constructies van seksualiteit en subjectiviteit kunnen veranderen."

Hart Crane: “**Voyages**”

Hart Crane's tour de force of homosexual love.

By Brian Reed

Originally Published: september 24, 2007

“Love you!”

“Mean it!”

—Exchange overheard in a West Hollywood Safeway (Supermarkt-keten)

By Brian Reed, associate professor of English at the University of Washington, Seattle. He is the author of the book *Hart Crane: After His Lights* (2006) as well as articles on such poets as Susan Howe, Ezra Pound, Tom Raworth, and Carl Sandburg.

Originally Published: September 24th, 2007.

In 1923 ontmoette Hart Crane (1899–1932) een blonde blauwogige Deense matroos, genaamd Emil Opffer. Hij werd waanzinnig verliefd. Hij zou als woordkunstenaar geen knip voor de neus waard geweest zijn als hij er geen gedicht over zou schrijven. En niet één gedicht, maar een hele sequentie, het meest ambitieuze werk waaraan hij ooit was begonnen. Twee obstakels moest hij overwinnen. Ten eerste is het niet eenvoudig om een overtuigend liefdesgedicht te schrijven. Je moet het opnemen tegen grootheden als Shakespeare en Byron. Schrijvers in de barensweeën van prille liefde brouwen vaak verzen die als duffe prentbriefkaarten. In de tweede plaats was de Amerikaanse samenleving, ondanks het feit dat Westerse dichters van Theocritus tot Whitman prachtig geschreven hadden over wat twee elkaar liefhebbende mannen doen, niet genoeg voorbereid op een gay bard die de toorts te hoog wilde branden.

Crane reageerde met een vreugdevuur. “*Voyages*” zet de traditionele retorische liefdeslyriek groots en hartstochtelijk in vuur en vlam. We krijgen te maken met blosjes en zuchten, afstoting en genot, borsten die zwaar ademen en Freudiaanse symbolen, de hele melodramatische voorraad van Pararca. Hier een typisch voorbeeld uit Part IV:

All fragrance irrefragably, and claim
 Madly meeting logically in this hour
 And region that is ours to wreath again,
 Portending eyes and lips and making told
 The chancel port and portion of our June —
 Shall they not stem and close in our own steps
 Bright staves of flowers and quills today as I
 Must first be lost in fatal tides to tell?

Door zulk uitheemse retoriek te gebruiken hoopt Crane de aandacht van zijn lezers te richten op wat hij denkt dat er toe doet: het feit dat ware liefde je treft als een tsunami en elk bezwaar of gereserveerdheid overspoelt. Hij mag dan soms over de grens gaan van dappere vinding naar pure nonsens, zijn grammatica mag gebroken zijn, en zeker, zijn taal mag richting hocus-pokus gaan, meer dan eens wordt de lezer meegesleept met de golven van hartstocht. Wie verwacht dat minnaars zich rationeel gedragen, of dat zij zich iets gelegen laten liggen aan de juiste interpunctie?

Precies zoals op de mafste momenten in de komedie van Plautus tot gore Betty afhangt van de virtuoze manier van schrijven, zit een groot deel van het vakmanschap in het vermogen om het onregelmatige, ongebondene en grillige in de sfeer van het gedicht te brengen. De onderliggende jambe bij voorbeeld herinnert voortdurend aan de scheppende hand van de auteur. En het

slotdeel is zelfs in rijm geschreven, abcb, een opzettelijke echo van de traditionele ballade. Er zit methode achter de waanzin, dat is waaraan Crane ons subtiel maar wel duidelijk herinnert. Bij “Voyages” moet je steeds opletten hoe Crane’s woorden krankjoremigheid en logica bij elkaar brengt, maar zo dat het lijkt op chaos.

Crane begint de gedichtenreeks met een ouderwets, verdwaald, prekerig tekstje, oorspronkelijk getiteld “Poster,” (affiche) dat hem nooit bevredigd had. Het beschrijft een groep kinderen, “bright striped” deugnieten, die in het zand graven en stukken droog zeewier rondslingeren op zoek naar schelpen:

Above the fresh ruffles of the surf
Bright striped urchins flay each other with sand.
They have contrived a conquest for shell shucks,
And their fingers crumble fragments of baked weed
Gaily digging and scattering.

And in answer to their treble interjections
The sun beats lightning on the waves,
The waves fold thunder on the sand;
And could they hear me I would tell them:

O brilliant kids, frisk with your dog,
Fondle your shells and sticks, bleached
By time and the elements; but there is a line
You must not cross nor ever trust beyond it
Spry cordage of your bodies to caresses
Too lichen-faithful from too wide a breast.
The bottom of the sea is cruel.

In plaats van zich sentimenteel te verheugen over de scène met de spelende kinderen voegt de geblaseerde spreker perverse ondertonen toe van oorlog en foltering (“conquest,” “flay”). Hij ziet de kinderen als kwetsbaar, als dwergen tegenover de titanische natuurkrachten om hen heen. (“The sun beats lightning on the waves, / The waves fold thunder on the sand”). Erger, zij spelen een gevecht te paard, gevaarlijk dicht bij een voorspel. (“frisk,” (ravotten) “fondle” (stoeien, liefkozen)). Hun onschuld is precair. Slechts enkele gemakkelijk overschrijdbare taboes scheiden hen van de sterfelijkheid en seksualiteit van de volwassenen: “there is a line / You must not cross . . . The bottom of the sea is cruel.” De slotregel is de eerste toon. Kinderen zijn tevreden omdat zij geen weet hebben van de grimmige kant van het leven. Gedesillusioneerde volwassenen zijn veroordeeld om in smart gedompeld te zijn.

Waarom de bundel aftrappen op zo’n deprimerende toon? Het geeft mogelijkheid tot vergelijking. In *The Wizard of Oz* (een Amerikaanse, in 1939 verfilmde fantasie-musical) begint Dorothy haar reis in het landelijke Kansas. Harry Potter start de zijne op Number Four Privet Lane, Little Whinging. The Emerald City and Hogwarts bekoren deels vanwege de ravijnen die de hoofdrolspelers moeten doorkruisen om er te komen. “Voyages II” begint met de aankondiging van een nieuw vertrek: “ — And yet.” Na deze plotselinge wending wordt alles wildvreemd:

— And yet this great wink of eternity,
Of rimless floods, unfettered leewardings,
Samite sheeted and processioned where
Her undinal vast belly moonward bends,
Laughing the wrapt inflections of our love;

Take this Sea, whose diapason knells
 On scrolls of silver snowy sentences,
 The sceptred terror of whose sessions rends
 As her demeanors motion well or ill,
 All but the pieties of lovers' hands.

Crane vermenigvuldigt metaforen alsof morgen niet bestaat. De klank van de branding (surf) doet hem denken aan harmonieuze muziek (“diapason”), aan klokken die luiden (“knells”), en gelach. Hij vergelijkt de oppervlakte van het oceaanwater met zeldzaam rijke kleren (“Samite sheeted”), met een statige mars (“processioned”), en met zilverbesneeuwde zinnen op perkament “scrolls of silver snowy sentences.” Hij personifieert de zee, eerst door haaar te vergelijken met een onmogelijk uitgestrekt gesloten oog (a “great wink”) en dan het voorstellend als een titanen-koningin met scepter, van wier lichaam we slechts een moment en dan nog gedeeltelijk een glimp opvangen. (“vast belly”). Deze monarch is niet zozeer “cruel” (zoals in “*Voyages I*”) aangezien zij kwikzilverig is, en de sessies in haar hof die zij voorzit, goed of slecht zijn (“well or ill”) naargelang zij zich gedraagt (“her demeanors motion,”) dat wil zeggen naar gelang haar stemming. (Met één cruciale uitzondering: zij honoreert altijd de vroomheid van de handen van de minnaar (“the pieties of lovers’ hands,”), de manier waarop ware minnaars elkaar behandelen, niet meer louter als mensen maar als goden.)

De setting is het Caribbisch gebied. Crane noemt “bells off San Salvador,” het eiland waar Columbus voor het eerst aan land ging in de Nieuwe Wereld, maar ook de galjoenen (“galleons”), geassocieerd met de eeuw van de ontdekkingsstochten:

And onward, as bells off San Salvador
 Salute the crocus lustres of the stars,
 In these poinsettia meadows of her tides, —
 Adagios of islands, O my Prodigal,
 Complete the dark confessions her veins spell.

De spreker schijnt hier te reizen tussen “adagios of islands,” dat wil zeggen een archipel, waarbij de eilanden een voor een verschijnen, langzaam, zoals een zeilboot gaat, of de noten in een musical. Deze reis is echter niet zozeer werkelijk, maar eerder metaforisch:

Mark how her turning shoulders wind the hours,
 And hasten while her penniless rich palms
 Pass superscription of bent foam and wave, —
 Hasten, while they are true, — sleep, death, desire,
 Close round one instant in one floating flower.

Het gedicht doet een voorstel om in het diepe te springen, in het onbekende, op zoek naar erotische vervulling (“one instant in one floating flower”). Maar wie weet waartoe liefde leidt? De geliefde wordt toegesproken als hij die zich verliest, die kwistig is “O my Prodigal”, een eigenaardige woordkeus, dat enerzijds een boventoon heeft van generositeit, en gulheid, maar dit anderzijds combineert met het gevoel dat de ander aan het zwerven is, en misschien al verdwaald is. Opffer, een matroos, verbleef lange periodes op zee, en Crane kon hem vangen in de rol van de bijbelse ‘verloren zoon’, iemand die het huis verlaat om er later terug te keren, onverwacht, een gebeurtenis waard om uitbundig gevierd te worden. “Voyages II” eindigt onvervaard met een vurige bede dat de minnaars dit bijzondere avontuur samen ondernemen en dat hun tocht niet onderbroken wordt tot hun dood:

Bequeath us to no earthly shore until
 Is answered in the vortex of our grave
 The seal's wide spindrift gaze toward paradise

Crane had iets kunnen schrijven dat makkelijker te begrijpen was, een regel als “I’ll love you baby till the end of time” or “I <3 U 4-ever.” Maar voor een professional is dat afgezaagd. “Voyages” bezigt extravagante, ongebruikelijke taal om geen weerstand op te roepen bij de lezer en om hem plaatsvervangend deelgenoot te maken aan de waanzinnige hoogten van de liefdesroes.

De grens die de kinderen in “Voyages I” verondersteld werden nooit te overschrijden, werden overschreden — en toch (“And yet!”) blijkt de puberteit, in plaats van ondergang te brengen een ticket te zijn voor een nonstop erotisch Disneyland. We kunnen het spoor zien van een ruwe plotlijn. In Part II gaan, zoals we hebben gezien, de minnaars scheep, en laten de kust en morele toestanden achter zich. In Part III lijkt hun bevlogenheid haar climax te bereiken. In Part IV hebben zij dolle pret. Dan volgt een episode, zo lijkt het, van verraad (“flagless . . . piracy”) en verzoening (“Draw in your head and sleep the long way home”). Uiteindelijk loopt het gedicht goed af met de bekentenis van een perfecte wederzijdse liefde, “the unbetrayable reply / Whose accent no farewell can know.” Maar alles wat hier gebeurt, wordt nooit volledig of realistisch verbeeld, aangezien het allemaal gelegenheden zijn voor Crane’s over-the-top schrijverij.

Minnaars, zo laat hij zien, zijn verkwisters in zoverre ze extravagante, vergezochte taal gebruiken. In plaats van ter zake te komen, dazen ze in het rond. Zoals we eerder zagen in Part IV kan één woord verschillende andere oproepen (“Portending . . . port and portion,” “fragrance irrefragably”). Het spel met klanken kan zo ver gaan dat het dreigt elke betekenis te overstemmen, zie het fragment uit “*Voyages VI*”:

let thy waves rear
More savage than the death of kings,
Some splintered garland for the seer.

Beyond siroccos harvesting
The solstice thunders

Hier lijken de letters “s” en “r” de woordkeus meer te sturen dan enig onderscheidbaar betoog of beschrijving. Heel Parts III tot VI door streeft de verteller naar een theatrale hoge stijl door woord na woord uit de algebra op te gooien (“Infinite consanguinity,” “immutability,” “Infrangible,” “fervid covenant”), en bootst hij romantische odes na door een paar gemanieerde apostrophes op te voeren (“O minstrel,” “O rivers”). Soms, toegegeven, slaat hij de plank mis. In “Voyages V,” bij voorbeeld, refereert hij naar de “argosy (koopvaardijship) of bright hair,” van zijn geliefde, wat indrukwekkend mag klinken, maar toch nogal dwaas uitvalt. “Argosy” refereert aan een extra groot koopvaardijship van het soort dat in Venetië en haar toenmalige maritime rivaal Ragusa (vandaag Dubrovnik) in gebruik was. “Oh, Emil, wat heb je een schattig containerschip op je hoofd!”

Rondgeslingerd en gefolterd door Cupido’s storm als elke ware minnaar sinds Sir Thomas Wyatt’s “My Galley Charged with Forgetfulness,” kan het de verteller van Crane niet zoveel schelen wat er uit zijn mond komt. Hij brabbelt wat Roland Barthes ‘le discours amoureux’ noemt, the lover’s discourse, een speciale wijze van taalgebruik dat een onwereldse, anarchistische, tijdloze ruimte van pijn, zegen, en extase schept en vasthoudt, die ondoordringbaar blijft voor het gezond verstand, het realiteitsprincipe, decorum, en kritiek. “Voyages III” is het beste voorbeeld van Crane’s utopisch droomlandschap:

Infinite consanguinity it bears —
This tendered theme of you that light
Retrieves from sea plains where the sky
Resigns a breast that every wave enthrones;
While ribboned water lanes I wind
Are laved and scattered with no stroke
Wide from your side, whereto this hour
The sea lifts, also, reliquary hands.

And so, admitted through black swollen gates
 That must arrest all distance otherwise, —
 Past whirling pillars and lithe pediments,
 Light wrestling there incessantly with light,
 Star kissing star through wave on wave unto
 Your body rocking!
 and where death, if shed,
 Presumes no carnage, but this single change, —
 Upon the steep floor flung from dawn to dawn
 The silken skilled transmemberment of song;

Permit me voyage, love, into your hands . . .

In deze passage zet Crane de grillige proliferatie van metaforen voort, die we eerder zagen in Part II. Golven worden vergeleken met geheven “hands,” “whirling pillars,” “lithe (lenige) pediments (frontons, gevel driehoeken),” and “black swollen gates.” Deze keer neemt de handeling echter een andere loop. Aanvankelijk merken we dat de verteller zwemt door “ribboned water lanes,” en dat hij schijnbaar verenigd is met zijn minnaar (“no stroke / Wide from your side”). Dan verandert het scenario plotseling tussen de eerste en tweede strofe, alsof er een lastige breuk in de film is gekomen. “I” en “you” blijken nu gescheiden te zijn. De verteller moet een heroische slag maken “through wave on wave” om “[y]our body rocking” te bereiken. In feite is de afstand zo groot dat hij het risico loopt te verdrinken. Toch is hij niet bang. “[D]eath” onder zulke omstandigheden is, zo wordt ons verteld, geen moord of zinloze slachting. Het is een “change,” een magische metamorfose. De “sea change” die “thy father” ondergaat in Ariel’s song “Full Fathoms Five” in Shakespeare’s *Tempest*, deze “change” betreft iets rijks en vreemds, al is het geen met edelsteen bezet lijk: “Upon the steep floor flung from dawn to dawn / The silken skilled transmemberment of song.”

Wat een raadselachtige regels! Er is kreupel rijm (“flung” / “dawn” / “song”) woekerende alliteratie (“Upon the steep,” “floor flung from,” “silken skilled”) die verwarrend werkt. Er wordt ook spiksplinternieuw woord gemunt “transmemberment,” dat lijkt op een samenraapsel van “transformation,” “dismemberment,” “remember,” en “re-member” (zoals in “to reassemble”). Als we in Part I leerden dat “[t]he bottom of the sea is cruel,” dan wordt de les hier herzien. Wanneer je eenmaal in de zee van de passie bent getrokken, kun je jezelf verliezen, je kunt verdrinken, maar dan ben je getransformeerd, je bent nieuw, door de liefdesroep van de sirene. Wreed, misschien, maar wel een consummatie waarnaar vroom gewenst is. Part III sluit af met: “Permit me voyage, love, into your hands.” In een ander gedicht zou deze regel honingzoet over kunnen komen. Hier evenwel in het bewustzijn van al het vallen en opstaan blijkt de verteller geen Hollywood-achtig love-you-forever, geen liefdesverklaring van kerkklokken en tule te doen. Hij heeft een extreme versie van een erotische omhelzing op het oog, die zo finaal is, zo machtig, zo beslissend dat het is als doodgaan.

Een halve eeuw vóór de rellen rond Stonewall schrijvend, kan Crane geen betere manier bedenken om de fundamentele, totale “transmemberment” te beschrijven die nodig is om zichzelf publiekelijk te committeren aan de liefde voor een andere man. Romeo en Juliet hadden het bij hem vergeleken gemakkelijk; zij keerden hun familie, vrienden en thuishaven de rug toe. Crane riskeerde dit ook allemaal, plus zijn middelen van bestaan en zijn leven. (Nogmaals, hij werd aangevallen en geslagen in gay bars. Hij schijnt dat hij een geweldig pak slaag opliep de avond vóór zijn zelfmoord in 1932. “*Voyages*” is een 20ste-eeuws meesterwerk, niet omdat de auteur ‘queer’ is, maar omdat het toejuichen van de queer-liefde een roekeloze openheid en aanvaarding vereist van emoties die zo intens zijn, zo grimmig dat zij je vroegere zelf wegbranden. Terugkeer achteraf kan niet; geen kreupelhout meer om te schuilen. Je moet jezelf toevertrouwen aan de “harbor of the phoenix’ breast,” zoals Crane het stelt in “*Voyages VI*,” en vertrouwen op wedergeboorte, poëzie en liefde.

Maria **Tesselschade** Roemers(dochter) Visscher

Elck zijn waerom

Amsterdam, 25 maart 1594 - 20 juni 1649

De talentvolle schrijfster Maria Tesselschade Visscher aarzelde niet om haar mening te geven. Ze werd door haar vrienden uitbundig geprezen om haar literair talent. In de negentiende eeuw maakten geschiedschrijvers zelfs een ideale vrouw van haar. Intussen weten we niet eens hoe ze eruit zag.

Maria Tesselschade Roemers Visscher zat helemaal niet op veel aandacht te wachten. Ze vond het niet nodig om een portret te laten maken en evenmin om haar werk te laten drukken. Er zijn maar 32 gedichten van haar bewaard gebleven; de meeste circuleerden in handgeschreven afschriften in een kleine kring. Bij het grote publiek waren haar naam en haar werk niet bekend.

Maar ze had wel het talent, de kennis en ook de ambitie om even goed te schrijven als de ‘grote’ Nederlandse auteurs van haar tijd. Ze kende Hooft, Bredero, Cats, Vondel, Huygens en Barlaeus (die altijd in het Latijn schreef) persoonlijk, omdat haar vader Roemer Visscher thuis artistieke avonden organiseerde. Hooft was haar belangrijkste contactpersoon, ook met Huygens en Barlaeus was ze goed bevriend. Dankzij een moderne en veelzijdige opvoeding wist ze veel van literatuur, kende ze Frans, Italiaans en een beetje Latijn. Ze was trouwens helemaal artistiek aangelegd want ze schilderde, bespeelde verschillende muziekinstrumenten en kon prachtig glas graveren.

Haar dichterlijke vrienden reageerden enthousiast op haar werk. Behalve haar talent en intelligentie roemden zij keer op keer ook haar charmante schoonheid. Sommige schrijvers waren openlijk of heimelijk verliefd op haar, allemaal zonder succes overigens. Visscher ging haar eigen gang.

Liefdesliedje

Het volgende liefdesliedje, op de melodie van de Franse tekst L’Orangée, is opmerkelijk want vrouwen schreven bijna nooit over de liefde. De 'ik' (een man of een vrouw) probeert eerst tevergeefs een vurige verliefdheid kwijt te raken. Zij/hij volgt daarna het sluwe advies op van het liefdesgodje Cupido (de zoon van liefdesgodin Venus) en metselt de gevoelens in. Dat was niet zo slim: zo bleven ze juist in het hart zitten! Het lied werd in verschillende zeventiende-eeuwse liedboekjes gedrukt. Of Visscher het hier over eigen liefdesverdriet heeft, is niet bekend.

Een roemer (Romeins groen glas) met de tekst ‘A demain les affaires’ (de zaken morgen; nu andere dingen), door Visscher in 1632 gegraveerd op verzoek van Hooft.

Hoe krachtig ik verpijn	Hoe hard ik ook mijn best doe
Hoe krachtig ik verpijn door de waarheid of door schijn te smoren met een koude praat 't geen vurig in mijn hartje staat, het suiend slapen doet vermaên 't sluimerig en 't soet: een genuchje, een geduchje, een zuchje alsem bitter suikerzoet.	Hoe hard ik ook mijn best doe om in het echt of voor de schijn met koele taal te doven wat vurig in mijn hartje brandt, de sussende slaap vertelt toch wat er zoetjes sluimert: een beetje genot, een beetje vrees, een vleugje zo bitter als alsem en zo zoet als suiker.
De Min mij leren wou,	Het liefdesgodje wilde mij leren

hoe ik best vergeten zou,
 hetgeen ik niet vergeten kost,
 dat ik er staag om denken most:
 'Ja muurt en metst in uw gedacht,
 en zo gij enkel wroet
 om het smartje
 uit uw hartje
 te weren,' zeid' hij, 'dit 's de beste voet.'

Wel lustte mij de daad
 van het stokevuurtje kwaad.
 'k Behield wat ik wou rooien uit;
 dit is het aardje van de guit,
 die met slimme met loze treken
 - dwingelandjes gril -
 door zijn krachjes,
 in gedachjes,
 wil wonen waar men hem niet hebben wil.

hoe ik het best zou vergeten
 wat ik niet vergeten kon,
 omdat ik er steeds aan moest denken:
 'Ja, metsel vast waar u steeds aan denkt,
 en als u fanatiek ploetert
 om het pijntje
 uit uw hartje
 weg te houden,' zei hij, 'dat is de beste manier.'

Ik had wel zin in die opdracht
 van het geniepige stokertje.
 Maar ik hield vast wat ik uit wilde roeien;
 dat is het karakter van die grapjas,
 die met slimme en sluwe streken
 - de wispelturigheid van een dwingelandje -
 door zijn krachtjes
 in hoofdjes
 wil wonen waar men hem niet hebben wil.

Familie

Visscher kwam uit een familie met meer schrijvers: haar vader Roemer en haar oudere zus Anna. Haar vader gaf haar met haar tweede naam, Tesselschade, een levensadvies mee. Die naam herinnerde aan een scheepsramp bij Texel, enkele maanden vóór haar geboorte, waarbij Roemer Visscher flinke verliezen geleden had. Hij bedoelde: denk eraan dat het aardse bezit vergankelijk is maar dat je het toch nooit zomaar op het spel zet, want je kunt dan anderen beschadigen. In 1623 trouwde Visscher met de zeeofficier Allard Crombalch; Vondel, Hooft en Huygens feliciteerden hen in bruiloftsgedichten. Het paar ging in Alkmaar wonen en het contact met de andere dichters nam af. In 1634 gebeurde een ramp: op één dag stierven onverwacht Visschers oudste dochter Teetgen en haar man. 'Dit is Gods wil, daar moet ik me in schikken; ik huil van binnen maar niet van buiten', schreef ze. Constantijn Huygens stuurde haar een gedicht, met bewondering voor deze rustige standvastigheid.

Gedicht voor Huygens

Toen Huygens een paar jaar later zelf onverwachts weduwnaar werd, stuurde Maria Tesselschade hem, via Hooft, een gedicht terug, waarin ze hem tips gaf om zijn verdriet te verwerken. De tekst zit vol woordspelingen, vooral met de namen. Centraal staan Huygens' echtgenote Susanna van Baerle (Mevrouw van Sulecom) en Huygens zelf. De dood van de eerste zorgt voor 'baerlijke rouw', en brengt baren (golven) in de zee van droefheid. De weduwnaar noemde zichzelf graag Vastaard, met een woordspeling op zijn voornaam Constantijn, maar hij is op dit moment bepaald niet de stabiele persoon uit zijn eigen devies. Bij deze twee namen komt misschien nog een derde, als de kopiist van het gedicht, Laurens Baeck, in de eerste regel de hoofdletter invoegde om de aandacht op zichzelf te vestigen.

Aan mijnheer Hooft, op het overlijden van Mevrouw van Sulecom

Die als een Baak in zee van droefheid wordt gehouwen,
 geknot van stam en tak, en echter leven moet,
 zendt u dit zwak behulp voor 't troosteloos gemoed,
 gedompeld in een meer van Baerlijke rouwen.

Aan meneer Hooft, bij het overlijden van mevrouw Van Zuilichem

Degene die als een baken in een zee van droefheid wordt beschouwd,
 terwijl stam en tak afgesneden zijn, en toch moet overleven,
 zendt u [Hooft] deze kleine steun voor Huygens' troosteloze stemming,
 nu hij gedompeld is in een zee van onmiskkenbare rouw.

Zegt Vastaard dat hij mocht pampieren raad vertrouwen
 zo d'innerlijke smart zich schriftlijk uiten kon.
 Hij staroog' in liefs glans als aadlaar in de zon
 en stell' zijn leed te boek, zo heeft hij 't niet t' onthouwen.
 Pampier was 't wapentuig waarmee ik heb geweerd
 te willen sterven, eer 't de Hemel had begeerd,
 daar overwon ik mee, en deed mijn vijand wijken.
 Zijn eigen lesse leer' hem matigen zijn pijn,
 want kwelling op de maat en kan zo fel niet zijn.
 Bezweer hem dat hij zing' op maatzang droevelijken.

Zeg tegen Vastaard dat hij papieren raad kan vertrouwen
 als hij zijn innerlijke pijn met woorden kan uiten.
 Hij moet naar de stralen van zijn geliefde blijven staren zoals een adelaar in de zon kan kijken
 en zijn verdriet opschrijven, dan hoeft hij het niet te onthouden.
 Papier was het wapen waarmee ik de wens om te sterven
 vóórdat God dat wenste, heb tegengehouden,
 daar overwon ik mee en dwong mijn vijand terug.
 Huygens' eigen les moet hem leren zijn pijn af te zwakken,
 want de kwelling van poëzie kan zo hevig niet zijn.
 Druk hem op het hart dat hij droevige gedichten maakt.

Huygens' reactie

Het gedicht van Maria Tesselschade troostte Huygens. Jaren later, in 1681, toen de schrijfster al meer dan dertig jaar dood was, herinnerde Huygens zich het nog:

Tesselschades wijs onderwijs in 1637

De kloeke Tesselscha, die 'k nooit en kan vergeten,
 heeft m' haar vertroosting eens zo geestig toegemeten
 dat vriend en vreemdeling bekennen, wie het hoort,
 dat nooit zo'n sterke zin geschroefd stak in één woord.
 Zij zag mij kwijnen in een diepe rouw, met reden,
 waar nog mijn oude hart kan zuchten aan besteden.
 Zij raadde, wild' ik eens ten kortste zijn verlicht
 dat ik mijn klachten heel uitrijmen zou, in dicht.
 Zó zei zij 't (hoor, en leer zo spreken, mans van vrouwen!):
 Heer, stel uw leed te boek, zo hoeft gij 't niet te onthouwen.

Verandering van geloof

Hoezeer Huygens Tesselschade ook bewonderde, hij heeft ook met haar in de clinch gelegen. Dat kwam door haar beslissing, in 1641, om de protestantse kerk te verlaten en rooms-katholiek te worden, het geloof dat haar vader vóór zijn huwelijk gehad had. Waarom ze dit deed, is niet zeker. In elk geval stond het haar tegen dat de protestantse kerk intern zo verdeeld was. Daarnaast was ze misschien overtuigd geraakt van de katholieke opvatting dat God je je zonden vergeeft als je echt berouw hebt, terwijl veel protestanten menen dat de mens geen invloed heeft op Gods beslissing. Verder speelde mogelijk mee dat in het rooms-katholicisme de druk op weduwen om te hertrouwen minder groot was. Barlaeus, Hooft en Huygens hadden eerst moeite met haar stap. Vooral Huygens vond het maar dom. Visscher bleef ferm op haar stuk staan en bracht daarmee haar zinspreuk Elk zijn waarom ('Ieder zijn argumenten') in praktijk. Uiteindelijk wist ze het respect van haar vrienden af te dwingen.

Legendarische naam

Door haar werk en haar zelfstandige houding, door de reacties van haar tijdgenoten en door haar bijzondere naam werd 'Tesselschade' in kunstenaarskringen al in de zeventiende eeuw

legendarisch. Ze ging zelfs de literatuurgeschiedenis in zonder achternaam. Toen de negentiende-eeuwse geschiedschrijvers zochten naar geschikte modellen uit het verleden waarop Nederlanders trots konden zijn, lag het voor de hand om ‘Tesselschade’ uit te kiezen. Ze werd opgehemeld als ideale vrouw: kunstzinnig, verstandig, mooi en deugdzaam. Rond 1870 kozen feministen van het eerste uur haar als inspiratiebron voor een vereniging om zelfstandige vrouwen financieel te steunen: Tesselschade-arbeid adelt.

Tekening van een onbekende vrouw door Henrick Goltzius uit het begin van de zeventiende eeuw. Tot ongeveer 1950 werd ten onrechte gedacht dat dit Tesselschade Visscher was.